

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLHAN TOK'UN KUR'AN VE MEVLÎD OKUMA TAVRININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çetin TÜKENMEZ

TÜRK DİN MUSİKİSİ ANABİLİM DALI

Ankara 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLHAN TOK'UN KUR'AN VE MEVLÎD OKUMA TAVRININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çetin TÜKENMEZ

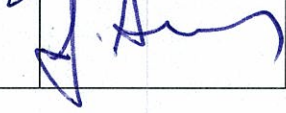
TÜRK DİN MUSİKİSİ ANABİLİM DALI

Dr. Öğr. Üyesi Alper AKDENİZ
DANIŞMAN

Ankara 2019

ONAY SAYFASI

Çetin TÜKENMEZ tarafından hazırlanan “İlhan Tok’un Kur’an ve Mevlîd Okuma Tavrının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Alper AKDENİZ	AYBÜ, TMDK	
Doç. Dr. Fatih KOCA	A.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ	
Dr. Öğr. Üyesi Serbülend ARPA	AYBÜ, TMDK	

Tez Savunma Tarihi: 17.09.2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür V.

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 17.09.2019

Çetin TÜKENMEZ

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında yardım ve desteğini esirgememiş olan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Alper Akdeniz'e,

Fikirleriyle katkı sağlayan kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Serbülend Arpa ve Doç. Dr. Fatih Koca'ya,

Çalışma süresince eserlerine ulaşmamda hiçbir yardımını esirgemeyen ve kendisiyle yaptığım saatlerce süren röportajlarda sabırla tahammül edip benimle yakından ilgilenen saygıdeğer İlhan Tok hocama,

Yardım ve desteği ile yanımda olan kıymetli ağabeyim Yüksel Tükenmez'e,

Bu süreci birlikte paylaştığım ve hayatım boyunca verdiğim kararlarda hep arkamda duran, bana destek olan ve her zaman varlığını yanımda hissettiğim sevgili eşim Oya Hanım'a ve kızım Nesibe'ye, verdikleri emek ve katkılarından dolayı en kalbi duygularla şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Yöntem.....	6
1.4.1. Araştırmanın Modeli	6
1.4.2. Literatür Çalışması Süreci	6
1.4.3. Evren ve Örneklem	7
1.4.4. Verilerin Toplanması	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. İlgili Araştırmalar	8
2. İLHAN TOK'UN HAYATI.....	10
2.1. Doğumu ve Ailesi	10
2.2. Evliliği ve Çocukları	11
2.3. Eğitimi ve Hocaları	11
2.3.1. Tahir Karagöz'le Tanışmaları	15
2.4. Askerlik Yılları	18
2.5. Resmi Görev Yerleri	18
2.6. Hizmetleri	20
2.6.1. Tashîh-i Huruf Kursları	20
2.6.2. Televizyon ve Radyo Programları	22

2.6.3. Kutsal Emanetler Okuyuculuğu	23
2.6.4. Yurt Dışı Görevleri	23
2.7. Eserleri	25
2.7.1. Yayınlanmış Kitapları	25
2.7.2. Yayınlanmamış Kitapları	25
2.7.3. Ders Notları	26
2.7.4. Sesli Yayınları	26
2.8. Şahsiyeti	27
2.8.1. Tasavvufi Kişiliği	27
2.8.2. Edebî Kişiliği	28
3. İLHAN TOK'UN MÛSİKÎYE BAKIŞI	31
3.1. Bestekârlığı	31
3.1.1. Besteleri ile İlgili Genel Bilgi	31
3.2. Kur'an-ı Kerim ile İlgili "Formül Ç-Y-1" Çalışması	35
3.3. Ezanla İlgili Çalışması	38
3.4. Aziz Mahmut Hüdâyî Mûsikî Topluluğunu Kurması	39
3.5. Vakt-i Seher Mûsikî Topluluğunun Kurulması	39
4. İLHAN TOK'UN KUR'AN VE MEVLÎD OKUMA TAVRI	40
4.1. Kur'an-ı Kerim	40
4.1.1. Kur'an-ı Kerim'in Tilâvet Edilmesi	42
4.1.2. Tilâvette Mûsikînin Yeri ve Önemi	46
4.2. İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim Okuma Tavrı	49
4.3. Mevlîd-i Şerif	65
4.4. İlhan Tok'un Mevlîd Okuma Tavrı	67
5. İLHAN TOK HAKKINDA YAPILAN MÛLAKATLAR	77
5.1. M. Hadi DURAN (Sultanahmet Camii Müezzini-İSTANBUL)	77
5.2. Mehmet KEMİKSİZ (Sanatçı ve Bestekâr)	79
5.3. Yunus BALCIOĞLU (Büyük Çamlıca Camii İmam Hatibi-İSTANBUL)	83
5.4. Ahmet UZUNOĞLU (Valide-i Cedid Camii İmam Hatibi-(İSTANBUL)	84
5.5. Ahmet DUR (Maltepe İlçe Vaizi-İSTANBUL)	87
5.6. Nazım ÇETİN (Çankaya Müftülüğü Murakıbi-Ankara)	88
5.7. Orhan DEMİROK (Karapürçek Tevhid Camii İmam Hatibi-ANKARA)	90
5.8. Ramazan PAKDİL (Haseki Eğitim Merkezi Eğitim Görevlisi-İSTANBUL)	91
5.9. Doç. Dr. Fatih KOCA (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi)	92

5.10. Dr. Öğr. Üyesi Serbüend ARPA (AYBÜ TMDK Müdürü).....	94
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	97
7. KAYNAKLAR.....	100
8. EKLER	104
Ek-1. Şekiller Listesi.....	104
Ek Şekil 1. İlhan Tok'un Hâfızlık Hocası Hilmi Ak Efendi'nin Hocası.....	104
Ek Şekil 2. İlhan Tok Hocası Hilmi Ak Efendi İle	105
Ek Şekil 3. İlhan Tok'un Talebelik Yıllarından.....	106
Ek Şekil 4. İlhan Tok Arkadaşları İle.....	107
Ek Şekil 5. İlhan Tok Arkadaşları İle.....	108
Ek Şekil 6. İlhan Tok Arkadaşları İle.....	109
Ek Şekil 7. İlhan Tok'un Katıldığı İcâzet Merasiminden	110
Ek Şekil 8. İlhan Tok'un Ankara'da Görev Yaptığı Yıllarından	111
Ek Şekil 9. İlhan Tok'un Görevli Olarak Gittiği Paris Seyahatinden	112
Ek Şekil 10. İlhan Tok'un Görevli Olarak Gittiği Almanya Seyahatinden.....	113
Ek Şekil 11. İlhan Tok Mevlîd Programında Arkadaşları ile.....	114
Ek Şekil 12. İlhan Tok Jüri Üyesi Olarak Katıldığı Heyetle Birlikte	115
Ek Şekil 13. İlhan Tok İle Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası.....	116
Ek Şekil 14. İlhan Tok İle Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası.....	117
Ek Şekil 15. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasının TRT' ye Sunduğu Örneği ..	118
Ek Şekil 16. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasının İncelenmesi İçin TRT'ye Sunduğu Dilekçe	119
Ek Şekil 17. İlhan Tok'a Formül Ç-Y-1 Çalışması Hakkında TRT'nin Verdiği Rapor	120
Ek Şekil 18. İlhan Tok'un Ezanla İlgili Çalışması.....	121
Ek Şekil 19. İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim İhtisas Kursu Bitirme Belgesi.....	122
Ek Şekil 20. İlhan Tok'a 1960'lı Yıllarda DİB Tarafından Verilen imama-Hatiplik Kursu Başarı Belgesi.....	123
Ek-2. Notalar Listesi	124
Ek Nota 1. Bestenigâr İlâhi-Şanlı Nebî Sen Elçisin.....	124
Ek Nota 2. Beyâti İlâhî-İsyânımı Yâd Eyler	125
Ek Nota 3. Hicâz İlâhî-Baktığın Gülzâr Solmaz Haşre Kadar.....	127
Ek Nota 4. Hicâz İlâhî- Bir Halde Durmak Olmaz	129
Ek Nota 5. Hicâz İlâhî- Hayâlimde Canların Ebedin Yolcuları.....	130
Ek Nota 6. Hicâz İlâhî-Ey Dertlere Dermân Olan	131

Ek Nota 7. Hicâz İlâhî-Herşey Senin Güzel Mevlâ'm	132
Ek Nota 8. Hicâz İlâhî-İmân Bir Cevher Verilmişse Eğer	133
Ek Nota 9. Hicâz İlâhî-Refik-i Alâ.....	135
Ek Nota 10. Hicâz İlâhî-Tatlı Tatlı Esen Yeller	137
Ek Nota 11. Hicâz İlâhî-Uyan Ey Kul Yatma Uyan	138
Ek Nota 12. Hüseyin İlâhî-Birdir Tekdir Ezeldir, Allah Azze Ve Celle.....	140
Ek Nota 13. Hüseyin İlâhî-Bizden Yakın O Bizlere	142
Ek Nota 14. Hüseyin İlâhî- Ey Habîbi Rabbenâ	143
Ek Nota 15. Hüseyin İlâhî-Ey Mevlâ Aşkına Yanan Ömür Bitti.....	145
Ek Nota 16. Hüseyin İlâhî-Garip Gönül Figân Eder.....	146
Ek Nota 17. Hüseyin İlâhî-Hayâtım Sen Hayâlîm Sen	148
Ek Nota 18. Hüseyin İlâhî-Rabb'im Allah Dinim İslâm.....	150
Ek Nota 19. Hüseyin İlâhî-Salât Sana Selâm Sana Muhammed'im	152
Ek Nota 20. Hüseyin İlâhî-Selam Sana Ey Rasuller Rehberi	153
Ek Nota 21. Hüseyin İlâhî-Yâ İlâhî Aşkınla Yananlardan Eyle Bizi.....	154
Ek Nota 22. Hüseyin İlâhî-Yüreğimde Hep O Var Onsuz Aşk Neye Yarar.....	155
Ek Nota 23. Hüseyin İlâhî-Yüzümüz Gönümüz Hakk'a Döndürürüz	156
Ek Nota 24. Hüzzâm İlâhî-Allah Ol Derse Olur, Sarp Kayalar Yol Olur.....	158
Ek Nota 25. Hüzzâm İlâhî-Annem.....	160
Ek Nota 26. Hüzzâm İlâhî-Biz Allah'ın Kuluyuz	162
Ek Nota 27. Hüzzâm İlâhî-Ey Allah'im Senden Gayrı Dost Olmaz.....	164
Ek Nota 28. Hüzzâm İlâhî-Ey Nebiyy'i Muhterem	166
Ek Nota 29. Hüzzâm İlâhî-Hayâl Âleminden Sana Yalvarırım	167
Ek Nota 30. Hüzzâm İlâhî-İşte İkrârım Âmentü Billâh	168
Ek Nota 31. Hüzzâm İlâhî-Kalbe Hükmeder Allâhü Ekber.....	170
Ek Nota 32. Hüzzâm İlâhî-Nakkaş Tepeden Seni Seyrettim Ey istanbul	172
Ek Nota 33. Hüzzâm İlâhî-Nebîlerin Baş Tacısın.....	174
Ek Nota 34. Hüzzâm İlâhî-Ref Olundu Huzûra Şefâat Kân-ı Ahmed	176
Ek Nota 35. Hüzzâm İlâhî-Selâm Allah Diyenlere	177
Ek Nota 36. Hüzzâm İlâhî-Zâkir Zikreder Şâkir Şükreder	179
Ek Nota 37. Karcığâr Tevşih-Sensin Âleme Rahmet Cân Efendim	181
Ek Nota 38. Kürdîli Hicâzkâr İlâhî-Arar Yurdunu Rûhum.....	183
Ek Nota 39. Kürdîli Hicâzkâr İlâhî-Aşkan-ı Müctebâyız	185
Ek Nota 40. Kürdîli Hicâzkâr ilâhî-Güller Açar Aşkına Muhammed'in	186

Ek Nota 41. Kürdîli Hicâzkâr Şarkı-Nikah Haktan Emir Kullarına	188
Ek Nota 42. Mâhûr İlâhî-Bir Başkadır Vakt-i Seher.....	189
Ek Nota 43. Muhayyer İlâhî-Dâvet Buyurdu Allah Rasûlü Muhammed’i	190
Ek Nota 44. Muhayyer İlâhî-Günâhım Çok Yüzüm Kara	192
Ek Nota 45. Muhayyer Kürdî İlâhî-Hasret Topraklar Suyu	194
Ek Nota 46. Nihâvent İlâhî- Biz Bağlıyız Kur’an’ına Hem Muhtacız Yardımına.....	196
Ek Nota 47. Rast İlâhî-Döner Cihân Hak Diyerek.....	198
Ek Nota 48. Rast Şuğul-Essubhu Bedâ Min Tal’atîhî.....	199
Ek Nota 49. Rast İlâhî-Gökyüzünde Seyyâreler	200
Ek Nota 50. Rast İlâhî-Gönül Mevlâ Der Mevlâ’yı Özler	201
Ek Nota 51. Rast İlâhî- Mevlâ’nın Rasûlü Ahmed	203
Ek Nota 52. Rast Şuğul-Salât-ı Münciyye	205
Ek Nota 53. Rast İlâhî-Sana Mü’min Demiş Allah.....	207
Ek Nota 54. Rast İlâhî- Seven Allâh’ı Sever Beytullâhı	208
Ek Nota 55. Rast İlâhî-Sığın Ey Kul Allâh’a, Şerlilerin Şerrinden	209
Ek Nota 56. Sabâ İlâhî-Affet Allâh’ım Şehr-i Rahmet Hakkı Çün.....	211
Ek Nota 57. Sabâ İlâhî- Düşünen Arş-ı Arzın Dönüşü	212
Ek Nota 58. Sabâ İlâhî-Hakk’a Âşık Olanlar	213
Ek Nota 59. Sabâ İlâhî- Kur’an Bu Gece İndi	215
Ek Nota 60. Sabâ İlâhî- Nazargâh-ı Kalp Denen Mahâl	216
Ek Nota 61. Uşşak İlâhî-Âşıkları Dâvet Eyler, Hakk’ı Zikre Vakt-i Seher	218
Ek Nota 62. Uşşak İlâhî- Ben Bu Cihân Bağında Hû derim Hû	220
Ek Nota 63. Uşşak İlâhî-Bu Ay Benim Demiş Allah.....	221
Ek Nota 64. Uşşak İlâhî-Güzel Allah Hem Ezel Allah	222
Ek Nota 65. Uşşak İlâhî-Güzel Allah’ım Senden Râzıyım.....	224
Ek Nota 66. Uşşak İlâhî-Hayat Rüyadır Aldanma	226
Ek Nota 67. Uşşak İlâhî-Ne Şeref Mü’min Olmak	228
Ek Nota 68. Uşşak İlâhî-Sezâdır Fakîre Niyâz	229
Ek Nota 69. Zavil İlâhî-Bülbüllerde Nağmeler O	230
Ek Nota 70. Zavil İlâhî-Varsın Birsın Benim Güzel Allahım.....	232
Ek Nota 71. Cumhur Müezzînlîği İle İlgili Örnek İlâhiler Salâvât-ı Şerîfeler.....	234
Ek Nota 72. Esmâü’l Hüsnâ	237
ÖZGEÇMİŞ	240

ÖZET

İlhan Tok'un Kur'an ve Mevlîd Okuma Tavrının İncelenmesi

Bu araştırmada klasik İstanbul tavrının günümüzdeki en önemli icrâcılarından İlhan Tok'un Kur'an ve mevlîd okuma tavrı ele alınmıştır.

Araştırmaya İlhan Tok'un hayatı ve eserlerinden başlanmış, talebelik yıllarında çektiği sıkıntılar ve eğitime katkı sağlayan hocalarının hayatları anlatılmış, Kur'an'ın usûlüne uygun olarak okunması için yaptığı hizmetler öne çıkarılmıştır. Mûsikîye dair çalışmaları incelenmiş, Kur'an-ı Kerim'in icrâ edilmesinde nota seslerinden yararlanarak meydana getirdiği bilimsel çalışması tanıtılmıştır.

Bu çalışma ile Kur'an tilâvetinde Tarz-ı Osmâni ve Fem-i İstanbul kavramları açıklanarak İlhan Tok'un okuyuşta sergilediği tavrı ve tarzı ortaya çıkarılmıştır. Mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesinde, dönemin en meşhur üstâdlarından elde ettiği bilgi, birikim ve tecrübe ettikleri paylaşılarak, Tok'un mevlîd icrâsındaki tavrı çalışmaya yansıtılmış, sözlerinin çoğu kendisine ait olan besteleri bir araya getirilerek edebî yönü ve bestekâr kimliği açıklanmıştır. İlhan Tok'u yakından tanıyanlarla yapılan röportajlar çalışmaya aktararak, bilinmeyen yönleri ile birlikte Tok'un daha da yakından tanıtılması sağlanmıştır. Kendisine özgü klasik tavrını yansıttığı 72 eseriyle birlikte, arşivinden alınan belge ve resimleri de yapılan tez çalışmasının sonuna eklenmiştir.

Anahtar kelimeler: İlhan Tok, Tilâvet, Tavrı, icrâ, Dinî Mûsikî

ABSTRACT

Analysis Of İlhan Tok's Style of Reading Quran And Mawlid

In this study, the style of reading the Quran and Mawlid by İlhan Tok who is one of the most important performers of classical İstanbul style today was discussed.

First of all, İlhan Tok was closely introduced through starting with his life and works. The problems he suffered during the years of his student life and the teachers contributed to his education were mentioned about and his services related to chanting the Quran in due form were highlighted. His works related to music and his scientific study which he produced in the performance of Quran through employing notation sounds were also analyzed.

In this study, the terms of Tarz-ı Osmani (the Ottoman Style) and Fem-i İstanbul (the dialect of İstanbul) in the chanting of Quran were explained and İlhan Tok's attitude and style in Chanting Quran were revealed. In the performance of Mawlid in conformity with traditions, his knowledge, accumulation and experiences were shared and his style in the performance of Mawlid was revealed. The compositions which he wrote lyrics for were compiles and his literary style and his identity of composer were explained. The interviews which were conducted with the people who know İlhan Tok closely were given and it was aimed to introduce İlhan Tok closer through his unknown aspects. In addition to his 72 works which he reflected his specific classical style, the documents and pictures obtained from his archive were also attached at the end of the thesis research.

Keywords: İlhan Tok, Chanting, Style, Performance, Religion Music

KISALTMALAR LİSTESİ

AYBÜ	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
b.	: Bin
bkz	: bakınız
c.	: Cilt
cc	: Celle celâlühû
cm.	: santimetre
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
F.Ü	: Fırat Üniversitesi
H.	: hazreti
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı
K.T.Ü	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
M.Ü	: Marmara Üniversitesi
O.M.Ü	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ö.	: ölümü
Öğr.	: Öğretim
s.	: sayfa
s.a.v.	: sallallahu aleyhi ve sellem
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu
TMDK	: Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuarı
trc	: tercüme
t.y	: tarih yok
yy	: yüzyıl
y.y	: yayınevi yok

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İlhan Tok'un Bestelediği Eserler.....	32
Tablo 2. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasından Besmele-i Şerif Örneği.....	37
Tablo 3. İlhan Tok'un Ezan Çalışması Örneği	38

1. GİRİŞ

Ses Yüce Allah tarafından insana bahşedilen fitrî bir özelliktir. Bu sebeple insan, doğduğu andan itibaren önce sesini kullanmaya başlar ve çevresiyle iletişim kurar.

İnsanoğlu acılarını, sevinçlerini, duygu ve düşüncelerini yüce yaratıcının fitratında bahşettiği doğasında var olan mûsikînin nağmeleri ile ifade etmiştir. Bu anlamda mûsikî, duygu ve düşüncelerin nağmeye dönüşerek, estetikle, zarafetle ve incelikle ifade edilme sanatıdır. Nağmelerin ruhlar ile olan ilişkisinde Allah'ın bir sırrının olduğunu dile getiren İmam Gazâlî, baharı ve yeşilliği ud, evtâr'ı da (keman) kendisini harekete geçirmeyen kimsenin mîzâcının bozuk, tedavisinin de imkânsız bir ruh hastası olduğunu söylemiştir (Gazâlî, 1975, s. 688). Mevlânâ ise mûsikîyi, Allah'a gönülden bağlı ve O'na âşık kişiler için ruhun gıdasına benzetirken, aynı zamanda sevgiliye vuslatın hayâli olarak görmüştür (Mevlânâ, 1997, s. 438).

Mûsikînin tarihi insanlık tarihi kadar eski olup en eski çağlardan itibaren süregelen tarihi süreçte her toplumda ve hayatın çeşitli aşamasında yer almıştır. İslâm öncesi tarihi kalıntılardan ve bazı kutsal metinlerden intikal ettiği şekliyle mûsikî, insanların dinlenmesini ve hoşça vakit geçirmesini sağlayan eğlence olarak değerlendirilmiştir. Bu eğlencelere eski Türklerde şenlik veya şölen adı verilirken, Araplarda ise lehv olarak karşılık bulmuştur (Bozkurt, 1997, s. 6-20).

İslâmiyet'ten önce cahiliye devrinde mûsikî (lehv), Arapların kervandaki develeri kontrol altında almak, yürümelerini teşvik etmek ve hızlandırmak amacıyla ıssız sahalarda söyledikleri kısa, basit ve ilkel olarak mırıldandıkları şarkılar ile başlamıştır (Uludağ, 1976, s. 25-26).

İslâmiyet'in doğuşuyla mûsikî (ğına), Kur'an tilâvetinde de varlığını göstermiş, bizzat peygamber efendimiz tarafından teşvik edilerek, "Kur'an-ı seslerinizle süsleyiniz." (Buharî, 2001, Tevhîd, 52) hadîsinde beyan edildiği gibi güzel ses ve ğına (müzikalite) okuyuşta ön plana çıkarılmıştır (Uygun, 2001, s. 50-51). Çünkü Kur'an her şeyden önce bir hitaptır ve bu hitabın insan üzerinde etkili olabilmesi de ancak işitme yani ses ile mümkündür. Dolayısıyla Kur'an'ın insana hitap etmesi, vahiy ile mûsikînin temeli olan ses arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur (Arpa, 2016, s. 114).

Türkler ise, İslâmiyet'ten önceki hayatlarında olduğu gibi İslâm dinine girdikten sonra günümüze kadar geçen bu süreçte, doğum, ölüm, sünnet merasimi, evlilik ve ibadet gibi

yaşamlarının her safhasında cereyan eden olaylar karşısında mûsikîden istifade etmişlerdir. Özellikle İslâm'la tanışmalarından sonraki hayatlarında Türkler için mûsikî, “Allah güzeldir, güzel olanı sever.” (Müslim, 1955, s. 93). Hadîsinde işaret edilen güzeldeki inceliği, sanatı, zarafeti bir yönüyle yansıtan ve eserden müessire götüren Hüsn-ü Hat, Tezhip gibi Mûsikî de, Türk-İslâm sanatlarının bir parçası olmuştur.

Türk mûsikîsi, İslâm'ın yükselişiyle birlikte Kındî (ö. 873) gibi bilginlerin, Antik Yunan Felsefecilerinden Pisagor (m.ö. 582), Sokrates (m.ö. 470), Eflâtun (m.ö. 428), ve Aristo'nun (m.ö. 384) eserlerini tercüme ederek, yeni bir akım meydana getirmesiyle oluşmaya başlamıştır (Yekta, 1986, s. 24-48).

Geleneksel Türk mûsikîsi nazariyatıyla ilgili ilk çalışma, Fârâbî (ö. 950) ile başlamış, Orta Asya coğrafyasında yaşadığı zamanın kültür ve sanat birikimlerinden oluşan eserleriyle birlikte eski Yunan filozofu Pisagor'un çalışmalarından esinlenerek mûsikî ile ilgili yazdığı, *Kitâbü'l Mûsika'l Kebîr* adlı edvarında zikredilmiştir (Arel, 1990, s. 38-40).

Türk mûsikîsiyle ilgili yapılan çalışmalar, Fârâbî'den sonra da gelişerek devam etmiştir. İbn-i Sînâ'nın (ö. 1037) *Kitâbü's-Şifâ* adlı eserinde mûsikîyle ilgili yazıları, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 1273) tasavvufî mûsikîsiye farklı bir yön vermesi, Safiyüddin Urmevî'nin (ö. 1294) ses perdeleri ve makâmlarla ilgili *Kitâbu'l Edvar*'ı, Abdülkadir Merâğî'nin (ö. 1435) yine bu alanda yazdığı *Câmiü'l Elhân* ve diğer eserleri olmak üzere birçok bilginin katkıları sayesinde Türk mûsikîsinin oluşum süreci sağlanırken, eserleri de günümüze intikal etmiştir (Yekta, 1986, s. 50).

Daha sonraki yüzyıllarda Türk mûsikîsi gelişme sürecine girmiş, Hatip Zâkirî Hasan Efendi (ö. 1623), Hâfız Post (ö. 1694), Buhûrî-zâde Mustafa İtrî (ö. 1712), Nâyi Osman Dede (ö. 1730), Sultan III. Selim Han (ö. 1808) ve yaşadığı çağın son temsilcisi olarak anılan Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi (ö. 1846) gibi, tarihe adını yazdıran birçok önemli şahsiyetler yetişmiş ve çok sayıda da eser bestelenmiştir (Özalp, 2000, s. 581).

Tanzimatla birlikte Batı kültürünün yavaş yavaş Türkiye'ye yayılmasıyla Türk mûsikîsi de nasibini almış, mûsikî sanatının alanını Batı müziği işgal etmeye başlamıştır. Yine bu dönemde mehterhânenin kapatılması ve yerine Muzıka-yi Hümâyûn'un kurulmasıyla Türk mûsikîsine olan ilgi de azalmıştır (Gölpınarlı, 2009, s. 465). Bu dönemde yetişmiş mûsikîşinâslar; Ali Rıfat Çağatay (ö. 1935), Rauf Yekta (ö. 1935), Zekâi Dede'nin oğlu Ahmet Irsoy (ö. 1943), Râkım Erkuflu (ö. 1948), Hüseyin Sadettin Arel (ö. 1955), Saadettin Kaynak (ö. 1961), Suphi Ezgi (ö. 1962), Münir Nurettin Selçuk (ö. 1981) gibi şahsiyetler bunlardan bazılarıdır.

Bu dönemi, geleneksel Türk mûsikîsiyle birlikte Batı müziğinin de birikimlerinden faydalandığı bir dönem olarak gözlemlemek mümkündür. Yine bu dönemden itibaren günümüze kadar gelen bu süreçte geleneksel Türk mûsikîsiyle paralel olarak yabancı mûsikî akımının da hızla yayıldığı görülmektedir.

Günümüzde Türk mûsikîsi, Dinî ve Lâ Dinî olmak üzere iki kısma ayrılmış, din ile ilgili olan mûsikîye Din mûsikîsi adı verilmiştir.

Din Mûsikîsi ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Yapılan tanımlarda Türk Din mûsikîsi tarif edilirken, Hz. Peygamber (sav) ve ashâbının uygulaması, İslâm tasavvufunun da bu doğrultudaki görüşleri ile oluşan dîni hayat, daha sonra belli usûl, kural ve kaideleri ile cami, mescit, tekke ve tarikat toplantılarında yapılan zikir esnasında, meşk veya icrâ edilen bir mûsikîyi meydana getirmiştir. Dolayısıyla buna da Türk Din mûsikîsi denilmiştir (Demirtaş, 2009, s. 214). Türk Din mûsikîsi, tekke mûsikîsi ve cami mûsikîsi olarak iki ana başlık altında incelenerek uygulanmıştır. Tekke ve dergâhlarda meşk edilen zikirlerde tatbik olunan ses ve aynı zamanda saz mûsikîsine tekke mûsikîsi denilirken, cami ve mescitlerde sadece ses ile tatbik ve icrâ edilen mûsikîye de cami mûsikîsi adı verilmiştir (Özcan, 1994, s. 359-360).

Din mûsikîsinde formların icrâ edilmesi yönüyle cami mûsikîsinin ayrı bir yeri vardır. Cami mûsikîsi, İmam-hatip ve müezzinler tarafından bazen de cemaatin iştirak etmesiyle icrâ edilir. İmam hatibin mihraptaki icrâlarında, müezzinlerin de gerek mahfilden ve gerekse minarenden okuduğu ezan ve salâlarındaki mûsikînin âhengi ile ulvî bir mânâ ve daha ziyade duâ niteliği taşır. Câmî mûsikîsi, Kur'an-ı Kerim, mevlîd-i nebî, ezan, kâmet, ilâhî, kasîde, salâ, salâvât, tekbir, tesbih duaları, temcîd, münâcât, gibi formlarla icrâ edilir. (Ak, 2009, s. 71-72).

Cami mûsikîsindeki bütün formların kendine has bir usûlü, üslûbu ve tavrı vardır. Bu formların belli bir tavırla icrâ edilmesi de geçmişten bu yana uygulanarak gelen bir gelenektir. Cami mûsikîsinin icrâ edilmesinde bu geleneğin uygulandığı en önemli alanlardan biri de Kur'an tilâvetidir. Ayrıca Kur'an'ın, kural ve kaidelerine riayet edilerek, güzel bir sesle okunması, sözlerinin yüce yaratıcıya ait olmasından dolayı ulvi bir değer taşımaktadır. Bu sebeple Cami mûsikîsinin icrâ edilmesinde Kur'an'ın özel bir yeri vardır.

Keza mevlîd-i nebî de, usûlüne uygun olarak geleneksel tavırla icrâ edilen cami mûsikîsi formlarından biridir. Dolayısıyla gerek Kur'an ve gerekse mevlîdin tarz-ı kadîm olarak icrâsında sergilenen klâsik tavrın tecrübe edilebilmesi için, eğitimi hoca çırak ilişkisiyle alarak tavrı günümüze taşıyan icrâcılarının ihtiyacı vardır.

Silsile yoluyla gelen klasik tavrın günümüzdeki icrâcılarında biri de İlhan Tok'tur. Yapılan bu çalışma, mutedil İstanbul ağzı ve tavrının günümüzdeki en önemli icrâcılarında olan İlhan Tok'un Kur'an tilâvetindeki tavrının ortaya çıkarılması ve mevlîdin icrâ edilmesinde tecrübe ve katkılarının paylaşılması amacıyla yapılmıştır.

İlhan Tok'un hayatı, eserleri, mûsikîyle ilgili çalışmaları ve okuyuşundaki tavrı ve tarzının incelendiği bu çalışma giriş ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde İlhan Tok'un hayatı, eserleri ve edebî kişiliği ile Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun olarak okunması için yaptığı hizmetler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde mûsikîye bakışı ve bestekârlığı, dördüncü bölümde Kur'an ve mevlîd okuma tavrı, beşinci bölümde ise İlhan Tok'u tanıyanlarla yapılan mülakatlara yer verilmiştir. Besteleri ve belgeleriyle birlikte Tok'un fotoğrafları da çalışmanın sonuna eklenmiştir.

1.1. Problem Durumu

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde sergilenen klasik tavır, silsile yoluyla ve hoca-çırak ilişkisiyle icrâ edilerek günümüze kadar gelmiştir. Ancak bu tavrı günümüze taşıyan üstâdlardan, özellikle Cumhuriyet dönemi icrâcılarıyla tanışmış, eğitimini usta-çırak ilişkisiyle alarak, hocasından klasik tavrı da tecrübe etmiş okuyucuların sayıları her geçen gün azalmaktadır. Kur'an tilâvetindeki klasik İstanbul tavrıyla belli bir ekolü temsil eden icrâcılardan biri de İlhan Tok'tur. Dolayısıyla kendisiyle ilgili olarak, özellikle mûsikîye dair çalışmaları ve Kur'an tilâvetinde segilediği tavrı ve tarzı ile ilgili bu zamana kadar geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple İlhan Tok'un Kur'an ve mevlîd okuma tavrının incelenmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

İlhan Tok'un, Kur'an tilâvetindeki tavrı ile mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesindeki katkıları nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

1. İlhan Tok, Kur'an tilâvetinde hangi üstâdın tavrı ve tarzını temsil ediyor?
2. İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim tilâvetinde temsil ettiği tavrın özellikleri nelerdir?

3. Kur'an'ın usûlüne uygun olarak tilâvet edilmesinde nelere dikkat edilmelidir?
4. Kur'an-ı Kerim'in tilâvet edilmesinde geleneksel tavrın önemi nedir?
5. Kur'an'ın klasik İstanbul tavrıyla icrâ edilebilmesi için Tok'un tavsiyeleri nelerdir?
6. İlhan Tok'un mûsikî ile ilgili yapmış olduğu çalışmaları nelerdir?
7. Mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesinde İlhan Tok'un tavsiyeleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, İlhan Tok'un henüz hayatta iken bizzat tecrübelerinden, arşivindeki özel notlarından, bilgi ve belgelerinden istifade ederek hayatı, hizmetleri, mûsikîyle ilgili faaliyetleri ile Kur'an-ı Kerim ve mevlîd okuyuşundaki tavrı ve tarzının incelenmesini amaçlamaktadır.

Araştırma, İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim tilâvetinde temsil ettiği tavrını ve tarzını ortaya çıkararak, tanıtılmasına ve yaşatılmasına katkı sağlamak, mevlîdin de geleneğe uygun olarak icrâ edilmesindeki tecrübelerini paylaşmaktır. Ayrıca Tok'un Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun olarak icrâ edilmesi hususunda görüşlerini yansıtmak ve yapmış olduğu mûsikî çalışmalarını da gün yüzüne çıkarmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yetiştği yıllar itibarı ile Cumhuriyet döneminin en meşhur Kur'an ve mevlîd icrâcıları ile tanışmış, tecrübe ettiği tavrı okuyuşuna yansıtarak günümüze taşımış İlhan Tok ile ilgili geniş bir araştırma bulunmamaktadır. İlhan Tok'un, özellikle mûsikîyle ilgili çalışmaları ve Kur'an-ı Kerim icrâsındaki tavrıyla ilgili araştırma yapmak isteyenlere faydalı olacağı düşünülen bu çalışma, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim ve mevlîd-i şerifin usûlüne uygun olarak icrâ edilmesi hususunda yapılacak olan benzer çalışmalara örnek teşkil etmekte ve yol gösterici özelliktedir.

1.4. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem ile verilerin toplanması konularına yer verilmiştir.

Öncelikle, İlhan Tok’la yapılan yüz yüze mülakatlar neticesinde hayatı, eserleri ve hizmetleri hakkında somut veriler elde edilmiştir. Arşivinden alınan bilgi ve belgelerle mûsikîye dair çalışmaları anlatılmış ve yapmış olduğu besteleri tespit edilerek tablo halinde araştırmaya aktarılmıştır. Daha sonra Kur’an ve mevlîd okuma tavrı incelenerek okuyuştaki tavrı ve tarzı ortaya çıkarılmıştır. İlhan Tok’un bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkarılması ve çalışmanın amaçlanan hedefe ulaşmasına katkı sağlaması için kendisini tanıyanlarla yapılan mülakatlara yer verilmiştir. Tok’un eserlerinden oluşan 72 bestenin notaları da çalışmanın sonuna eklenmiştir.

1.4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın hazırlanması aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak olayların, varlıkların, objelerin, grupların, kurumların ve çeşitli alanların ne olduğunu açıklamayı amaçlar (Kaptan, 1991, s. 59). Çalışmada verilerin toplanması aşamasında belgesel tarama tekniği kullanılarak literatür taraması yapılmıştır. Araştırmadaki bütün bölümlerde kaynak tarama, veri toplama aşamaları kullanılarak ulaşılan bilgiler değerlendirilmiş ve ilgili konu hakkında yapılmış çalışmalar ve kapsamı tespit edilmiştir.

1.4.2. Literatür Çalışması Süreci

Bu araştırmada öncelikle “İlhan Tok’un hayatı, eserleri, hizmetleri” ile “İlhan Tok’un Kur’an ve Mevlîd okuma Tavrı” hakkında detaylı bilgiler verilmiş, bahsedilen konularda uzman kişiler tarafından yapılmış çalışmalar incelenerek konuyla ilgili temel bilgilerin aktarılması hedeflenmiştir. İlhan Tok’un şahsiyeti ve okuma tavrı ile ilgili kendisini tanıyanlarla yapılan mülakatlara yer verilerek konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Daha sonra İlhan Tok’un yapmış olduğu besteler de çalışmanın sonuna eklenmiştir.

1.4.3. Evren ve Örneklem

Araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği tüm elemanlar evreni oluşturmaktadır. Ortak özellikleri içeren canlı veya cansız her çeşit eleman evrene dâhil edilebilmektedir (Karasar, 1999, s. 109). Evren ve örneklem belirlenmesi İlhan Tok'un Kur'an ve mevlîd icâsındaki tavrı ile ilişkilidir. Bu bağlamda yapılan araştırmanın evrenini İlhan Tok'un Kur'an ve mevlîd icrâsında sergilediği tavrı ve tarzı oluşturmaktadır.

Örneklem üzerinde çalışılan araştırma konusunun çoğu zaman belirlenen evrenin bütününde yapılması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla evrenin tamamını ele almak yerine seçilen örneklem üzerinde çalışma yürütülmektedir. Çalışılan örneklemden yola çıkılarak evrenin geneli üzerinde genellemelere ulaşılmaktadır (Erkılıç, 2011, s. 5). Bu bağlamda araştırmanın örneklemi ise İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim tilâvetindeki tavrı ve tarzıyla temsil ettiği ekol oluşturmaktadır.

1.4.4. Verilerin Toplanması

Yapılan araştırmada birincil kaynaklar İlhan Tok'un kendi eserleridir. Çalışmanın temelini belli aralıklarla İlhan Tok'la yapılan mülakatlar oluşturmuştur. Verilerin toplanma aşamasında öncelikle İlhan Tok'un yazdığı kitapları, ders notları, mûsikî ile ilgili çalışmaları, yaptığı besteleri, arşivindeki bilgi ve belgeleri kendisinden alınarak hayatı, eserleri, hizmetleri, tavrı ve tarzıyla ilgili somut veriler elde edilmiştir. Daha sonraki aşamada literatür tarama yöntemi kullanılarak araştırma ile ilgili bilgiler toplanmıştır. İlhan Tok'u tanıyanlarla yapılan röportajların çalışmaya eklenmesiyle Tok'un şahsiyeti, kişiliği tavrı ve tarzıyla ilgili bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, İlhan Tok'un hayatı, eserleri, mûsikîyle ilgili çalışmaları, besteleri, Kur'an ve mevlîd okuma tavrı ile kendisiyle yapılan röportajlar ile sınırlıdır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, çalışma ile ilgili araştırmalardan örneklere yer verilerek içerikleri ile ilgili kısa bilgiler aktarılmıştır.

Hatice Şahin Aynur'un "Hâfız İlhan Tok Hocaefendi, Hayatı ve Kur'an Eğitimi Metodolojisi" (2015) başlıklı makalesinde, İlhan Tok'un kısaca hayatı ve yapmış olduğu hizmetleri ile Kur'an eğitimindeki metodu hakkında bilgi verilmektedir.

Çetin Tükenmez ve Alper Akdeniz tarafından yazılan "Geleneksel Cami Mûsikîsiyle Bestelenen Esmâü'l Hüsnâlar (İlhan Tok'un "Esmâü'l Hüsnâ Bestesi" Örneği)" (2019) adlı makalede, İlhan Tok'un kısaca hayatı, ders aldığı hocalarından bahsedilmekte, özellikle kendine özgü tavrıyla bestelemiş olduğu Allah'ın doksan dokuz isminin yer aldığı "Esmâü'l Hüsnâ" eserinin önemi anlatılmaktadır.

Hayrettin Öztürk'ün "Son Devir Karadenizli Merhum Kurrâlar Sempozyumu" (2018) isimli eserinde, İlhan Tok'un okuyuşta tavrını yansıttığı hâfız Osman Nuri Taşkent'in hayatı, görev yerleri ve hizmetleri ile Kur'an-ı Kerim öğretim metodolojisi ile ilgili konulara yer verilmektedir.

Yavuz Fırat'ın "Kur'an Tilâvetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklar" (2014) adlı çalışmasında Kur'an'ın usûlüne uygun olarak tilâvetinde gerek tecvîd kurallarından ve gerekse nağmeden kaynaklanan Arap tavrı ve Türk tavrı arasında gözlenen farklılıklar ele alınmaktadır.

Mustafa Hocaoglu'nun "Okuma ve Anlama Üzerine Kur'an Tilâvetiyle İlgili Bazı Kavram ve Rivayetlerin Değerlendirilmesi" (2012) başlıklı makalesinde Kur'an, kırâat, tertîl, tilâvet kavramlarının ne anlama geldiği açıklanmakta, Kur'an-ı Kerim'in nağmeyle tilâvet edilmesinin ve dinlenilmesinin önemi anlatılmaktadır.

Süleyman Uludağ'ın "İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ" (1976) adlı eserinde, tarihi süreçte İslâm'a göre mûsikînin ne anlama geldiği hakkında bilgi verilmekte, çalışmayla ilgili olarak, Kur'an-ı Kerim'in nağme ile tilâvet edilmesi ve Türk tavrının sergilenmesi ile ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Abdurrahman Çetin'nin "Kur'an Kırâatında Mûsikînin Yeri" (1998) başlıklı makalesinde Kur'an-ı Kerim'in makâmlı veya makâmsız olarak okunması hakkında delillere yer verilerek Kur'an'ın usûlüne uygun olarak okunmasında mûsikînin yeri ve önemi dile getirilmektedir.

Mehmet Nuri Uygun'nun "Kur'an ve Mûsikî" (2001) adlı makalesinde, Kur'an-ı Kerim tilâvetinde nelere dikkat edilmesi hususunda bilgi verilirken, tilâvette mûsikînin önemi ve okuyuşta hangi tavrın sergileneceği konularından bahsedilmektedir.

Tayyib Ökiç'in "Kur'an-ı Kerim'in Üslûp ve Kırâatı" (1963) başlıklı makalesinde, Kur'an-ı Kerim'in mûsikî ile ilişkisi ve güzel sesle okunması ele alınmakta, Hz. Peygamberin okuyuş tarzı ile ilgili konulara değinilmektedir.

Ömer Aslan'ın "Kur'an Tilâvetinde Mûsikînin (Ses Sanatının) Mesnedi" (2006) adlı makalesinde Kur'an-ı Kerim'in güzel ses ve tegannî ile okunması hususunda bilgiler aktarılmıştır.

Mehmet Nuri Uygun'nun "Kur'an'ın Mûsikî Okunması" (2007) isimli makalesinde, Kur'an-ı Kerim'in icrâ edilmesinde mûsikînin katkısı ve uygulanan makâmlar hususunda bilgi verilmekte, milli seslerle nağmenin önemi vurgulanmaktadır.

Nuri Özcan'ın "Türk Dinî Mûsikîsinde Mevlîd Geleneği" (2010) adlı makalesinde mevlîd ile ilgili bilgi verilirken, tarihi süreçte islâm dünyasında yapılan mevlîd törenlerinden bahsedilmektedir. Makalede özellikle Süleyman Çelebî'nin yazdığı Vesîletü'n Necât adlı eseri hakkında bilgiler aktarılırken, günümüze tarz-ı kadîm olarak icrâ edilerek gelen mevlîd geleneği hakkında bilgiler verilmektedir.

Sami Dural'ın "Türk Mûsikîsi Meşk Geleneğinde Bir İcrâ; Hâfız Sami" (2011) başlıklı yüksek lisans tezinde meşk geleneği ve silsilesine bağlı bulunan Hâfız Sami'nin, mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâsındaki makâm anlayışı ele alınmış, okuyuşundaki üslubu, tavrı ve tarzı ortaya çıkarılmıştır.

Ali Osman Alaca'nın "Amir Ateş'in Hayatı, Dinî Mûsikî Eserleri ve Mevlîd-i Şerîf Okuma Tavrı" (2014) adlı tez çalışmasında, eğitimini dönemin en meşhur mûsikî üstâdlarından alan mevlîdhan Amir Ateş'in, mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâsındaki tavrı ve tarzı anlatılmakta ve geleneğin nasıl icrâ edilmesi gerektiği hususunda tecrübeleri yansıtılmaktadır.

.

2. İLHAN TOK'UN HAYATI

2.1. Doğumu ve Ailesi

Hayatının büyük bir bölümünü Kur'an-ı Kerim'in hizmetine adanmış ve kendisini tarif ederken: "Ben Kur'an'ın kölesiyim" sözüyle ifade eden İlhan Tok 6 Haziran 1937 yılında Düzce iline bağlı Develi Besni köyünde doğmuştur (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

Aslen dedeleri Kafkasya 'dan 1865 yılında göç etmiştir. Babası Râsih Bey (ö. 1944), Osmanlı edebi ve kültürüyle yetişmiş, 35-40 dönümlük ekilebilir bir araziye sahip olması sebebiyle geçimini tarımdan sağlayan bir çiftçidir. Annesi Fikriye Hanım (ö.1944), Düzce'nin İstilli köyünden bir ailenin kızıdır. Fakat yakın bir akrabasının Osmanlı zâbiti olmasından dolayı gençlik çağlarını 17 yaşına kadar İstanbul'da onların yanında geçirmiş ve o zamanki İstanbul edebî ve terbiyesiyle büyümüş bir hanımdır. Anne ve babası Çerkez kökenlidir. Çerkezlerin kendilerine has oyun ve gösterilerinin meşhur olması sebebiyle, anne ve babasının da katıldığı bir düğünde sergilenen oyun ve gösteriler, onların tanışmalarına ve daha sonra evlenmelerine vesile olmuştur (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok, üçü erkek ve ikisi kız olmak üzere beş kardeşin ikincisidir. Asıl isminin İlham olduğunu söyleyen İlhan Tok, sebebini açıklarken: "*Nüfus memurunun adımı yanlışlıkla İlham yerine İlhan olarak kayda geçmesinden dolayı İlhan adını aldım.*" demiştir. Doğduğu Develi besni köyünde şu ana kadar yetişmiş tek hâfızdır. Tok'un erkek olarak dünyaya gelmesi durumunda, babası onu hâfız olarak yetiştirmeyi düşünmektedir. Bu sebeple İlhan Tok, hâfız olmasındaki sırrın, babasının ihlâsla yaptığı duada saklı olduğunu vurgulamıştır (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

Çocukluk yılları çok zor şartlar altında geçen İlhan Tok, henüz yedi yaşında iken iki acıyı birlikte yaşamış, 1944 yılının haziran ayında önce annesi Fikriye Hanım, üç ay sonra da ağustos ayında babası Râsih Bey vefat etmiştir. Dolayısıyla en büyüğü yedi yaşında, en küçüğü ise beşikte olan beş kardeş hem yetim ve hem de öksüz kalmıştır. İki kız kardeşten birisinin bakımını teyzesi üstlenirken diğer kız kardeşinin bakımını ise annesinin yakın akrabalarından birisi üstlenmiştir. Beşikteki en küçük erkek kardeşin bakımını ise dayısı üstlenmiştir. Abisi ile İlhan Tok, halasının himayesinde köyde kalmıştır. Artık onun için zorlu bir yaşam başlamıştır (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok bu zorluklar içerisindeki yaşam öyküsünü "Hüdâyî nâbit" kavramıyla açıklamıştır. Hüdâyî nâbit ise, dere yatağı kenarında bulunan ve dereden akan su ile beslenip

kendiliğinden biten otlara verilen bir isimdir. Dolayısı ile İlhan Tok, verdiği bu örneği dile getirerek, Yüce Allah'ın himmeti ve lûtf u keremiyle büyüdüğünü ifade etmiş, yine bazı hanelerdeki hamiyet perver kişilerin ve eşleri olan hanımefendilerin üzerinde büyük emekleri olduğunu vurgulamıştır (Aynur, 2015, s. 87).

2.2. Evliliği ve Çocukları

İlhan Tok, kendisiyle aynı köyde ikamet eden ve uzaktan da akrabası olan Feriha ve Kâzım Aşkın'ın büyük kızları Ferizan Hanım ile 1963 yılında evlenmiştir. Bu evlilikten Hayrunnisa, Selim ve Esra adında üç çocuğu dünyaya gelmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.3. Eğitimi ve Hocaları

Hâfız İlhan Tok, eğitimini medrese usûlü olarak almıştır. İlkokulunu köyündeki öğretmenliklerde okuduğunu söyleyen İlhan Tok: *“Benim doğduğum köyde İlkokul yoktu, sadece üç yıllık eğitim verilen öğretmenlikler vardı. Civar köylerde ilkokul olmasına rağmen ben deniz ilk temel eğitimimi üç yıllık bu öğretmenliklerde okudum.”* (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017). demiştir. Yine o yıllarda Kur'an'ın okutulmasının ve öğretilmesinin yasak olduğunu söyleyen İlhan Tok, bu zor şartlar altındaki ilk Kur'an eğitimini de 1945 yılında, Düzce ilinin Taşköprü köyünden olan ve Develi Besni köyüne İmam olarak gelen İlyas Hoca Efendi'den almıştır. Köydeki on altı yaşına kadar olan erkek ve kız çocuklara ders veren İlyas Hoca Efendi'nin en küçük talebelerinden biri olan İlhan Tok, kısa zamanda Kur'an'ı Kerim'i öğrenmiş ve diğer talebelere de öğretmeye başlamıştır. İlyas Efendi'nin 1947 yılında vazifesini komşu köy olan Kestane köyünde devam etmesiyle İlhan Tok da, hocasının görev yaptığı köye her gün tek başına giderek, ders almaya devam etmiştir. Bir yıl sonra İlyas Hoca Efendi'nin imamlık vazifesini daha uzak bir köy olan Kasap köyünde devam etmesi sebebiyle, İlhan Tok'u da himayesi altında bulunduğu halasından izin alarak beraberinde götürmüştür. 1949 yılında tekrar yer değiştiren ve Düzce'nin İstilli köyünde vazifesine devam İlyas Efendi, İlhan Tok'u yine yanında götürmüştür. İstilli köyünde hocasından ders almaya devam ederken Şanlı Hoca lakabıyla tanınan Kahire'de tahsil görmüş ve uzaktan da akrabası olan bir zat İlhan Tok'u Kur'an okurken dinlemiş ve çok beğenmiştir. Şanlı Hoca, köyünün ileri gelenlerinden birini yanına alarak ve halasının da

müşadesiyle İlhan Tok'u daha iyi yetişmesi için Düzce'nin tanınan en meşhur müderrislerinden Düzceli Hâfız Hilmi Ak Hocaefendi'ye teslim etmiştir. O yılları anlatan İlhan Tok: *"Hiç unutmam, hocam İlyas Efendi'nin olmadığı bir perşembe günü bir at arabası köye geldi. İlyas Efendi'den izin alarak, seni daha iyi yetişmen için Düzce'ye götüreceğiz, dediler. Beni o at arabasıyla Hâfız Hilmi Ak Hoca efendiye teslim etmek üzere Düzce'ye götürdüler."* diyerek o sahneyi hiç unutamadığını söylemiştir. Kısa bir müddet sonra ilk Kur'an hocası olan İlyas Efendi de vefat etmiştir. İlhan Tok, üzerinde çok emeği olan ve kendi ifadesiyle *"İlk Kur'an ile tanışmama vesilen olan hocam"* dediği İlyas Efendi'nin vefatından dolayı çok üzüldüğünü dile getirmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok 1949 yılı ortalarından itibaren Hâfız Hilmi Ak Hoca Efendi'den ders almaya başlamıştır. Hocası Hilmi Ak, henüz resmi görevi olmadığından dolayı dersi Düzce'deki kendi evinde vermektedir. Bu sebeple İlhan Tok ders almak için bizzat hocasının evine gitmiş, akşamları da Terzi Cemal namında bir zatın evinde kalmıştır. Hâfız Hilmi Ak, 1950 yılının eylül ayında Adapazarı ili Hendek ilçesinin Merkez Camii'ne İmam-hatip ve Kur'an muallimi olarak atanmış, himayesinde bulunan İlhan Tok'u da yetim ve öksüz olmasından dolayı yanında götürmüştür. İlhan Tok, Hendek'te hocası Hilmi Ak' tan ders alırken çok sayıda ailenin yanında ikamet etmiştir. Birkaç ay bir ailenin yanında, birkaç ay başka bir ailenin yanında kalarak eğitimine devam eden İlhan Tok en son kaldığı aileden övgüyle bahsederken, duygu ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: *"En son yanlarında kaldığım aile genç olup bir çocukları vardı. 1954 yılına kadar en çok bu ailenin himayesinde kaldım. Özellikle ailenin hanımefendisi Emire Hanım beni kendi evlatlarından ayırmamıştır. Kendi evladına verdiği sevgiyi benden de esirgememiş, koruyup kollamıştır. Dizine yatıp uyuduğum da olmuştur. Bu sebeple bu hanımefendiyi annem gibi sever ve değer veririm, kendileri validem makamındadır."* diyerek ona verdiği değeri dile getirmiş, 94 yaşında olmasına rağmen halen sağ olan bu hanımefendiyi fırsat buldukça da ziyaret ettiğini söylemiştir. Günümüzde artık böyle ailelerin kalmadığını söyleyen İlhan Tok: *"Bizim talebelik yıllarımızda birçok aile eğitime muhtaç çocukları himayesine alır, evlerinde barındırırlardı. Vatana millete hayırlı evlat yetiştirmek için aile olarak her türlü fedakârlığı yaparlardı. Bu sebeple evlerde bereket de eksik olmazdı. O şekilde yetişen talebeler de hayatın ve eğitimin kıymetini bilir, kendilerini iyi yetiştirmek için çaba sarf ederlerdi."* (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017). diyerek o yıllardaki ailelerin eğitime verdikleri önemi dile

getirirken, her türlü imkânı olmasına rağmen, bu hususta duyarsız olan günümüz ailelerine de göndermede bulunmuştur.

İlhan Tok, Hendek'te bulunduğu yıllarda, Kur'an eğitimi uğruna birçok zorluklar yaşamıştır. Bir yandan eğitimine devam ederken, diğer yandan simit satarak, meyve sebze satarak, özellikle salı günleri kurulan pazarda açmış olduğu sergide, iğne, iplik, düğme gibi küçük ev ihtiyaçları satarak günlük harçlığını kazanmıştır. Bu sebeple o yıllarda yaşadığı hatıralarının da bir hayli fazla olduğunu dile getirmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

1950-1955 yılları arasında gençliğinin 17 yaşına kadar olan döneminde beş yıl kadar Hendek'te kalan İlhan Tok, hocası Hilmi Ak'ın rehberliğinde burada hâfızlığını tamamlamış, son iki yılında da hocasına asistanlık yaparak diğer talebelerin derslerini dinlemiştir. Aynı zamanda hocasından sağlam bir talim eğitimi aldığını söyleyen İlhan Tok: *“Bendeniz kırâat silsilesine dâhil bir halkadan geliyorum. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim günümüze kadar sadece kitabî olarak gelmemiş ve sadece kitabî olarak da gitmeyecektir. Kur'an aynı zamanda kitap olmakla beraber şifâhidir. Şifâhiden kastım şudur; Kur'an-ı Kerim usûlüne uygun en güzel biçimde okuyan bir üstâdın ağzından onun okuyuşunu alarak tâlim ve taallûm edilip ezberlenerek günümüze kadar gelmiştir. Bugün sağlıklı kırâat eğitimi varsa geçmişten günümüze kadar ağızdan ağıza tâlim edilerek gelen o sağlam tâlim eğitime borçludur. İşte ben de bu silsilenin bir parçasıyım.”* derken bugün sahip olduğu Kur'an eğitiminde hocası Hilmi Ak'ın katkısının çok fazla olduğunu beyan etmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

1955 yılının haziran ayına kadar Hilmi Ak Hoca'dan hâfızlık ve talim dersi alan İlhan Tok, kendisini daha iyi yetiştirmek, özellikle kırâat ilmi, Arapça ve mûsikî ile ilgili eğitim almak için arayış içine girmiş, İstanbul'a gitmeye karar vermiştir. Hocası Hilmi Ak'ın da bu hususta kendisine yardım edeceğine dair söz verdiğini dile getiren İlhan Tok, hocası ile aralarında geçen tartışmayı da şu şekilde dile getirmiştir: *“Hilmi Ak hocam kendisindeki bilgileri verdikten sonra bu alanda ilerlemem için beni İstanbul'a göndereceği hususunda söz vermişti. İstanbul'a gitmek için kendilerinden izin istediğimde bana izin vermedi. Bu sebeple Hendek'ten ayrılarak altı ay kadar hocamın dersine katılmadım. Adapazarı'nda başka bir hocaefendiye kısa süreliğine talebe oldum. Daha sonra af diledim ve hocamın yanına döndüm. Bir müddet sonra tekrar İstanbul'a gitmek için izin istediğimde yine izin vermedi. Dolayısıyla hocamın rızası olmadan yanından ayrıldı.”* diyerek hocasından beddua alarak ayrılmanın üzüntüsünü yaşadığını beyan etmiştir. Hatta o dönemde çok ağır bir hastalık geçirdiğini, daha sonra hastalıktan kurtulmasına rağmen sesinin tamamen

düzelmediğini söyleyen Tok, şu an ki sesinin, o yıllardaki sesinin yarısı kadar bile olmadığını dile getirmiştir. Sesinin tamamen düzelmemesinin sebebinin de, hocasından aldığı bedduadan kaynaklanabileceğine bağlayan İlhan Tok, dolayısıyla bir talebenin, üzerinde hakkı ve emeği olan hocasının kesinlikle ahını almaması gerektiğini zikretmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

Hocasının rızası olmamasına rağmen, kendini geliştirmek için Haziran 1955 yılında İstanbul'a giden İlhan Tok, bir hemşerisi vesilesiyle Üsküdar Selimiye Câmii İmam Hatibi Mustafa Duruöz Hoca Efendi ile tanışmış, hayatını ve imkânlarını talebe yetiştirmeye adanmış musikîşinâs Mustafa Duruöz Hoca'dan bir yıl kadar pratik mûsikî ve tecvîd dersleri almıştır. Özellikle meşk usûlüyle tekke mûsikîsi eserleri geçtiklerini söyleyen İlhan Tok, o yıllarda meşk ettikleri eserlerden çargâh makâmındaki "Kudûmun rahmeti zevk ü safâdır ya rasûlallah" adlı tevşih eseri Mustafa Duruöz hocadan geçtiğini söylemiştir. 1956 yılında İstanbul'da Müezzîn-Kayyım olarak ilk resmi görevine başlayan İlhan Tok, askerlik vazifesini yerine getirinceye kadar fırsat buldukça Üsküdar Kuşkonmaz Camii olarak ta bilinen, Üsküdar Şemsi Paşa Camii İmam hatibi Cabir Gürsu Hoca'dan da Arapça gramer dersi almıştır (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok, yine bu yıllarda Mevlîdhân Mecit Sesigür'ün (ö. 1962) teşvik ve tavsiyeleri ile mûsikî çalışmalarına başlamış ve meşk meclislerine katılmıştır. Özellikle Özbekler Tekkesi'nde her ayın birinci günü, akşam başlayıp seher vaktine kadar devam eden ve Türk sanat mûsikîsi sanatçılarından Münir Nurettin Selçuk (ö. 1981) ve Hüseyin Sebilci'nin (ö.1975) önderlik ettiği mûsikî meclislerine katılarak burada yapılan mûsikî ziyafetleri ve edebî sohbetlerin müdavimlerinden olmuştur. Katıldığı meclislerde, yapılan edebî sohbetlerden büyük feyz alan İlhan Tok, yapılan meşklerin de tadını ve lezzetini hiç unutamamış, bu sebeple o yılları hep özlemle yâd etmiştir. Ayrıca gönüllere taht kurmuş üstâdları tanımanın da ayrı bir gururunu yaşayan Tok, bundan dolayı herkese nasip olmayacak bu güzellikleri kendine bahşeden Yüce Mevlâ'ya da sonsuz hamd etmeyi her zaman kendine borç bilmiştir. İlhan Tok bu tarihi anılarını anlatırken, o yıllardaki Mihrimah Sultan Camii'nin İmam-Hatibi ve tekkenin postnîşini olan Nâfiz Efendi'yi de rahmetle yâd etmiştir. (Kemiksiz, 2017) (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok, İstanbul'da görev yaptığı yıllarda yine Emin Ongan'ın (ö. 1985) Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'ndeki mûsikî derslerini de meclisin bir köşesinden takip etmiş, lakin bir türlü derse katılamamıştır. Bunun sebebinin de şu şekilde açıklamıştır: "*Emin Ongan'ın mûsikî derslerini meclisin eteğinden takip ediyordum. Ne o beni derse katılmaya davet*

ediyor, ne de ben davet etmediği için katılabiliyordum. Ancak bir köşeye oturuyor, oradaki dersleri bu şekilde takip ediyordum. Bana Emin Ongan’a talebe oldunuz mu? Diye sorduklarında üstadın derslerini, meclisin eteğinden takip ettiğimi söylüyorum.” diyerek mecliste bulunduğu halde Ongan’ın derslerine iştirâk edememenin halen üzüntüsünü yaşadığını, buna rağmen onu tanımanın ve derslerini uzaktan da olsa takip etmenin de gururunu yaşadığını vurgulamıştır (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

Askerlik dönüşü resmi görevine Ankara’da devam eden İlhan Tok, 1969-1970 yılları arasında DİB ‘in izniyle Saffan Çakıroğlu (ö. 2014) tarafından Türkiye’de ilk resmi olarak açılan aşere Kursuna katılmış, on ay kadar süren bir eğitim sürecinde, Aşere İhtisas Kursunu başarıyla tamamlamıştır. Çocukluk yaşından itibaren hayatı hep ilim öğrenmekle geçen İlhan Tok’un daha sonraki yılları da Kur’an’ın güzel okunması için düzenlemiş olduğu Tashih-i Huruf kurslarında ilim öğretmekle geçmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok, Aşere İhtisas Kursu’nu bitirdikten sonra, İstanbul’a duyduğu sevgi ve özlemin neticesinde, 1970 yılında tekrar İstanbul’a tayin olmuştur. O yıllarda Üsküdar Din Görevlileri Derneği’nde mûsikî dersi verilmektedir. İstanbul Beyoğlu Ağa Camii müezzini ve aynı zamanda Cerrahi Tekkesi’nin şeyhi merhum Muzaffer Özak’ın da yeğeni olan Kemal Tezergil (ö. 1996) in burada vermiş olduğu mûsikî meşk dersine İlhan Tok da katılmış, farklı makâmlarda birçok ilâhî geçmiştir. Ayrıca Kemal Tezergil ile birlikte birkaç mevlîd programında icrâda bulunduklarını söyleyen İlhan Tok, onun özel bir okuyucu olduğunu dile getirmiştir. Beraber meşk ettikleri ilâhîlerden özellikle aklında kalan eserin ise, güftesi Şems-î Sivâsî, bestesi de Kemal Tezergil’e ait olan bestenigâr makâmındaki;

“Canân ilinin güllerinin bâğı göründü

Dost İkliminin lâlesinin âli göründü.” mısralarındaki ilâhî olduğunu ve meşk ettikleri günkü gibi hiç unutamadığını söylemiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

2.3.1. Tahir Karagöz’le Tanışmaları

İlhan Tok, Tahir Karagöz’ü (ö. 1994) Ankara’da görev yaptığı yıllarda tanımış ve tanışmaları da tesadüfen olmuştur. Tahir Karagöz ile ilk tanışmalarını da şu şekilde anlatmıştır: *“Tahir Karagöz hocamla 1963 yılı ortalarında Ankara Arslanhâne Camii İmam Hatibi iken tanıştım. Özellikle Hacı Bayram Veli Camii’nde kılınan sabah ve yatsı namazlarından sonra arkadaş ve dostlarla sohbet-muhabbet etmek üzere bir araya gelirdik. Sohbet esnasında Hacı Bayram Veli Camii’nden güzel ama farklı bir ses geliyordu. Bu ses*

benim dikkatimi celbetti. Ben orada bulunanlara mevlîd var herhalde deyince, evet dediler. Peki, okuyan kim? diye sorunca, sıradan bir insanmış gibi, tanımıyor musun? Tahir Karagöz diye cevap verdiler. Müsaadenizle diyerek elimdeki çayı bıraktım ve Hacı Bayram Camii'nin musallâ cihetine bakan penceresinin demirlerine asılarak dışarıdan kürsüye baktım. Kuru, zayıf bir adam okuyordu. Bununla yetinmedim camiye girdim. İçeri girdiğimde velâdet bahrini okuyordu. Ben bir kenara sindim. Mevlîd bitince ara duası ve peşinden Kur'an-ı Kerim okundu. Tahir Hoca onu da dinledikten sonra kendine has selâmıyla oradakileri selâmladı ve izin isteyerek kalktı. Ben de son cemaat, ona yaklaşıp tanışabilir miyiz? diye sordum. O da eyvallah dedi. Ben Arslanhane Camii İmam- Hatibi İlhan Tok Zât-ı âliniz Tahir Karagöz ile beraber bir çay içebilir miyiz? dedim. Ve böyle Tahir Karagöz hocamla tanışma faslımız gerçekleşmiş oldu. Beni yerimden kaldırıp camiye götüren şey Tahir Hoca'nın kendine has olan o okuma üslûbu idi." diye anlatırken o yıllarda Tahir Karagöz'ün resmi görevinin olmadığını dolayısıyla her zaman aktif olarak bir araya gelemediğini söylemiştir. İlhan Tok, Karagöz'ün mutlaka bir görev alması gerektiğini düşünerek bu konuyu önce Tahir Karagöz'le paylaşmış: "Hocam Müezzin Kayyım olmak ister misiniz? Sizi benim görev yaptığım Arslanhâne Camii'ne alalım" diye teklifte bulunmuştur. Karagöz'ün de: "Ben fazla bir yerde duramam, sizi mahcup ederim." demesine rağmen kendisini ikna etmiş, ondan aldığı olumlu cevap üzerine zamanın Diyanet İşleri Başkanı Tevfik Gerçek'er'e, Tahir Karagöz'e görev verilmesi hususunda rica da bulunmuştur (Şen , 2011, s. 38).

Tevfik Gerçek'er'le muhabbetinin iyi olduğunu söyleyen İlhan Tok, Tahir Karagöz'e görev verilmesi ile ilgili aralarında geçen görüşmeyi de şu şekilde anlatmıştır: "Reis Bey bana İlhan'ım diye hitap ederdi. İlhan'ım Tahir Hoca çok görev değiştirdi, görev yapar mı acaba? diye endişelerini dile getirdi. Ben de görevini layıkıyla yapar efendim dedim. Sonunda Reis beyi Tahir hocamın görev alması hususunda ikna ettim. 15 Ağustos 1965 günü saat 16.00 gibi sümenin altında tuttuğu evrakı çıkardı ve imzaladı. Şayet imza işi ertesi güne kalsa 16 Ağustos 1965'te yeni teşkilât yasası yürürlüğe giriyor, müezzin olmak için hâfız olma şartı var. Tahir Hoca'da da hâfızlık yok, görev de alamayacaktı." diye duygularını dile getirirken, evrakın bir gün önce imzalanmasıyla Tahir Karagöz'ün göreve başladığını söylemiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017). Dolayısıyla İlhan Tok, "Mûsikî üstâdım" diye iltifatta bulunduğu Tahir Karagöz'le, 1965 yılından 1969 yılının eylül ayına kadar beş yıla yakın beraber görev yapma bahtıyarlığına sahip olmuştur.

Beraber aynı camide görev yaptığı yıllar içinde Tahir Karagöz'ün mûsikî bilgisinden çok istifade ettiğini söyleyen İlhan Tok, kendisinden mûsikî nazariyat ve usûl dersi aldığını, elli kadar da değişik makâmlarda eser geçtiğini ancak akılda kalanların şu an sınırlı olduğunu beyan etmiştir. Tahir Karagöz'ün naât, münâcât, mevlîd, kasîde ve salâ gibi formların okunmasında üstâd bir şahsiyet olduğunu, aynı camide görev yapmaları sebebiyle Tahir Karagöz'le birçok programlarda birlikte icrâ ettiklerini dile getirmiştir. Bu programlar vesile ile de kendisinden çok şey öğrendiğini ve tecrübe ettiğini söyleyen İlhan Tok, o yılları anlatırken: *“Sağlam bir mûsikî kulağım vardı. Her geçen eseri hemen öğrenir, icrâ ederdim. Dolayısıyla Tahir Hoca da mûsikî kulağımın çok sağlam olduğunu söylerdi. Kendisinden çok nâmeler öğrendim. Hatta hakkımda, ‘bu İlhan’da öyle nâmeler var ki kabına sığmıyor ve ben de onu frenleyemiyorum’ dediğini işitmişimdir.”* diyerek Tahir Karagöz'ün kendisi hakkındaki övücü sözlerini paylaşmıştır. Ayrıca Tahir Karagöz'ün çok cömert olduğunu söyleyen İlhan Tok: *“Kendisinin dünyalığa önem vermeyen, dünyalık önünde eğilmeyen, kimseye minnet etmeyen bir kişiliği vardı. Herhangi birisi ondan para istese hiç tereddüt etmeden cebinde ne varsa verirdi. Yoksa bile birilerinden borç alarak ihtiyacını giderirdi. Bu fâni hayatta sadece ânı yaşayan bir insandı. Bir şey takıldıysa aklına o şey uğruna dünyayı serseniz önüne elinin tersiyle iten bir yapısı vardı. Bu sebeple birçok görev değişikliği yapmış, farklı görevlerde vazife almıştır. Zaten bulunduğu ortamda da yarım saatten fazla durduğu pek vâki değildir. Hiçbir talebenin de Tahir Hoca'nın kendisine üç dört saat ders anlattığını söyleyemez.”* (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017). şeklindeki sözleriyle Tahir Karagöz'ün yakın çevresi hariç pek fazla bilinmeyen özelliklerini gün yüzüne çıkarmıştır.

Karagöz'le mûsikî ile ilgili eserlerin hepsini meşk usûlü olarak geçtiklerin dile getiren İlhan Tok, sağlam bir mûsikî kulağının olduğunu, dolayısı ile ezan, kâmet, kasîde, mevlîd, ilâhî gibi cami formlarının inceliklerini Tahir Karagöz ve diğer üstâdlarla meşk ederken onların uyguladıkları nâme ve tavırları hemen kapabildiğini söylemiştir. Özellikle Tahir Karagöz'ün Rast makâmında bestelediği, “Saf saf gelenler” adlı ilâhîyi hiç unutamadığını, ne zaman terennüm etse veya dinlese, kendisini beraber görev yaptığı o yıllara götürdüğünü beyan etmiştir (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

İlhan Tok'un haricinde Tahir Karagöz'e talebe olmuş, diğer mûsikîşinâs şahsiyetlerin isimleri ise, Süleyman Arabulan, İsmail Coşar, Ali toprak, Ekrem Vural ve Muzaffer Şenduran olduğu belirtilmektedir (Özcan, 2016, s. 22).

2.4. Askerlik Yılları

İlhan Tok, askerlik vazifesini yapmak için 27 Kasım 1957 yılında görevden ayrılmış, vatani görevini de Tokat 5. Özel Taburu'nda yapmıştır. Sivil hayatında olduğu gibi askerlik döneminde de sesinin ve okuyuşunun güzelliğiyle tanınmış, birçok Kur'an ve mevlîd merasimlerine katılmıştır. O yıllardaki anılarını anlatan İlhan Tok: *"Bendeniz Tokat'ta Hâfız asker olarak anılırdım. Tokat'ta ne zaman büyük bir mevlîd programı organize edilse o programlarda Kur'an ve mevlîd okumam için tabur komutanlığından izin alırlar ve beni götürürlerdi"* diye duygularını ifade etmiştir. Yine o dönemde komutanların evlerinde de Kur'an okuduğunu söyleyen İlhan Tok: *"Hiç unutmuyorum, o tarihteki tabur komutanımız Kıdemli Yarbay Sıdkı Karlı'nın evinde ramazan mukabelesi okumuştum."* derken komutanlarının birçoğunun özellikle Kur'an ve Osmanlıca yazıp okuyabildiklerini, bu sebeple evlerinde zaman zaman Kur'an okuttuklarını vurgulamıştır. İlhan Tok askerlik vazifesini iki yıl yapmıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.5. Resmi Görev Yerleri

Resmi görev hayatına din görevlisi olarak başlayan İlhan Tok: *"Benim iki İstanbul ve bir Ankara görev hayatım var."* diyerek önce İstanbul'da sonra Ankara'da ve en son yine İstanbul'da farklı camilerde görev yaptığını beyan etmiştir. İlk göreve 1955 yılının ortalarından itibaren İstanbul Üsküdar Kaptan Paşa Camii'nde vekâleten müezzin kayyım olarak başlayan İlhan Tok, burada altı ay kadar görev yaptıktan sonra 1956 yılında sınava girerek Üsküdar Bulgurlu Mescid Camii'ne Müezzin-Kayyım olarak asaleten atanmıştır. Burada bir müddet müezzin-Kayyım olarak görev yaptıktan sonra Mimar Sinan tarafından inşa edilen Atık Vâlîde Sultan Camii'ne geçerek askerlik vazifesini yerine getirinceye kadar toplamda iki buçuk yıl kadar Üsküdar'daki adı geçen bu camilerde görev yapmıştır (kişisel iletişim, 16 Aralık 2017).

Vatani görevini yerine getirdikten sonra vazifesine Ankara'da devam eden İlhan Tok, 1960'tan 1970 yılının mart ayına kadar on yıl kadar bir süreyle Ankara'da muhtelif camilerde görev yapmıştır. Önce Ulus mevkiinde bulunan Tabakhane Camii'nde altı ay kadar Müezzin-kayyım olarak görev yaptıktan sonra Saman Pazarı'nda bulunan fakat daha sonra yıkılan Koyun Pazarı Camii'ne İmam-hatip olarak atanmıştır. Burada iki buçuk yıl görev yapan İlhan Tok, daha sonra Arslanhâne Camii'ne atanmış ve bu camide de yedi yıl

kadar İmam Hatip olarak görev yapmıştır. Ankara’da son olarak 1969 yılının sonlarından 1970 yılının mart ayına kadar Kocatepe Camii’nde imam hatip olarak görev yapmıştır (kişisel iletişim, 16 Aralık 2017).

İlhan Tok, on yıl dört ay kadar süren Ankara’daki görev hayatından sonra İstanbul’a duyduğu sevgi ve özlemin de etkisiyle tekrar İstanbul’a tayin olmuş, Üsküdar’da bulunan Mihrimah Sultan Camii’ne atanmıştır. 1970 yılından 1975 yılı ortalarına kadar beş yıl kadar süreyle bu camide imam hatip olarak görev yapan İlhan Tok, 1975 yılının ortalarından 1981 yılına kadar da Cedid Vâlide Sultan Camii’nde görev yapmış, 1981 yılında genç olmasına rağmen 44 yaşında emekli olmuştur. Görev yaptığı ilçe müftüsünün, DİB’ e emekli olmaması için başvuruda bulunduğunu söyleyen İlhan Tok, bu olayı şu şekilde anlatmıştır: *“1981 Ekim ayında emekli olmak için müracat ettim. Bana daha görev süren dolmadı dediler. Ben de görev yılımı tamamladığımı söyledim. Öğrendim ki Müftü Bey Diyanet’e giderek, İlhan Hoca emekli olmak için müracat ederse, daha süren dolmadı, biraz daha görev yapman lazım deyin ve onu görev yerine gönderin dediğini öğrendim. Lakin bütün yapılan ikna çabalarına rağmen emekli oldum.”* (kişisel iletişim, 16 Aralık 2017).

1986 yılının ramazan ayında zamanın Üsküdar müftüsü, göreve yeniden başlaması için İlhan Tok’a teklifte bulunmuş, o yıllarda Diyanet İşleri Başkanı olan Tayyar Altıkulaç’ta İlhan Tok’un göreve dönmeyi kabul ettiği takdirde tayinini yeniden yapacağını söylemiştir. Bu söz üzerine İlhan Tok, yıllarca mihraptan uzak kalmanın da özlemiyle bıraktığı görevine, Cedid Vâlide Sultan Camii’nde imam hatip olarak yeniden başlamıştır. Kocatepe Camii eski imam hatiplerinden merhum Kadir Temel ile birlikte bu camide ikinci imam hatip olarak görev yapmıştır (kişisel iletişim, 16 Aralık 2017).

Zamanın Cumhurbaşkanı’nın bir üniversitede verdiği konferansta başörtüsü konusunda “Cahil Hocalar” tabirini kullanması sebebiyle, İlhan Tok da konuya duyarsız kalmayıp cuma hutbesinden karşılık vermiştir. Bu olay üzerine İlhan Tok, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanmış, suçsuz olduğu tespit edilerek aklanmıştır. Netice itibari ile 16 Ocak 1987 yılında da emekliye ayrılmıştır (Tok, 1987, s. 59-61). İlhan Tok, emekli olduktan bir süre sonra tekrar Ankara’ya dönme kararı almıştır. Daha sonra Ankara’ya yerleşen İlhan Tok, halen burada yaşamaktadır.

2.6. Hizmetleri

2.6.1. Tashîh-i Huruf Kursları

Kur'an-ı Kerim eğitimi için düzenlenen kurslara tashîh-i huruf kursları adı verilmiştir. İlhan Tok, tashîh-i hurufun tanımını yaparken: *“Tashîh-i huruf, tersinden okunduğu zaman harflerin tashîh edilmesi, sıhhate kavuşturulması anlamına gelir ki bu söz tam olarak yerine oturmuyor. Şöyle bir tarif yapmayı daha uygun görüyorum. Arapça ibâre ile ‘Tashîhu’l lisan li kırâati’l Kur’an’ yani Kur’an-ı Kerim kırâati için ilgili azaların tashîh edilmesi, sağlığa kavuşturulmasıdır. Başka bir ifade ile Kur’an-ı Kerim’in kırâat edilmesindeki harflerin, ağızda telaffuz edilirken, önce dudaklardan başlayarak ağzın içindeki mahreç yerlerine taksim olmaları ve oradan uygun bir şekilde telaffuz ve tashîh edilmesidir.”* (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). şeklinde tarif etmiştir. Tashîh-i huruf kurslarında verilen eğitimi de özetlerken, öncelikle Kur'an harflerinden başlayarak yirmi dokuz harfin tanımı, sıfatları, mahreç yerlerinden kalın ince okunuşları ile seslendirilerek çıkarılması olarak beyan etmiştir. Özellikle tecvîd ilmi ve tecvîdin tanımı, teorik bütün kurallarının bilinmesi ve bu kuralların pratik yollarla uygulanarak öğretilmesi, kırâatta vakıf ve iptida olmak üzere, bütün bu ayrıntılı bilgilerin Kur'an ayetleri üzerinde tatbik edilmesi ve tatbik olunan bu kural ve kaidelerin ses ile süslenerek kırat edilmesi olarak açıklamıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

Burada yeri gelmişken tecvîd ilmine de açıklık getirmek gerekir. Tecvîd ilmi, harflerin mahreçlerinden ve sıfatlarından bahseden ve Kur'an'ın âdâbına uygun olarak güzel okunmasını sağlayan bir ilim olarak tarif edilmiştir. Tecvîdin konusu Kur'an harfleridir. Gayesi ise, Kur'an ve hadislerde beyan edilen Kur'an'ın tecvîd ile okunması hususundaki emirlere uymaktır (Temel, 2009, s. 21-22). Bu sebeple tashîh-i huruf kurslarının temel eğitimi de tecvîd ilmiyle başlar. İlhan Tok, bu kurslarda Kur'an dersleri ile ilgili olarak verilen eğitimi ise, namaz dualarından başlayarak, kısa sûrelerden Duhâ sûresine kadar, fem-i muhsîn kalıplarıyla dudak talimi esas alınarak öğretilmesi, ardından istihâze ve besmele ile kırâata başlama usûllerinin gösterilmesi şeklinde açıklamıştır. Tashîh-i huruf kurslarında mûsikî dersi ile ilgili verilen eğitime de değinen Tok, öncelikle Kur'an tilâvetinde, okuyuşun mânâyâ uygun olarak yorumlanması, uygun makâm kullanarak seste âhengin sağlanması, yine on makâmda en az yirmi eserin Nim, Sofyan, Devrihindi, Düyek usûlleri ile meşk edilerek geçilmesi, ses perdelerinin ve aralıklarının öğretilmesi olarak açıklamıştır. Aynı

zamanda otuz kadar aşr'ın makâmat uygulamalı ve istenilen ses perdelerinde durabilecek bir şekilde öğretilmesinin amaçlandığını dile getirmiştir (Aynur, 2015, s. 39).

Kur'an'ın usûlüne uygun güzel okunması için açılan tashih-i huruf kurslarındaki dersler, üstâd bir hocanın okuyuşu ile ağzından alınıp tekrar edilerek yapılır. Tecvîdin kural ve kaideleri her ne kadar okunarak öğrenilse de bunların tatbik edilmesi için üstâd bir ağızdan (fem-i muhsîn) alınmasını gerektirmiştir ki “Bunu üstâdın ağzından alınız” denmesi de bu hususun önemini göstermiştir (Karaçam, 2013, s. 173). Dolayısı İlhan Tok, açtığı kurslarda bu metodla ders işlemiş, Kur'an'ın usûlüne uygun olarak okunması için verdiği eğitimle birlikte tavrı ve tarzını da talebelere yine bu yolla yansıtmıştır.

Tashih-i huruf kursları resmi olarak ilk defa 2005 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde açılmış, bir yıl sonra da İlhan Tok, Ankara İl Müftülüğü'nün görevlendirilmesi ile 3 Nisan 2006 da Ankara'da açmıştır. 2006 yılından 2014 yılının haziran ayına kadar her yıl bu kursu devam ettiren İlhan Tok, o yıllarda bazı il müftülüklerinde de tashih-i huruf kursunun düzenlenmesi üzerine, özellikle Samsun İl Müftülüğü'nün yoğun isteği üzerine orada açılan tashih-i huruf kursunda da görev almıştır. 2012-2013, 2013-2014 yıllarında iki dönem haftanın üç günü Ankara'da, diğer üç günü de Samsun'da olmak üzere iki ayrı ilde açılan tashih-i huruf kursunda ders vermiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). Böylelikle İlhan Tok, Ankara'ya taşındıktan sonra Kur'an'a hizmet yolunda hayatının en bereketli yıllarını yaşamıştır. Onun bu yorucu hizmeti, Kur'an'a olan aşkını her fırsatta dile getirdiği: “Ben Kuran'ın kölesiyim.” sözünün de bir ispatıdır.

İlhan Tok gerek Ankara'da ve gerekse Samsun'da açılan tashih-i huruf kurslarındaki eğitimi, özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın taşra teşkilatındaki din görevlilerine verirken, yoğun talep üzerine bu eğitimi Ankara'da görevli bayan Kur'an kursu öğreticilerine de vermiştir. İlhan Tok, sadece 2017-2018 döneminde Ankara'da açmış olduğu kurslarda, özellikle beş ayrı mekânda haftada 170 talebeye birebir ders verdiğini dile getirmiştir. Kursiyerlerle yaptığı bu dersleri kimlerle ve nerelerde yaptığını ayrıntılı olarak açıklayan Tok, başta imam-hatip, müezzin-kayyımlardan oluşan 25 kursiyere sabahdan öğleye kadar, bayan Kur'an Kursu öğreticilerinden oluşan 15 kursiyere de öğleden sonra olmak üzere toplam 40 kişiye haftada bir gün bu şekilde ders verdiğini beyan etmiştir. Diğer günlerde de yine üç ayrı Kur'an kursunda öğrenim gören talebelere resmî ve gayri resmî olarak aynı şekilde verdiğini vurgulamıştır. Özellikle din görevlilerine yönelik düzenlemiş olduğu bu kurslarda, bir mûsikîşinâs olarak kırâatın sesle güzelleştirilmesine önem veren İlhan Tok,

talim derslerini nağme eşliğinde yaparak okuyuşta tecrübe ettiği tavrı da kursiyerlere kazandırmaya gayret sarf etmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

İlhan Tok'un otuz yılı aşkın görev hayatından başlayarak, emekli olup içinde bulunduğu bu zamana kadar (röportajın yapıldığı 7 Mayıs 2018), hayatının büyük bölümü talebe yetiştirmekle geçmiştir. Tok bu kursları sadece Ankara'da açmamıştır. Daha önce İstanbul'da görev yaptığı yıllarda oluşturduğu ders halkaları ve meşk grupları ile bu eğitimi aralıksız olarak devam ettirmiştir. İstanbul'daki görev hayatının önemli bölümü Üsküdar da geçen İlhan Tok, Diyanet personeline yönelik verdiği dersleri, ilgili müftülüğün izniyle Din Görevlileri Derneği binasında yapmıştır. Keza M.Ü. İlahiyat Fakültesi öğrencilerine de İsmail Karaçam, Emin Işık gibi hocaların teşvik ve tavsiyeleri ile Kur'an ve mûsikî eğitimi vermiştir. Günümüzde gerek Kur'an ve gerekse mûsikî alanında meşhur olmuş birçok şahsiyet, o yıllarda İlahiyat Fakültesi'nde öğrenci iken İlhan Tok'un rahle-i tedrisatından geçmiş, ilk eğitimlerini ondan almıştır. Verdiği eğitimi maddi bir karşılık beklemeden yaptığını söyleyen İlhan Tok, bu hizmeti gösteriş yapmak ve meşhur olmak için değil, bilakis sadece Allah rızası için ifa ettiğini, kısaca şu cümlesiyle özetlemiştir: *"İsim ve cisimle değil sadece işimle meşgulüm. Şovmen değil ehl-i Kur'an yetiştirmeye gayret ediyorum."* (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). şeklindeki açıklamasıyla bilgili, alanında uzman ve şahsiyetli bir insan yetiştirmenin gayreti içinde olduğunu vurgulamıştır. Hoca-çırak usûlüyle ve silsile yoluyla gelen bu eğitimin, yine üstâd bir hocanın ağzından alınarak devam etmesinin çok önemli olduğunu dile getiren İlhan Tok'un, bu sebeple hayatı boyunca rahlesi de hep açık kalmıştır.

Netice itibari ile İlhan Tok, tecrübe ettiği Kur'an eğitimi ve okuma tavrını, düzenlemiş olduğu tashih-i huruf kurslarına taşımış, talebelere bu tavrın kazandırılması için çaba harcamıştır. Kur'an'ın usûlüne uygun olarak okunması için yaptığı talim derslerinde, icrâsıyla sergilediği tavrı ve tarzını da göstermiştir. Bu bakımdan kursa katılan talebelere ve özellikle de DİB teşkilatında vazife yapan din görevlilerine, Kur'an okuma tavrının kazandırılması için İlhan Tok'un kursları büyük bir fırsat olmuştur.

2.6.2. Televizyon ve Radyo Programları

İlhan Tok, ilk televizyon ve radyo dinî programlara TRT'de katılmaya başlamıştır. Ülke genelinde sadece TRT'nin yayın yaptığı tek kanallı yıllarda İlhan Tok, TRT'nin birçok

dinî yayınlarında Kur'an-ı Kerim tilâvet etmiş, ramazan aylarında hatm-i şerif okumuş, mübarek gün ve gecelerde de aşr-ı şerif, ilâhî ve kasîdeler icrâ etmiştir. Uzun yıllar TRT kurumunda hatim setleri yayınlanmıştır (Seher, 2014). Daha sonra birçok televizyon ve radyo kanallarının yayın hayatına başlamasıyla, İlhan Tok da gerek ulusal ve gerekse yerel televizyon ve radyolarda dinî programlara katılarak Kur'an-ı Kerim tilâvet etmiştir. Dolayısı ile İlhan Tok, TRT'nin yayın hayatına başlamasından bu yana gerek TRT'de ve gerekse özel yayın kuruluşlarında sürekli olarak dinî yayınlara katılmaktadır (Tok, 2012, s. 5). En son TRT de 2017 yılında düzenlenen Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Yarışması'nda jüri üyesi olarak görev almıştır (kişisel iletişim, 13 Kasım 2017).

2.6.3. Kutsal Emanetler Okuyuculuğu

İlhan Tok, 1979-1980 yıllarında Topkapı Sarayı'nda Mukaddes Emanetler Dairesi'nde Kur'an-ı Kerim okuma bahtıyarlığına sahip olan hâfızlardan biridir (Seher, 2014). Klâsik tavrı ile okuyuşun en önemli temsilcilerinden olan İlhan Tok gerek yurt içinde gerekse yurt dışında tertip edilen birçok merasime davet edilmiş, katıldığı programlarda Kur'an-ı Kerim tilâvet etmiştir. Halen günümüzde konferans, düğün, nişan, açılış, vb. düzenlenen özel günlerde ve sayısız etkinliklerdeki Kur'an tilâveti ilgiyle dinlenilmektedir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). Gün geçtikçe sayıları azalan Hâfız İlhan Tok gibi klasik tavrın temsilcilerinin, düzenlenen merasimlere davet edilerek icrâlarının aşkla, şevkle dinlenilmesi, günümüze taşıdığı klasik okuma tavrına olan rağbetin bir göstergesidir. Yine onun tilâvetine olan bu ilgi, tavrının yaşaması ve yaşatılması açısından son derece önem arz etmektedir.

2.6.4. Yurt Dışı Görevleri

İlhan Tok DİB çatısı altında din görevlisi olarak bulunduğu yıllarda, Diyanet teşkilatının sevilen ve temsil bakımından yetişmiş en güzide personelinden biridir. Bu sebeple DİB tarafından görevlendirilerek yurt içine birçok seyahati olduğu gibi yurt dışına da seyahatleri olmuştur. Yapmış olduğu seyahatleri hakkındaki duygularını dile getiren İlhan Tok, bununla ilgili olarak küçük yaşlarda iken hocasının kendisine taktığı lakabı hatırlayarak şu tespitte bulunmuştur: *“İlk besmeleyi öğreten hocam İlyas Efendi, bana çerkezlerde*

karabatak kuşu anlamına gelen sigufi lakabını takmıştı. Çünkü karabatak kuşu suya daldığında hemen çıkmaz. Eyvah gitti dersiniz, bir bakarsınız metrelerce ilerden çıkar. Ama yine dalar çıkar ve bu şekilde devam eder. Hocamın benim hakkımdaki tesbiti ve teşhisi doğrudur. Çünkü hayatım karabatak kuşu gibi dalıp çıkmayla geçmiştir. Görevli olarak bir seyahatten bir seyahate defalarca gittiğim olmuştur.” diyerek hayatındaki koşuşturmayı dile getirirken, Kur’an’a âşık bir okuyucu olarak gittiği her programda okumanın zevkini, şevkini ve hazzını yaşadığını vurgulamıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.6.4.1. Kutsal Topraklara Ziyareti

İlhan Tok’un kutsal topraklara birçok ziyareti olmuştur. Bunu da esprili bir cümleyle ifade ederken; *“Kur’an-ı Kerim bendenize adeta uçak oldu, gemi oldu, deniz altı oldu”* demiştir. DİB bünyesinde iki defa kutsal topraklara giden İlhan Tok’un, toplamda da dokuz kez kutsal mekâna yolculuğu olmuştur (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018)

2.6.4.2. Almanya Görevi

Hâfız İlhan Tok, DİB tarafından 1975 yılının ramazan ayında yurt dışındaki Türk vatandaşlarına din hizmeti vermek üzere Almanya’ya din görevlisi olarak gönderilmiş, oradaki hizmetleri de takdirle karşılanmıştır. Yapmış olduğu din hizmetinden dolayı zamanın Dortmund Belediye Başkanı, bayram sabahı teşekkür ziyaretine gelmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.6.4.3. Malezya’da Uluslararası Kur’an-ı Güzel Okuma Yarışmasına Katılışı

Her yıl Uluslararası Kur’an-ı güzel oluma yarışması düzenlenmekte ve bu yarışmalara birçok müslüman ülkeden yarışmacılar katılmaktadır. Bu sebeple 1981 yılında Malezya’da düzenlenen Uluslararası Kur’an-ı Kerim’i güzel okuma yarışmasına Türkiye’yi temsilen, DİB tarafından görevli olarak İlhan Tok katılmış ve başarı ile ülkemizi temsil etmiştir (Tok, Hayat ve Hatıratı, 1987, s. 45).

2.6.4.4. Paris’te Taziye Görevi

Türk Hava Yolları’na ait yolcu uçağı 3 Mart 1974 yılında Paris’te düşmüştür. Uçakta bulunan 335 yolcu, 11 mürettebat olmak üzere toplam 346 kişiden kurtulan olmamış, hepsi vefat etmiştir (Airlınehaber, 2015). Bu sebeple Paris’te defin olunan Türk vatandaşlar için anma töreni düzenlenmiş, İlhan Tok da Kur’an-ı Kerim okumak üzere Paris’e giden DİB heyetinin içinde yer almıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.7. Eserleri

2.7.1. Yayınlanmış Kitapları

1. *Sonsuza Çağrı*, (1991). İstanbul: Tok Sesli Yayınları: İlhan Tok yazmış olduğu kitaplarından içinde şiirlerinin yer aldığı sadece bu eseri basılmıştır. Fakat basılan kitapta çok sayıda imlâ hatası mevcuttur. Sebebi de kitabın baskıya verilmeden önce iyice tetkik edilip gözden geçirilmemesinden kaynaklanmaktadır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.7.2. Yayınlanmamış Kitapları

1. *İlhan Tok (Hayat ve Hatıratı)*, (1987). İstanbul: Tok Sesli Yayınları: İlhan Tok, kaleme aldığı bu eserini, İstanbul’da imam hatip olarak görev yaptığı yıllarda yazmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı’nın bir üniversitenin açılış töreninde, canlı yayında başörtüsü hakkında yaptığı konuşmasında: “Başörtüsü diye bir şey yoktur. Bunu cahil hocalar uyduruyor.” şeklindeki açıklamasını, imam hatip olarak kendine yedirememiş, bir cuma namazında minberden karşılık vererek cahil hocalar sözünü aynen kendisine iade etmiştir. Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanan İlhan Tok, akabinde hemen berat etmiş, *Hayat ve Hatıratım* kitabını da bu münasebetle yazmıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2. *İslâm Tarihinde İlk, Formül Ç-Y-1*, (2004). Ankara: Kur’an-ı Kerim’in bir cüzüne tekabül eden bu eserinde İlhan Tok, Kur’an harflerinin ölçülü olarak telaffuz edilmesini nota değeriyle göstermiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

3. *Kur'an'ın Kölesi Hâfız İlhan Tok*, (2012). Ankara: İlhan Tok'un bu çalışması, onun şiirlerinden, bestelerinden, güftelerinden, naât ve münâcâtlarından, ayrıca binden fazla hikmetli sözlerden oluşmaktadır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

4. *İ'râbu'l Kur'an Işığında Kur'an Tilâveti*, (2011). Ankara: Tok'un, Ankara Müftülüğü bünyesinde tashih-i huruf eğitimi gören kursiyerlere yönelik yapmış olduğu bir çalışmadır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.7.3. Ders Notları

1. *Kerim Tashih-i Hurûf, Ezan, Kamet, Salâ, ilâhîler ve Bazı Bilgileri* (2009). Ankara
2. *Tashih-i Hurûf II Ders Notları, Ankara, 2008-2009 Dönem Notları* (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.7.4. Sesli Yayınları

İlhan Tok, yayınlamak amacıyla ilk sesli çalışmasını, Kur'an-ı Kerim'i baştan sona kasete okuyarak yapmıştır. Sesli olarak yayınladığı ilk Kur'an-ı Kerim hatim setini 1985 yılında Üsküdar'daki "Tok Sesli Yayınları" adı altında o zamanlar kendi açmış olduğu stüdyosunda çekmiştir. Daha sonra stüdyoyu bir başkasına devreden İlhan Tok, kaset devrinin de kapanmasıyla, eski metodla bantlara kayıt aldığı Kur'an hatim setini CD'ye çevirerek tekrar yenilemiştir. Bu zamana kadar yayınlanabilir şekilde 11 hatim okuyan İlhan Tok'un, seslendirdiği bu hatimlerin bir bölümü TRT stüdyolarında çekilmiş ve okuduğu bu hatimler uzun yıllar TRT' de yayınlanmıştır. Türkiye'de sesli olarak ilk defa Kur'an-ı Kerim hatim seti çıkaran eski Diyanet İşleri Başkanları'ndan Tayyar Altıkulaç'tan sonra, ikinci olarak da İlhan Tok yayınlamıştır. O tarihten itibaren yayın hayatına giren İlhan Tok'un, daha sonraki yıllarda Kur'an hatminden başka, ezan, kâmet salâ, mevlîd-i şerif, kasîde, naât, münâcât, Kur'an-ı Kerim temel eğitim çalışması, aşr-ı şerif ve kısa sûrelerden oluşan albümleri de yayınlanmıştır. Günümüzde İlhan Tok'un bazı ajanslar tarafından çıkarılan çok sayıda albümleri de mevcuttur (ABC Müzik, 2001). Ayrıca dünyanın çeşitli ülkelerinde başta Kur'an-ı Kerim'in tamamı olmak üzere birçok sesli yayını da neşredilmektedir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

2.8. Şahsiyeti

2.8.1. Tasavvufi Kişiliği

İlhan Tok, tasavvuf hakkındaki duygularını dile getirirken, öncelikle bu konuyla ilgilenen veya ilgi duyan kişilerin tasavvufu anladıkları şekliyle farklı tanım getirdiklerini söylemiştir. Kendisi de bu husustaki düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir: “*Bendenize göre tasavvuf, içe dönük bir âlemdir. Her işin özüne göre tefekkür, özüne dönük tahayyül, özüne dönük amel ve muâmelattır. Yani misâl olarak ceviz, dalında yeşil kabuklu durduğu halde bakıldığı zaman sorarsanız cevizdir. Zamanı gelir, kabuğunu atar bir sert cisim çıkar içinden -ya kendi düşer soyulur ya da birisi çıkarır- bakıldığı zaman nedir? Bu da cevizdir. Kırıp kabuktan arındırırız, nedir bu? Cevizdir. Taze ise onun bir zarı vardır o acımsıdır. O zardan soyarsınız ona bakarsınız, nedir bu? Cevizdir. Bakınız hepsi ceviz, dalında bulunan da ceviz, safhaları itibari ile de ceviz. Tasavvufu ben, işte bu şekilde derece derece görüyor ve zevk ediyorum. Ne kadar içeri fikriniz, işiniz, safiyetiniz, ameliniz varsa, tasavvufta da o kadar zevk sahibisinizdir. Mübarek olsun derim. Böyle anlıyorum.*” (Aynur, 2015, s. 109).

Tasavvufa, gençlik yıllarında gördüğü bir rüya üzerine intisap ettiğini söyleyen İlhan Tok, gördüğü bu rüyayı Meşâyih-i Kirâm olarak tabir edilen velî zâtlardan Hacı Muhyiddîn Efendi’ye (ö. 1976) arz eder. Muhammed Muhyiddîn Efendi, milâdî 1881 yılında Bolu’da dünyaya gelmiş ve çocukluk yılları da Rufâilik ortamında geçmiştir. Tarikata ilk intisabı Bolu’nun Mudurnu ilçesinde doğup, Akçakoca ilçesinde vefat eden Muhammed Hâki (1925) Hazretleri’nedir. Babasının adı Muharrem Efendi, annesinin adı Ayşe Hanım’dır. Ayrıca bu zâtın kabr-i saâdetleri de Bolu’da medfun olan Hayrettin Tokâdî Hazretlerinin haziresindedir (Evliyalarımız, 2019). Tasavvuf ehli olan o bu yüce zât da İlhan Tok’un anlattığı bu rüya üzerine “Seni evlâd-ı manevi olarak kabul ettim.” diyerek İlhan Tok’a iltifatta bulunur. Bu sebeple İlhan Tok, o günden itibaren o velî zâtı manevi rehber olarak kabul ettiğini, kendisine tasavvufa intisabının olup olmadığı sorulduğunda, başından geçen bu hadiseyi anlatarak: “*Şayet bu yaşadıklarım tasavvuf ise, bu anlamda ben de müntesibim, cevabını veriyorum.*” (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). demiştir. İlhan Tok, gördüğü manevi rüyanın sırrını da Kuran’a olan aşkından ve hürmetinden kaynaklandığını düşünmektedir.

2.8.2. Edebî Kişiliği

İlhan Tok, 1950 yılından itibaren mûsikîye ve edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Bu alanda zekâ ve kabiliyeti olmasına rağmen küçük yaşta annesi ve babasını kaybetmesinden dolayı hem öksüz hem de yetim kalması sebebiyle o yıllarda geliştirme imkânı bulamamıştır. Bestekâr Tahir Karagöz'le tanışıp aynı camide beş yıla yakın görev yapmaları, bu zaman zarfında ondan mûsikî eğitimi alması, meşk etmesi, eserlerin vücut bulmasında yani sözlerin gönülde oluşmasında Tok'a ilham kaynağı olmuştur. Fakat üstâd Tahir Karagöz hayatta olduğu dönemde ona gösterdiği hürmet ve edep anlayışından dolayı hiçbir zaman da eser yazmaya yeltenmemiştir (Tok, 2012, s. 7).

İlhan Tok, şiire olan ilgi ve tutkusundan dolayı duygularını manzum olarak ifade etmeye 1985'li yıllarda başlamıştır. Mevlîd, ilâhî, kasîde güftelerinin şiir olması, yıllarca bu formları icrâ eden birisi olarak İlhan Tok'a şiir yazmada az da olsa katkısı olmuştur. Şiire olan merakı ve aşkı çocuk yaşlarında başlayan İlhan Tok, ayrıca şiiri çok sevdiğini, duygu ve düşüncelerin dile getirilmesinde en önemli yollardan birisinin de şiir olduğunu vurgulamıştır. Şiiri de kısa bir cümle ile tanımlarken: “*Şiir az kelime ile çok şey anlatma sanatıdır.*” şeklinde ifade etmiştir. Şiirlerini hece vezniyle yazarken ilâhî formunda da bestelenebilecek şekilde olmasına dikkat etmiştir. Bazı şiirlerinde güncel hadiseler de yer veren İlhan Tok, bazılarında da anlam itibari ile naât, münâcât, kasîde olarak ta okunabilecek tarzda cümleler olmasına özen göstermiştir. İlhan Tok, yazdığı şiirlerinin yanı sıra, 1000'in üzerinde de kısa ve hikmetli sözler satırlara işlemiştir. Kişinin ancak gönlünden dökülen sözlerin kendisine ait olduğunu söyleyen İlhan Tok, yazmış olduğu hikmetli sözleri de, önce kendisine birer öğüt, nasihat ve hatırlatmalar olarak kabul ettiğini dile getirmiştir. İlhan Tok, şiirlerini ve kısa cümlelerden oluşan hikmetli sözlerini *Kur'an'ın Kölesi Hâfız İlhan Tok* isimli kitabında toplamıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

2.8.2.1. Annesine Yazdığı Şiirin Önemi

İlhan Tok, yazmış olduğu şiirlerinde birçok konuya değinmiştir. Yaşadığı acılarını, sevinçlerini, özlemlerini ve hayal ettiklerini kaleme almış, yine inandığı değerler uğruna aktarmak istediği düşüncelerini şiirle anlatma yoluna gitmiştir. Bu sebeple yazdığı bütün şiirlerinin kendisi için çok değerli olduğunu ifade etmiştir. Fakat bazı şiirlerinin hayatında çok özel bir yeri olduğunu söyleyen İlhan Tok, bunlardan birisinin de özellikle annesine

yazdığı “Annem” şiiri olduğunu vurgulamıştır. Küçük yaşta kaybetmesinin özlemiyle, halen daha hayatında eksikliğini hissettiği annesine yazdığı bu şiirin, kendisi için ayrı bir anlam taşıdığını dile getirmiştir. Bu şiiri ne zaman okusa gözlerinin dolduğunu ve çok duygulandığını söyleyen İlhan Tok, duygu yüklü “Annem” şiirini: “Cennet annelerin ayakları altındadır.” hadis-i şerifinden ilham alarak yazdığını beyan ederken duygularını şu şekilde ifade etmiştir:

*“Esen yerlerde hep sen
Sensin beni süsleyen
Gül bahçesidir sinen
Yaslanayım mı annem*

*Yüzün benziyor aya
Bakarım doya doya
Yaptığın her duaya
Beni iliştir annem.*

*Dilinden bal süzülür
Seni üzen üzülür
Ayakların öpülür
Uzat öpeyim annem.*

*Anne cihan temeli
Başka ne söylemeli
Olan cennet emeli
İçten demeli annem.” (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).*

İlhan Tok, bestelediği eserlerinin arasında “annem” şiirinin de olduğunu zikretmiştir. Ayrıca anne ile ilgili yazdığı başka bir şiirinde de duygularını şu şekilde ifade etmiştir:

*“Hasretinle yanar sînem
Pınar olmuş akar giryem
Nasıl geçer, dinmez elem
Çok özledim seni annem*

Hayat hayâl, nidem annem

İsyân olur tutmam mâtem

Görür elbet tekrar dîdem

Çok özledim seni annem.” (Tok, 2012, s. 247).

Dolayısı ile İlhan Tok’un hayatında annesine yazdığı şiirlerin özel bir yeri vardır.

2.8.2.2. Vefa Geceleri

İlhan Tok’un yapmış olduğu Kur’an hizmeti ve mûsikî çalışmaları hep takdirle karşılanmıştır. Açtığı kurslarda ve Kur’an sofralarında yetiştirdiği yüzlerce talebesi, onun bu alandaki hizmetinin bir göstergesidir. Dolayısıyla Tok’un bu faaliyetleri, özellikle talebeleri tarafından unutulmamış, hürmetlerini ve vefa borçlarını düzenledikleri gecelerle göstermeye çalışmışlardır. *Vefa Gecesi* adıyla düzenledikleri bu geceler sırasıyla şöyledir:

1. 2010 yılında Kevser Derneği tarafından düzenlenen “Hâfız İlhan Tok’a Vefa Gecesi”
2. 2013 yılında Vakt-i Seher Mûsikî Topluluğu Eğitim ve Kültür Derneği tarafından Ankara’da tertip edilen “Hâfız İlhan Tok’a Vefa Gecesi”
3. 2017 yılında Üsküdar Belediyesi’nin katkılarıyla düzenlenen ve talebelerinden Mehmet Kemiksiz’in organizasyonu ile İstanbul’da düzenlenen “Kur’an Yolunda Sonsuzluğa Çağrı Hâfız İlhan Tok’a Vefâ Gecesi” dir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

3. İLHAN TOK'UN MÛSİKÎYE BAKIŞI

3.1. Bestekârlığı

İlhan Tok, şâirliğinin yanında yapmış olduğu bestelerle de mûsikî alanında yeteneğini göstermiştir. Bestelediği eserlerdeki güftelerin çoğu kendisine ait olan İlhan Tok'un bu merakı küçük yaşlarında başlamıştır. 1950'li yıllarda Kore'den gelen şehit haberlerinden dolayı radyoda okunan Kur'an ve mevlîd arasındaki ilâhîler, özellikle Fatihli Kardeşler olarak bilinen merhum Sadettin Kaynak ve Hüseyin Tolon'un emekleriyle oluşturulan ilâhî ekibinin icrâlarındaki âhenk, İlhan Tok'u adeta büyülemiştir. O günden itibaren mûsikîye olan merakı başlamış, özellikle beste yapma fikrinin oluşmasında o yıllarda dinlediği ilâhîler ilham kaynağı olmuştur. Beste ile ilgili en büyük tecrübeyi de mûsikî hocası Tahir Karagöz'den kazanan İlhan Tok'un, sözlerinin büyük çoğunluğu kendisine ait olan 72 bestesi bulunmaktadır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

3.1.1. Besteleri ile İlgili Genel Bilgi

İlhan Tok, emekli olup Ankara'ya taşındıktan sonra, bir ders esnasında talebelerinden birinin vesilesi ile Kültür Bakanlığı Devlet Klâsik Türk Mûsikîsi Ses Sanatçısı Suat Kılıç'la tanışmıştır. 2006 yılındaki bu tanışmaları İlhan Tok'un mûsikî çalışmalarına farklı bir yön vermiş, özellikle bestelediği 72 eserin düzenlenmesi ve notaya aktarılmasında Suat Kılıç'ın büyük katkısı olmuştur. Keza Ankara'da İl Müftülüğü bünyesinde düzenledikleri Türk Tasavvuf mûsikîsi konserleriyle birçok başarıya da birlikte imza atmışlardır. Onların beraber çalışmaları daha sonra İlhan Tok'un kızı Esra ile Suat Kılıç'ın evlenmelerine vesile olmuştur (Seher, 2014). Dolayısıyla İlhan Tok'un bestelerinin notaya aktarılmasında ve düzenlenlediği Türk Tasavvuf Mûsikî konserlerinde Suat Kılıç'ın payı büyüktür.

İlhan Tok, başta Esmâü'l-hüsna ve cumhur müezzinliği olmak üzere 72 eserini sırasıyla, Bestenigâr, Beyâtî, Hicâz, Hüseyinî, Hüzâm, Karcığar, Kürdîli Hicâzkâr, Mâhûr, Muhayyer, Muhayyer Kürdî, Nihâvent, Rast, Sabâ, Uşşak ve Zavil makâmında bestelemiştir.

İlhan Tok'un bestelerinden, özellikle Allah'ın doksandokuz isminden oluşan Esmâü'l-Hüsna eseri, tecvîd kurallarına bağlı kalarak ve Arap fonatığına uygun olarak bestelediği en

önemli eserlerinden biridir (Tükenmez ve Akdeniz, 2019, s. 296) (Demirci, 2004, s. 221-240)

İlhan Tok'un bestelerinden oluşan eserlerin listesi şu şekildedir:

Tablo 1. İlhan Tok'un Bestelediği Eserler

NO	ESER ADI	GÜFTEKÂR	MAKÂM	USÛL
1	Şanlı Nebi Sen Elçisin	İlhan Tok	Bestenigâr	Sofyan
2	İsyanımı Yâd Eyler	İlhan Tok	Beyati	Sofyan
3	Baktığın Gülzâr Sormaz Haşre Kadar	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
4	Bir Halde Durmak Olmaz	M. Necati Bursalı	Hicâz	Sofyan
5	Hayâlimde Canlanır Ebedin Yolcuları	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
6	Ey Dertlere Derman Olan	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
7	Her Şey Senin Güzel Mevlâm	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
8	İman Bir Cevher Verilmişse Eğer	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
9	Refik-i Alâ	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
10	Tatlı Tatlı Esen Yeller	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
11	Uyan Ey Kul Yatma Uyan	İlhan Tok	Hicâz	Sofyan
12	Birdir Tekdir Ezeldir Allah Azze ve Celle	M. Necati Bursalı	Hüseyinî	Sofyan
13	Bizden Yakın O Bizlere	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
14	Ey Habîbi Rabbenâ	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
15	Ey Mevlâ Aşkına Yanan Ömür Bitti	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
16	Garip Gönül Figan Eder	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
17	Hayatım Sen Hayalim Sen	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
18	Rabbim Allah Dinim İslâm	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan

NO	ESER ADI	GÜFTEKÂR	MAKÂM	USÛL
19	Salât Sana Selâm Sana Muhammed'im		Hüseyinî	
20	Selâm Sana Ey Rasuller Rehberi	İlhan Tok	Hüseyinî	Düyek
21	Ya İlâhî Aşkın ile Yananlardan Eyle Bizi	M. Necati Bursalı	Hüseyinî	Sofyan
22	Yüreğimde Hep O Var Onsuz Aşk Neye Yarar	İlhan Tok	Hüseyinî	Düyek
23	Yüzümüz Gönlümüz Hakka Döndürürüz	İlhan Tok	Hüseyinî	Sofyan
24	Allah Ol Derse Olur Sarp Kayalar Yol Olur	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
25	Annem	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
26	Biz Allah'ın Kuluyuz	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
27	Ey Allah'ım Senden Gayrı Dost Olmaz	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
28	Ey Nebiyy'i Muhterem	M. Necati Bursalı	Hüzzâm	Devrihindi
29	Hayâl Âleminde Sana Yalvarırım	İlhan Tok	Hüzzâm	Devrihindi
30	İşte İkrârım Âmentü Billah	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
31	Kalbe Hükmeder Allahü Ekber	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
32	Nakkaştepeden Seni Seyrettim Ey İstanbul	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
33	Nebîlerin Baş Tacısın	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
34	Ref Olundu Huzura Şefaât Kân-ı Ahmed	İlhan Tok	Hüzzâm	Düyek
35	Selâm Allah Diyenler	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
36	Zâkir zikreder Şâkir Şükreder	İlhan Tok	Hüzzâm	Sofyan
37	Sensin Âleme Rahmet Varlığa Cân Eendim	M. Necati Bursalı	Karciğâr	Sofyan
38	Ârar Yurdunu Ruhum	İlhan Tok	Kürdîli hicâzkâr	Sofyan
39	Âşıkân-ı Müctebayız	İlhan Tok	Kürdîli hicâzkâr	Devrihindi
40	Güller Açar Aşkına Muhammed'in	İlhan Tok	Kürdîli hicâzkâr	Sofyan

NO	ESER ADI	GÜFTEKÂR	MAKÂM	USÛL
41	Nikâh Haktan Emir Kullarına	İlhan Tok	Kürdîli hicâzkâr	Sofyan
42	Bir Başkadır Vakt-i Seher	İlhan Tok	Mâhûr	Sofyan
43	Davet Buyurdu Allah Rasûlü Muhammed'i	İlhan Tok	Muhayyer	Sofyan
44	Günahım Çok Yüzüm Kara	M. Hakkı Özer	Muhayyer	Sofyan
45	Hasret Topraklar Suya	İlhan Tok	Muhayyer kürdî	Sofyan
46	Biz Bağlıyız Kur'an'ına Hem Muhtacız Yardımına	İlhan Tok	Nihavend	Sofyan
47	Döner Cihan Hâk Diyerek	İlhan Tok	Rast	Sofyan
48	Essubhu Bedâ Min Tal'atihî	Lâedri	Rast	Sofyan
49	Gökyüzünde Seyyâreler	İlhan Tok	Rast	Sofyan
50	Gönül Mevlâ Der Mevlâ'yı Söyler	İlhan Tok	Rast	Sofyan
51	Mevlâ'nın Rasûlü Ahmed	İlhan Tok	Rast	Sofyan
52	Salât-ı Münciyye		Rast	Sofyan-Serbet
53	Sana Mü'min Demiş Allah	İlhan Tok	Rast	Sofyan
54	Seven Allah'ı Sever Beytullah'ı	İlhan Tok	Rast	Sofyan
55	Sığın Ey Kul Allah'a	İlhan Tok	Rast	Sofyan
56	Affet Allah'ım Şehr-i Rahmet Hakkı Çün	İlhan Tok	Sabâ	Devrihindi
57	Düşünen Arşı Arzın Dönüşü	İlhan Tok	Sabâ	Sofyan
58	Hakka Âşık Olanlar	İlhan Tok	Sabâ	Sofyan
59	Kur'an Bu Gece İndi	İlhan Tok	Sabâ	Sofyan
60	Nazargâh-ı Hak Kalp Denen Mahâl	İlhan Tok	Sabâ	Sofyan
61	Âşıklar Davet Eyler Hakk'ı Zikre Vakt-i Seher	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
62	Ben Bu Cihân Bağında Hû Derim Hû	M. Necati Bursalı	Uşşak	Devrihindi

NO	ESER ADI	GÜFTEKÂR	MAKÂM	USÛL
63	Bu Ay Benim Demiş Allah	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
64	Güzel Allah Hem Ezel Allah	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
65	Güzel Allah’ım Senden Râzıyım	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
66	Hayat Rüyadır Aldanma	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
67	Ne Şeref Mü’mın Olmak	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
68	Sezâdır Fakire Niyâz	İlhan Tok	Uşşak	Sofyan
69	Bülbüllerde Nağmeler O	İlhan Tok	Zavil	Sofyan
70	Varsın Birsın Benim Güzel Allah’ım	M. Hakkı Özer	Zavil	Sofyan
71	Cumhur Müezzinliğı İlâhileri	İlhan Tok	Çeşitli	Serbest Usûl
72	Esmâu’lhüsna		Çeşitli	Sebest Usûl

Tablo 1’ de yer alan 72 bestenin 69’unun güftesi İlhan Tok’a ait olup bu eserler bizzat Tok’un kendi arşivinden alınmıştır (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

3.2. Kur’an-ı Kerim ile İlgili “Formül Ç-Y-1” Çalışması

İlhan Tok, Kur’an’ı Kerim’in usûlüne uygun güzel okunması için mûsikî nazariyatından istifade ederek tarihte ilk olan bir çalışmaya imza atmıştır. Kur’an tilâvetinde uygulanması zorunlu olan tecvid kurallarından, med ile ifade edilen uzatılması gereken harflerin uzatılma miktarıyla, yine kasr olarak bilinen kısa okunması gereken harflerin ölçülerini, mûsikîdeki notaya karşılık gelen değerle tek tek göstererek çalışmasına aktarmıştır. Örneğın, tecvîd kurallarındaki bir elif miktarı, iki elif miktarı, üç elif miktarı ve dört elif miktarının mûsikîdeki karşılığı olan nota değerlerini tespit ederek bir sekizlik, bir dörtlük, iki dörtlük, dört dörtlük gibi seslerle ifade etmiştir.

Okuyuş süratine veya hızına göre her kelimenin bir telaffuz hakkı olduğunu ve bunun da belli bir ölçüyle yapılması gerektiğini söyleyen İlhan Tok: “*Hızlı okuyuş yani hadr da her telaffuz hakkı bir bölü sekizdir, yani otuz ikilik notaya eşittir. Orta okuyuş yani tedvirde,*

her telâffuz hakkı on altılıktır, bir bölü dört elife eşittir. En yavaş okuyuş yani tahkîkte her telâffuz hakkı bir bölü iki, o da sekizlik notaya eşittir. İşte bu en zor olan şeydir. Tecvîd ritimdir. Medd-i tabî'î, medd-i munfasıl, medd-i muttasıl, medd-i lâzım, medd-i ârız, medd-i lîn'in ölçülerini verir” (Aynur, 2015, s. 113). şeklindeki açıklamasıyla Kur'an tilâvetindeki uzatmaların mûsikîdeki nota değerindeki karşılığını, yapmış olduğu *Formül Ç-Y-1* çalışmasında ispatlamıştır (Bkz. Ek Şekil 15, s. 112).

İlhan Tok bu çalışmasında, okuma ritmini düzenleyen formülü, heceler üstünde bulunan Ç-Y harfleri ve 1-2-4 rakamlarıyla kodlarken, bunlara karşılık gelen ölçüleri de sırasıyla 1 onaltılık, 1 sekizlik, 1 dörtlük, 2 dörtlük, 4 dörtlük nota değeriyle göstermiştir. İlhan Tok büyük çaba harcayarak yapmış olduğu bu çalışmasında harflerin karşılığı olan nota değerini ve zamanını şu şekilde göstermiştir;

1. “Ç” harfinin zaman değeri: Parmak ucuyla “bir tıklama” dır.
2. “Y” harfin zaman değeri: Eli 10-12 cm yükseltmek ya da alçaltmaktır.
3. “1” rakamının zaman değeri: Eli 20-25 cm yükseltmek ya da alçaltmaktır.
4. “2” rakamının zaman değeri: Eli 20-25 yükseltip alçaltmaktır.
5. “4” rakamının zaman değeri: Eli 2 defa 20-25 cm yükseltip alçaltmaktır (Tok, 2004, s. 1).

İlhan Tok'un Ç-Y-1 formülünü kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür; Elin 10-12 cm kaldırılması veya indirilmesi temel alındığında:

1. “Ç” harfi bir onaltılık notaya karşılık gelirken zaman değeri, elin 10-12 cm'nin yarısı kadar kaldırılması veya indirilmesidir.
2. “Y” harfi bir sekizlik nota karşılık gelirken zaman değeri, elin 10- 12 cm kaldırılması veya indirilmesir.
3. “1” rakamı bir dörtlük notaya karşılık gelirken zaman değeri, elin 10-12 cm kaldırılıp indirilmesidir.
4. “2” rakamı iki dörtlük (ikilik) notaya karşılık gelirken zaman değeri, elin 2 defa 10-12 cm kaldırılıp indirilmesidir.
5. “4” rakamı ise dört dörtlük (birlik) notaya karşılık gelirken zaman değeri, elin 4 defa 10-12 cm kaldırılıp indirilmesidir.

Bu çalışmada Kur'an-ı Kerim'deki kısa sûreler ve bazı Aşrlar ile Yâsin, Mülk, Nebe sûreleri ayrıntılı olarak tahlil edilmiştir. İlhan Tok'un TRT' ye de sunduğu Formül Ç-Y-1 çalışmasından besmele-i şerifin tahlili aşağıda örnek olarak gösterilmiştir:

Tablo 2. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasından Besmele-i Şerif Örneği

Ağır okuyuşta:	1	1	1	1	1	1	1	y	4	y
	Bis	mil	la	hir	rah	ma	nir	ra	hıy	m
Orta hız okuyuşta:	y	y	y	y	y	y	y	ç	1	ç
	Bis	mil	la	hir	rah	ma	nir	ra	hıy	m

Tablo 2' deki besmele-i şerif harflerinin üzerinde gösterilen 4 rakamı, mûsikîdeki dört dörtlük notayı ifade eden ve ona karşılık gelen zamandır. 1 rakamı bir dörtlük notayı, y harfi bir sekizlik notayı, ç harfi de bir on altılık notayı gösteren ve ona eşit olan zamandır. Bunun belirlenmesi de tahkîh, tedvir ve hadr okuyuş usûllerinin hızına göre değişir (Tok, 2004, s. 6) (Bkz. Ek Şekil 15, s. 112).

İlhan Tok'un, daha kolay öğrenilebilmesi için Türkçe yazdığı Kur'an ayetlerinin hece üzerine koyduğu ve tecvîd kuralına eşit nota değeriyle okunmasını sağlayan bu özel çalışmasını 2001 yılında bir dilekçe ile TRT'ye sunmuş, kurul tarafından incelenip onaylanmasını istemiştir (Bkz. Ek Şekil 16, s.113). Merhum Ahmet Hatipoğlu, Yılmaz Pakalınlar ve Kenan Özkan'dan oluşan kurul tarafından yapılan inceleme sonucunda; “a) *TAHKÎK* (ağır okuyuş) b) *TEDVÎR* (orta okuyuş) tarzında isimlendirdikleri okuyuş kategorileri kendileri tarafından okundu (seslendirildi). Gerek ağır okuyuş gerekse orta okuyuşlarda heceler üzerine konulan ve kendi beyanlarına göre *TECVÎD*'e eşit olduğu ifade olunan *NOTA* ların kendi okuyuşları (seslendirmeleriyle) uyduğu anlaşılarak çalışma ürünün *NOTA* değerlerini yansıtması sebebiyle *BİLİMSEL* olduğu kanaati tarafımızdan paylaşılmıştır” (Bkz. Ek Şekil 17, s.114). şeklinde bir açıklama getirilmiş, İlhan Tok'un üzerinde titizle çalışarak meydana getirdiği bu eser kayda değer görülerek bilimsel niteliğe sahip bir çalışma olarak kabul edilmiştir.

İlhan Tok, üzerinde çalışarak talebeleri için kitap haline getirmiş olduğu bu çalışmanın, Kur'an-ı Kerim'i usûlüne uygun olarak okumak isteyen herkesin istifade edebileceği önemli bir kaynak olduğunu dile getirmiştir. Özellikle din görevlilerinin ve

Kur'an kursu üreticilerinin, Kur'an'ı Kerim'i ölçülerine uygun olarak tilâvet ederken uygulayabilecekleri bir metod olduğunu vurgulamıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

3.3. Ezanla İlgili Çalışması

İlhan Tok'un yaptığı çalışmalardan biri de sabah, öğle, ikindi ve yatsı ezanları ile cuma namazı dış ezanının tahkîk, yani ağır okuyuşta, her heceye med esasına göre tecvîd değerini verdiği çalışmadır. İlhan Tok bu çalışmasında, ezan cümlelerinin ne kadar uzatıldığını nota değeri yerine kullandığı rakamlarla göstermiştir. Aşağıda ezanın ilk cümlesi ile son bitiş cümlesi tahkîk okuyuşa örnek olarak verilmiştir:

Tablo 3. İlhan Tok'un Ezan Çalışması Örneğı

$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	Toplam: 4.5 elif = 4,5 saniye
AL	LA	HÜ	EK	BER	AL	LA	HÜ	EK	BER	
4	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	4	$\frac{1}{4}$			Toplam: 10.2.5 elif = 10.2.5 saniye
LA	İ	LÂ	HE	İL	LAL	LA	H			

Tablo 3' te yer alan ezan çalışmasında;

1. 4 rakamı, dört elife, o da 1'lik notaya eşit zaman,
2. $\frac{1}{2}$ rakamı, $\frac{1}{2}$ elife, o da bir 8'lik notaya eşit zaman,
3. $\frac{1}{4}$ rakamı da $\frac{1}{4}$ elife, oda bir 16'lık notaya eşit zamandır.

Tecvîd ve ideal kurallarla ağır ezan okuyuş süresi toplam: 97.7.5 elif= 97,75 saniyedir.

Cümleler arası nefes payları da (11 nefes): 11X6=66, toplam: 66 elif= 66 saniyedir.

Genel toplam:163.7.5 elif= 163.7,5 saniyedir.

Dolayısıyla 1 elif, 1 dörtlük notaya karşılık olarak 1 saniye olarak hesaplanmıştır. İlhan Tok'un tespitine göre ezanlar, 3,5 ila 4 dakika arasında okunur, 4 dakikayı da asla geçmez. (Bkz. Ek Şekil 18, s. 115).

3.4. Aziz Mahmut Hüdâyî Mûsikî Topluluğunu Kurması

İlhan Tok, başta Tahir Karagöz'den aldığı mûsikî bilgi ve birikimi olmak üzere, meşk meclislerinden tecrübe ettiklerini, İstanbul'a tekrar tayin olduktan sonra mûsikî topluluğu oluşturarak talebeleriyle paylaşmıştır. Bir yandan Kur'an eğitimi için düzenlediği kurslarda ders vermeye devam ederken, diğer yandan da mûsikî meşk çalışmalarını sürdürmüştür. Ancak mûsikî hocası Tahir Karagöz'ün hayatta olduğu yıllarda hocasına duyduğu saygı ve hürmetten dolayı hiçbir zaman ön plana çıkmamıştır. Çünkü onun aldığı terbiyeye göre, hocalar hayatta iken, talebeler hiçbir zaman ortaya çıkmaz, hep bir adım geride durmak zorundadır. Bundan dolayı İlhan Tok, mûsikî ile ilgili koro çalışmalarına 1990'lı yılların başında Aziz Mahmut Hüdâyî Musikî Topluluğu'nu kurarak başlamıştır. O yıllarda İstanbul'da mûsikî çalışmalarıyla meşhur olmuş sanatçıların başında hâfiz ve aynı zamanda bestekâr olan Üstâd Amir Ateş gelmektedir. İstanbul'un her yerinde adından övgüyle bahsedilen ve kuruluşu çok eskilere dayanan mûsikî topluluğu da Amir Ateş'in başında bulunduğu Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'dir. Mûsikî topluluğu kurmasındaki amacının İstanbul'da mûsikîye biraz çeşitlilik ve biraz renk katmak olduğunu ifade eden İlhan Tok, özellikle üstâd Amir Ateş'in de kurulan bu mûsikî topluluğuyla tecrübelerini paylaştığını dile getirmiştir. Aziz Mahmut Hüdâyî Tasavvuf Mûsikîsi Topluluğu'yla yaptığı mûsikî meşk çalışmasının yanında, Kur'an-ı Kerim talimi ve tilâveti, mevlîd-i şerîf, kasîde gibi çeşitli cami formlarında üslûp dersleri de veren İlhan Tok, titizlikle ve özveri ile yapılan derslerin neticesinde birçok okuyucu ve mûsikîşinâs yetiştirmiştir. İlhan Tok Ankara'ya yerleşme kararı aldıktan sonra mûsikî topluluğunun devam etmesini istemiş, koronun sorumluluğunu da yetiştirdiği talebelerinden sanatçı ve bestekâr olan Mehmet Kemiksiz'e vermiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

3.5. Vakt-i Seher Mûsikî Topluluğunun Kurulması

İlhan Tok, İstanbul'da oluşturduğu Azizi Mahmut Hüdâyî Mûsikî Topluluğu gibi Ankara'da da Vakt-i Seher adıyla bir mûsikî topluluğunun kurulmasına vesile olmuştur. Talebeleri tarafından kurulan bu mûsikî topluluğunun da aynı zamanda onursal başkanıdır. (Seher, 2014).

4. İLHAN TOK'UN KUR'AN ve MEVLÎD OKUMA TAVRI

4.1. Kur'an-ı Kerim

“Kur'an” sözlükte okumak, okunan şey, toplamak mânâsındadır. Terim olarak; yüce Allah tarafından peygamber efendimiz (sav)'e indirilen, ilâhî kitapların sonuncusu olan kutsal metnin özel adıdır. Kur'an-ı Kerim ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Usûl kitaplarında geçen tanımda Kur'an-ı Kerim şu şekilde tarif edilmiştir. Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e indirilmiş, mushaflarda yazılmış, tevâtür (Her asırda yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluk tarafından yapılan rivâyet) yolu ile nakledilmiş, tilâvet edilmesi (okunuşu) ile ibâdet edilen mu'ciz, (eşsiz, benzersiz, âciz bırakan) ilâhî bir kelâm olarak açıklanmıştır (Çetin, 2013, s. 17).

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber efendimiz (s.a.v)'e vahiy yoluyla nâzil olmuştur. Vahiy ise, yüce Allah'ın ilâhî bilgileri peygamberlerine bildirmesi ve öğretmesidir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e İlk vahiy, 40 yaşında iken Milâdî 610 yılında ramazan ayının pazartesi gününde Mekke'deki Hira mağarasında inmeye başlamıştır (Karaçam, 2013, s. 19).

Kur'an-ı Kerim'in yazıya geçirilmiş ve kitap haline gelmiş şekline mushaf adı verilmiştir. Kur'an'da 30 cüz vardır. Her cüz de 20 sayfadan ibarettir. Bir cüz dört parçaya ayrılmış, her bir parçasına hizib adı verilmiştir. Cüz ve hizipler hatim okuyana kolaylık sağlaması için sayfa kenarlarına yazılan işaretlerle belirtilmiştir. Ayetlerden oluşan her müstakil bölüme de sûre adı verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de 114 sûre 6236 ayet vardır. En uzun sûre Bakara sûresi olup 286 âyettir. En kısa sûreler ise Kevser, Asr ve Nasr sûreleri olup 3 âyetten meydana gelmiştir. Her sûrenin başında o sûrenin adı, nerede nâzil olduğu ve âyet sayısını belirten sûre başlığı vardır. Muhteva bakımından Kur'an-ı Kerim, itikâdî hükümler, amelî hükümler, ahlâkî hükümler olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. İtikâdî hükümler, inançla ilgili olup, mükellefin inanması gereken hususlardır. Bu hususlara inanmanın insana ve topluma faydaları anlatılırken, imansız olmanın zararları ve imansız kişilerin akıbetinden bahseder. Amelî hükümlerde, ibadet ve muamelat konuları işlenmiştir. Ahlâkî hükümlerde ise iyilik ve kötülük konuları anlatılmış, mükellefte bulunması gereken faziletler ve sakınması gereken kötülüklerle ilgili hükümlere ve misallere yer verilmiştir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de, bu üç ana bölümden başka peygamberler ve geçmiş toplumlarla ilgili ibretlik kıssalar ve haberlerden de bahseder. Yine Hz. Peygamber efendimiz ve ashâbı ile ilgili bazı hâdiseler, ibret verici tabiat olayları ve dualar da yer almıştır. Kur'an-ı

Kerim’de harflerin, kelimelerin, âyetlerin ve hatta harekelerin bile sayısı bellidir. Peygamber efendimize orijinal lisanıyla vahyolunarak muhafaza edilip günümüze kadar gelmiş yegâne ilâhî kitap Kur’an’ı Kerim’dir. Çünkü Hz. Peygamber (sav), kendisine vahyolunan âyetleri ezberlemiş ve vahiy kâtiplerine de yazdırmıştır. Bu sebeple Kur’an-ı Kerim nâzil olmasından bu yana 14 asırdır yazılarak, okunarak ve hâfızlar tarafından ezberlenerek muhafaza edilmiştir. Yine kırâat ve tecvîd ilimleri de Kur’an’ın sağlam bir şekilde günümüze kadar gelmesine en büyük katkıyı sağlayan ilimlerdir (Çetin, 2013, s. 18-23).

Hz. Peygamber efendimiz (s. av)’in en büyük mûcizesi Kur’an-ı Kerim’dir. Onun mûcize oluşu hem lâfzı ve hem mânâsı itibari ile ki, bir benzerini meydana getirmek de mümkün değildir. Çünkü Kur’an’ı Kerim’in muhteşem bir üslûbu vardır. Bu muhteşem üslûp nice meşhur şâirleri, edip ve hatipleri hayrete düşürmüş, indirildiği yıllarda altın çağını yaşayan Arap edebiyatı bile onun bu üslûbu karşısında sönük ve silik kalmıştır. Yüzyıllar boyunca da müslümanların en önemli kutsal meşguliyet kaynağı olmuştur. Öyle bir meşguliyet ki, kurrâlar ve hâfızlar Kur’an’ın Allah’tan geldiği şekliyle okunması, imlâsı, ezberlenmesi üzerinde titizlikle dururken, müfessirler onun engin mânâsını inceleyip yorumlamışlar, fakihler de onun hükümlerini tespit etmek için uğraşmışlardır. Kelâm bilginleri aklî deliller eşliğinde hüküm ve anlam çıkarırken, vâiz ve hatipler de ondaki anlam ve hükümleri halka anlatmışlardır. Edebiyatçılar, ondaki edebî değerlerin üzerinde çalışırken, hattâtlar da onu en güzel şekliyle yazmak için uğraşmışlardır. Sanatkârlar ise en güzel rahleleri ciltleri, tezhipleri Kur’an için yapmışlardır. Sonuçta her ilim ve sanat erbabı güçlerinin yettiği ölçüde Kur’an’dan istifade etmişler ve ona en güzel hizmet vermek için çaba harcamışlardır. Ayrıca medeniyetimizin ve kütüphanelerdeki yüzbinlerce cilt eserin ana kaynağı ve dayanağı da Kur’an-ı Kerim’dir (Çetin, 2013, s. 21-22).

Kur’an-ı Kerim sadece müslümanlar için kutsal bir kitap olarak kalmamış, Arap nesir edebiyatının da en önemli kaynağı, ilk ve tek şaheseri olmuştur. Stil ve üslûp yönüyle de taklit edilemeyecek kadar mükemmelliktendir ki tilâvet edilirken sadece müslümanları etkilememiş, gayri müslimleri bile kendine hayran bırakmıştır. Kur’an’ı Fransızca’ya çeviren Sobon profesörlerinden Regis Blachere Kur’an-ı Kerim hakkında yazdığı bir yazısında; *“Hatta Arapça bilmeyen bir Avrupalı bazı sûrelerin tilâvetinden mütehassıs oluyor. Ya Muhammed’in muâsırları – hiç olmazsa kin ile körleşmemiş olanlar- hakkında neler düşünülmez?”* (Okiç, 1963, s. 1-2). derken İslâm aleyhindeki eserleriyle meşhur papaz Hanry Lammens bile Kur’an’ın üslûbunun mükemmel oluşunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Yine Cenevre Üniversitesi profesörlerinden ve üniversite fahri Rektörü olan

Edouard Montet, Kur'an'ın Fransızca tercümesine yazdığı mukaddimesinde hissettiklerini ifade ederken: *“Sûreler hakkında ileri sürdüğümüz birçok meseleler hususunda ne hüküm verilirse verilsin, Arapça olarak Kur'an-ı bilenlerin hepsi, bu dini kitabın güzelliğini, üslûbunun son derecedeki mükemmeliyetini (edebî bakımdan) tebcil etmekte müttefik olacaklardır ki, Avrupa dillerindeki bütün tercümeler, bunu hissettirip ifade etmek imkânından mahrumdurlar.”* (Okiç, 1963, s. 1-2). diyerek Kur'an-ı Kerim'e olan hayranlıklarını bu sözleriyle dile getirmişlerdir.

Günümüze kadar yüce yaratıcı tarafından Hz. Peygamber efendimiz (s.a.v)'e vahiy yoluyla indirildiği şekliyle hiç bozulmadan gelen Kur'an-ı Kerim'le ilgili kaynaklarda ne yazılırsa yazılsın ve dillerde de ne söylenirse söylensin onu yeterince tanımada, anlamada ve anlatmada hep aciz ve eksik kalınacaktır. Çünkü Kur'an mû'ciz, onu okuyan âcizdir. Kur'an'la ilgili yapılan çalışmalar, elde edilen bilgiler ve kazanılan tecrübeler de güncelliğini ve evrenselliğini koruyarak kıyamete kadar devam edecektir.

4.1.1. Kur'an-ı Kerim'in Tilâvet Edilmesi

Tilâvet, Kur'an-ı Kerim'i güzel ses ile usûlüne uygun olarak okumaktır (Devellioğlu, 1993, s. 1109). Hem Kur'an-ı Kerim okumak, hem de Kur'an'daki emirleri, yasakları, teşvik ve uyarıları yaşantıda tatbik etmek suretiyle yüce Allah (c.c) kitabına uymaktır. Yine başka bir tanıma göre tilâvet, “mânâsını anlamak ve gereği gibi davranmak için, tecvîd ve tertil üzere dikkatlice okumak” diye tarif edilmiştir (Çetin, 2012, s. 155).

Kırâat kelimesi de, okumak, devamlı okumak, düzgün okumak anlamında olup her türlü okumayı ifade eder (Devellioğlu, 1993, s. 515). Tanımı itibari ile her ne kadar tilâvet, kırâatle eş anlamlı olarak görünüyorsa da tilâvet, bazen okumak, bazen de uyarılanlara uymak için “Allah (c.c.) 'ın kitabını izlemek” anlamına geldiğinden dolayı kırâat kelimesine göre daha özel bir anlam ifade eder. Sonuç olarak, her tilâvet kırâattır, fakat her kırâat tilâvet değildir (Çetin, 2012, s. 155)

Kırâatın, yukarıdaki anlamından başka bir diğer anlamı da kırâat imamlarının okuyuşlarıdır. Yani kırâat imamlarından her birinin, Kur'an'ı, kendilerine has üslûp ve kuralları ile belirli rivâyet ve tarikleri de kullanarak tilâvet etmeleridir (Ünal, 2005, s. 12). Bu da Kırâat ilminin konusuna girer. Kırâat ilmi “Kur'an'ı Kerim'in ayetlerini, nakledenlerin muhtelif anlayış ve rivâyetlerine göre, Kur'an'daki kelimelerin nasıl edâ edileceğini bildiren bir ilimdir.” (Karaçam, 2012, s. 235). Kırâat ilminde imam, kırâat

alanında otorite sahibi, güvenilir kimse demektir. İleride açıklanacak olan yedi ve on kırâatın kendi isimleri ile anıldığı kişidir (Çetin, 2010, s. 237). Kırâat ilmi, Kur'an tilâvet eden bir okuyucunun, kırâat imamının kural ve kaidelerine göre okuyuşunu sergileyeceği bir ilim olduğu için önem arz eder.

Kırâat ilmi, Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'ye yerleşmesiyle birlikte, çevre kabilelerin de İslâm dinine girmeleri sebebiyle, Kur'an'daki mesajların bu kimselere öğretilmesi için tanınan kolaylık yani "Yedi harf" ruhsatından oluşan bir müsaadeyi ifade eder. Yedi harften maksat, Kur'an'ın kolayca okunup anlaşılabilmesi için Allah (c.c) tarafından bir kolaylık ve ruhsattır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Kur'an'ın farklı kırâatlarla talim edilmesini serbest bırakmasıyla sahâbeler de gerek Hz. Peygamber döneminde ve gerekse halifeler döneminde Kur'an Kerim kırâatına önem vermişler, rivâyetleriyle birlikte farklı okuyuşları da muhafaza etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin Hz. Ebû Bekir zamanında toplanması, Hz. Osman zamanında da mushaf halinde kopyalanıp çoğaltılması da bu sahabeler sayesinde olmuştur. Kırâat ilminin doğduğu tarihin Hz. Osman dönemi olduğu ifade edilmiştir. Hz. Osman (r.a), mushafları çoğaltmasından sonra, kırâat farklılıklarını bilen, hatta Kur'an-ı Kerim kırâatını bizzat peygamberden almış muallimlerle her bir mushafı bir beldeye göndermiştir. O beldedeki Müslümanlar da kırâatı bizzat Hz. Peygamber (s.a.v)'den öğrenmiş olan bu muallim ashâbtan almış ve onlar da başkalarına öğretmiştir. Hz. Peygamber'den bir kırâat öğrendiği gibi iki ve daha fazla kırâat alan sahâbiler de olmuştur. Dolayısı ile farklı kırâatlardan oluşan kırâat ilmi, sahâbeden tâbiîne, tâbiînden tebe-i tâbiîn âlimlerine ve en son meşhur kırâat İmamlarına kadar gelmiştir. Onlar da kırâat farklılıklarını tespit ederek, temsil ettikleri kırâatları kendi isimleriyle yaymışlardır (Ünal, 2005, s. 17-18) (Karaçam, 2012, s. 243-244) (Birişik, 2002, s. 427).

Günümüzde imamlarının ismiyle tanınan kırâatlar üç gruba ayrılmıştır;

Birinci gruptaki kırâatlar: Sayı itibari ile meşhur yedi kırâat imamına nispet edilerek oluşan mütevâtir kırâatlardır. Bu kırâatlara "Kırâat-ı Seb'a" yani "Yedi Kırâat" adı verilmiştir. Meşhur yedi kırâat imamının ismiyle anılan kırâatlar şunlardır:

1. Nafi' b. Ebî Nu'aym (ö. 169/811) in kırâatı,
2. Abdullah b. Kesîr (ö. 120/737) in kırâatı,
3. Ebû Amr el-Basrî (ö. 154/770) nin kırâatı,
4. İbnu Âmir eş-Şâmi (ö. 118/736) nin kırâatı,
5. Âsım b. Ebi'n-Necûd (ö. 128/745) un kırâatı,
6. Hamze el-Kûfi (ö. 156/772) nin kırâatı,

7. el-Kisâi el-Kûfi (ö. 189/804) nin kırâatı (Karaçam, 2012, s. 313-322).

İkinci gruptaki kırâatlar, meşhur yedi kırâata üç kırâat daha ilave edilerek sayının ona çıkarıldığı kırâatlardır. Bu kırâatlara da “Kırâatı Aşere” yani “On Kırâat” adı verilmiştir. İlâve edilen üç kırâat imamının ismi de şu şekildedir:

1. Ebû Ca’fer Yezid b. el-Ka’ka (ö. 128/745) ın kırâatı,
2. Ebû Muhammed Ya’kûb b. İshâk b. Yezîd (ö. 205/820) in kırâatı
3. Ebû Muhammed Halef b. Hişâm b. Sa’leb (ö. 129/746) in kırâatıdır (Temel, 2013, s. 86).

Üçüncü gruptaki kırâatlar ise, yukarıdaki meşhur yedi ve on kırâatın üzerine dört kırâat imamının şâzz olarak rivâyet ettikleri dört kırâatın daha katılarak meydana geldiği on dört kırâata “el-Kırâatu Erbea Aşer” yani “on dört kırâat” ismi verilmiştir. Dört kırâat imamının isimleri de şöyledir;

1. El-Hasanu’l-Basrî (ö. 110/728) nin kırâatı,
2. İbnu’l-Muhaysi (ö. 123/740) nin kırâatı,
3. İbn Şembûzî (ö. 188/808) nin kırâatı,
4. Yahyâ el-Yezîdî (ö. 202/817) nin kırâatıdır (Temel, 2013, s. 86-87).

Ayrıca yukarıda açıklanan kırâat imamlarının her birinin kırâatla ilgili muhtasar eserlerde de belirtildiği ikişer râvisi meşhur olmuştur (Çetin, 2010, s. 237). Râvî ise, kırâat imamından telâkki ettiği ihtilâfî arkadaşlarından farklı olarak rivâyet eden kişidir (Temel, 2013, s. 112). Dolayısı ile kırâat imamlarının, kırâat farklılıklarına ilâve olarak ikişer râvisinin de rivâyeti ile kırâattaki farklılık daha da artmıştır.

Zikredilen bu kırâatların hepsi, günümüzde ilim olarak okutulup tatbik edilirken, sadece üç tanesi halk tarafından tutulmakta ve okunmaktadır. Bu kırâatlar da şunlardır:

1. Âsım Kırâatının Hafs Rivâyeti; Başta Türkiye olmak üzere dünya müslümanlarının büyük çoğunluğu tarafından okunmakta ve mushaflar basılmaktadır.
2. Nâfi Kırâatının Verş Rivâyeti: Kuzey Afrika’nın bazı ülkerinde okunmakta ve kırâata göre mushaflar basılmaktadır.
3. Ebû Amr’ın kırâatı: Sudan’da okunmaktadır. En az yaygın olan kırâattır (Karaçam, 2012, s. 312).

Burada zikredilen üç kırâatın dışındaki diğer kırâatlar, daha önce de ifade edildiği gibi ilim olarak okutulup tarihi ehemmiyeti korunmakta fakat halk tarafından

kullanılmamaktadır. İlhan Tok da hâfızlık eğitiminin yanında on kırâat imamın ismine nispet edilen kırâat ilmini alan kurrâ hâfızlardandır. Tok'un kırâat eğitimi ile ilgili bilgi Kur'an-ı Kerim tavrı bölümünde verilecektir.

Yüce Allah (c.c), Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun olarak okunmasını, Kur'an'da "Tertîl" olarak nitelemiş "Kur'an'ı ağır ağır tane tane oku" buyurarak beyan etmiştir. (Müzzemmil 74/4). Tertîl, sözlükte "bir şeyi güzel şekilde sıralamak, dizmek, açıklamak, açığa çıkarmak" anlamındadır. Yüce Allah bu ayette Kur'an-ı Kerim'in, açık açık, tane tane, yavaş yavaş ve düzgün bir şekilde, mânâsını da düşünerek okunması gerektiğini işaret etmektedir. Hz. Peygamber'in de Kur'an-ı Kerim okurken harflerin hakkını vererek ağır ağır okuduğu rivâyet edilmiştir (Karaman, Çağrı, Dönmez, ve Gümüş, 2003, s. 410).

Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun, düzgün olarak okunması esastır. Bunu sağlayan unsurlardan biri tecvîd, diğeri de nağme veya makâmıdır. Tecvîd, Kur'an okunurken uyulması zorunlu olan tartışmasız tek kuraldır. Nağme veya makâm ise Kur'an tilâvet edilirken uygulanması zorunlu olmayan fakat uygulanacaksa nasıl ve hangi ölçüler içinde uygulanacağı, üzerinde hassas şekilde durulması gereken bir konu olarak günümüze kadar gelmiştir. Ayrıca İslâm bilginleri de Kur'an'ın mûsikî nağmeleriyle okunup okunmaması hususunda farklı görüş beyan etmişlerdir. Hz. Ömer, İbn Abbas, İbn Mes'ud, gibi sahâbiler, Kur'an'ın mûsikî nağmeleriyle tilâvet edilmesinin câiz olduğunu savunurken, Enes b. Mâlik, saîd b. Müseyyeb, Kasım b. Muhammed, Said b. Cübeyr, Hasan Basrî, İbrahim en-Nehaî, gibi bazı âlimler de Kur'an'ın mûsikî nağmeleri ile okunmasının caiz olmadığını ifade ederek mekruh saymışlardır. (el-Cezviyye, 1988, s. 460-461).

Kur'an, sūr'at yani hız bakımından tahkîk, tedvîr ve hadr olmak üzere üç okuyuş usûlünden biri takip edilerek tilâvet edilir. Kur'an okunurken yavaş mı okunacak yoksa hızlı mı, bunun tesbit edilmesi Kur'an tilâvetinde okuyucu açısından son derece önemlidir. Tilâvette takip edilen bu usûllere Kur'an okuma usûlleri (tarîkleri) denir. Bu usûllerden Tahkîk, lügat olarak "bir şeyin hakkını vermek için mübâlağa etmek"tir. Kur'an-ı Kerim okurken her harfin hakkını vererek, hareketlerini birbirinden ayırarak, medleri, şeddeleri, gunneleri azami ölçüde yaparak, hakkını vermektir. Kısaca en yavaş okuyuştur. Hadr, lügatta "süratli olmak" demektir. Kur'an-ı Kerim icrâsında tecvîd kural ve kâidelerine uymak, harfleri birbirine karıştırmamak, mahreç ve sıfatlarını belirtmek şartıyla en hızlı bir şekilde okumaktır. Tedvîr ise, lügatta "çevirmek, döndürmek" demektir. Kur'an-ı Kerim'i ne yavaş okumak ve ne de hızlı okumaktır. Bilakis orta bir okuyuştur. Netice itibari ile tahkîk yavaş okuyuşu, tedvîr orta okuyuşu, hadr ise hızlı okuyuşu ifade eder. Tahkîk okuyuşu ile tertîl,

birbirine karıştırılmamalıdır. Tahkîk ile tertîl arasındaki fark şu şekilde anlatılmıştır. Tahkîk, tâlim ve temrîn için yavaş yavaş, ağır okumaktır. Tertîl ise, yavaş yavaş, tane tane okurken bir yandan da tefekkür tedebbür ederek mânâsını anlaya anlaya okumaktır. Bu sebeple her tahkîk okuyuş tertîldir fakat her tertîl tahkîk değildir (Pakdil, 2014, s. 34-35) (Karaçam, 2013, s. 178).

İlhan Tok'un tesbitine göre, Kur'an'ın tahkîk, tedvir ve hadr olarak okunuşunda uygulanacak hız kuralları ise şöyledir: Tahkîk okuyuşta bir sayfa Kur'an'ın takriben okuma süresi 6 dakikadır ve alacağı hız dakikada ortalama 85 metronoma tekabül eder. Tedvir hızıyla okuyuşta bir sayfanın okunuş süresi 2,5- 3 dakika olup, bu okuyuş dakikada 110-120 metronoma denk düşer. İmam hatiplerin cehri olarak okudukları namazlar ile mukabelelerde, tedvir en ideal okuyuştur. Hadr hızıyla okunan sayfanın ortalama süresi de 1,5-2 dakika kadar olup, yine bu da 210-220 metronoma tekabül eder (Akaslan, 2018, s. 296).

4.1.2. Tilâvette Mûsikînin Yeri ve Önemi

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde, tertile riâyet etmekle birlikte sesin süslenmesi ve güzelleştirilmesi dinî bir emri olarak vurgulanmıştır. Çünkü Kur'an'ı Kerim'in mûsikî nağmeleri ile terennüm ve teganni edilmesi, onu dinlemeye teşvik eden en önemli etkenlerden biridir. İnsanın önce nefesine, daha sonra kalbine işlenerek tesirini açık bir şekilde gösterir. Dolayısıyla Kur'an tilâvet edilirken, fâsıkların nağmeleri gibi mânâyı unutturacak bir ses ile değil de nazmı bozmadan ve mânâyı unutturmada sesin güzelleştirilmesi ve tegannî ile okunması gerektiği önemle vurgulanmıştır (Karaçam, 2013, s. 125).

Kur'an'daki harflerin, mahreç yerlerinden çıkarken telâffuz edilmesinde duyulan seslerin birbirleri ile olan âhengi, ses perdelerinin dizilimindeki âhenk gibidir. Çünkü Arapça harf sistemi tanımlanırken, boğazdaki en son bölgeden dudak ucuna gelinceye kadar ağızda oluşan dizilimi ile mahreçlerinden işitilen fonetik sesler, ney ud gibi nefesli ve telli sazlara benzetilmiştir. Böylelikle mûsikî perde konumunda olan bu harflerin, farklı sıfatlarıyla beraber bir araya gelerek birbirleriyle kaynaşması ve uzlaşması sonucunda, fonetik bir kompozisyon oluşturmaları ile müzikal nağme doğmuştur. Bu nağmelerin meydana gelmesi de harflerin, cehr, şiddet, rihvet, terkıyk, tefhıym, tekrar, tefeşşi, gibi sıfatlarının fonetik yapılanmalarındaki tabîî âhek sebebiyle olmuştur (Çağıl, 2012, s. 330).

Ses insana bahşedilen en büyük nimettir. Terennüm edilen güzel bir sestem, lâtif bir nağmeden hoşlanmak, zevk almak ve haz duymak, yüce Allah (cc)’ın yine insan fıtratına nakşettiği en değerli özelliktir. Her güzelliği üzerinde toplayan peygamber efendimiz (s.a.v)’in de bizzat kendi sesiyle Kur’an-ı Kerim tilâvet ettiği rivâyet edilmiş, Bera’ b. Âzib’in ifade ettiği gibi: “*Kur’an’ı Hz. Peygamberden daha güzel okuyan yoktur.*” (Buharî, 2001, Tevhîd, 52). şeklindeki beyanı buna en güzel örnek teşkil etmiştir.

Kur’an’ı güzel sesle okunmasını bizzat Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v)’ in teşvik etmesi, ümmetinin de güzel ses ve mûsikî nağmeleriyle Kur’an okumasına ve yine nağme ile okunan kırâatlere de ilgi gösterilmesine vesile olmuştur (Uludağ, 1976, s. 201).

Hz. Ömer (r.a) in kız kardeşi ve eniştesinin müslüman olduklarını öğrendiğinde, evlerine baskın yaptığı esnada Tâ-hâ sûresinden okunan ayetleri işitmesi ve etkilenererek daha sonra müslüman olması (Karaman, Çağrı, Dönmez, ve Gümüş, 2003, s. 533). Kur’an tilâvetinin kararmış gönüllere tesirinin açık bir göstergesidir.

Kur’an’ın melodi (elhan) ile okunmasının zaruri olarak ortaya çıktığı söylenmektedir. Sahâbeden, tâbiînden ve tebe-i tabiînden olan kurrâların, özellikle kırâatların dil ve gramer yönüyle ilgilenmeleri ile birlikte yine Kur’an’ın güzel ses ile okunmasını gaye edindikleri zikredilmektedir. Kırâat imamlarından Kâlûn, Verş ve kırâatta ülkemizde izinden gidilen Âsım’ın güzel ve tesirli bir sese sahip olduğu da rivâyet edilmektedir (Uludağ, 1976, s. 202).

Kur’an-ı Kerim’in mûsikî ile okunma tarihi oldukça eski olup, ilk defa hicri ikinci asırda tâbiî döneminde Ebû Bekre Nufay’ın oğlu Ubeydullah (ya da Abdullah) b. Ebi Bekre tarafından makâmli okunduğu ifade edilmektedir. Bu zat tarafından tilâvet edilen Kur’an’ın hüzünlü bir tarzda okunduğu, asla şarkıya benzetilmediği, zikredilmektedir. Daha sonra ondan bu tarz Kur’an okumayı öğrenen ve etrafa yayılmasına sebep olan da torunu Abdullah b. Ömer b. Ubeydullah olmuştur. Onun meşhur olmuş bu okuyuş tarzına da “İbn Ömer Kırâatı” denmiştir. Yine aynı tarz Kur’an okumayı ondan, el-İbâdi öğrenmiş, İbâdi’den de Said b. el-Allâf öğrenmiştir. Saîd b. el-Allâf ‘ın kırâatı, zamanın hükümdârı Hârûn er-Reşîd’in çok hoşuna gitmiş ve onu himayesine almıştır. Bundan dolayı kendisine de “Kâriu Emîru’l Mu’minîn” Yani “Hükümdârın kârii” denmiştir (Karaçam, 2013, s. 129) (Okıç, 1963, s. 19)

Peygamber Efendimiz (s.a.v), Kur’an tilâvetinde okuyuşun ses ile süslenmesini ve güzelleştirilmesini teşvik ve tavsiye etmiş, okuyanı da taltif ve takdir etmiştir. Konuyla ilgili kaynaklarda birçok hadis zikredilmektedir.

Peygamber Efendimizin, Kur'an'ın güzel ses ile okunmasını teşvik ettiği hadislerinden bazıları şunlardır:

“*Kur'an'ı sesinizle süsleyiniz.*” (Buharî, 2001, Tevhîd, 52). Bazı kaynaklarda da “*Seslerinizi Kur'an'la süsleyiniz.*” veya “*Ses güzelliği Kur'an'ın süsüdür.*” gibi farklı varyantlar da kullanılmıştır (Okıç, 1963, s. 16).

“*Seslerinizle Kur'an'ı süsleyiniz. Muhakkak ki güzel ses Kur'an'a güzellik katar.*” (es-Semerkandî, 1996, s. 292) (Dârimî, 2000, s. 2194) (Davud, 1952, s. 21).

“*Her şeyin bir süsü vardır, Kur'an'ın süsü de güzel sestir.*” (es-Suyûtî, 1954, s. 125).

Kur'an-ı Kerim, Allah kelâmı ve sözlerin en güzelidir. Hadislerde de ifade edildiği gibi böyle bir kelâmın yüce Allah'ın şanına yakışır şekilde ve güzel sesle okunması gerekir. Aksi takdirde Kur'an'ı çirkin sesle okuyarak insanları nefret ettirenler vebal altında ve sorumluluk içindedir. Ayrıca Kur'an'ın çirkin sesle veya nağmesiz olarak okunması halinde de mânâsına vakıf olmayanlar etkilenmeyecektir. Fakat anlamını bilmeseyse bile güzel ses ve nağmelerle okunan Kur'an'dan da insanların etkilenmemesi mümkün değildir (Akdoğan, 2015, s. 9).

Peygamber efendimiz (s.a.v)'in güzel ses ile Kur'an okuyanı taltif ve takdir ettiği hadislerden bazıları da şöyledir:

“*Kur'an'ı teğanni ile okuyun, teğanni ile okumayan bizden değildir.*” (Buharî, 2001, s. Tevhîd, 44) Teğannî ise, Kur'an'ın güzel ses ile kırâat edilmesi demektir (Okıç, 1963, s. 18).

Sesinin güzelliğiyle meşhur olan Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi peygamber efendimiz (s.a.v) bir gece Kur'an okurken dinlemiş, onu şu sözlerle taltif ederek: “*Ey Ebû Musa muhakkak ki sana Davut (a.s)'ın mizmarlarından (nağmelerinden) bir mizmar (nağme) verilmiştir.*” (Nesaî, 1964, s. 140) (Karaçam, 2013, s. 127). buyurmuştur. Hz. Peygamber'in okuyuşunu taltif ettiği sahâbelerden bir diğeri de Abdullah b. Kays olduğu rivâyet edilmektedir (Karaçam, 2013, s. 127).

Hiz. Âişe (r.a) bir akşam peygamber efendimiz (s.a.v) yanına gelmekte geç kalmış, bunun sebebini soran peygamber efendimize, ashabından birisinin Kur'an okuyuşunu dinlediğini, onun kırâatı ve sesi gibi olanını daha önce kimseden duymadığını söylemiştir. Daha sonra Hiz. Âişe vâlidemiz, Rasûlullah (s.a.v.) efendimizle birlikte onu dinlemek için kalktığında Hiz. Peygamber Efendimiz, Hiz. Âişe validemize dönerek “*Bu Sâlim Mevlâ Ebû Huzeýfe'dir. Benim ümmetim içinde böyle birisini yaratan Allah'a hamdolsun.*” (İbn Mâce, 1952, s. 425). buyurmuştur. Burada zikredilen hadis-i şerifler, Hiz. Peygamberimizin Kur'an'ı güzel ses ile tilâvet edilmesine ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir. Hiz.

Peygamber (s.a.v), okuyuşta tertîlle birlikte güzel ses ile süslemeyi tavsiye ederken aynı zamanda günümüze de ışık tutmuş, usûlüne uygun olarak tilâvet edilen Kur'an-ı Kerim'in farklı makâm ve makâm geçkileri ile okunmasına vesile olmuştur.

İlhan Tok da Kur'an'ın mûsikî ile okunması hakkında duygularını dile getirirken: *"Kur'an'ın ilâhî bir beste formunda nâzil olduğuna inanıyorum."* (Aynur, 2015, s. 112). diyerek Kur'an-ı Kerim tilâvetinde nağmenin önemini dile getirmiştir.

Yukarıda örnek olarak verilen hadislerden başka, Kur'an'ın güzel sesle tilâvet edilmesi hususunda kaynaklarda daha birçok hadis-i şerif mevcuttur. Zikredilen hadis-i şeriflerde işaret edildiği gibi, Kur'an-ı Kerim'in güzel ses ile süslenerek okunmasının çeşitli hikmetleri vardır. Güzel sesle okunan Kur'an her şeyden önce ruhlara nakşolur. Nağmenin ruhlara etkisiyle, kelimeler kulaklara satır satır işlenirken, mânâsı da kalbe o âhenk ile nüfuz eder. Yaranın bulunduğu yere sürülen ilacın o yaraya faydası neyse, güzel ses ve nağmelerle süslenerek okunan Kur'an'ın da hasta ruhlara vereceği şifası da öyledir. Aynı şekilde yemeğe katılan baharatın vereceği tat ve lezzetle, o yemeğe duyulan iştah nasıl artıyorsa, nağmeyle tilâvet edilen ayetlerin gönüllere işlenmesiyle, Kur'an'a olan hayranlık ve yeniden dinleme arzusu artacaktır (el-Cezviyye, 1988, s. 465).

4.2. İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim Okuma Tavrı

Kur'an-ı Kerim, Türk Din mûsikîsinin önemli formlarından biri olup gerek tekkelerde gerek câmilerde ve gerekse ibâdet mekânlarında mûsikîye âşina kişiler tarafından, güzel sesle, usûlsüz olarak ve farklı makâmda irticalen okunur. Kur'an okuyuşunda kazanılan veya tecrübe edilen tavır, genelde hoca-talebe ilişkisiyle elde edilir ve üstâdlarlardan talebelerine daha çok "meşk" yoluyla geçer (Ak, 2009, s. 73). Geleneksel Osmanlı/Türk mûsikîsinin öğretilmesi ve aktarılması seksen doksan yıl öncesine kadar meşk usûlü sayesinde olmuştur. Gerek ses ve saz eğitimi ve gerekse eserlerin dağarcıkta kalıcı olması da hep meşk ile gerçekleşmiştir (Behar, 2003, s. 13). Meşk, Türk mûsikîsinde uygulanan geleneksel kulaktan öğrenme ve öğretme yöntemidir (Sözer, 1996, s. 465).

İlhan Tok, talebelik yıllarından itibaren eğitimini hoca-çırak ilişkisi ve meşk usûlüyle almış bir Kur'an üstâdıdır. Dolayısıyla okuyuş tavrını kazanmasında almış olduğu eğitimin katkısı büyüktür. Günümüzde de klasik tavrıyla belli bir ekolü temsil etmektedir. Kur'an-ı Kerim tilâvetinde temsil ettiği ekolle birlikte, icrâsında uyguladığı makâm ve makâm geçkileriyle, nağmeleriyle, eda ve sadâsıyla kendine has bir tarz ve üslûbu vardır. İlhan

Tok'a bu tavrı tecrübe etmesinde çok sayıda Kur'an ve mûsikî üstâdıyla tanışıyor olmasının büyük katkısı olmuştur.

Geçmişte Kur'an-ı Kerim'i en güzel okuyan hâfızlar İstanbul'da yetişmiştir. Bu sebeple Kur'an'ı en makbul okuma tarzı ve tavrı da İstanbul'daki meşhur hocalardan öğrenilmiştir. Yirminci yy. da yetişmiş mûsikîşinâs hâfızların en meşhurları şunlardır; Hâfız Sâmi, Hâfız Kemâl, Hâfız Ali Efendi, Hâfız Sâdettin Kaynak, Hâfız İdris, Hâfız Deli Hüseyin, Karcıgarıcı Hâfız Fahri, Hâfız Şehlâ Osman, Hâfız Hasan Akkuş, Hendekli Hâfız Abdurrahman Gürses Efendi, Geredeli Hâfız Esad, Hâfız Kutsi Efendi, Hâfız Kâni Karaca, Hâfız Bekir Sıdkı Sezgin, Hâfız Zeki Altın' dır. İstanbul'da yetişen bu hâfızlar, klasik Türk mûsikîsine vakıf kişiler olup, okuyuşta İstanbul ağzı ve tavrıyla Kur'an-ı Kerim üslûbunu esas almışlardır. Ne yazık ki zamanımızda mûsikî bilgisi yüksek olan hâfızların azalması, Kur'an tilâvetinde sadece meşhur okuyucuların taklit edilmesine sebep olmuştur (Ak, 2009, s. 73). Aldığı Kur'an ve mûsikî eğitimi ile günümüzde sayıları azalan üstâdlardan biri olan İlhan Tok, yirminci yy 'da İstanbul'da yetişen hâfızların birçoğunu yakından tanımış, Kur'an tilâvetinde geçmiş ile günümüz arasında köprü görevi üstlenmiş bir Kur'an-ı Kerim üstâdı ve muallimidir. Kur'an tilâvetinde sergilediği klasik tavrın günümüzdeki ekol temsilcisi olarak henüz hayatta olması, tavrın yaşamasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kendisinden istifade edilmesi açısından son derece önem arz etmektedir.

Günümüzde arabesk akımının Türk mûsikîsini etkisi altına almasıyla klasik İstanbul tavrı ve tarzıyla okuyuşun yerine mısır tarzı okuyuşun tercih edilmeye başlanması sebebiyle dinî alanda milli değerlerimizin zedelendiği zikredilmiştir (Yavaşca, 2002, s. 622). Ayrıca bu tercihin Kur'an-ı Kerim Arapça olarak nâzil olduğu için Arap dili mûsikîsiyle okunması gerekir düşüncesiyle olduğu da görülmektedir. Tabii ki Kur'an Arapça nâzil olduğu için Kur'an'ın Ârap dili mûsikîsiyle okunması esastır. Ancak buradaki Arap dili mûsikîsinden maksat, tecvîd kural ve kaideleri yönüyledir. Yani uzun ve kısa okunması gereken yerler, kalın ve ince okunması gerekenler, ses ve hecelerin telâffuzu, harflerin sıfatları, medler, kasrlar, idğam, ğunne, ihfâ, izhar gibi uyulması gereken zorunlu kuralların Arap mûsikîsine veya bir başka deyişle Arap dili fonetiğine göre okunması gerekir. Fakat bu durum Türk, Fas veya Arap olmayan başka milletlerin kendi hançere yapılarıyla, milli sesleriyle, kısaca kendi mûsikî anlayış ve tavırlarıyla okuyamaz anlamına gelmez. Bilâkis her milletin kendi milli sesiyle Kur'an okuması Kur'an'ın tesir ve etkileme gücünü artırdığı gibi yine Kur'an'ın hikmetine, inzâl ediliş gayesine ve felsefesine de uygun düşer. Dolayısı ile Türkler de kendi

hançere ve gırtlak nâmesine uygun milli sesleriyle “İstanbul Kırâatı” denilen bir tilâvet tarzına sahiptirler (Uludağ, 1976, s. 205-207).

Kur’an tilâvetini her fırsatta klasik Türk tavrıyla icrâ edilmesini savunan ve bunun için de gayret sarf eden İlhan Tok, Kur’an-ı Kerim okuyuşunda sergilemeye çalıştığı tarzını şu cümleyle ifade etmiştir: “*Okuyuş tarzım, fem-i muhsîn ölçüleriyle dudak talimine dayalı, tecvîd sentezli, makâmat uygulamalı İstanbul ağzı ve tavrıdır.*” (Tok, 2012, s. 10). İlhan Tok’un İstanbul ağzı ve tavrından kastı kısaca femi İstanbul vurgusudur. Tok, fem-i İstanbul olarak tarif ettiği okuyuştaki İstanbul tavrının özelliklerine de farklı bir yorum getirerek şu şekilde açıklamıştır:

“*Femi İstanbul, harfleri vasat, İstanbul lisânı ve nezâketi ile yutmadan, hırpalanmadan telaffuz ederek, Kur’an dilinin sâdeliğini, cümlelerdeki ahenk ve zerâfetini, tilâvette sergilemektir.*” (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). Aldığı eğitim ve temsil ettiği ekolün anlayışına göre İlhan Tok burada, okuyuşta İstanbul tavrının yansıtılmasında aynı zamanda harflerin mahreçlerinden, tecvîd kural ve kaidelerinden taviz vermeden, milli ses ve hançere yapısıyla telaffuz edilerek nağmelendirilmesine dikkat çekmiştir. Kendisi de Tahir Karagöz gibi çok sayıda mûsikî ve Kurân üstâdından istifade ederek tecrübet ettiği klasik tavrını tilâvette yansıtırken, harflerin nağmelendirilmesinde milli olarak seslendirilmesinden hiçbir şekilde taviz vermemiştir. Dolayısıyla onun Kur’an tilâvetindeki tavrında, harflerin mahreçlerinden doğru ve düzgün bir şekilde çıkarılması, tecvîd kural ve kaidelerinden asla taviz verilmemesi temel oluşturmuştur. Nağme de ikinci planda kalarak, abartısız, sâde bir şekilde sergilenmiştir.

İlhan Tok, Kur’an’ın İstanbul tavrı ile tilâvet edilmesinde mûsikînin çok önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. Tilâvette mûsikînin önemini de şu şekilde ifade etmiştir: “*Allah’ın kelâmından daha nâzik, lâtîf ve güzel bir söz olabilir mi? olamayacağına göre Cenâb-ı Hakk’ın en güzel eseri olarak bizler, buna ne kadar yaklaşabilirsek, en güzel tavrımızla en güzel kelâmı bir araya ne kadar getirebilirsek o ölçüde eşsiz mûsikî ortaya çıkacaktır. Bizim de tatmaya, tattırmaya çalıştığımız budur.*” (Aynur, 2015, s. 112). Kur’an’ı usûlüne uygun olarak tilâvet edilmesi için halen talebe yetiştirdiğini söyleyen İlhan Tok, İslâm’a en güzel hizmeti yapmış bir ecdâdın ve kadîm bir medeniyetin nesilleri olarak, yine ecdattan emanet olan ve silsile yoluyla gelen okuyuşun yeni kuşaklara kazandırılması için de bu hizmetin ömrünün sonuna kadar devam edeceğini söylemiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

İlhan Tok, sesini iyi kullanan okuyuculardan biridir. Kur'an okurken çok bağırp çağırmandan ve dinleyiciyi de yormadan okuyuşunu sergiler. Sesinin akordunu da dinleyicilere göre ayarlayarak, kulağa hoş gelecek bir ses tonuyla okuyuşunu gerçekleştirir. Onun bu mahareti, öncelikle almış olduğu mûsikî eğitiminden, sesinin yükseklik, şiddet ve tını (rengi) özelliklerini çok iyi tanimasından, dolayısıyla Kur'an tilâvetini de bu özelliklere göre sergilemesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Kur'an tilâvetinde dikkat edilmesi gereken hususlardan birisinin de ses kullanımı olduğunu dile getiren İlhan Tok: *"Kur'an okurken avaz avaz bağırmaz. Çünkü Kur'an-ı Kerim, padişah fermânı değil, Allah kelâmıdır. Bu kural, ezan, kamet, salâ, mevlîd, kasîde gibi cami mûsikîsi formlarının icrâsında da geçerli olup, asgari edep kâidesidir."* (Tok, 2012, s.16). diyerek Kur'an'ı aşırı şekilde bağırarak okuyanları sesi kullanma hususunda sert bir şekilde uyarmıştır

Kur'an'ın güzel sesle okumasının önemine değinen İlhan Tok, tilâvette güzel sesin hadis-i şeriflerde teşvik ve tavsiye edildiğini, bununla birlikte icrânın "tarz-ı kadîm" olarak sergilenmesi gerektiğini vurgulayarak tarz-ı kadîmi de şu şekilde tarif etmiştir: *"Tarz-ı kadîm, Allah'ın verdiği sesi edep çerçevesinde hangi alanda kullanılması gerekiyorsa, o alanının taşıdığı mânâyâ uygun olarak kullanmaktır. Dolayısı ile Kur'an-ı Kerim'in hâfızlar tarafından geçmişte hangi tavırla okunarak günümüze kadar intikâl etmişse, geldiği orijinal şekliyle icrâ edilmesidir."* (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). diyerek icrâdaki tarz-ı kadîme farklı bir yorum daha getiren İlhan Tok: *"Cami mûsikîsinde, özellikle Kur'an, ezan, kâmet ve salânın icrâ edilmesi esnâsındaki iniş çıkışlarda, sesi kullanırken eskilerin tabiriyle inkisâr-ı savt dediğimiz, yani sesi titreterek, vurgulu gaygaylı değil de perdeler arasındaki koma değerlerini atlamadan kullanmaktır. Biz buna komalı okuyuş diyoruz. Komalı okuyuş da şudur: Gereksiz ve fazla nağmelerden uzak durmak, yine gereksiz uzatmalardan kaçınmaktır. Nağmeleri bir anlatım bütünlüğü içerisinde yaparak, okuyuşta ani iniş ve çıkışları sergilememektir. Ses perdelerinde komaları mümkün mertebe atlamadan üzerinde yumuşak bir şekilde gezinmektir. Burada vurguladığım komalı okuyuş tabirini, merhum Tahir Karagöz'ün tarifleri çerçevesinde açıklamaya çalıştım. Tahir Karagöz'de komalı okumaya önem verdiği gibi okuyuşunu da komalı sergilerdi. Meşhur hâfızlarımızın kullandıkları ses kullanımı da budur."* (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). şeklinde açıklamıştır. Kendi icrâlarında da bu hususa titizlikle riayet eden Tok, Arap tavrıyla icrâ edenlerin tilâvette uyguladıkları harf üzerinde ses titretilmesinden şiddetle kaçınmış, harflerin seslendirilmeleri esnasında yalın, açık ve net olarak ağızdan çıkmasına özen göstermiştir.

Ayrıca mûsikîde adı geçmeyen ve eski üstâdların kullandığı komalı okuyuş tabirini gün yüzüne çıkarmıştır.

Mushafları İnceleme ve Kırâat Kurulu Başkanı Osman Şahin İlhan Tok'un Kur'an okuyuşu hakkındaki düşüncelerini ifade ederken, her şeyden önce İlhan Tok'un, Kur'an-ı Kerim'i tecvîd ahkâmına uygun olarak düzgün şekilde okuyan önemli bir icrâcı olduğunu söylemiştir. Özellikle Türk mûsikîsindeki makâmları Kur'an harflerine ustaca giydirip, makamlarla tilâvet ahkâmını birleştirerek Kur'an tilâvetinde tatlı ve lâtif bir okuyuş sergilediğini beyan etmiştir. İlhan Tok'un duruşuyla, hâl ve nezâketiyle diğer Kur'an okuyucularının örnek alabileceği bir şahsiyet olduğunu söyleyen Şahin, ayrıca İlhan Tok'un, özellikle İstanbul'da yetiştiği için, çok sayıda Kur'an üstâdıyla teşrik-i mesaisinin olduğunu, dolayısı ile onlardan aldığı bilgi ve birikimini yeni nesillere aktarma noktasında geçmişten günümüze köprü vazifesi gördüğünü vurgulamıştır. Bu alanda ihtiyacı olan Kur'an okuyucusunun da ondan istifade etmesi gerektiğini dile getirirken, Kur'an'ın sadece tecvîd, tâlim gibi temel eğitim kurallarını anlatmanın yeterli olmadığını, bu kuralları geçmişteki üstâdlardan tecrübe ettiği birikimle birleştirerek talebelerine aktaran İlhan Tok gibi üstâdlardan alınmasının çok önemli olduğunu beyan etmiştir (Kemiksiz, 2017).

Kur'an tilâvetinde "Temsili Okuma" esaslarına riayet ederek okumak esastır. Bu esaslar da ses vurgusu, raf-ı savt ve hafd-ı savt olmak üzere üçe ayrılır. Kur'an icrâsında sesi hangi ayetlerde alçaltıp, hangilerinde yükseltilmesinin uygulanabilmesi için temsili okuma esaslarının bilinmesi gerekir.

Ses vurgusu, kelime bütünlüğünü korumak ve mânâyâ dikkat çekmek için sese verilen kuvvettir. Raf-ı savt da sesi yükseltmektir. Sesin yükseldiği yerler de İslâm dininin imân, ibadet, ahlak gibi konularıyla birlikte, yüce Allah'ın kudret ve yüceliğinin anlatıldığı, müşrik, münafık ve inkârcılara hitap ettiği ayetlerdir. Hafd-ı savt ise sesin alçaltılması, şiddetinin azaltılması, ton ve perdesinin düşürülmesidir. Ses perdesinin düşürüldüğü yerler de başta peygamberimiz olmak üzere inananların Allah'a yalvarış ve yakarışlarının nakledildiği dua ve istiğfar ayetleridir. Yine bazı peygamberler ile çeşitli kimselere yapılan tehditlerin ifade edildiği ayetlerdir (Pakdil, 2014, s. 221-225).

Ali Rıza Sağman da temsili okumayı "edâ ilmi" olarak ifade etmiş, okuyuculuğun başında edâ ilminin geldiğini zikretmiştir. Kur'an'ı iyi okuyan kişinin edalı okuyan kişi olduğunu söylerken, bu ilmi çalışmadan, hakkında bilgi sahibi olmadan Kur'an okumanın da bir saygısızlık olduğunu vurgulamıştır (Sağman, 1947, s. 63).

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız temsili kırâat ile ilgili olarak İlhan Tok da düşüncelerini dile getirirken, Kur'an tilâvetinde temsili okuyuşa mutlaka riayet edilmesi gerektiğini, kendisi de Kur'an tilâvetinde özellikle bu hususa dikkat ederek icrâsını sergilediğini beyan etmiştir. Bunun için de tilâvet edilecek olan ayetlerin önceden mutlaka incelenmesi gerektiğini, raf-ı savt ve haft-ı savt olan yerlerde, özellikle sesi alçaltma veya yükseltme esnasında seste kaymaya veya bozulmaya fırsat vermeden bir okuyuş sergilemenin önemli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca temsili okuyuşun, gerektiğinde başka makâma geçki yaparak da gösterilebileceğini söyleyen İlhan Tok, bunu yapabilmek için de bir okuyucunun mutlaka temsili kırâat eğitimi alması gerektiğini vurgulamıştır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'in bu şekilde tilâvet edilmesinde, mûsikînin katkısının ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Bir insan anlamadığı bir dili, edebiyatına uygun olarak söyleyemez. Kur'an tilâvetinde mânâya vakıf olmak demek, aynı zamanda bir dilin edebiyatını okuyuşta sergilemek demektir. Bu yönüyle bakıldığında Kur'an tilâvetinde mânâya vâkıf olmak, ideal bir okuyuşun ilk şartı olarak zikredilmiştir (Sağman, 1947, s. 61). İlhan Tok da Kur'an tilâvetinde her zaman mânâya vurgu yaparak okuyuş sergilemiştir. Okuduğu bir aşr-ı şerifte, hangi konu zikredilmişse, o konuyu bir hatibin anlatışı gibi gerek ses tonu gerekse makâm ve makâm geçkileriyle icrâsına yansıtmıştır. Kur'an'ın mânâ ve ruhuna uygun nasıl okunması gerektiği hususunda kitaplarda yazılan bilgileri okuyuşta tatbik ederek, satırlardan sadırlara taşımaya çalışmıştır. Böylece okunan ayetlerde ne anlatılmak istendiğini tavrı ve üslûbuyla karşısındakine yansıtan bir Kur'an icrâcısı olduğunu göstermiştir.

İstanbul Müftüsü Hasan Kâmil Yılmaz da İlhan Tok'un Kur'an tavrı hakkındaki duygularını dile getirirken Kur'an-ı Kerim icrâsında doğal olarak sesin bir fonksiyonu olduğunu, fakat ses ve lafzıyla beraber mânâsının ve ruhunun da dinleyicilere aksettirilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple mânâya uygun bir eda ile karşıdaki kitleye mesaj verecek bir icrâ sergilemenin önem arz ettiğini, İlhan Tok'un da böyle bir icrâ sergilediğini beyan etmiştir. Ayrıca dinleyiciyi yormadan, çok bağırıp çağırmadan, aksine harflerin tam hakkını vererek, kulağa hoş gelen nağmelerle okuyuş sergileyen bir icrâcı olduğunu dile getirmiştir. Kur'an'ın ilâhî bir kitap olması sebebiyle, verdiği mesajların da evrensel olduğu algısı ve duygusuyla okunması halinde hem okuyucuya hem de dinleyiciye pozitif bir enerji vereceğini söyleyen H. Kâmil Yılmaz, İlhan Tok'un da Kur'an icrâsı sırasında o algıyı hisseden ve bunu yansıtan bir özelliğe sahip olduğunu belirtmiştir (Kemiksiz, 2017).

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde her şeyden önce okuyucuda bulunması gereken en önemli vasıflardan biri ihlâs diğeri ise samimiyettir. Bu iki özelliği üzerinde taşıyan bir okuyucunun tilâveti ancak dinleyenlerin gönlünde yer bulacak ve kalpleri fethedecektir. Bu sebeple Kur'an okuyan kişi, ne okuduğunu bilmeli, icrâ esnasında da Kur'an'a gereken saygı ve hürmeti göstererek tavrı ve tarzını sergilemelidir. Aksi halde Ali Rıza Sağman Hoca'nın "Meşhur Hâfiz Sâmi Merhum" adlı eserinde dile getirdiği: *"Yapmacıklı okuyuşlar, şımarıkça tavırlar, çirkin bakışlar, iğrenç jestler, hûlâsa etrafı süzerek ve kontrol ederek terbiyesizce bulunuşlarla Hz. Kur'an'ı okumanın arasında ilgi bulunmak şöyle dursun, bu işte büyük vebal de vardır."* (Sağman, 1947, s. 74). şeklindeki açıklamasında vurguladığı gibi, bu şekilde icrâ edilen Kur'an'ın, okuyanı ilâhî bir sorumluluk altına sokacağı gibi, dinleyenleri de bu mânevi sofradan lezzet almaktan ve hâz duymaktan mahrum bırakacaktır.

İlhan Tok da İhlâs ve samimiyet kavramlarının Kur'an-ı Kerim'in tilâvet edilmesinde okuyucunun üzerinde taşıması gereken en önemli özelliklerden biri olduğunu vurgulamıştır. Bu iki özelliğe sahip olmayan bir icrâcının sergileyeceği Kur'an-ı Kerim tilâvetiyle ne kendisine ne de dinleyenlere verebileceği fazla bir şeyin olmadığını dile getirmiştir. Bu zamana kadar gerçekleştirmiş olduğu bütün Kur'an tilâvetlerini ihlâs ve samimiyetle sergilemeye çalıştığını söyleyen İlhan Tok, bu şekilde yapılan icrânın aynı zamanda sergilenecek olan tavır ve tarza da büyük katkı sağlayacağını beyan etmiştir. Ayrıca bir Kur'an okuyucusunun, tilâvet ettiği ayetlerin Allah kelâmı olduğu bilinciyle hiçbir maddi karşılık beklemeden, sadece Allah'ın rızasını kazanabilmek ümidiyle icrâ etmesi gerektiğini vurgulayan Tok, bu gaye ile okunan Kur'an'dan hem icrâ edenin hâz duyacağını hem de karşısındaki muhatap kitleye bu hazzı yaşatacağını söylemiştir. İlhan Tok da bulunduğu meclislerdeki bütün icrâlarını hep bu gaye ve amaçla gerçekleştirmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

İlhan Tok, Kur'an tilâveti nerede veya hangi ortamda icrâ edilecekse, konu itibari ile oranın ruhuna hitap edecek şekilde Kur'an'dan aşr-ı şerifler belirlenmesinin çok önem arz ettiğini dile getirmiştir. Örnek verilecek olursa, bir düğün merasiminde okunacak ayetlerin, evlilik ve aile ile ilgili olmasına dikkat edilmesi gerektiği gibi şehid merasiminde okunan ayetlerin de şehitlik hakkında olmasına titizlikle riayet edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İcrâ esnasında da ortama ve mekâna göre ses kullanılmasının önemli olduğunu söyleyen İlhan Tok buna bir örnek vererek, küçücük bir mekânda sanki binlerce kişiye hitap ediyormuş gibi sesin ceharetini ön plana çıkaran bir okuyucunun, sesi, sedâsı güzel olsa da

dinleyenleri çok rahatsız edeceğini, böyle bir icrânın da estetik ve zerâfet açısından Kur'an'ın ruhuna uygun olmayacağını belirtmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

Kur'an tilâvetinde tecvîd kurallarına uyulması esastır. Bu sebeple İlhan Tok, Kur'an icrâ ederken mutlaka tecvîd kurallarına uyulması gerektiğini vurgulamıştır. Nağme yapmak için tecvîd kurallarının terk edilmesi veya nağmeye kurban edilmesini de Kur'an'a saygısızlık ve büyük günah olduğunu dile getirmiştir. İlhan Tok'a göre, Kur'an tilâvetinde okuyucu, kendi kuralına göre değil tecvîdin kural ve kaidelerine göre okuyuş sergilemelidir. Örneğin, icrâda dört elif miktarı uzatılan yer, dört vuruşluk zaman olarak düşünülürse, bu şekilde uzatılması gereken her yer, daima dört elif miktarı uzatılmalı, tutulacak yerler de her zaman aynı ölçüde tutulmalıdır. Uzatılmayacak yerlerde de nağme uğruna uzatmaya gidilmemeli, tecvîd nağmeye kurban edilmemelidir. Dolayısıyla nağme yaparken her zaman ölçülere dikkat edilmelidir. Kâmette ise tecvîd kurallarına riayet edilse de Kur'an tilâvetindeki kadar katı bir tecvîd kuralı uygulanmaz (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). İlhan Tok'un yapmış olduğu Ç-Y-1 çalışması da yukarıda zikredilen Kur'an'ın usûne uygun olarak okunması için ölçülerle ilgili kurallara uyulmasında, nota değerlerinden istifade edilerek hazırlanmış yardımcı bir eserdir.

Şu da bir gerçektir ki çoğu hâfızların Kur'an-ı Kerim tilâvetinde tecvîd uygularken, bazı harfleri mahrecinden abartılı şekilde çıkarmaları sebebiyle icrâda hoş olmayan sesler işitilmektedir. Kafaya vurur gibi gulguleli “kalkaleler”, kulakları adeta yararcasına çatlatılan “ayn”lar, boğulmak üzere olan bir kişinin hırlamasına benzeyen “hı” lar, harferiyle kavga edercesine yapılan aşırılıklar ve abartılar, tecvîdden maksadın ne olduğunun yeterince anlaşılmadığını göstermiştir. Oysa tecvîd, bir yönüyle dil bilgisi, diğer yönüyle de nota hizmeti gören derstir ve tatbik edilmesi de zordur. Bilinmelidir ki tecvîd, Kur'an okuma sanatının temelini teşkil eder (Sağman, 1947, s. 55). Dolayısı ile mahreç yerlerinden abartılı şekilde çıkarılan harfler ne kadar güzel sesle okunursa okunsun, nağmemin âhengi bozulacak, yapılan icrâdan da yeterince haz duyulmayacaktır.

Bu açıdan bakıldığında İlhan Tok, Kur'an tilâvet ederken harflerle kavga eder gibi sert bir şekilde icrâ sergilememiştir. Aksine harfleri mahreçlerinden çıkarırken aşırı abartılardan uzak, gayet naif, latif ve dinleyenlerin kulaklarını tırmalamayan bir ses tonuyla çıkarmaya gayret göstermiştir. Örneğin okunması zor olan harflerle, şiddet sıfatı olan harflerin telaffuz edilmesinde aşırılıklara yer vermemiştir. Onun okuyuşunda, harflerin mahreç yerlerinden orijinal çıkışı ile nağmenin ahengi birleşerek makâmlar nakış nakış işlenmiştir. Hatta

konusurken bile bazı harfleri tecvîd kurallarına riâyet ederek naif bir şekilde çıkardığı da gözlenmektedir.

Meyan olarak ifade edilen tiz seslerin perdelerinde gezinirken, Kur'an harflerini mahrecine uygun olarak çıkarmak bir hayli zordur, ustalık ister. İlhan Tok, meyanda hiçbir zaman sesini sonuna kadar kullanmamıştır. Bir okuyucunun mevcut olan sesinin edep gereği ancak yüzde %70'ini kullanması gerektiğini vurgulamıştır (Akaslan, 2018, s. 296). Kendisi de tiz seslerde rahatlıkla dolanabilmek için, sesinin her zaman alt perdelerini kullanarak okuyuşuna başlamıştır. Ayrıca tiz perdelerde nağme yaparken harflerin telaffuzundan da kesinlikle ödün vermemiştir. Onun okuyuşunda seste kayma, bozulma gibi, detone ve sürtoneye de yer yoktur. Okuyuşunu bir kompozisyon içerisinde sergilerken zemin, meyan ve karara da dikkat ederek bitirdiği gözlenmiştir. İcrâ esnasında her zaman abartılı nağmelerden kaçınmış, nağmelerini de gelişi güzel değil de makâmın ruhuna uygun şekilde sergilemeye özen göstermiştir. Temsil ettiği tavrın en önemli özelliği de Kur'an tilâvetinde çok fazla nağme yapmaktan uzak durmak, sade bir okuyuş sergilemektir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

Kur'an tilâvetiyle ilgili yaptığı sohbetlerde her zaman geleneksel tavrı ile icrâyaya vurgu yapan Marmara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi Emin Işık, Kur'an'ı tecvîdiyle, talimiyle, tashih-i hurufuyla ve edâsına da riayet ederek okuyan kişiyi Ehl-i Kur'an olarak nitelemiştir. Bu anlamda da İlhan Tok'un "Ehl-i Kur'an" olduğunu söylemiştir. Ehl-i Kur'an'ı da tarif ederken Kur'an-ı Kerim'in kendine has bir tavrı ve tarzı olduğunu, dolayısıyla ezan, kasîde, mevlîd, gazel gibi formlardaki tavra benzemediğini ve bu formlardaki tavrı ile da kesinlikle icrâ edilemeyeceğini vurgulamıştır. Kur'an'ın, usûlüne uygun olarak icrâ edilirse kendi tadını vereceğini vurgulayan Emin Işık, Kur'an'ı bu şekilde, usûlüne uygun olarak edâ ve sadâsıyla okuyanların azalarak maalesef artık birkaç kişi kaldığını, bunlardan birisinin de İlhan Tok olduğunu vurgulamıştır (Kemiksiz, 2017).

Kur'an-ı Kerim, bir topluluğun karşısında okunuyorsa orada icrâcılar tarafından bilinmesi gereken hususlar vardır. Örneğin bir kitleye hitap eden hatibin veya bir sanatçının, sunum esnasında jest, mimik ve yüz ifadelerine ne kadar dikkat etmesi gerekiyorsa, Kur'an tilâvet eden bir okuyucunun da icrâ esnasında aynı şekilde bu hususlara riayet etmesi gerekir. Geçmişteki Kur'an üstâdlarının okuyuşlarına bakıldığında, bu konu üzerinde hassas bir şekilde durdukları gözlenmektedir. Dolayısıyla İlhan Tok da Kur'an icrâsında jest, mimik ve yüz ifadelerine dikkat edilmesinin önemini vurgularken, tilâvette sadece güzel sesin yeterli olmadığını, okuyuşun sesle birlikte jest, mimik, duruş ve yüz ifadelerine dikkat

edilerek bir bütün olarak sergilenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle kızar gibi veya kavga eder gibi bir yüz ifadesiyle icrâ sergilenmemesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Kur'an okurken, oturuş şeklinin önemine de değinen İlhan Tok, *"Eskiden Kur'an'a saygıdan dolayı diz üstü çökülür, vakar içinde ve mütevâzi şekilde Kur'an tilâvet edilirdi. Son zamanlarda bizim icrâcılarımızda da görülen, kültürümüzde olmayan ve hocalarımızdan aldığımız Kur'an okuma adabına da yakışmayan oturuş şekliyle, bağdaş kurarak, elleri ezan okur gibi veya dua eder gibi başın etrafında gezdirerek şova dönük bir okuyuş sergilediklerine üzülmekle şâhit olmaktayız. Bu şekilde yapılan tilâvet, bizim tavır ve tarzımıza, yakışmıyor kanaatindeyim."* (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). diyerek icrâ esnasında kültürümüzde olmayan hal ve hareketleri dile getirerek eleştiride bulunmuştur.

İlhan Tok, Kur'an tilâvetiyle meşhur okuyucuların, icrâ esnâsında oturuş ve kalkışlarından aldıkları pozisyonlarına kadar, her hallerine titizlik gösterdiklerini beyan etmiştir. Bu nedenle Kur'an tilâvet eden bir okuyucunun uyacağı birtakım kuralları olduğunu söylerken, bu kuralları da şu şekilde özetlemiştir: *"Eller dizler üzerinde gözler de önde olur. Kaşlar oynatılmaz, baş omuz ve vücut sallanmaz. Gereksiz yere öksürülmez, boğaz temizlemekle uğraşılmaz. Gereksiz yere kaşınılmaz, azalar, burun kulak karıştırılmaz ve gözler ovuşturulmaz. El ve yüz temizlenmişse edeple silinir. Burun silinecekse hafif yana dönülür ve sessizce silinir. Ter mendili de ayrı olur."* (Tok, 2012, s.16). diyen İlhan Tok, bu sözleriyle İstanbul zerafeti, nezaketi ve terbiyesiyle yetişmiş icrâcılarının dikkat ettikleri hususları gün yüzüne çıkarmıştır.

Aşkla ve şevkle icrâ edilen her sanat gönüllere hitap eder. Gönüllere girilebilmesi için de önce gönül kapılarının açılması gerekir. Kur'an tilâvetindeki en önemli amaçlardan biri de gönüllere hitap eden bir okuyuş sergileyebilmektir. Gönül kapılarının ancak yine gönülden aşkla dökülenlerle açılabileceğini vurgulayan İlhan Tok, böyle bir icrânın sergilenebilmesi için de Kur'an aşkı olması gerektiğini, bu aşk ve şevkle icrâ sergilendiği takdirde gönüllere girilebileceğini dile getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'e olan aşkın diğer bütün aşklardan önce geldiğini söyleyen Tok, dolayısıyla Kur'an'ı hep bu aşkla okuduğunu zikretmiştir (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018). İlhan Tok'un usûlüne uygun olarak Kur'an tilâvet etmek için küçük yaştan itibaren evinden ayrılması, Adapazarı'nın Hendek ilçesi ile başlayan eğitim sürecini, önce İstanbul, daha sonra Ankara'da dönemin meşhur hocalarından ders alarak tamamlaması, aynı şekilde onun Kur'an-ı Kerim'e olan aşkın da bir kanıtıdır.

Okuyuşa falsosuz olarak başlamak önemlidir. Falso önceden belirlenen bir akordun sesini, ahengini bulamamak veya verememektir. Bu sebeple Kur'an okumaya başlarken daha

önce verilen bir ses veya akorttan girememek kadar kötü bir şey yoktur (Sağman, 1947, s. 11). İlhan Tok'un icrâsında falso söz konusu değildir. Mübarek gün ve gecelerde, resmi veya özel olarak düzenlenen diğer dini programlarda dönemin en meşhur hocalarıyla birlikte okuyuş sergileyen İlhan Tok'un icrâları incelendiğinde zikredilen hatalara düşmediği görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde okuyucuyu olgunluğa ulaştıran ilim kırâat ilmidir. Çünkü okuyucunun ağzını Kur'an harflerine iyice yatıştırır ki Kur'an'ı da fonetiğine uygun olarak okumasını sağlar. Böylece Kur'an okuma alanında da okuyucuya akademik bir hüviyet kazandırır. Bu sebeple okuyuştaki sanatın tekniği de kırâat ilmidir (Sağman, 1947, s. 60-61). Bu açıdan bakıldığında İlhan Tok'a Kur'an tilâvetinde okuyuş kolaylığı sağlamasında ve icrâsında da maharetini göstermesinde, Ankara'da görev yaptığı yıllarda almış olduğu kırâat ilminin büyük katkısı olmuştur (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018).

Tok'un Kırâat ilmini Ankara'da görev yaptığı yıllarda merhum Saffan Çakıroğlu'ndan aldığını daha önce ifade edilmiştik. Ancak burada İlhan Tok'un almış olduğu Kırâat ilmi ile ilgili bir hususa açıklık getirmek gerekir. Türkiye'de eğitimi verilen Kırâat ilmi Mısır Tarîkî ve İstanbul Tarîkî olarak iki kısma ayrılmaktadır. Mısır'ın büyük âlimlerinden Nasıruddîn-i Şeyh Tablavî'nin talebelerinden biri olan Ahmed el-Mısırî el-Mesyerî'nin Mısır'dan İstanbul'a gelip Eyüp Sultan Camii'nde okuttuğu kırâate İstanbul Tarîkî denmiştir. Yine Tablavî'nin diğer talebesi olan Şehâzetu'l- Yemenî'nin, İmam Şâtibî'nin eserini esas alarak Mısır'da okutmuş olduğu usûle Mısır Tarîkî adı verilmiştir. İstanbul tarikinden biraz farklı olan bu tarîkin de aynı şekilde Osmanlı Devleti'nde yayılması için Yemenî'nin talebelerinden Şeyh Ali b. Süleyman el-Mansûrî, Mısır'dan davetle getirilmiş, özellikle İstanbul'da şöhet bulmuştur. Her iki tarîk te ülke genelinde yaygınlaşarak günümüze kadar gelmiştir (Pakdil, 2014, s. 374-375). İlhan Tok, Saffan Çakıroğlu'ndan tahsil etmiş olduğu Kırâat ilmini Mısır Tarîkî usûlüne göre almıştır. Ancak, İstanbul Tarîkî ile Mısır Tarîkî arasındaki farklar sadece usûl ile ilgili olup tavrı ile ilgisi yoktur. Dolayısıyla İlhan Tok'un Kur'an tilâvetinde yansıttığı Klasik İstanbul tavrıyla, Mısır Tarîkî olarak almış olduğu Kırâat ilmi arasında hiçbir ilgi bulunmamaktadır.

İlhan Tok fem-i İstanbul olarak tarif ettiği okuyuştaki tavrının asıl kaynağının fem-i muhsîn olduğunu söylemiştir. Kur'an tilâvetinde üzerinde önemle durduğu fem-i Muhsîni tanımlarken: *“Kur'ân-ı Kerim kırâatını Allah'ın Resulünden öğrenip, gereği gibi okudukları konusunda, O'ndan onay alan, O'nun yaşadığı zaman dilimi içerisinde ve kendi hayatları boyunca da en üst düzeyde Kur'an-ı Kerim muallimliği yapan Zevat-ı Kirâm'ın sahip*

bulundukları Kur'ân-ı Kerim'i kırâat ağzıdır ki mütevâtiren ve müteselsilen günümüze intikal ettirip korunan, erbabından alınıp taviz verilmeden muhâfa olunan müstesnâ Kur'ân-ı Kerim'i kırâat ağzıdır." (Tok, 2012, s. 17). şeklinde açıklamıştır. Osmanlı nezâketiyle İstanbul merkezli günlük konuşulan harflerin 21 tanesinin, Arap alfabesine uygunluğu sebebiyle Kur'an'da geçen harfler olduğunu söyleyen İlhan Tok, dolayısı ile bu harflerin, Kur'an-ı Kerim harflerinin (İsti'lâ harfleri hariç) %75'ine tekâbul ettiğini beyan etmiştir. Bu sebeple Türk Milleti'nin dilinin âdeta Kur'an dili olduğunu, yani Kur'an'ın sağlıklı bir şekilde kırâat edilmesi için başka milletleri taklide ihtiyacı olmadığını da altını çizmiştir (Öztürk, 2018, s. 162).

İlhan Tok, 1999 yılında vefat eden merhum Kurrâ Hâfız Abdurrahman Gürses ve birkaç üstâdın dışında, 1970'li yıllara kadar renkleri görülen, kokuları teneffüs edilen Kur'an-ı Kerim üstâdlarının olduğunu, İstanbul'un farklı yerlerinde kendilerine özgü tarz ve tavırlarıyla ekol oluşturdıklarını beyan etmiştir. İlhan Tok'un tespitlerine göre İstanbul'daki Kur'an tavrı ekolleri üç kısma ayrılır:

1. İstanbul'un Anadolu Yakası Ekolü,
2. İstanbul'un Avrupa Yakasının Bir Bölümünün Ekolü
3. İstanbul'un Avrupa Yakasının Diğer Bir Bölümünün Ekolü" olarak üç ana başlık altında toplanmaktadır (Tok, 2012, s. 9).

İlhan Tok'a göre, İstanbul Anadolu yakası ekolünü, 1880'li yıllarda dünyaya gelen ve 1980'li yıllarda vefat eden Gönenli Mehmet Efendi'den önce Reisü'l Kurrâ'lık yapmış olan İstanbul Kadıköy'deki Yeraltı Camii emekli İmam-hatiplerinden Merhum Ali Üsküdarlı (ö. 1976) temsil etmektedir. O çizgideki Kur'an ehli olanlar, Kur'an harflerine pek yumuşak müracat ettikleri için hallerinde de rahatlık sezilmektedir. Harflerin çıkarılmasında fazlaca ihtimam göstermezler, fakat ses kullanımında makâma çok önem vermektedirler. Tok'un görüşüne göre, İstanbul'da ve özellikle de Üsküdar da bu ekolü temsil edecek bir okuyucu da kalmamıştır. Bu ekolün son halkası da Kâni Karaca'dır (Tok, 2012, s. 9).

İstanbul Avrupa Yakası'nın bir bölümünden oluşan ekolün temsilcileri ise birkaç kişiden ibaret olup isimleri de şunlardır: Hâfız İdris Efendi (İlhan Tok, kendisini görmediğini söylemiştir), Fatih Camii eski imamlarından Enderûnlu İsmail Efendi, Kur'an muâllimi Kesik Bacak İsmâil Efendi, Sultan Ahmed eski imamlarından Hilmi Toros Hoca'dır. İlhan Tok'a göre bu şahsiyetler, Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun okunması için temel eğitim ve dudak tâlimine önem vermişler, üstâdlarından nasıl eğitim almışlarsa o şekilde bütün

kuralları ile okumuşlar ve okutmuşlardır. Kur'an'ı sesle süslemeye gerek görmemişler, nağme ve makâmlara da rağbet etmemişlerdir (Tok, 2012, s. 9).

İlhan Tok'un tespitine göre İstanbul Avrupa Yakası'nın diğer bölümünün ekolünü temsil eden üstâdlar da şu isimlerden oluşmaktadır; Nûr-i Osmâniye Camii eski imam hatibi Akrepoğlu Hâfız Osman Efendi, Şehzâde Başı Camii eski imam hatibi Hâfız Necati Efendi, Nûr-i Osmâniye eski imam hatibi Hâfız Hasan Akkuş, Bayezid Camii eski imam hatibi Hâfız Abdurrahman Gürses, Düzce Cedidiye Camii imam hatibi Hâfız Hilmi Ak Hoca'dır. İlhan Tok, zikredilen bu hocaların Kur'an tilâvetinde temel eğitim ve dudak talimi ile birlikte mutedil tarzda okuyuşta ses kullanımına önem verdiklerini, makâm uygulama zevk ve becerisini göstererek aynı zamanda talebelerine de kazandırdıklarını beyan etmiştir (Tok, 2012, s. 10).

Dolayısıyla her üstâdın tavrı, aldığı eğitime, mûsikî bilgisine ve yeteneğine göre farklılık arz eder. Kendisinden sonra bu tavır talebelerinin okuyuşunda da hissedilir. Çünkü bir talebe aldığı Kur'an eğitimiyle beraber aynı zamanda hocasının tavrını da almış olur. İlhan Tok da Kur'an tilâvetinde sergilediği tavrı tecrübe etmesinde örnek aldığı ve izinden gittiği üstâdını şu şekilde açıklamıştır: *"Bendeniz İlhan Tok, İstanbul'un Avrupa yakasında öncülüğünü Akrepoğlu Hâfız Osman Efendi'nin yaptığı 'Vasat ekolün renklerini yansıtmaya, ölçü ve zevklerini sunmaya gayret ediyorum. Akrepoğlu Hâfız Osman'ın: 'Beni o temsil eder' dediği 'Hâfız Hilmi AK'ın çırağıyım ve 1946'dan bu yana Kur'an-ı Kerim'i aralıksız okuyor ve okutuyorum."* (Tok, 2012, s. 10). diye ifade ederken tilâvetteki tarzının ve tavrının oluşmasında örnek aldığı üstâdın Akrepoğlu Hâfız Osman Efendi olduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla İlhan Tok, Akrepoğlu Hâfız Osman Efendi' nin okuyuştaki tavrının günümüzdeki ekol temsilcisidir.

Görev hayatının en güzel yıllarını Üsküdar'ın güzide camilerinde imam hatiplik yaparak geçiren İlhan Tok, aynı zamanda tilâvette Üsküdar ağzı ve üslûbunu da çok iyi bilmektedir. Özellikle Üsküdarlı Ali Efendi, Kâni Karaca gibi bu tavrın temsilcilerini tanıyan, icrâlarını dinleyen tavrılarını tecrübe eden İlhan Tok, Üsküdar tavrının özelliğinden bahsederken tilâvette nağmenin, temsil ettiği tavıra göre biraz daha ön plan da olduğunu vurgulamıştır (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). Dolayısıyla İlhan Tok, Kur'an'ın tertil üzere okunmasından asla taviz vermemek şartıyla tilâvette Üsküdar tavrı ve üslûbunu da yansıtmaktadır. Ayrıca Tok'un, çok sayıda Kur'an ve mûsikî üstâdıyla tanışarak, onların bilgi ve birikimlerinden istifade etmesi, Kur'an-ı Kerim tilâvetinde kendine has bir tavrının, tarzının ve üslûbunun da olduğunu göstermektedir

İstanbul Pendik Haseki Eğitim Merkezi Eğitim Görevlisi ve aynı zamanda Merhum Abdurrahman Gürses'in talebelerinden olan Ramazan Pakdil de, İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim tilâvetinde sergilediği okuyuşu ve tavrı hakkında düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Kendisi İstanbul'da okuduğu için, kendisine has nezih ve temiz bir Kur'an ağzı, Kur'an okuma uslûbu ve tavrı vardır. Herhalde kanımca o tavrı İstanbul'da almış olmalı. Kendisinden şöyle bir cümle işittiğimi hatırlıyorum, 'Benim okuyuşum ve tavrım Akrepoğlu Osman Efendi'nin okuyuş ve tavrıdır.'* Zannediyorum ya onda okudu ya da onu çok dinledi ve onun tavrını aldı. Kur'an ölçülerine riâyet ederek ve bu ölçüler muvâcehesinde Kur'an-ı Kerim'i mûsikî ile süsleyerek bir icrâ usûlî sergilemektedir ki, makbul olan okuyuş da budur." (Kemiksiz, 2017). diyerek İlhan Tok'un Kur'an tilâvetindeki tavrı ve bu tavrı da kimden aldığı ile ilgili bilgiler aktarmıştır.

Klasik İstanbul tavrı ekollerinden olan ve günümüzde İlhan Tok'un da ekol olarak temsil ettiği Akrepoğlu hâfız Osmân Nûri Taşkent Ekolü, Tarz-ı Osmânî ve Fem-i İstanbul İle Kur'an-ı Kerim'i tilâvet edilmesinin adıdır. Bu da Kur'an'ın tahkîk olarak tilâvet edilmesinde dakikada ortalama 85 metronom ritim ile bir sayfayı 6 dakikada okumaktır. Ekolün özelliklerine gelince, bu ritimle Kur'an'ın temel eğitiminin katı kuralları yumuşatılarak, ağzı Kur'an'a yatkın olan kişilerce, okuyanla dinleyeni de yormadan, özellikle Rast, Uşşak, Hicâz, Sabâ, Segâh-Hüzzâm, Çargâh makâmalarında okunabildiği gibi yine Acemaşîrân, Nihâvet, Suzinâk, Hüseyinî makâmı da sürekli olmamak şartıyla tilâvete yansıtılabilir. (Öztürk, 2018, s. 163). Zikredilen makâmların dışında Karcığâr, Hicâzkâr, Kürdîlihîcâzkâr, Şedd-i Araban gibi makâmı da Kur'an tilâvetinde genel olarak uygun görülmemiştir (Uygun, 2007, s. 56).

İlhan Tok'a göre Akrepoğlu Hâfız Osman Efendi Ekolü'nde, *Tarz-ı Osmânî* olarak ifade edilen okuyuştaki tarzın (özellikle harflerin milli sesler ile telâffuz edilmesiyle ilgili) özellikleri şunlardır;

1. Harflere mutedil yaklaşmak,
2. Harfleri ezmemek, hırpalamamak, imâleli okumamak,
3. Dad harfini mahrecinden çıkarırken ve sıkıştırmadan "istitâle sıfatını koruyarak okumak,
4. Vav, hüm/küm gibi zamirleri vasat, kalın tarzda telâffuz etmek,
5. İnce, kalın, vasat kalın harflerin seslendirilmelerinde almaları gereken ses tonlarının fem-i muhsîn ölçülerine göre olması,
6. Genizden gelen ses tonlarının çok ince veya kalın olmaması, natural olması,

7. Tilâvette, hançere-i ecnebi kullanılmaması, yani taklit olmaması,
8. Tilâvette efvâh-i muhtelif, yani farklı ağızların kullanılmaması,
9. Tilâvette fem-i muhsîn ölçüleri, yani eğitilmiş ve ölçülü ağızın olması,
10. İstilâ, yani kalın harfler ile vasat kalın olan Ha/Ayn harflerinin esre ile seslendirilmelerinde alacakları ses tonu –i sesidir. Dolayısı ile –i sesi tonunun verilebilmesi için de önce mahreç sonra harekeleme kuralının uygulanması,
11. Makâmların ve maharetlerin, tecvîd ve tilâvet kurallarının emrine göre uygulanması,
12. Tilâvette muhtelif makâmların geçilmesi zuhurattır, (doğaçlamadır),
13. Tilâvette Su-i teğanni'ye yer yoktur, (çirkin bir sesle okunmaz),
14. Tilâvette ifrat yoktur, (sese aşırı yüklenilmez),
15. Tilâvette tefrit yoktur, (harflerin çıkışında umursamazlık veya hasarlı okuyuş olmaz),
16. Tilâvette çığırtkanlığın ve bağırmanın olmamasıdır (kişisel iletişim, 7 Mayıs 2018) (Öztürk, 2018, s.163).

Hiz. Peygamber (s.a.v)'in de Kur'an tilâvet ederken tertîl ile ağır ağır, harfleri anlaşılır şekilde tek tek okuduğu, uzatılması gereken harfleri hakkıyla uzattığı, her harfin hakkını verip, yerlerinden tane tane, sükûnetle çıkardığı ve bu okuyuş şeklini de asla bırakmadığı zikredilmiştir (el-Cezviyye, 1988, s. 457). Buradan yola çıkarak, yukarıda açıklanan Tarz-ı Osmânî ile İlhan Tok'un, aynı zamanda Hiz. Peygamber (s.a.v)'in okuyuş tarzını örnek aldığı tilâvetlerinde görülmektedir.

İlhan Tok, temsil ettiği ekoldeki fem-i İstanbul'u, "İstanbul'daki Kur'an-ı Kerim Kırâat ekolleri" adı altında iki kısma ayırmıştır. İstanbul ağzı ve İstanbul tavrı diye tabir ettiği bu iki ekolü tanımlarken özellikle harflerin seslendirilme yönünü vurgulayarak şu şekilde yorumlamıştır: *"İstanbul Ağzı, Kur'an-ı Kerim harflerinin İnce ve kalın okunuşlarına göre hurufâtın harekelenme ve uzatılmalarında alması gerekli ses tonlarını ifrat ve tefritten arınmış olarak verebilen ağız, mutedil İstanbul ağzıdır. İstanbul Tavrı ise, harflerin mahreçlerine mürâcaat ve ilgili yerlerden çıkarılışlarında hurufâtı ve özellikle de vav harfî ile he, hü, küm gibi zamirleri ılımlı biçimde seslendirme incelik, hüner ve becerisine, Kurân-ı Kerim kırâatinde mutedil İstanbul Tavrı okuyuş denir."* (Tok, 2012, s. 9). diyerek Kur'an-ı Kerim tilâvetindeki tavrın sergilenmesinde, harflerin de mutlaka alması gereken ses tonlarının olduğunu vurgulamış, temsil ettiği tavrın farklı bir yönünü ortaya çıkararak klâsik İstanbul tavrına farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Dolayısıyla İlhan Tok'un Kur'an tilâvetinde sergilediği tavrın özelliklerinden birisi de harflerin milli seslerle nağmelendirilmesi olduğu söylenebilir. Tilâvette tarz-ı Osmanî ve

fem-i İstanbul kavramları da Akrepoğlu Osman Efendi'den Hilmi Ak vasıtasıyla İlhan Tok'a intikal eden ve günümüzde sadece Tok'un dile getirdiği ve temsil ettiği ekolün bir usûlüdür. İlhan Tok bu ekolün günümüzdeki temsilcisi olarak, tavrı yeni nesile kazandırmak için gayret sarfetmekte ve talebe yetiştirmektedir. Günümüzde İlhan Tok'tan başka bu tavrı Kur'an tilâvetinde tam manasıyla sergileyen icrâcılar henüz yetişmediği, ancak Tok'un yetiştirdiği taleberinden bazı okuyucuların bu yolda çaba sarfederek tavrı tecrübe etmeye çalıştığı gözlenmektedir.

İlhan Tok, tavrın oluşmasında kendisine ilham kaynağı olan bir anısından söz etmektedir. O da şu şekilde gelişmiştir. Üsküdar Mihrimâh Sultan Camii İmam Hatibi olarak görev yaptığı 1970'li yıllarda, mihrapta okuduğu bir aşr-ı şerifin akabinde yanına gelen bir zât: “Siz Hâfız Hilmi Ak'ın çırağı mısınız?” diye sorar. İlhan Tok da: “Evet talebesiyim. Siz kendilerini tanıyor musunuz?” diye sorduğunda, karşısındaki zât da İlhan Tok'u bahtiyar eden şu sözlerle der ki: “O benim babamın çırağıdır. Adım Selim Taşkent, ben Akrepoğlu Hâfız Osman'ın oğluyum. Sizde babamın ağzı var” diye cevap verir. İşte bu müjdeli sözler İlhan Tok'a bu tavrın yaşatılması için aşk ve şevk kaynağı olmuştur. Ayrıca İlhan Tok'un hocası olan Hilmi Ak'ın, İstanbul dışında yaşamasına rağmen, Akrepoğlu Osman Efendi tavrı ve metodunu uygulayarak talebelerine aktarması sebebiyle, İlhan Tok da kendisine intikal eden bu ekolü yaşatmak ve hocasına olan vefa borcunu yerine getirmek için talebelerine verdiği eğitimi “Hâfız Osman Ekolü” olarak isimlendirmiştir (Öztürk, 2018, s. 157-159).

Hâfız Akrepoğlu Osman Efendi, Hâfız İlhan Tok'un Kur'an tilâvetinde tavrını yansıttığı önemli bir tilâvet üstâdı ve aynı zamanda klâsik İstanbul tavrının ekol temsilcilerinden birisi olduğuna göre, Akrepoğlu Osman Efendi'nin de hayatına yön veren ve Kur'an tilâvetinde ekol oluşturmaya vesile olan hocalarından söz etmek gerekir. Silsile yoluyla gelen Kur'an ağzı ve tavrını talebesi Hâfız Hilmi Ak vesilesiyle Hâfız İlhan Tok'a emanet eden Akrepoğlu Osman Efendi, ders aldığı hocaların silsilesini: “Okuduğum Üstâdların Ruhu Şad Olsun” başlığıyla kaleme aldığı yazısında kendi ifadeleri ile şöyle aktarmıştır:

“1880 yılında Rize'nin İyidere Nahiyesi'nin Taşhane Köyü'nde dünyaya geldim. Babamın merakı, benim hâfız olmamı çok arzu ederdi. Ben de bu merak sayesinde Kur'an-ı Kerim'i Rize'de Mithat Efendi'den 12 yaşında bitirdim. İstanbul'a “Dârüssa'ye” ye geldim. Ma'lûm olduğu üzere Kur'an-ı Kerim'in bütün inceliklerini araştırmak üzere öğrenmeye başladım.

Mükemmel bir hatim indirdim. Sonra Fâtihâ'dan başlayarak (Ta-Ha) sûresine kadar (Ziştö'lu) Nâil oğlu Mustafa Râğîb Efendi'den "Aşere" okudum. Sonra Emin Efendi'den okuyarak "Aşere"yi tamamladım. Tekrar Fâtihâ'dan başlayarak Âl-i İmrân sûresinin "Lekad semiallahü kavlellezîne" âyetine kadar Süleymâniye Medresesi Müderrisleri'nden Fâdıl, Kâmil, Hâfız İnebolu'lu Âkîf Efendi'den "Tayyibe" okudum. Sonra aynı yerden başlayarak Kur'an-ı Kerim'in tamamını İstanbul'un, asrın biricik okuyucu ve öğreticisi Fâtih ders-i âm'larından müderris Serez'li Hacı Hâfız İsmâil Oğlu Ahmet Şükrü Efendi'den ikmâl ettim. O da bu ilmin hocalar hocası, okuyucuların sonuncusu, şeyhi, asrın tek üstâdı Şeyh, Hâlim, Fâdıl, Kâmil, İstanbul'lu Hacı Hâfız Efendi'den aldı. Kendisi İstanbul Sultân Selim Câmii Hatîbi idi. Adı geçen ise, bütün kırâat şekillerini Sultan Selim Câmii Baş İmâmı Kuruyemişçizâde Şeyh Hacı İsmâil Efendi'den öğrendi. Ben Hâfız Osmân Akrepoğlu olarak günün icâbı merak sâikasıyla yazmış bulundum." (Öztürk, 2018, s. 158-159). diyerek ders aldığı hocalarının isimlerini zikretmiştir.

Sonuç olarak İlhan Tok'un Kur'an tilâvetindeki tavrını özetle ifade etmek gerekirse, Tok'un tarz-ı Osmanî ve fem-i İstanbul olarak zikrettiği okuyuş tavrı ve tarzı, sadece nağmeden ibaret değildir. Öncelikle Kur'an'ı Kerim'i dudak talimiyle birlikte tecvîd kural ve kaidelerini de titizlikle uygulayarak tilâvet etmektir. Tok'un Kur'an tavrı anlayışına göre, harfleri nağmeyle süslerken aynı zamanda uzatma ve kısaltma ölçülerine de riayet ederek, mahreçlerinden hakkıyla ve usûlüne uygun olarak çıkarmaktır. Kendi tabiriyle Kur'an harflerini İstanbul ağzı, tavrı ve letafetiyle telaffuz edip, belli makâm ve makâm geçkileriyle süsleyip, milli ses ve hançere yapısıyla nağmelendirerek icrâ etmektir. Kur'an'a hürmeten okuyuşta özellikle tiz perdelerde sesin yüzde yetmişinden fazlasını kullanmadan, mutedil, vasat bir okuyuş sergilemektir. Kur'an tilâvetinin başlangıcından bitirişine kadar, bir edep ve âdâb çerçevesinde hareket ederek, jest, mimik, duruş, oturuş, hal ve hareketlere dikkat etmenin Kur'an'a olan saygıdan dolayı olması bilinciyle bir okuyuş sergilemektir.

4.3. Mevlîd-i Şerif

Mevlîd, kelime olarak sözlükte "doğum yeri ve zamanı" anlamına gelmektedir (Özel, 2004, s. 475). Mevlîd-i şerif ise Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v)' in doğumunu,

peygamberliğini, miracını ve vefatını konu eden mesnevî şeklinde yazılmış şiirlerdir. İslâm âleminde Hz. Peygamber efendimizi öven çok sayıda mevlîd yazılmış ancak, diğer kaleme alınanları unutturarak ve önemini de koruyarak günümüze kadar gelen eser Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesîletü'n-Necât* adlı Mevlîd-i Şerîfi' dir. Süleyman Çelebi'nin bu eserinin bestelendiğine dair ciddi bilgiler olsa da genel olarak hâkim olan kanı, kendine özgü mûsikî ve sanat anlayışıyla doğaçlama olarak icrâ edildiğidir (Özalp, 2000, s. 109). Mevlîd-i şerifi nağmeyle okuyan kişiye de Mevlîdhân adı verilmiştir.

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* eseri, diğer Türkçe mevlîd metinleri arasında müstesna bir yere sahiptir. Bu sebeple “sehl-i mümtenî” olarak nitelendirilmiştir. Sehl-i mümtenî olarak vasıflandırılmasının sebebi de çok basit ve kolay gibi görüldüğü halde taklidinin yapılmasının çok zor olduğu eserlerden birisi olması münasebetiyledir. Bir eserin bu şekilde vasıflandırılması orijinalliğinden kaynaklanmaktadır ki, üslûbu orijinal eserlerde de şu özelliklerin olması gerekir;

1. Kullanılan dilde yazara has sentaks özellikler,
2. İşlenilen konuların ve motiflerin kullanılışındaki özellikler,
3. Yazılan diğer türün bu eser çerçevesindeki durumu,
4. Edebî sanatın yazara özgü kullanılış tarzının olması (Pekolcay, 2005, s. 10).

Dolayısıyla bütün bu özellikler Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesîletü'n-Necât*'ında toplanmıştır.

Süleyman Çelebi'nin mevlidi şerifi, edebî form yönüyle mesnevî tarzında ve Aruz vezniyle *fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün* kalıbıyla yazılmıştır. Mevlîdin icrâ yerleri de câmi ve evlerdir. Özellikle kandil ve Kadir geceleri ile doğum, evlilik, sünnet, hac dönüşü ve askerlik dönüşü gibi önem arz eden günlerde icrâ edilirken, yine vefat eden kişilerin ölümünün 40, 52 ve sene-i devriyelerinde gelenek olarak okunmaktadır. (Ak, 2009, s. 101). Yüzyıllara dayanan mevlîd geleneğinin yeni nesillere aktarılması da meşk usûlü sayesinde olmuştur.

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı her ne kadar peygamber efendimizin doğumu için yazıldığı dile getirilse de eserin içeriğine bakıldığında sadece doğum olayının anlatılmadığı da bir gerçektir.

Süleyman Çelebi'nin mevlîdi, sırasıyla şu bölümlerden meydana gelmiştir;

1. Tevhid Bölümü,
2. Müellife Dua Bölümü,

3. Âlemin Yaratılması,
4. Hz. Muhammed'in Nurunun Yaratılması,
5. Hz. Âdem'in Yaratılması ve Muhammd'in Nurunun O'na İntikâli
6. Hz. Peygamberin Doğumu,
7. Hz. Peygamber'in Övülmesi,
8. Hz. Peygamber'in Mu'cizeleri,
9. Hz. Peygamber'in Mi'râcı,
10. Hz. Peygamber'in Hicreti,
11. Hz. Peygamber'in Bazı Vasıfları,
12. Ümmetin Nasıl Olması Gerektiği,
13. Nasihat,
14. Hz. Peygamber'in Vefatı (Akkuş ve Derman, 2017, s. 20).

Yüzyıllarca okunarak milletimize büyük tesir bırakan *Vesîletü'n-Necât*'ın eski ve yeni harflerle yayınlanmış mevlîd nüshalarında, yukarıda açıklanan bölümlerin bazıları bulunmamaktadır. Bir kısmında sadece velâdet bahri bulunduğu gibi, bazılarında mi'rac bahri de vardır. Matbu mevlîd nüshalarında genellikle vefat bahri yer almamıştır. Bu sebeple mevlîdin beyit sayısında da farklılıklar görülmektedir. Ayrıca Süleyman Çelebi'nin bu eseri, 1409 yılında yazdığı ve 768 beyitten meydana geldiği bildirilmektedir (Akkuş ve Derman, 2017, s. 20-22). Fakat Süleyman Çelebi'nin bizzat yazdığı veya yazdırdığı asıl nüshanın da nerede olduğu bilinmemektedir (Sağman, 1951, s. 45).

Vesîletü'n-Necât'ın gerek başından ve gerekse sonundan ilave edilmiş bazı bahir ve fasılların bulunduğu gibi, yine mevlîdin içine de serpiştirilmiş bazı ilâve beyitlerin olduğu da söylenmektedir (Okiç, 1975, s. 55)

4.4. İlhan Tok'un Mevlîd Okuma Tavrı

Klasik Türk mûsikîsinin bugünkü repertuarı, son yüzyıl içerisinde notaya alınmış eserlerden oluşmaktadır. Fakat yirminci yüzyıla kadar mûsikî eğitim ve öğretimi meşk usûlü sayesinde, hoca-çırak ilişkisi sistemiyle olmuştur. Meşk usûlüyle sadece mûsikînin teorik

bilgisi, bir çalgının teknik yönü ya da hocanın icrâsındaki üslûb ve yorumu öğrenilmemiş, aynı zamanda eserin bizzat kendisi, mevcut mûsikî dağarı ve repertuarı da öğrenilmiştir. Böylece o dönemin mûsikî bilgi ve birikimi sonraki kuşaklara meşk yoluyla aktarılmıştır (Behar, 2003, s. 14-15). Mûsikî eğitimini daha çok meşk usûlüyle alan İlhan Tok, gerek İstanbul'da ve gerekse Ankara'da dönemin en meşhur üstâdlarından istifade etmiş, Kur'an eğitimiyle birlikte mûsikî alanında da bilgi ve birikimini geliştirmiştir.

İlhan Tok, Kur'an-ı Kerim tilâvetindeki maharetini, aynı şekilde mevlîd-i şerifin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesinde de sergilemektedir. Hayatının büyük bir bölümünü talebe yetiştirerek geçiren İlhan Tok, düzenlemiş olduğu kurslarda Kur'an'ın usûlüne uygun okunması için verdiği eğitim ile birlikte cami mûsikîsinin diğer formlarının da usûlüne uygun olarak icrâ edilmesi için talebelerine yol ve yöntem göstermektedir. Bunun için hazırladığı ders notlarında mevlîd icrâsına da yer veren İlhan Tok, halen devam etmekte olan kurslarda cami mûsikîsinin önemli formu olan mevlîdin de usûlüne uygun olarak okunması için zaman zaman yer vermektedir. Mevlîdin nasıl icrâ edilmesi gerektiği hususunda duygularını dile getiren İlhan Tok: *“mevlîd-i şerif, fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lûn hece vezniyle, kendine has bir tavır ve üslûpla icrâ edilir. Eski mevlîdhânlar mevlîd-i şerifi bu şekilde okurlardı. Geçmişten miras olarak gelen bu geleneğin usûlüne uygun icrâsıyla aynı şekilde devam etmesi gerekir. Bendeniz çok fazla mevlîd okumasam da geleneksel tavrıyla icrâ etmeye çalışarak bu geleneğin devam etmesi için gayret gösteriyorum.”* (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). diyerek mevlîdin geleneksel tavrıyla icrâ edilmesi için gösterdiği çabayı dile getirmiştir.

Günümüzde mevlîd-i şerifi usûlüne uygun olarak okuyanların sayısı azalmıştır. Gerek mevlîdin geleneğe uygun olarak okunmasında ve gerekse vezin ölçülerine riayet edilmesi hususunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu durum mevlîdin kimler tarafında nasıl icrâ edilmesi gerekir sorusunu akla getirmektedir.

Mevlîd-i şerifin icrâ edilmesinde iki hususun dikkat edilmesi önemle vurgulanmıştır:

Öncelikle her sesi güzel olanın mevlîd okumaması gerektiği zikredilmiştir. Çünkü Kur'an sesi ayrı, mevlîd sesi ayrı, gazel ve şarkı seslerinin tavrı ayrıdır. Dolayısı ile her cami formunda ayrı bir ses kullanılması gerekir. Özellikle mevlîd sesi perdelidir ki devamlı tiz perdelerde okunmaz. Oynak bir hançereyle uzun soluklu okunur. İki oktav okunuyorken, başka oktavların altında ve üstünde de okuma maharetine sahip olmak gerekir. Bu sebeple bir oktav sesin üstünde okumaktan aciz veya altına inmeye endişe duyan seslerin mevlîd okumaya yeltenmemeleri tavsiye edilirken, tecrübeli kulaklar karşısında da küçüldükleri

beyan edilmiştir. İkinci olarak da Kur'an tilâvetine has tecvîd kurallarının, mevlîd icrâsında da uygulanması, okuyucuyu gülünç duruma düşürdüğünden mevlîdhânlar tarafından eleştirilmiştir. Çünkü mevlîd Türkçedir. Bu sebeple her yeri ve her kelimesi de Türk ağzı ile okunması gerekir. Mevlîd okurken Arap tavrıyla okumaya çalışan, hemze harfini ayn, he harfini de boğazdan çıkan ha harfiyle telaffuz eden ağızlara rastlanmaktadır. Dolayısıyla Türkçeyi Türk gibi okumanın şart olduğu, Arapçayı da Arap gibi okumanın lazım geldiği dile getirilmiştir (Sağman, 1951, s. 44-45).

İlhan Tok'un Kur'an tilâvetinde olduğu gibi mevlîd icrâsında da harfleri gayet naif ve yumuşak bir ses ile telaffuz ettiği görülmektedir. Her ne kadar bahir içerisindeki Arapça kelimelerin telaffuzunda tecvîd kurallarına uyduğuna şahit olursa da genel itibari ile Türkçe harflerin çıkarılmasında eski üstâdların ağzı ve tarzı ile okuyuş sergilediği görülmektedir.

Cami mûsikisindeki mevlîd formunu geleneğe uygun olarak icrâ eden çok sayıda mevlîdhan yetişmiştir. 18. yy. meşhur olmuş bu şahsiyetlerden, mevlîdhanlıkla ün yapmış olanlar şunlardır: Hâfız Şühûdî Mehmet Efendi, Mustafa Rıza Efendi, Çâlâkzâde Şeyh Mustâfa Efendi, Hüseyin Dede'dir. 19. yy. da meşhur olan mevlîdhanlar da şunlardır: Aksaraylı âmâ Hâfız Hasan Efendi, Fındıklılı Hacı Hakkı Efendi, Hâfız Hüsnü Efendi, Hâfız Yusuf Efendi, Bedevî Şehy Ali Baba, Şeyh Ömer Efendi, Rifat Bey, Hopçuzâde Mehmet Şâkir Efendi, Kemâl Efendi, Rûşen Efendi, Mutafazâde Ahmet Efendi, Hasan Rıza Efendi'dir. Son dönemde yetişmiş mevlîdhanlar arasında meşhur olanlar ise: Başta Hâfız Sâmi olmak üzere, Mustafa Şevki Efendi, Hasan Rıza Efendi, Hâfız Kemâl Efendi, Hâfız Burhan, Mecid Sesigür, Üsküdarlı Ali Efendi, Esat Gereade, Kâzım Büyükaksoy, Hüseyin Sebilci'dir. Günümüz de ise isimleri sıkça anılan en meşhur mevlîdhanlar da şunlardır: Aziz Bahriyeli, Fevzi Mısır, Halil İbrahim Çanakaleli, Zeki Altun, Kâni Karaca ve Emin ışıık geleneğin en önemli temsilcileri olarak gösterilmiştir (Özcan, 2004, s. 485).

İlhan Tok, İstanbul'da görev yaptığı yıllarda, yukarıda günümüz mevlîdhanları olarak isimleri zikredilen simaların çoğuyla tanışmış, bu şahsiyetlerle birlikte birçok programda Kur'an ve mevlîd icrâ etmiştir. Yakından tanıdığı, seslerini dinlediği ve beraber icrâda bulunduğu meşhur İstanbul mevlîdhanları hakkında duygularını şu şekilde dile getirmiştir: *"Başta Mecid Sesigür olmak üzere, Kâni Karaca, Halil İbrahim Çanakaleli, Fevzi Mısır, Aziz Bahriyeli, Eşref Akhisarlı ile birçok mevlîd programı vesilesi ile bir araya geldik. Kurân ve mevlîd icrâ ettik. Tabii ki bu mevlîdhanların hepsi vefat etti. Merhum Esat Gereade ile de tanıştım fakat onunla beraber bir programda icrâ etmek nasip olmadı."* diyerek vefat eden mevlîdhanları da rahmetle yâd ederken, o günleri hatırladıkça çok duygulandığını

söylemiştir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). Dolayısıyla İlhan Tok, o dönemin meşhur mevlîdhanlarıyla icrâ etmiş bir okuyucu olarak geleneksel tavrın günümüzdeki yaşayan son halkalarındandır.

Günümüzde mevlîdin usûlüne uygun olarak icrâ edilmesinde eksiklikler ve bozulmalar yaşandığını söyleyen İlhan Tok, bunun sebebini de açıklarken, mevlîd okumaya meraklı bazı kişilerin, mevlîd-i şerif ve icrâsı ile ilgili eğitim almadan ve geleneğin temsilcisi olan meşhur hocaların icrâlarını da yeterince dinlemeden mevlîd okumaya kalkışmalarından kaynaklandığını dile getirmiştir. Maalesef son yıllarda sesiyle meşhur olmuş, fakat icrâsının mevlîd tavrıyla hiç uyuşmadığı okuyucuların, sadece ses güzelliğinden dolayı toplumda rağbet görmeleri, mevlîd geleneğinin kendine has tavır ve tarzıyla gelecek kuşaklara aktarılmasında İlhan Tok'u endişelendirmektedir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

İlhan Tok, ses kullanımında Kur'an-ı Kerim, ezan, kasîde ve diğer cami mûsikîsi formlarında olduğu gibi mevlîd icrâ ederken de ortama ve ihtiyaca göre kullanılmasının önem arz ettiğini beyan etmiştir. Mevlîd icrâsında da sesin en fazla yüzde 70'inin sergilenmesi gerektiğini önemle vurgulamıştır. Mevlîd icrâsında sesini gereği gibi kullanma becerisinden mahrum olanların ancak bağırıp çağırarak bu işi hakkıyla yapıyorum zannettiklerini söyleyen İlhan Tok: *"Böyle okuyucular sadece mevlîdin nasıl icrâ edildiğini bilmeyen kişilere hitap eder ve o kitleyi de mest eder. Onu dinleyenlere: Ne okundu? diye sorsanız, sadece sesiyle ilgili yorum yaparak sesinin çok güür olduğunu, söylerler. Sanattan, estetikten bihaber oldukları için de telaffuz edilen cümlelerde nelerden bahsedildiğini de anlamazlar. Okuyanlar da ne okuduğunu bilmez zaten. Nazmına ve kalıbına da riayet ederek icrâ sergilemezler. Dolayısıyla mevlîdin nasıl okunduğunu bilenler ise bu şekilde icrâ edenleri dinlemez ve rağbet etmezler. Mevlîd programlarında böyle kişilerle karşılaşp, icrâlarını işittiklerinde bu okuyucu sadece bağırıyor diyerek hemen oradan ayrılırlar. Bu sebeple cami mûsikîsinin hiçbir formu bağırarak icrâ edilmez."* (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). diyerek duygularını ifade ederken, mevlîdi geleneğe uygun olarak okumayan icrâcılara serzenişte bulunmuştur.

İlhan Tok'a göre Kur'an tilâveti gibi mevlîdin de tarz-ı kadîm olarak icrâ edilmesi gerekir. Mevlîdin icrâsında tarz-ı kâdîm ise, bu geleneğin ilk başladığında hangi tavrıla okunarak günümüze kadar intikâl etmişse, geldiği orijinal şekliyle icrâ edilmesi demektir. Mevlîd-i şerifin ilk olarak nerede, nasıl ve ne şekilde icrâ edildiği bilinmemektedir. Fakat gerçek olan şudur ki mevlîd geleneğinin silsile yoluyla ağızdan ağıza bozulmadan zamanımıza kadar gelmesidir. Bu şekilde gelen geleneğin, yine aynı tavrıla icrâ edilerek

gelecek kuşaklara aktarılması gerekir. Bu sebeple günümüz mevlîdhanlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Mevlîd icrâsında tarz-ı kadîmin yerleşmesi için bu alana ilgi duyanlara, öncelikle kendi icrâlarını değil, geleneğin temsilcileri olan meşhur mevlîdhanların okuyuşlarını çokça dinlemeleri konusunda teşvik ve tavsiyede bulunulması gerekir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

Mevlîd-i şerifi tarz-ı kadîmden taviz vermeden icrâ edenlerin başında merhum Mecid Sesigür'ün geldiğini söyleyen İlhan Tok, mevlîdin her bahrini çok iyi icrâ ettiğini vurgulamıştır. Özellikle programlarda Sesigür'ün okuduğu mevlîd bahrinin ardından, diğer mevlîdhanların kendi bahirlerini nasıl okuyacakları hususunda hep paniğe kapıldıklarını anlatan İlhan Tok, Mecid Sesigür ile ilgili duygularını şu şekilde dile getirmiştir: *“Rahmetli Mecid Sesigür'ün her okuyuşu farklı idi. Mevlîdin hangi mısraında ne yapacağı önceden bilinemezdi. Mevlîdi sadece okumaz, aynı zamanda onu yaşırdı. Onun hangi mısraalarda makâm ve makâm geçkilerini yapacağı, onu dinleyenler tarafından merakla beklenirdi. Onunla birlikte mevlîd okuyanlar bile onu aşkla dinlerlerdi. Mevlîd-i şerifi icrâ etme anındaki aşkı, ilhâmı ve câzibesıyla, anlatmak istediğini hiç beklenmedik bir anda dinleyenlerin kalbine nakşederdi. Üzülerken ifade etmek gerekirse, günümüzdeki mevlîd okuyan veya dinleyen kesimden belki birçoğu onun okuyuşuna yabancıdır ve okuyuşunu da dinlemezler. Hâlbuki Mecid abi, bir devrin en önemli okuyucularındandır ve kendisinin vefatıyla, mevlîd icrâsının da onunla birlikte toprağa girdiğine inandığım üstâd bir şahsiyettir. Geleneksel tavırla icrâ sergileyebilmek, için onun kayıtlardaki mevlîd-i şerif icrâlarından istifade edilmesi gerekir.”* diyen İlhan Tok, Mecid Sesigür'ü sağlığında tanıyarak, icrâlarını dinlemenin ve programlarda birlikte icrâ etmenin gururunu yaşadığını beyan etmiştir. Sesigür'le katıldığı programlarda genellikle Kur'an okumayı tercih ettiğini söyleyen İlhan Tok, mevlîdhân olarak değil de iyi bir Kur'an icrâcısı olarak anılmak için mevlîd okumayı fazla tercih etmediğini vurgulamıştır. Ayrıca Mecid Sesigür'ün de Kur'an tilâvetini kendisine daha fazla yakıştırdığını, dolayısıyla Kur'an icrâsıyla öne çıkması gerektiğini tavsiye ederek bu fikrini desteklediğini dile getirmiştir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

İlhan Tok, her ne kadar kendisinin mevlîdhân olmadığını söylese de başta Mecid Sesigür olmak üzere, dönemin en meşhur mevlîdhanlarıyla tanışmış, tecrübelerinden istifade etmiş ve birlikte icrâda bulunmuştur. Dolayısıyla İlhan Tok'un mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesinde günümüzün en önemli okuyucularından birisi olduğu albümlerdeki mevlîd icrâlarından anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Tok'un, kendi tabiriyle: “Ben

bir mevlîdhan değilim.” demesi, ayrıca onun aldığı edep ve terbiye gereği mütevâzi bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Tok’un Kur’an ve mevlîd icrâsındaki tavrıyla birlikte mütevâzi kişiliğiyle de örnek alınması gereken bir şahsiyet olduğunu söylemek mümkündür.

Mecid Sesigür, Esat Gerede gibi büyük üstâdların okudukları mevlîd-i şerifleri bizzat kendisinden dinleyerek icrâlarındaki tavrı tecrübe eden günümüzün en meşhur mevlîdhanlardan birisi de Amir Ateş’tir. Eğitimini hoca çırak ilişkisiyle almış ve bu geleneği en güzel şekilde yaşatmaya gayret eden Ateş, 1950 sonrası hâfızların okudukları mevlîd-i şeriflere yetişmenin gururunu yaşadığını dile getirerek icrâlarından övgüyle bahsetmiştir. O yıllarda okunan mevlîd-i şeriflerin 2,5 saattten fazla sürdüğünü, onları dinleyen hiçbir kimsenin yerinden kıpırdamadığı gibi dışarıdan sesleri duyarak içeriye gelenlerin sayısının da bir hayli fazla olduğunu söyleyen Ateş, o dönemdeki mevlîdhanların icrâlarına vurgu yaparken aynı zamanda mevlîd ve mevlîdhanlara verilen değeri de dile getirmiştir (Alaca, 2014, s. 120).

Hayatı boyunca icrâ ettiği Kur’an tilâvetlerinin sayısını hatırlamadığını söyleyen İlhan Tok, fazla mevlîd okumamasına rağmen mevlîdin kendine özgü tavrıyla icrâsına önem verdiğini zikrederek kendi değerlerimizden biri olan mevlîd geleneğinin devam ederek gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini de önemle vurgulamıştır (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). İlhan Tok’un hayatı incelendiğinde, açmış olduğu kurslarda kendini Kur’an-ı Kerim’in usûlüne uygun okunması için talebe yetiştirmeye adanmış, bununla birlikte çıkardığı kaset ve CD lerde Kur’an-ı Kerim tilâvetinin yanında ilâhî, kasîde ve mevlîd-i şerif icrâ etmesi, bu geleneğin sonraki nesile aktarılması için harcadığı çabanın bir göstergesidir.

Ayrıca İlhan Tok’un yayınlanan albümlerdeki mevlîd-i şerif icrâları hem tavır ve makâm yönüyle hem de vezin ölçüsüne riayet ederek kullandığı dil ve üslûp bakımından örnek alınması gerekir (ABC Müzik, 2001).

Bir okuyucu cami mûsikisindeki her formu usûlüne uygun olarak icrâ edemeyebilir. Örneğin Kur’an tilâvetinde üstâd olan bir okuyucu, mevlîd veya kasîde icrâcında aynı ustalığı gösteremeyebilir. Keza mevlîd, ilâhi, kasîde gibi formları usûlüne uygun icrâ eden bir okuyucu, aynı okuyuşunu Kur’an tilâvetinde sergileyemeyebilir. Okuyuşuyla meşhur olmuş çok sayıda icrâcının cami mûsikisinin her formunu usûlüne uygun olarak sergileyemediği görülmektedir. Ancak İlhan Tok, câmi mûsikisinin her formunu usûlüne uygun olarak icrâ edebilen bu anlamda sayılı okuyuculardandır.

Sanatkâr bir mevlîdhânın yetişmesi, mevlîd-i şerif okutanlarla birlikte dinleyenlerin, mevlîdin nasıl icrâ edilmesi gerektiği hakkında donanımına sahip, geleneksel tavrıyla okunup okunmadığını bilen ve bu hususta bilgi sahibi olan kişiler olmasına bağlıdır (Sağman, 1951, s. 7). Bu anlamda İlhan Tok'un dönemin en meşhur mevlîdhanlarıyla DİB teşkilatında birlikte görev yapmaları, dolayısıyla dinî merasimlerde beraber icrâ etmeleri, mevlîd icrâsındaki geleneksel tavrın olgunlaşmasında İlhan Tok'a büyük katkı sağlamıştır. Kendisi de bu husustaki görüşünü açıklarken, iyi bir mevlîdhânın yetişmesinde, dinleyenlerin arasında mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesi ile ilgili bilgi sahibi olanların sayısının artmasının büyük etkisi olacağını beyan etmiştir (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

İlhan Tok'a göre Mevlîd'in sözleri beşerdir fakat edebî olarak yazılmıştır. Bu geleneğin İcrâ edilmesindeki amaç, öncelikle dinleyici kitlesine eserdeki konuyu anlatmaktır. Bu sebeple Türkçe olan bu manzum eserin toplumun anlayabileceği şekilde açık ve nezih bir İstanbul Türkçesi ile terennüm edilirken Süleyman Çelebi'nin de sanat anlayışını gölgelemeden icrâ edilmesi gerekir. Mevlîdin kendi tavrıyla icrâ edilmesi için de izlenilecek aşamalar vardır. İlhan Tok bu aşamaları da tek tek şu şekilde açıklamıştır: *"Birinci aşama öncelikle sözlerin ezberlenmesidir. İkinci aşama ise bu güftelerin kelime taksimatıyla ilgili bir çalışma yapılmasıdır ki o da on bir hece olan fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lûn hece vezin kalıbına, mevlîdin ilk mısırâsından son mısırâsına kadar her birinin yerli yerince yerleştirilmesidir. Bu mısralar arûz vezninin kalıbına göre:*

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lûn

Al la ha dın zik re de lim ev ve lâ şeklinde ilk mısradan son mısraya kadar aynı kalıba yerleştirilmesi gerekir. Dolayısı ile yapılacak nağmede uzatılacak harflerin de bu kalıba uyması için güfte çalışması yapılması gerekir. Üçüncü aşama olarak, kalıbına uygun olarak ezberlenen bu mısraları bu işin erbabına okuyarak onunla meşk edilmesi, okumadaki hataların düzeltilmesi açısından son derece önemlidir. Dördüncü aşamada ise mevlîd-i şerifin icrâsında her bir bahrin müteselsil olarak gelen belli makâmlarla icrâ edilmesidir. Bütün bu aşamaları geçmek için, öncelikle bu geleneği temsil eden bir üstâdın önünde diz çökerek ona teslim olmak gerekir." (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

Mevlîd-i Şerifte uygulanan makâmların geçmişten bugüne silsile yoluyla geldiğini söyleyen İlhan Tok, her bahirde farklı makâmların uygulandığını söylemiştir. Geçmişten bu yana okunan mevlîd-i şerif geleneğinde, anlatılmak istenen konu veya mâna ile uygulanan

makâmın bir ahenk içinde bütünlük arz ettiğini vurgulayan İlhan Tok, bu husustaki duygularını verdiği şu örnekle dile getirmiştir: “Örneğin mevlîdin ilk bahri Tevhîd bahri’dir. Burada Allah’ın birliği vurgulanmış, O’nu tesbih, tenzih ve zikir etmenin önemi anlatılırken, bunun nasıl yapılması gerektiği de açıklamıştır. Dolayısı ile tevhîd bahri mısralarında işlenen konu sabâ makâmıyla icrâ edilerek dile getirilmiştir. Çünkü sabâ makâmında bir hüznün vardır. İnsanın kalbine hitap eder ve oraya nakşolur. Daha sonra, Dügâh, Çargâh, Bestenigâr, Zemzeme gibi makâmlarla geçkiler yapılır. Bu sebeptendir ki, Allah’ı anmanın, zikretmenin neticesinde O’na duyulan aşkın kalbe işlenmesi de sabâ makâmıyla giriş yapılarak dile getirilmiştir.” (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). diyerek geçmişten gelen mevlîd geleneğinde bahirlerde uygulanan makâmların önemini tevhîd bahrinde örneklendirerek anlamlı bir şekilde açıklamıştır.

Mevlîdin her bir bölümüne bahir adı verilmiştir. Mevlîd-i şerif icrâ edilirken, her bahirde belli makâmlar uygulanmıştır. Bahirlerde icrâ edilen makâmlar da şunlardır: Tevhîd veya Münâcât bahri, Sabâ, Sabâ Zemzeme, Bestenigâr, Çargâh, Dügâh, Hüseyinî, Şevkutarap; Nur bahri Hicâz, Eviç, Ferahnâk, Segâh, Müstear, Şehnâz, Karcığar; Yaradılış bahri Hüzâm, Segâh ve Hüseyinî; Velâdet bahri Rast, Nişâbürek makâmlarıyla icrâ edilmiştir. Merhaba bahri Hüseyinî, Pençgâh, Uşşak, Hüzâm, Segâh; Mirâc bahri, Segâh Hüzâm, Hüseyinî; Vefât bahri, Hicâz, Nevâ, Uşşak, Beyâti; Mevlîdin son bahri olan Dua Bahri de Uşşak, Sabâ, Hüseyinî makâmlarıyla okunur (Özcan, 2004, s. 484) (Koca, 2019, s. 160).

İlhan Tok, Kur’an-ı Kerim tilâvetinde olduğu gibi mevlîd-i şerif icrâsında da vurguların mânâyâ göre yapılması gerektiğini söylemiştir. Nasıl ki Kur’an okurken, tecvîd kural ve kâidelerine ve kasdedilen mânâsına göre vurgu yapılarak okuyuş sergileniyorsa, mevlîdin icrâsında da güftenin incelenerek, vezin yapısına ve mısraların taşıdığı anlama göre vurgu yapılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Makâm uygularken de buna riayet edilerek sergilenmesi gerektiğini dile getiren İlhan Tok, Eski mevlîdhânların bu hususa özellikle dikkat ettiklerini, makâm ve makâm geçkilerini bahrin hangi mısralarında sergileyeceklerini çok iyi bildiklerini söylemiştir. İlhan Tok, bu tecrübeyi de silsile yoluyla ve hoca çırak usûlüyle elde ettiklerini vurgulamıştır (kişisel iletişim, 25 Mart 2019) İlhan Tok’un, iyi bir mevlîd icrâ edilebilmesi için, üstâd bir hocaya talebe olmanın önemini dile getirmesinin sebebi de budur.

İlhan Tok’a göre mevlîd-i şerif icrâsında zemin, meyan ve kararın olması gerekir. Sesin ne şekilde, nasıl ve ne kadar kullanılması da güftedeki sözlerin anlamına göre olur.

Mevlîde başlarken zemin diye tabir edilen sesin alt perdelerinde okuyuşa başlanır. Belli bir seyir takip edilerek ve yine mânâyâ da vurgu yapılarak bu perdelerde gezinilir. Bu esnada okuyucu adeta mısraları demler. Bu arada belli mısralarda makâm geçkileri yapılır. Oluşturulan sağlam bir zeminle meyan da hazırlık yapılmış olur. Her bahirde meyan gösterilen mısralar vardır. Örneğin ilk bahir okunuyorsa:

Aşk ile gel imdi Allah diyelim

Derd ile göz yaş ile âh idelim mısralarında meyan çıkarılır. Şayet icrâ edilen bahir Âmine hâtun Muhammed ânesi mısralarıyla başlayan “Velâdet Bahri” ise, okuyucunun bu bahirde meyan sergileyeceği yer:

İndiler gökten melekler sâf sâf

Kâ’be gibi kıldılar evim tavaf mısralarıdır. Bu şekilde meyan sesleri mevlîd bahirlerinin belirli mısralarında gösterilmiş olur. İlhan Tok’a göre mevlîd-i şerifin icrâsında oluşturulan zemin kısmı ve gösterilen meyan bölümünden sonra mevlîdin sonuna gelindiğinde, bahrin girişinde hangi ses perdesiyle zemin oluşturulduysa yine aynı perdede karar edilir. Bu şekildeki bir okuyuş eskiden beri uygulanarak gelen bir mevlîd tavrıdır (kişisel iletişim, 25 Mart 2019).

Mevlîd-i şerif icrâ edilirken, zamana, mekâna ve ihtiyaca göre kararınca okunması gerekir. Bir programda gereğinden fazla icrâ edilen mevlîdin dinleyenlere bıkkınlık vereceği gibi, yeteri kadar okunmayan mevlîd bahrinden de haz ve lezzetin fazla hissedilemeyeceği de bir gerçektir. Mevlîd icrâsında asıl olan az sözle çok şey anlatmaktır. Bu sebeple İlhan Tok: “*Mevlîd-i şerif, güzel bir ses ve kendine özgü tavrıyla yeteri kadar icrâ edildiğinde haz duyulan zevkler manzumesidir.*” demiştir. Bu manzum eserden haz ve şevk duymak için hangi ortamda hangi bahrin okunması gerekir sorusunu da yanıtlarken, peygamber efendimizin dünyaya teşrifleri münasebetiyle icrâ edilen bir mevlîd programında özellikle velâdet bahrinin okunmasının önem arz ettiğini dile getirmiştir. Aynı şekilde Hz. Peygamberimizin miraca yükselmesi sebebiyle idrak edilen Miraç Kandili’nde de mîrâc bahrinin icrâ edilmesiyle duyulan hazzın, şevkin ve lezzetin artarak doruk noktasına ulaşacağını söylemiştir. (kişisel iletişim, 25 Mart 2019). Dolayısıyla yukarıda verilen örneklerde zikredildiği gibi, mevlîd icrasındaki geleneksel tavrın sergilenmesinde bahirlerin hangi mısralarında meyan gösterildiği ve yine hangi bahirde hangi makâmın uygulandığı İlhan Tok gibi üstâdların vesilesi ile günümüze kadar gelmiştir.

Sonuç olarak İlhan Tok, Kur’an’ın usûlüne uygun olarak tilâvet edilmesindeki tavrın sergilenmesinde tarz-ı Osmânî ve fem-i İstanbul kavramlarının önemini dile getirirken, aynı

zamanda mevlîdin de tarz-ı kadîmle icrâ edilmesi için neler yapılması gerektiği hususunda tecrübelerini paylaşmıştır. Her ikisinin de usûlüne uygun olarak, kendine özgü tavrı ve tarzıyla okunabilmesi için geleneksel tavrı silsile yoluyla günümüze taşıyan bir üstâdın önünde diz çökülmesi gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Dolayısıyla İlhan Tok gibi klasik tavrı günümüze taşıyan üstâdların henüz hayatta iken kıymetinin bilinmesi ve tecrübelerinden istifade edilmesi bu anlamda önem arz etmektedir.

5. İLHAN TOK HAKKINDA YAPILAN MÜLAKATLAR

Bu bölümde İlhan Tok’u yakından tanıyan ve onunla teşrik-i mesaisi bulunan bazı isimlerle yapılan röportajlara yer verilmiştir.

5.1. M. Hadi DURAN (Sultanahmet Camii Müezzini-İSTANBUL)

İlim öğrenme usûlü, önce taklit, sonra örnek alma, daha sonra da kendine has bir üslûp oluşturma ile şekillenir. Bizler de öncelikle hocalarımızı taklit ile başladık, sonra onları örnek aldık ve orada bıraktık. Zira Hâfız İlhan Tok’u örnek aldıysanız, kendi tabiri ile Fem-i İstanbul ve Tarz-ı Osmanî ile tanışmışsınız demektir. 1980’li yıllarda dizinin dibine oturduğumuz günlerden bugüne kadar, bahsettiği tavırdan zerre miktarı sapmadan, okuyuşu ve duruşunu gündelik menfaatlere feda etmeden bu günlere kadar bizlere emanet etmiştir. İnşallah bizler de onun ve hocalarının bu emanetini sonraki nesillere salimen aktarırız.

Üsküdar Valide Camii’ndeki imametinde başlayan ve yine Üsküdar Din Görevlileri Lokali’nde yıllarca devam eden hocamızın Kur’an-ı Kerim ve Cami Mûsikîsi alanında kendisinin uyguladığı gibi talebelerine de verdiği eğitimlerde şu hususlara dikkat ederdi:

1. Öncelikle Kur ‘an eğitiminde fem-i muhsîne dayalı dudak talimi ve uygulaması esas teşkil eder, daha sonra ismi konulur. Kendisi de bildiğim kadarıyla önce uygulama esasına dayalı bir eğitim almış ve daha sonra kitabî bilgilerle yetişmiştir. Burada esas olan Hâfız İlhan Tok hocamızın birebir eğitimi ve fem-i muhsinden ilham almasıdır.
2. Tilâvet ve icrâlarda kelimelerin tane tane okunup net anlaşılmasının sağlanması, harflerin mahreç ve sıfatlarının doğru telaffuz edilmesine önem verilmesidir.
3. Kur’an eğitiminde hocamızın kendi tabiriyle “komalı okuma” diye isimlendirdiği okuyuş tarzıdır. Bundan da şu anlaşılmalıdır: Nağmelerin net olması, gereksiz melodilerden ve uzatmalardan kaçınılması, nağmelerin hep bir anlatım ve ifade içermesidir. (Temsili okuyuş)
4. Cami mûsikîsi eğitiminde, mevlîd ve kasîde okumalarında vezin ve prozodi kurallarına dikkat edilmesidir.
5. Nefes ve ses kullanımına dikkat edilmesidir. Fazla tiz okumanın, yani bağırmanın yanlışlığı, okuyuşta %70 kapasite kullanılmasıdır.

6. Kılık, kıyafet, jest ve mimikler ile oturuş ve kalkışların bir ehl-i Kur'an'a yakışır şekilde olmasıdır.
7. Edep, tevazû, nezaket, cömertlik, açık sözlülük, vakar, disiplin, İlhan Tok hocamızın önem verdiği, söylenebilecek özelliklerden sadece bir kaçıdır ki, bu saydıklarımızın hepsini hocamızın bizzat uygulamalarından çeşitli örnekler vererek anlatabiliriz. Rabbim hocamızın bereketli ömrünü ziyade eylesin. Bizleri de kendisine layık evlat ve talebe eylesin (kişisel iletişim, 14 Nisan 2019).

5.2. Mehmet KEMİKSİZ (Sanatçı ve Bestekâr)

1991 yılında İstanbul'a geldim. Atatürk Üniversitesi'nden Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 3. Sınıfına yatay geçiş yapmıştım. O yıllarda fakülteden birkaç arkadaşım İlhan Tok hocamın talim derslerine katılıyordu. Bu arkadaşlarımla vesilesi ile ben de İlhan Hocamla tanışıp, onun da izniyle derslerine katılmaya başladım. Perşembe ve cumartesi Kur'an-ı Kerim'i talim dersi, pazar günü de meşk olmak üzere haftanın üç günü hocamın derslerine devam ediyorduk. Hocam, perşembe ve cumartesi günü sabahdan öğleye kadar yaptığı dersleri Üsküdar Din Görevlileri Vakfı'nda kendisine Kur'an eğitim odası olarak tertip edilen Pakize Aktar Salonu'nda veriyordu. Ben de buradaki derslere, başta dualar üzere tecvîd ve Kur'an-ı Kerim'deki kısa sûrelerin talimiyle başlayarak devam ettim. Pazar günleri yaptığı dersler ise, daha geniş bir katılımı, başta İlhan hocamızın da hocası olan merhum Tahir Karagöz ve diğer üstâdlardan öğrendiği eserlerin meşk edilmesi şeklinde gerçekleşiyordu. 1995'ten sonra da hocamız ağırlıklı olarak kendi bestelerini bizlere meşk etmeye başladı. Hocamla bu şekilde hoca-çırak ilişkisi içerisindeki birlikteliğimiz 1992'den 1999 yılına kadar sürekli olarak devam etti.

İlhan hocamızın gerek Kur'an ve gerekse mûsikî ilgili derslerinde kendine mahsus prensipleri vardı. Öncelikle hocamız, üzerindeki kıyafetlerle ders anlatmaz, mutlaka kıyafetlerini değiştirir, üzerine cübbesini giyer ve derse o şekilde başlardı. İkinci olarak ta, hocamızın derse ilk olarak kabul ettiği talebeler hakkında izlediği bir yol vardı. Her şeyden önce onlara küçük görevler verir, hal ve hareketlerini uzaktan takip eder ve böylelikle o talebe hakkında belli bir kanaat oluştururdu. Ayrıca ders esnasında içeriye kim girerse girsin, kendisi de mutlaka ayağa kalkar, çocuk dahi olsa, onu ayakta karşılardı. Tabi bu saygıyı karşıdan beklemesi de gayet doğaldır. Şu anda seksenli yaşlarında olmasına rağmen bulunduğu ortamda gelen kişiyi halen ayakta karşılar, ayrılırken yine kapıya kadar gider ve uğurlar. Bu davranış, günümüz hocalarının alması gereken en önemli derslerden biridir. Yine hocamızın bir başka prensibi de ders esnasındaki ciddiyet, disiplin ve adaptir. Şu anda benim de hayatımın büyük bir bölümünü kaplamış olan İlhan Tok hocamın bu prensipleridir ki, pazar meşklerimizde yaptığımız derslerde aynı şekilde bu kurallar geçerlidir ve uygulanmaktadır.

Hocamın derslerde her bir talebe için saatlerini harcadığını bilirim. Kur'an eğitiminde, özellikle harflerin taliminde gösterdiği çaba, harflerin tek tek telâffuz edilmesine verdiği

değer, hatta harfler üzerinde nota değerleri gibi bir sistemle çalışarak harflerin birbirine hakkı geçmemesi konusundaki titizliğini bütün derslerde müşahede etmişizdir.

İlhan Tok Hocamın diğer bir özelliği de mûsikîşinas kişiliğidir. 1994 yılında solfej ve nazariyat öğrenmek için Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'ne gitmeme vesile olan Hâfız İlhan Tok hocamdır. O yıllarda İlhan hocam da mûsikî alanında kendisini daha da geliştirerek eserlerini yazmaya ve eserlerindeki nota değerlerinin analizini yapmaya başlamıştı. Yine o dönemde hocamızın mûsikî meşk ettiği grup bu alanda çitası biraz daha yüksek şahıslardan oluşuyordu. Zaman zaman bir hevesle gelip, meşke katılmak için hocamdan izin isteyen kişiler de olurdu. İlhan hocamın burada izlediği hassas bir yol vardı. Meşke katılmak isteyenleri hocam, öncelikle Kur'an-ı Kerim'i talime yönlendirirdi. Orada sabır ve sebat gösterip başarılı olanları meşke alırdı. Cami mûsikîsiyle ilgili yaptığı derslerde başta ilâhî, ezan, mevlîd, kasîde ve aşr-ı şeriflerdi. Zira kendileri çokça mevlîd okumazdı. Fakat okuduğu zaman da mevlîdhân etiketiyle ortalıkta dolaşanları çok gerilerde bırakacak nitelikte ve kalitede okurdu. Diğer taraftan ezan, kamet ve tesbihat gibi müezzinlik hizmetlerini ilgilendiren formların icrâ edilmesinde, fazlaca melodi ve nağmeye boğmadan, sade bir okuyuş ve üslûbu telkin ederdi. Bu husus hocanın kendi icrâlarında da bariz bir şekilde görülmektedir.

Hâfız İlhan Hoca, başlı başına bir ekoldür, okuldur. Zira bu ekolün oluşması başta Kur'an'ın kendisine giydirmiş olduğu tavırlar silsilesidir ki hem ahlaki anlamda hem de prensipler ve disiplin anlamında üst boyuttadır. Böyle olmasında Çerkez olmasının da etkisi vardı ve o ciddiyet her zaman hissedilirdi. Zira benim de yakın akrabalarımın Çerkez olanlar vardı. Bu sebeple onların prensiplerini iyi bilirim.

Üsküdar'da görev yaptığı yıllarda hocamız, Yeraltı Camii İmam Hatibi Hâfız Ali Üsküdarî ile yakından görüşen ve tanışan birisiydi. Ali üsküdarî ise, kendisinde İstanbul tavrının dışında Üsküdar ağzı diye bir kavramın oluştuğu kimsedir. İsmail Karaçam, Mehmet Ali Sarı gibi pek çok hocamız Ali Üsküdarî'nin Üsküdar ağzıyla okuduğu Kur'an'dan etkilenerek, okuyuşlarını onun tavrına yakın şekilde sergilediklerini defalarca dile getirmişlerdir. İlhan Hoca da bu tavrı yakından izlemiş ve takip etmiş olmakla birlikte, kendisiyle yaptığım uzunca mülakatlarda da belirttiği gibi asıl tavrının oluşmasında örnek aldığı iki hocasından bahsetmiştir. Bu iki hocasının üslûbuyla, ağırlıklı olarak makâm seyri veya gayesiyle harflerde ve tecvîd kurallarında herhangi bir bozukluğa, tahrifata yol açmayacak şekilde icrâsını sergiler. Bu da okuyucularda nadir görülen bir özelliktir. Bir taraftan harflerin tek tek haklarını teslim ederek, mahreçlerini ve sıfatlarını izhar etmesi,

diğer taraftan uygulayacağı makâmın bütün özelliklerini ses kaybetmeden, akort kaybetmeden, ton kaybetmeden, makâm içerisindeki geçki usûllerine de riayet ederek okuyuş sergileyen ender okuyuculardandır, hatta bu alanda türünün son temsilcisidir. İstanbul tavrının hususi mahiyeti de budur. Bu bakımdan hocamızın Kur'an okuma tavrı çok kıymetlidir. Bunu tespit etmek için 2018 yılı içerisinde beşer sayfa sistemiyle üzere Kur'an-ı Kerim'in tamamını hocamız, Hâfız İlhan Tok kırâatiyle ve kendi verdiği "İ'rabu'l Kur'an ışığında" ismiyle tarz-ı Osmânî ve fem-i İstanbul usûlünde Kur'an'ın tamamını görüntülü olarak okudu. Ağız hareketlerinin takip edilebileceği şekilde kaydettik. Şu anda basımını da gerçekleştiriyoruz, yakın zamanda hocamıza teslim edeceğiz.

İlhan hocam, kendisi isminin çokça zikredilmesini, tavırları konusunda yüzüne karşı övülmesini, methedilmesini sevmezdi. Ancak kendisinin çok iyi bilip uyguladığı ve bizlere de telkinde bulunduğu bir söz vardı ki o da Kur'an ahlakına, Kur'an tavrına ve Kur'an üslûbuna vakıf olan insanların, bu özelliklerini kılığıyla, kıyafetiyle, nezaketiyle, oturmasıyla, kalmasıyla, konuşmasıyla da mutlaka üzerinde taşıması gerekir diye ifade ederdi.

Hâfız İlhan Tok, kendisini hiçbir zaman mevlîdhan olarak takdim etmemiştir. Ancak, okuduğu mevlîdlerdeki beyitleri, bilhassa yüz sene önceki Osmanlıca yazılımlardan ezberlemiş olduğu orijinal şekliyle icrâ etmesi benim çok dikkatimi çekmiştir. Hatta miraç bahirlerini hala ondan meşk ettiğim ve hafızamda yer eden melodileriyle okurum. İlhan hocama göre mevlîdhan, okurken bahir seçmez, kendisine hangi bahir veriliyorsa, o bahir içinde okuyuculuğun ustalığını göstermesi gerekir. Ona göre okuyucu, her bahri vezin olarak, edebî metin olarak, mesnevi olarak, makâmsal olarak, düzgün icrâ ederek sergileyen kişidir.

Şunu da ifade etmek gerekirse, hocanın sade, vurucu diye tabir ettiğimiz etkileyici bir tavırla mevlîd, ezan, kasîde okuduğunu açıkça söyleyebiliriz. Hocamızın bir özelliği de nadir okumasına rağmen icrâ ettiği kasîdelerin güftesi kendisine aittir. Dolayısıyla genellikle kendi yazdığı kasîdeleri okurdu, tıpkı hâfız Mecid gibi. Diğer taraftan kendisinin okumasıyla meşhur olmuş iki önemli kasîde vardır. Bunlardan birinici, Sivaslı Abdülehad Nuri'nin "Semâdan sırrı tevhidî duyan gelsin bu meydâne"dir. İkincisi de Kolağası Rıza Bey'in "Kulhuwallahu ehad suresi gökten gelir." dizeleriyle başlayan sözleridir. Bu iki kasîde hocayla birlikte literatüre girmiştir.

İlhan hocamın dersine katılmam 1992 yılından 1999 yılına kadar aksamadan devam etmiştir. 1999 yılında meydana gelen deprem vesilesi ile hocam, Ankara'ya taşınma kararı

aldı. İstanbul'dan ayrılırken, bir cumartesi günü ders esnasında, İstanbul'daki ders halkası olan Aziz Mahmut Hüdâyi sofrasının devam edeceğini, bundan sonraki dersleri de benim yürüteceğimi söylemişti. Orada benden daha büyük, daha tecrübeli abilerimiz olması sebebiyle tabi ki böyle bir sorumluluğu da beklemiyordum. 1999 yılından günümüze kadar her pazar, İlhan hocamın bıraktığı şekliyle, yine onun prensiplerine bağlı kalarak derslerimiz aksamadan devam etmektedir. İlhan hocamızın 8-9 kişiyle bize emanet ettiği koro çalışması şu an 60 kişilik bir ekiple devam etmektedir ki, hocamın bize en büyük miras da budur diye düşünüyorum. Allah İlhan hocama hayırlı, bereketli uzun ömür versin (kişisel iletişim, 4 Haziran 2019).

5.3. Yunus BALCIOĞLU (Büyük Çamlıca Camii İmam Hatibi-İSTANBUL)

Bir medeniyetin en estetik yansıması, mûsikî, ses ilmi ve icrâ ile kendini gösterir. Yani bir toplumun medeniyette ulaştığı seviyeyi, mûsikîsinden anlayabilirsiniz. Hiç şüphesiz Türk İslâm Medeniyeti de tarihte çok kıymetli sesler üretmiştir.

İstanbulumuz, asırlardır payitaht olarak adeta Türk islâm kültür ve medeniyetinden süzülen estetiği insanlığa hediye etmiştir. Tabiatıyla bu durum İstanbul'a has Kur'an ve mevlîd okuyuşunu da beraberinde getirmiştir.

İlhan Tok hocamız da nev'i şahsına münhasır tavır ve tarzıyla karşımızda durmaktadır. Yetişme ve gençlik dönemini Ankara'da geçirmiş olmasına rağmen, okuyuşuyla tam bir İstanbul tavrı icrâcısıdır. Onun tilâvetinde iki husus çok önemlidir:

1. Tilâvet kaidelerine riayet,
2. Tavırdır.

İlhan Tok Hoca'nın tavrı hiç şüphesiz İstanbul tavrıdır. Onun Kur'an tilâvetinde mânâ ile ilgili olarak kullanılan "Temsili Kırâat" diye bir tabir vardır ki, tilâvette bulunan kişinin, okuduğu ayetlerin mânâsına göre tavır alması demektir. Genel anlamda azap ayetlerinde düşük ve sade bir eda ile rahmet ayetlerinde ise yüksek ve daha neşeli ve melodili bir tarzda okuyuş, diye özetleyebileceğimiz bu husus, tabii ki mânâyâ vukûfiyet gerektirmektedir. İlhan hoca bu konuda da örnek gösterilecek bir icrânın sahibidir.

Kur'an tilâvetinde makâmâtın icrâsı da ayrı bir ustalık ister. Hoca bu konuda da son derece mahirdir. Bazı kişileri bir müddet dinlediğinizde sıkıcı bıktırıcı olabilmektedir. Ancak İlhan hocayı saatlerce dinleseniz bu durumla karşılaşmazsınız.

Bir okuyucu ehl-i Kur'an ve mevlîdhanlığı bir arada meczetmeyi başarabilmiş değildir. Ancak İlhan Tok Hoca aynı zamanda mevlîdhandır.

İlhan Hocam gerek Kur'an ve gerekse mevlîd okuyuşundaki ritmik ve akıcı icrâsıyla da İstanbul tavrı ve tarzının müstesna icrâcılarından biridir. Kendisi birçok akranları gibi, Osmanlı'nın bakiyesi nice büyük üstâdı dinlemiş ve onlardan tevarüs ettiği ses estetiğini kendine has icrâsında harmanlayıp bizlere aktararak adeta köprü olmuştur. Allah kendisine sağlıklı uzun ömürler versin (kişisel iletişim, 22 Mayıs 2019).

5.4. Ahmet UZUNOĞLU (Valide-i Cedid Camii İmam Hatibi-(İSTANBUL))

1996 yılında Marmara Üniversitesi ilâhiyat Fakültesi'nde öğrenciyken tanıdım. Benden önce hocamızın derslerine devam eden Mehmet Kemiksiz hocamızın tavsiyesi ve davetiyle İlhan hocamızın Hüdâyi Tasavvuf Mûsikî Korosu'na girerek, hocamıza intisap etmiş oldum. Bu vesile ile kendisinden Kur'an-ı Kerim, mûsikî, mevlîd tavrı ve ülûbu ile ilgili dersleri aldım.

İlhan Tok hocamız, öncelikle İstanbul nezaketi ve terbiyesiyle yetişmiş, tam bir İstanbul beyefendisidir. Bu sebeple kendisi adab-ı muâşeret konusunda son derece titizdir. Öyle ki yanına bir çocuk gelse ayağa kalktığına çok kez şahit olmuşumdur. Onun oturması, kalkması, konuşması hep bir edep çerçevesindedir. Ciddi bir kişiliğe sahip olmasına rağmen, müşfik ve duygusal bir yapısı vardır. Duruşundan asla ödün vermez, tabiri caizse malayani işlerle de vaktini harcamaz. Sokakta, çarşı ve pazarda da kendisine fazla rastlamazsınız. Dünya malına tamah etmez, fazla hesap ve kitap etmez. Bir o kadar da cömerttir. Seçicidir; Her şeyi kolay beğenmez, fakat beğenmediğini de kimseye sezdirmez. Gönül kırmaz, dedikodu, gıybet yapmaz ve etrafındakilerin yapmasına da müsaade etmez, o esnada Fatiha der, herkese Fatiha okutturur. Bununla ilgili bir anımı paylaşayım. Hocamızla program için şile ilçesine giderken, yol güzergâhında sesi fazla hoş olmayan bir müezzinin okuduğu ezanı işittik. Yanımızda yaşça bizden büyük bir hocamız: “Ezan kötü bir sesle okunuyor,” Deyince İlhan hocamız: *“Efendim kötü değil, sadece kendini eğitime imkânı bulamamış bir kardeşimiz.”* diyerek geçiştirmiş, gıybet edilmesine müsaade etmemiştir. Hocamızın konuşması da çok kibar ve naiftir. İnsanlarla konuşurken de gayet kibar konuşur ve lâkap takılmasına karşıdır. Yine onunla ilgili bir anımı anlatayım. Üsküdar Yeni Cami hocalarımızdan Yanık Osman lakabıyla tanınan hocamızdan bahsederken, Yanık Osman sözü ağzımdan çıkıverdi. Hocamız da “Kimdir o?” deyince kem küm ederek cevap vermek zorunda kaldım. Kaldı ki Osman hocayla İlhan hocamız zamanında aynı cami de birlikte görev yapmışlar. Bana unutamayacağım şu sözü söyledi: “Görev yaptığımız yıllarda bir defa bile o arkadaşına lâkabıyla hitap etmedim. Gıyabında bile Osman Hoca Efendi diye hitap ederim.” diyerek bana bir ders vermişti.

İlhan Hocamız kendine has bir ders metodu vardı. Kur'an-ı Kerim ile ilgili Tashih-i Huruf derslerinde tecvîd kurallarından ve ölçülerinden asla taviz vermezdi. Ülkemizde Kur'an'ı ölçülerinden taviz vermeden okuyan en önemli kârîlerindendir.

Ülkemizde Kur'an okuyucularının iki tavrı vardır: Bunlardan biri, rahmetli Abdurrahman Gürses Hoca ekolüdür. Fakat genç okuyucuların Taklit ederek sergiledikleri Arap okuyuşu değil tabii ki. İkincisi de tavidir. Birçok kimsenin bilmediği İlhan Tok tavidir bence. Onun kendine has özgün bir tavrı vardır, diğer okuyuculara benzemez ve taklit edilmesi de zordur. Okuyuşunu farklı makâmlarla süsleyerek klasik olarak sergiler. Ses oktavı yeterince dik olmasına rağmen o, sesinin hep bir iki perde aşağısını kullanır. Kur'an tilâveti akıcıdır. Okuyuşunu mânâlara vurgu yaparak, temsili kırâate de riâyet ederek sergiler. Kur'an okurken gayet ciddi, vakur olarak okur. Tilâvet esnasında el, yüz göz, kaş hareketlerine de dikkat eder. Kızarak ve adeta yırtınırcasına icrâ sergilemekten kesinlikle uzak durur. Bizlere de Kur'an okurken bu hususlara kesinlikle riâyet etmemizi öğütlemiştir. Konuşur gibi, hitap eder gibi Kur'an okunması telkin ve tavsiye etmiştir. Dolayısıyla laubali şekilde Kur'an okuyandan ve Arap menşeli okuyucuların taklitçilerinin taklidi konumunda olan kârîlerin, ciddiyetsiz kırâatlerinde de hiç hoşlanmazdı.

Hocamız, cami mûsikîsini bilen ve en iyi şekilde icrâ eden okuyuculardandır. Mûsikî derslerinde geçtiği ilâhîleri meşk usûlüyle öğretirdi. Duygusal yönünün de olması sebebiyle duygularını ve tavrını esere yansıtır, karşısındaki kitleye de hissettirirdi. İlâhî meşk ederken: “Kalbî okuyun efendim.” diyerek telkinde bulunur, eserleri duygulu bir şekilde okunmasını öğütlerdi.

İlhan Hocam, mevlîdin de geleneğe uygun bir şekilde okunmasının ısrarla üzerinde durmuştur. Şöyle dediğini hatırlıyorum: “İki türlü mevlîd okunur. Biirincisi halkî okuyuş, halkın anladığı ve sevdiği türden, yani piyasa okuyuşudur. İkincisi de resmi okuyuş, yani, vezniyle, edebi yönüyle okuyuştur. Esas olan okuyuş şekli de budur.” derdi. Mevlîdde güfte taksimatına önemine vurgu yapardı. Bütün bunlara rağmen fazla mevlîd okumadığını bana söylediği şu sözle biliyorum: “Ben mevlîd okuyucusu olarak değil, Kur'an okuyucusu olarak anılmak ve bilinmek istediğim için piyasada pek mevlîd okumadım. Seçimimi Kur'an'dan yana kullandım.” demiştir.

Son olarak, tavrın yaşaması için genç okuyucu kardeşlerimize şu tavsiyede bulunmak istiyorum. Öncelikle ilhan hocamızın Kur'an tavrını öğrenmelerini tavsiye ediyorum. Bunun için de onlara tilâvet ufku açacak ve istifade edebilecekleri hocamızın çok sayıda CD leri mevcuttur. İkinci olarak, genç kardeşlerimizin ilhan hocamızın tecrübelerinden istifade etmeleri için mutlaka onunla tanışmalarını tavsiye ediyorum. Böylelikle onun tavrını kazanmaları yanında, insan ilişkilerini, oturmalarını, kalkmalarını yaşayış tazını ve felsefesini de tecrübe etmiş olacaklardır. Bu hususta en büyük örnek ben fakirdir. Yapacağım

bir işte, İlhan hocam olsa acaba nasıl yapardı? ne buyururdu? ne düşünürdü? diye hep onu kendime örnek almışımđır. Âcizane öğütlediği yolda yürümeye de gayret ediyorum. Mevla hocama sağlık ve sıhhat versin, hayırlı ömür ihsan eylesin (kişisel iletişim, 21 Mayıs 2019).

5.5. Ahmet DUR (Maltepe İlçe Vaizi-İSTANBUL)

Hâfız İlhan Tok hocamla Üsküdar Valide Atik Camii Müezzini olduğum seksenli yıllarda (1986-1994) tanıştım. Aynı zamanda M.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde okuduğum o yıllarda hocamdan istifade etme fırsatı buldum. Hem kırâat hem de mûsikî çalışmalarından istifade ettim.

Hâfız İlhan Tok hocamla tanıştığım o yıllar, aynı zamanda onun teşvikiyle Mehmet Kemiksiz ve ekibinin de temellerinin atıldığı, Kemal Tezergil gibi üstâdların bir araya gelerek mûsikî çalışmalarına katıldığım benim için müstesna zamanlardı.

İlhan hocamız, tam bir Osmanlı ve İstanbul beyefendisidir. Aynı zamanda Kur'an tilâvetinde sergilediği tavırla İstanbul ağzının en önemli mümessillerindendir. Ayrıca Tahir Karagöz Hoca Efendiden aldığı mûsikî bilgi ve birikiminden istifade ederek, hocasıyla icrâ ettikleri ilahileri, bizim de İlhan hocamızdan meşk etme imkânımız oldu.

Hocamızın günümüzde sesli ve görüntülü olarak hatim kayıtları hem ülkemizde hem de dünyanın birçok ülkesinde yayınlanmaktadır. Tasavvufî ve edebî yönünün de olması sebebiyle yazdığı şiirlerinin 60'ı çeşitli makâmlarda kendisi tarafından bestelenmiştir. Garip mahlasını şiirlerinde kullanmış, kendisini de Kur'an'ın kölesi olarak tanımlamıştır. Hocamıza mevlâdan sağlık ve afiyet diliyorum (kişisel iletişim, 8 Mayıs 2019).

5.6. Nazım ÇETİN (Çankaya Müftülüğü Murakıby-Ankara)

İlhan Tok hocam ile tanışmam 2007 yılında olmuştur. Ankara Müftülüğü'nün hocamızın riyasetinde açmış olduğu 2. Dönem tashih-i huruf kursu için yaptığı sınavda başarılı olmuş ve kursa girmeye hak kazanmıştım. Bu kursa katılmam benim için büyük sevinç ve heyecana sebep olmuştur. Kur'an kırâatında ehil olabilmek için yıllar önce birçok hocadan başladığım çalışmalarımı 26 yaşından sonra hocamızın kursunda tamamladım. Türkiye'nin, kendisini bu alanda üstâd kabul ettiği İlhan Tok hocamızla bu eğitimi taçlandırmak beni ziyadesiyle memnun etmiştir.

İlhan hocamızla başladığımız kursta 20 kursiyer arkadaş vardı. Hocamız ilk derse başladığımız gün tahtaya “Nezâket, letâfet, zerafet vaz geçilmez şiarımızdır.” yazmıştı. Hâfız İlhan Tok hocam, gerçekten tam bir İstanbul beyefendisidir. Çok genç olan kursiyer hoca arkadaşlarımıza dahi isminden sonra “bey” ya da “hocam” şeklinde hitap ederdi. Dolayısıyla hocamızda ilk önce nezaket konusunda çok istifade ettik. Bizleri öğrencisi gibi değil ailesinin bir üyesi gibi severdi. Bizler de kendisine çok büyük saygı duyar, hürmet gösterirdik.

İlhan hocamız derslerde zaman zaman hocalarından bahseder, gözleri dolar, ağlayarak anlatırdı. Hocalarından gördüğü iyiliği en ince detayına varıncaya kadar anlatır ve onları rahmetle yâd ederdi. Örneğin hocamızın hocası olan Hâfız Hilmi Ak hocayı, neredeyse biz de hocamız kadar tanıyorduk.

Hocamız, Osmanlı'nın son dönem hâfız ve kurralarını görmüş ve onlardan istifade etmiş olması hasebiyle bizim için hocamızdan dinlediklerimiz tarihi bir vesika mesabesinde önemlidir. İlhan hocamızın İstanbul'da bulunduğu dönemde tanıştığı hocalardan Abdurrahman Gürses, Üsküdarlı Ali Efendi, Hasan Akkuş, Kâni Karaca, Fevzi Mısıır, Aziz Bahriyeli gibi üstâdlar, Kur'an okuma tarz ve tavırlarını bizlere aktardığı hocalarımızdan bazılarıdır. Ankara'da bulunduğu dönemde ise birlikte görev yaptıkları Tahir Karagöz hocanın mûsiki bilgisinden nasıl istifade ettiği ile ilgili hayatından anlattığı kesitler bizim için çok faydalı olmuştur. Kur'an okuma tavrı hususunda İlhan hocam Kur'an'ı yaşar gibi okur diyebilirim. Çünkü kendisi bizlere Kur'an gırtlaktan aşağı inmeyince Kur'an'ın ne okuyana ne de dinleyenlere faydası olmayacağını söylerdi. Onun için okuduğu ayetleri bizlere anlatırdı.

Hocamızın ayetlerden mülhem yazdığı şiirleri de vardır. Her gün derse başlamadan önce hocamız bu dörtlüklerinden bize okur ve hangi ayetlerden etkilenererek yazdığını

anlatırdı. İlhan hocamız İslam'ın derdi ile dertli olan birisidir. Ümmetin içinde bulunduğu duruma çok üzülür ve her daim bizlere milletin birlik ve beraberliğini sağlamak ve içinde bulunduğu durumdan kurtulması için gayret etmemiz gerektiğini söylerdi.

İlhan hocam Kur'an okurken sesini mutedil bir şekilde kullanır. Onun bu tavrı Kur'an'ı daha etkili kılıyor. Abdurrahman Gürses, Mehmet Rüştü Aşıkkutlu, Hasan Akkuş gibi hocalarımıza da baktığımızda onların da Kur'an okurken her harfin mahreçlerine dikkat ettikleri ve kelimelere vurgu yapmak suretiyle gerektiği yerde mânâya uygun olarak vurgu yaptıklarını, ancak seslerini ön plana çıkarmadıklarını görürüz. Örneğin İlhan Tok hocamız kasîdeyi de çok güzel okur ancak kasîde okurken kullandığı sesini Kur'an okurken kullanmaz. Kanaatimce bugünün Kur'an okuyucuları ile bu isimlerini saydığımız hamele-i Kur'an olan hocalarımız arasındaki fark budur. Kur'an'a emeği geçen tüm hocalarımızı rahmetle anıyor, sağ olanlara da sağlık ve afiyet içerisinde hayırlı ömür geçirmelerini yüce mevlâdan niyaz ediyorum (kişisel iletişim, 25 Mayıs 2019).

5.7. Orhan DEMİROK (Karapürçek Tevhid Camii İmam Hatibi-ANKARA)

İlhan hocamızı 2006 yılında Ankara Müftülüğü'nün açtığı Tashih-i Huruf kursunda tanıma şerefine nail oldum. Altı aylık tashih-i huruf kursunda Kur'an-ı Kerim'i baştan sona tedvir usûlüyle okuduk. Bir dönem hocamızın asistanlığını da yapmak nasip oldu. Sonraki yıllarda yine hocamızın işareti, büyüklerimizin takdir ve tensipleriyle kurslarda sınıf hocalığı da yaptım. Bu esnada İlhan Hocamızdan hem Kur'an tilâveti hem de mûsikî dersleri aldık.

Hocamızın Kur'an-ı Kerim tilâveti, belli bir disiplin içerisinde usûlüne uygun olarak ve mûsikî ile de süsleyerek sergilediği mutedil İstanbul tavrı ve tarzıdır. Hocam okuyuşunu mânâya vurgu yaparak, gösteriş ve şovdan uzak bir şekilde sergiler. Dolayısıyla bizlere de bu hususlara riayet etmemizi tavsiye etmiştir.

İlhan hocamız, hem Kur'an'ın usûlüne uygun tilâvet edilmesinde, hem de camî mûsikîsinin, mevlîd, ilâhî, kasîde, ezan, salâ gibi türlerinin icrâ edilmesinde usta bir okuyucu, örnek bir şahsiyettir. Ders esnasında mûsikî meşk ederken ilâhîlerin güftelerini açık, net ve anlaşılır bir şekilde telaffuz edilmesine önem verir. Meşk ettiği ilâhîlerin birçoğunun bestesi de kendisine aittir. Gerek Kuran tilâvetinde ve gerekse mûsikî meşklerinde, disiplini, nezâketi ve zerâfeti hep ön planda tutmuştur. Hiçbir gayri ciddi davranışı da tasvip etmez. Özellikle bizim camiamızda, İstanbul nezaketi ve edebiyetle yetişmiş ve yine İstanbul tavrını temsil eden İlhan hocamız gibi üstâdlarımızın, genç meslektaşlarımıza anlatılması, icrâlarının dinletilmesi, adabı muaşeret konusunda da rol model olması sağlanmalıdır.

Netice olarak Hâfız İlhan Tok hocamız iyi bir okuyucu, iyi bir öğretici ve örnek bir ehl-i Kur'an'dır. Rabbim ömrünü bereketli eylesin (kişisel iletişim, 22 Mayıs 2019).

5.8. Ramazan PAKDİL (Haseki Eğitim Merkezi Eğitim Görevlisi-İSTANBUL)

Hâfız İlhan Tok hocamızla ben İstanbul'da 1970'li yıllarda tanıştım. O Üsküdar Yeni Camii İmam Hatib idi. Ben de Kadıköy Osmananağa Camii'inde İmam Hatip idim. Dolayısıyla zaman zaman Kur'an-ı Kerim programlarında birlikte icrâda bulunurduk. Daha önceden de radyo ve televizyondan kendisini dinlemiştim. Dolayısıyla yakından tanışmamız o yıllara rastlar. Kendisinden edindiğim bilgilere göre Düzce'de meşhur Hâfız Akrepoğlu Osman Efendi'nin talebesi Hâfız Hilmi Ak Hocaefendi'den tâlim ve tashih-i huruf eğitimini tamamlamış ve hâfızlığını Hilmi Ak Hoca'da tamamlamıştır. Elham'dan N'as'a kadar da tâlim okumuştur. Mûsikî eğitimine ise İstanbul'da İmam hatip olarak görev yaparken meşhur bestekâr Emin Ongan'ın meşk derslerine katılarak başlamış ve daha sonra kendisini geliştirmiş, askerlik dönüşünde ise Ankara'da devam ederek Tahir Karagöz gibi büyük bir ve mûsikîşinâs bir üstâddan mûsikî meşk etmiştir. Tabii ki onun Kur'an tavrı, talim ve aldığı mûsikî eğitiminin meczi ile ortaya çıkan bir okuyuş ve makâmı uygulayış şeklidir ki, tecvîd ve tashih-i hurufun makâmâtla süslenerek yapılan icrâdan kişinin okuyuş tavrı ortaya çıkıyor. İlhan Tok hocamızın da okuyuşlarında bu üstâdlar etkili olmuş, kendi kabiliyetini de kullanarak tavrını oluşturmuştur. Dolayısıyla hocamızın Kur'an ve mevlîd okuma tavrı bu kaynaklardan beslenerek ortaya çıkmıştır. Onun tavrı hâlis muhlis Türk tavrıdır. Kur'an-ı Kerim'i güzel okur. Tatlı bir tavrı vardır, fazla ezmez ve makâmâta boğmaz. Ehl-i hizmettir ve birçok talebe yetiştirmiştir. Hala ileri yaşına olmasına rağmen eğitim hizmetini fahri olarak sürdürmektedir. Allah kendisine sağlıklı, sıhhatli, hizmetli uzun ömür nasip etsin. Daha nice Kur'an-ı Kerim tilâvetlerini bu millet ve ümmeti Muhammed dinlesin İnşâallah (kişisel letişim, 22 Ağustos 2019).

5.9. Doç. Dr. Fatih KOCA (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi)

İlhan Tok hocamızı küçük yaştan itibaren özellikle hafızlık yaptığım dönemden İmam Hatip ve İlâhiyat Fakültesi'nde okuduğum yıllara kadarki zamanda, bilhassa televizyonda okumuş olduğu Kur'an tilâvetlerinden tanırım. Daha sonraki yıllarda hocamızın İstanbul'dan Ankara'ya gelmesiyle, burada açmış olduğu kurslarda ders verdiği talebelerden bazılarıyla arkadaş olmamızdan dolayı onların vasıtasıyla kendisiyle tanışma fırsatı buldum. Ankara Müftülüğü'yle ortaklaşa yapılan bazı faaliyetlerde, aynı şekilde Kur'an-ı Kerim güzel okuma yarışmalarında, televizyon programlarında ve bazı konser programlarında kendileriyle bir araya gelme imkânımız oldu.

İlhan Tok hocamız, İstanbul'da bulunduğu yıllarda yapmış olduğu çalışmalarının yanında Ankara'ya yerleştikten sonra özellikle din görevlilerine vermiş olduğu tashih-i hurûf dersleriyle isminden söz ettirmiş bir Kur'an muallimidir. Yetiştirmiş olduğu talebelerin ülke geneline dağılması ve yine talebelerinden bazılarının da günümüzün önemli icrâcılarının olması hocamızın yapmış olduğu hizmetin bir göstergesidir.

İlhan Tok hocamıza ayrıca ve hususiyetle muhabbet beslememe vesile olan en önemli sebeplerden biri de onun Kur'an-ı Kerim tilâveti yanında aynı zamanda mûsikîşinâs ve bestekâr bir kimliğe sahip olmasıdır. Dolayısıyla İlhan hocamla 2000' li yıllarda Mevlâna Kültür Sanat Vakfı'nda düzenlenen Mevlevî âyini çalışmaları münasebetiyle bir araya geldik ve bu çalışma yakinen tanışmamıza vesile oldu. Böylece kendileriyle olan muhabbetimiz o günden itibaren samimi bir şekilde devam etmektedir. Hocamızın gerek şahsiyetini ve gerekse hizmetlerini her zaman takdirle anan ve ona hürmetlerimi daima ifade eden birisiyim. Kendileri İstanbul nezâketi ve zerâfetiyle yetişmiş mümtaz şahsiyetlerden biridir. Konuşmalarını samimiyet ve ciddiyet içerisinde, davranışlarını da edep ve saygı çerçevesinde sergiler. Şunu da ifade etmem gerekir ki, İlhan hocamızın yaşça kendisinden ne kadar küçük olursa olsun Kur'an'la iştigal eden, bilhassa hâfız kişilere karşı ne kadar hürmetkâr olduğunu bizzat ve defalarca yaşamış birisiyim. Ayrıca bulunduğu ortamda birisi içeriye girdiği zaman ayağa kalkması ve o kişiye hürmet etmesi, çok sayıdaki kişinin bildiği ve tanık olduğu bir durumdur. Onun bu nezâketi bizlere de örnek teşkil etmiştir.

İlhan Tok hocamızın bestelemiş olduğu eserlerden bazılarını televizyon programlarında ve değişik platformlarda okumak nasip oldu. Özellikle “Kalbe hükmeder” diye başlayan Hüzzâm eserini yanılmıyorsam 2008 yılındaki Arafat programında milyonlarca kişiye karşı icrâ etmiştik. Yine aynı eseri DİB 'in yayınlamış olduğu ve

yönetmenliğini yaptığım “Nağmeden Gönüle” isimli bir albüm kaydında da okudum. Günümüzde hocamızın değişik eserleri bazı sanatçılar tarafından televizyon ve radyolarda okunmaktadır. Son olarak şunu ifade etmek istiyorum: İlhan Tok hocamızın İstanbul’daki talebelerini çok yakinen tanıyorum. Buradaki öğrencilerinin İlhan Tok hocaya olan hürmetini gördükçe, bir hocanın arkasından bırakabileceği en değerli mirasın böyle bir nesil yetiştirmek olduğunu her zaman ve her yerde önce kendime sonra öğrencilerime anlatıyorum. Hocama sağlıklı, hayırlı uzun ömürler diliyorum (kişisel iletişim, 11 Eylül 2019).

5.10. Dr. Öğr. Üyesi Serbülend ARPA (AYBÜ TMDK Müdürü)

İlhan Tok hocamızla yaklaşık on yıl öncesine dayanan bir tanışıklığımız var. Bu tanışmamız da Ankara Müftülüğü bünyesinde açılan tashih-i hurûf kurslarından dolayıdır. İlhan Tok'un riyâsetinde açılan bu kurslarda kısa süreli de olsa Türk Din Mûsikîsi derslerine girdim. Dolayısıyla İlhan hocamızı da yakından tanıma fırsatı buldum.

İlhan Tok hocamızın tilâvetindeki tavrı İstanbul usulü okuyuş tarzıdır. Aynı zamanda tavrı ve tarzıyla da ekoldür. Ankara'da da bu böyle bilinirdi. İlk defa 2005 yılında İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde açılan tashih-i hurûf kursu, genelde İstanbul tavrı ve tarzının, özelde de İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim tilâvet ve usulünün Ankara'ya getirilmesi projesi kapsamında 2006 yılında Ankara'da açıldı. Dolayısıyla İlhan hocamız o yıldan itibaren ders vermeye başladı ve halen tashih-i hurûf kurslarını devam ettirmektedir. DİB'in destek verdiği ve Ankara Müftülüğünün izni ile açılan tashih-i hurûf kurslarında hocamız, temsil ettiği ekolün devamı niteliğinde birçok talebe yetiştirdi. Bu açıdan bakıldığında Ankara'da açılan bu kurslar önem arz etmektedir.

İlhan hocamızın Kur'an tilâvetindeki tarzı aynı zamanda kendi tabiat, seciye ve karakterini de yansıtmaktadır. Hocamızın naif ve nazik konuşma üslûbu vardır. Konuşurken kelimeleri özenle seçer. Cümle kurulumu oldukça güzeldir. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş tabirleri sıklıkla ve yerinde kullanır. Bu anlamda hem diksiyonu hem de konuşma üslubu fevkalâde yerindedir. Onun bu naif ve nâzik tavrı Kur'an-ı Kerim tilâvetine de yansımıştır.

Kur'an-ı Kerim tilâvetinde asıl olan öncelikle doğru ve düzgün okumaktır. Makamın uygulanması daha sonra gelir. Hocamızın Kur'an-ı Kerim tilâvetinde merkeze aldığı temel husus, harflerin mahreçlerinden düzgün bir şekilde çıkarılması ve tecvîdin doğru bir şekilde uygulanmasına yöneliktir. Kuran-ı Kerim'in kendi içerisindeki mûsikîsi, hocamız için ikinci plandadır. Tilâvette mûsikîyi öne çıkaran veya temel alan icracılardan değildir. Bu sebeple aşırı nağme yapmaktan kaçınır. Sesini yerinde kullanır. Çok tiz perdelere çıkarak, rahatsız edici bir ses ile okumanın da her zaman karşısında olmuştur. Tilâvette kullandığı ses perdelerinden dolayı kimse rahatsızlık hissetmez. Çok fazla volüm kullanarak veya bağırarak okumadığı gibi çok kısık sesle de okumaz. Öncelikle Kur'an'ın ruhuna uygun ve insanın gönlüne hitap eden tilâvetler sergiler. İlhan Tok hocamızın okuyuşundan tam anlamıyla Kur'an-ı Kerim dinlersiniz, fazlaca makâm dinlemezsiniz. Ama hocamız okuduğu makâmın tüm özelliklerini bilir, lakin çok sık sergilemez. Özellikle teganniye kaçmaktan

imtina eder. Bu sebeple hocamızın Kur'an-ı Kerim hatim seti diğer hatim setlerinden ayrılır. Yanılmıyorsam iki yıl boyunca televizyon kanallarında özellikle TRT'de yayınlandı.

Hocamızın mûsikîde tartım olarak ifade ettiğimiz Kur'an-ı Kerim ile ilgili bir tahlili vardır. Hocanın bu çalışması birçok kişi tarafından Kur'an'ın notaya alınması şeklinde algılanmıştır. Fakat çalışmanın aslı bu şekilde düşünüldüğü gibi değildir. Hocamız Kur'an-ı Kerim'in doğru ve düzgün bir şekilde usulüne uygun olarak tilâvet edilebilmesi için mûsikînin imkanlarından ve kriterlerinden faydalanarak tartımlar yapmıştır. Bu bakımdan hocanın yapmış olduğu çalışması önemlidir. En azından dinî mûsikîyle ilgilenen veya bilgisi olan fakat Kur'an-ı Kerim tilâvetinde eksiği olan insanların okuyuşlarını doğru yapabilmeleri için yapılan bu çalışmayı biz önemsiyoruz.

İlhan Tok'un okuyuş üslûbunda dudak talimi önemli bir yer alır. Hocamıza göre dudak talimi Kur'an tilâvetinde ehemmiyet arz eder. Keza tashîh-i hurûf kurslarında onun merkeze aldığı en önemli konu da dudak talimidir. Öğrencileri de tüm harflerin mahreçlerini doğru ve düzgün telâffuz edebilmek için dudak taliminin ne derece önemli olduğunu hocanın eğitiminden sonra algılar. İlhan Tok hocamızın dudak taliminde kendine özgü bir tarz ve tavrının olduğunu, bu anlamda da bir ekol olduğunu söyleyebiliriz. Hocamızın ortaya koymuş olduğu metot gereği; bir icrâ sergilendiği takdirde mûsikînin pek çok özelliğinden de feragat edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde sergilenen bir okuyuşla Kur'an'a özgü bir mûsikî ortaya çıkmış olur. Hocamız, uyguladığı nağmelerle burada mûsikîyi diğer türlerden ve diğer tarzlardan ayırır. Bu husus Kur'an-ı Kerim tilâvetinin dinî mûsikînin diğer türlerinden ayıran en büyük özelliğinin dudak talimi olduğunu kanıtlar. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'i doğru ve düzgün okuyabilmek için hocamızın dudak talimlerine ihtiyaç vardır. Fakat şunu da ifade etmeliyim ki dudak talimleri mûsikî alanında birtakım kısıtlamaları ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla günümüzde kârî olarak ifade ettiğimiz Kur'an-ı Kerim okuyucuları daha çok mûsikî üzerinde yoğunlaştığı ve okuyuşlarını da bu doğrultuda sergiledikleri için hocanın talebeleri meşhur icrâcılarının arasına girmemiştir. Hocamızın Kur'an eğitimindeki amacı da meşhur olmak değil, Kur'an'ın ruhuna uygun okuyuş sergileyebilecek kişiler yetiştirmektir. Bu sebeple bir okuyucunun Kur'an tilâvetindeki dudak talimine bakılarak İlhan hocamızın talebesi olup olmadığını anlayabilirsiniz. Mûsikî eğitiminde ancak alanında yetenekli olan kişilerle başarıya ulaşılabilir. Kur'an-ı Kerim tilâvetinin eğitimi ise tüm insanlar için geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında İlhan Tok öğrenci seçiminde, mûsikî açısından belli bir seviyede midir diye yetenekle öğrenci kabul etmez. Kur'an tilâvetini hakkıyla icrâ edebilecek olan herkesi talebeliğe kabul eder. Bu anlamda

hocanın tavrı ve tarzını lokal olarak devam ettiren talebelerin sayısının da bir hayli fazla olduğunu söyleyebiliriz.

İlhan Tok hocamız, Kur'an Kerim'i doğru ve düzgün okunmasının yanında Türk tavrıyla da icrâ edilmesi gerektiğini savunur. Bu hususta da sert bir duruşu vardır. Özellikle ülkemizde yetişen okuyucuların Kur'an tilavetlerini İstanbul üslûbu olarak da ifade edilen Türk tavrıyla sergilemesini istemiştir. Bu konu ile ilgili birçok makale yazılmıştır. Özellikle Kur'an-ı Kerim'in Arap tavrıyla icrâ edilmesini savunan akademisyenlerin olduğunu biliyoruz. Bu kişilerden biri de Ankara İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. M. Akif KOÇ'tur. "Kur'an Kırâatinde Türklere Özgü Mahalli Okuyuş Sorunu" adlı makalesinde peygamberimizin Arap olduğunu, dolayısı ile doğru bir Kur'an-ı Kerim tilâvetinin Arap tavrı ve tarzıyla icrâ edilebileceğini savunmuştur. Bu anlamda Türkiye'de İstanbul tavrı olarak bilinen tarzın da yanlış olduğunu ifade etmiştir. Bana göre bu değerlendirme doğru değildir. Akademik olarak şu soruyu sormak yerinde olur: "Hangi Arap okuyuşu? Suriye'deki Arap'ın okuyuşu mu? Mısır'daki Arap'ın okuyuşu mu? Yoksa Suudi Arabistan'daki Arap'ın okuyuşu mu? Bunların hepsinin okuyuşu birbirinden farklıdır. Okuyuş dediğimiz zaman sadece bir tane tavır ve tarz yoktur. Onlarca Arap okuyuşu ve tarzı vardır. Bu okuyuşlar arasında da ciddi farklılıklar vardır. Bunlardan hangisinin doğru olduğu konusunda makalede bir açıklama yapılmamış, sadece Arap okuyuşunun doğru okuyuş olduğu beyan edilmiştir. Her bir bölgede farklı okuyuşların olması gayet doğaldır. İstanbul tavrı ve tarzı dediğimiz okuyuşunda Türkiye ölçeğinde doğru kabul edilmesi gerekir. İlhan hocamız da bu tavrı ve tarzı devam ettiren ender kişilerden birisidir.

Son olarak şunu da ifade etmem gerekir; İlhan Tok hocamızın cami mûsikîsinin tüm alanlarında üstün kabiliyet ve yeteneği vardır. Bunlar içerisinde en önemlilerinden bir tanesi de mevlîd icrasındaki tavrıdır. Hocamız genellikle kırâat ve talim hususunda tanınır ve bilinir. Fakat mevlîd okuyuşunda bu özelliğini fazla ortaya çıkarmaz. Tabii ki mevlîdin usulüne uygun olarak icrâ edilebilmesi için makâm bilgisine ihtiyaç vardır. Hocamızın makâm bilgisi ise oldukça iyidir. Türkiye'de Kur'an-ı Kerim tilâvetinden sonra mevlîdi de usulüne uygun olarak icrâ eden ender şahsiyetlerden biridir. Mevlâ hocamıza hayırlı uzun ömürler versin (kişisel İletişim, 12 Eylül 2019).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İlhan Tok yetiştiği dönem itibari ile çok sayıda Kur'an ve mûsikî üstadından istifade etmiş, yedi yaşından itibaren hem öksüz ve hem yetim kalmasına rağmen azmiyle, sabrıyla ve kararlılığıyla günümüzün en önemli okuyucuları arasında yerini almıştır. “Ben Kur'an'ın Kölesiyim.” diyerek hayat felsefesini tanımlayan İlhan Tok, ömrünü Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun olarak icrâ edilmesine adanarak, düzenlemiş olduğu kurslarla, yetiştirdiği sayısız talebeleriyle, eserleriyle, hizmetleriyle bu sözünü kanıtlamış ve örnek bir şahsiyet olduğunu göstermiştir. Günümüzde sanatıyla meşhur olmuş birçok sanâtkârın ve Kur'an icrâcısının onun rahle-i tedrisatından geçmesi hizmetinin bir göstergesidir. Ayrıca İlhan Tok, yapmış olduğu kaset ve cd çalışmalarıyla, işitsel ve görsel iletişim araçlarında Kur'an-ı Kerim, mevlîd-i şerif ve diğer cami mûsikîsi formlarını usûlüne uygun olarak sergilediği icrâsıyla, birçok okuyucuya örnek teşkil etmiştir. Özellikle Kur'an-ı Kerim'i usûlüne uygun olarak tilâvetindeki tavrı ve tarzıyla geçmişten günümüze ayna tutarak, geleneksel tavrın yaşamasına katkı sağlamıştır.

İlhan Tok'un hayatı, eserleri, mûsikîye dair çalışmaları ile Kur'an ve Mevlîd okuma tavrının incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

1. İlhan Tok'un yetiştiği dönem itibari ile Kur'an-ı Kerim tilâvetinde belli bir tavrı ve tarzı sergilediği görülmektedir. Tok'un tavrının ve tarzının oluşmasında eğitimine başladığı Adapazarı'nda, hâfızlığını tamamladığı hocası Hilmi Ak Efendi'nin etkisinin büyük olduğu söylenebilir.
2. Yapılan çalışmada, İlhan Tok'un Kur'an okuyuşundaki tavrının, İstanbul Nûruosmâniye Camii İmam-Hatiplerinden Akrepoğlu Osman Efendi'den hocasına intikal eden klasik İstanbul tavrı ve tarzı olduğu anlaşılmış, aynı zamanda tilâvetteki tavrı ve tarzıyla Akrepoğlu Osman Nûri Efendi'nin okuyuş tavrının ülkemizdeki ekol temsilcisi olduğu tespit edilmiştir.
3. İlhan Tok'un hocasından kendisine intikal eden ve ekol olarak temsil ettiği tavrın özelliklerini açıklarken, fem-i İstanbul ve tarz-ı Osmâni vurgusu yaparak aynı zamanda klâsik İstanbul tavrına farklı bir yorum getirdiği gözlenmiş, Kur'an tilâvetinde mutedil İstanbul ağzı ve tavrını sergilediği ortaya çıkarılmıştır. Yapılan araştırmada İlhan Tok'un temsil ettiği tavrın en önemli özellikleri şu şekilde tespit edilmiştir:

- a. Tecvîd kural ve kaidelerinden taviz vermemek,
 - b. Tiz perdelerde sesin yüzde yetmişinden fazlasını kullanmamak,
 - c. Aşırı nağme yapmaktan kaçınmak,
 - d. Vasat bir okuyuş sergilemektir.
4. İlhan Tok, tilâvette her ne kadar belli bir ekolü temsil etse de yetiştiği dönem itibarı ile çok sayıda mûsikî üstadıyla tanışmasının, meşklerine katılmasının, icrâlarını dinlemesinin ve birlikte icrâ etmelerinin katkısıyla aynı zamanda kendine has bir tavrının, tarzının ve üslûbunun da olduğu müşahede edilmiştir.
5. Görev hayatındaki en güzel yıllarını Üsküdar'da geçiren İlhan Tok'un, aynı zamanda Kur'an tilâvetinde Üsküdar ağzı ve üslûbunu da yansıttığı görülmektedir.
6. Yapılan çalışmada, Kur'an tilâvetinde, sadece sesin ve nağmenin yeterli olmadığı, her şeyden önce usûlüne uygun olarak, tecvîd kural ve kaidlerine riayet edilerek bir icrâ segilenmesi gerektiği İlhan Tok tarafından ısrarla savunulduğu tespit edilmiştir.
7. Son zamanlarda Kur'an tilâvetinde geleneksel Türk tavrının yerine yabancı tavrın taklid edilmesi, İlhan Tok'un da buna karşı icrâda özellikle milli tavrı savunması, onun Kur'an-ı Kerim icrâsında klâsik Türk tavrının sergilenmesi için harcadığı çabanın bir göstergesidir. Dolayısıyla yapılan çalışmada, her fırsatta Kur'an-ı Kerim tilâvetinde klasik tavrın önemine vurgu yapan İlhan Tok'un, hoca çırak ilişkisi ve meşk usûlüyle tecrübe ettiği klâsik tavrın yaşaması ve yaşatılması için harcadığı çaba ortaya çıkarılmıştır.
8. İlhan Tok'un, Formül Ç-Y-1 çalışması tanıtılarak, Kur'an-ı Kerim'in usûlüne uygun olarak tilâvet edilmesine katkı sağlaması için önemi vurgulanmıştır.
9. İlhan Tok'un İstanbul'da görev yaptığı yıllarda, Cumhuriyet dönemi Kur'an ve mûsikî icrâcılarıyla tanışması, katıldığı meclislerde mûsikî ve edebi sohbetlerin müdavimlerinden olması, aldığı mûsikî eğiminin yanında, İstanbul nezâketiyle yetişmesinde büyük katkı sağlamıştır. Dolayısıyla İlhan Tok'un iyi bir icrâcılığının yanında, günümüzde İstanbul beyefendisi sıfatıyla anılarak örnek bir şahsiyet olduğu gözlenmiştir.
10. Memuriyet hayatına DİB teşkilatında başlayan İlhan Tok, İstanbul ve Ankara'nın en güzide camilerinde imam hatip olarak görev yapmıştır. Bu zaman zarfında, kendi halinde ve içine kapanık bir görev hayatını tercih etmemiş, bilâkis görev yaptığı camilerde hizmetleriyle ses getirmiştir. İnandığı değerlerden hiçbir şekilde taviz

vermemiş, haksızlık karşısında da hiçbir zaman susmamıştır. Dolayısıyla Tok'un aktif bir görev anlayışıyla farklı bir imam hatip profili çizdiği gözlenmiştir.

11. İlhan Tok'un mûsikî ve meşk eğitimi aldığı sanatkârlardan biri de bestekâr Tahir Karagöz'dür. Bu sebeple Tok'un, mûsikîşinâs kişiliğinin, edebi ve bestekâr kimliğinin oluşmasında Karagöz'ün önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.
12. İlhan Tok'un, başta mecid Sesigür olmak üzere dönemin en meşhur mevlîdhanlarıyla tanışması, birçoğuyla din görevlisi olarak birlikte görev yapması, mevlîdi geleneğe uygun olarak icrâ etmesinde Tok'a büyük tecrübe katmıştır. Yapılan çalışmada İlhan Tok'un Kur'an tilâvetindeki tavrıyla birlikte mevlîdin geleneğe uygun olarak icrâ edilmesindeki tarzı ortaya çıkarılmış, tecrübeleri paylaşılmıştır.
13. İlhan Tok'un Kur'an ve mevlîd okuyuşundaki tavrı ve tarzının yanında aynı zamanda cami mûsikîsinin diğer formlarını da icrâ etmesiyle günümüzün en önemli okuyucularından biri olduğu söylenebilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre:

1. Geleneksel İstanbul tavrının günümüzde yaşayan son temsilcilerinden İlhan Tok, Mehmet Ali Sarı gibi hocalarımızın henüz hayatta iken tecrübelerinden istifade edilmesi için, ülke genelinde seminer, konferans ve sempozyum düzenlenmesi, klasik İstanbul tavrının tanıtılarak öneminin vurgulanması, klasik İstanbul tavrına olan ilgiyi artırabilir.
2. Kur'an'ı usûlüne uygun olarak klasik tavrıyla okumak isteyen icrâcıların, özellikle genç okuyucuların, İlhan Tok gibi klasik tavrı günümüze taşıyan üstadlarla tanışmaları, tecrübelerinden istifade etmeleri, okuyuşta klâsik tavrın kazanılmasında büyük katkı sağlayabilir.
3. İcrâda geleneksel tavrını yaşaması ve yaşatılması için ülke genelinde özellikle DİB'in düzenlediği Kur'an-ı Kerim'i Güzel okuma kurslarında, klâsik tavrın temsilcilerinden istifade edilmesi, özellikle tilâvette geleneksel tavrıyla icrâyâ daha fazla yer verilmesi, klasik tavrın yaygınlaşmasına vesile olabilir.
4. İlhan Tok'un bestemiş olduğu eserlerin meşk edilmesi, onun Kur'an tilâvetinde temsil ettiği tavrın ve tarzın tecrübe edilmesine katkı sağlayabilir, Türk Tasavvuf mûsikîsine de zenginlik katabilir.

7. KAYNAKLAR

- ABC Müzik*. (2001). (A. Ajans, Prodüktör) 05 25, 2019 tarihinde muzikbir.org: https://www.muzikbir.org/UyeDetay/abc_muzik/4 adresinden alındı
- Airlinehaber. (2015, 15 25). *THY DC-10 Paris Kazası ve Bilinmeyenler-1*. 02 02, 2019 tarihinde <https://www.airlinehaber.com/thy-dc-10-paris-kazasi-ve-bilinmeyenler-1/> adresinden alındı
- Ak, A. Ş. (2009). *Türk Din Müsikîsi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akaslan, Y. (2018). Son Dönem Karadenizli Merhum Kurralar Sempozyumu. *K.T.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 291-298.
- Akdoğan, B. (2015). Müsikî İle İlgili Kırk Hadis ve Şerhi. *F.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-45.
- Akkuş, M., & Derman, U. (2017). *Mevlid-i Şerif Vesîletü'n-Necât*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları.
- Alaca, A. (2014). Amir Ateş'in Hayatı, Dinî Müsikî Eserleri ve Mevlid-i Şerif Okuma Tavrı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. *M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı*.
- Arel, H. S. (1990). *Türk Müsikîsi Kimindir*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arpa, S. (2016). Müsikînin Temeli Olan "Ses" İle İlgili Kur'an-ı Kerim'de Geçen Bazı Kavramların Tespit ve Tahlili. *A.Ü İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 113-130.
- Aynur, H. Ş. (2015). Hafız İlhan Tok hocaefendi, Hayatı ve Kur'an Eğitim Metodolojisi. *O.M.Ü. İlahiyat fakültesi dergisi*(39), 83-120.
- Behar, C. (2003). *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. İstanbul: Yapı Kredi yayınları.
- Bırışık, A. (2002). *Kıraat, Diyanet Ansiklopedisi*, 426-433 (Cilt 25). Ankara: TDV.
- Bozkurt, N. (1997). *Hadis'te Folklor Eğlence*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları.
- Buhârî, A. b.-C.-(. (2001). *Sahihu'l-Buhârî, I-IX*. (Muhammed-Zehir-b.Nâsır-en-Nâsır, Çev.) Dâru-Tûgu'n-Necât.
- Çağıl, N. (2012). *Tarihten Günümüze Kıraat İlmi*. İstanbul: Uluslararası Kıraat İlmi Sempozyumu D.İ.B. Yayınları.
- Çetin, A. (2010). *Yedi Harf ve Kıraatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

- Çetin, A. (2012). *Tilavet, İslâm Ansiklopedisi, 155-157* (Cilt 2). İstanbul: TDV.
- Çetin, A. (2013). *Kur'an Okuma Esasları*. Bursa : Emin Yayınları.
- Dârimî, E. M.-F. (2000). *Sünen ed-Dârimî* (Cilt IV). (H. S. Sâu'd-Darânî, Dü.) Dâru'l Muğnî Suudi Arabistan.
- Davud, S. b. (1952). *es-Sünen* (Cilt II). (A. S. Ali, Çev.) Mısır.
- Demirci, S. (2004). *99 Esma 99 Dua*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demirtaş, Y. (2009). Türk Din Mûsikîsi Formları. *F.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14*(1), 213-227.
- Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- el-Cezviyye, İ. K. (1988). *Zadü'l Meâd*. (Ş. özen, Çev.) İstanbul: İklim Yayınları.
- Erkılıç, C. (2011). Bilimsel Araştırmalarda Evren ve Örneklem Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı*.
- es-Semerkandî, E.-D. (1996). *Sünei Darimî* (Cilt III). (A. Aydın, Çev.) İstanbul.
- es-Suyûtî, C. (1954). *el-Câmiu's-Sağir fî Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezir* (Cilt II). Mısır.
- Evliyalarımız. (2019). 08 22, 2019 tarihinde <http://www.evliyalarimiz.com/evliyalar/bolu> adresinden alındı
- Gazâli, E. (1975). *İhyâu Ulûmi'd-dîn*. (A. Serdaroğlu, Çev.) İstanbul: Bedir Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2009). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- İbn Mâce, E. (1952). *Sünenü İbn Mâce* (Cilt I). (M. F. Abdulbâki, Dü.) Mısır.
- Kaptan, S. (1991). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Karaçam, İ. (2012). *Kur'an-ı Kerim'in Nuzûlü ve Kıraati*. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.
- Karaçam, İ. (2013). *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okuma Kaideleri*. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ., & Gümüş, S. (2003). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kemiksiz, M. (2017, 4 18). *Hafız İlhan Tok'a Vefa Gecesi, Kur'an Yolunda Sonsuzluğa Çağrı*. 2 27, 2019 tarihinde <https://youtube.com/watch?v=TacSFWsDyhM> adresinden alındı

- Koca, F. (2019, Mart 15). Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlîd ve Dobruca Besteli Mevlîd. *Diyanet İlmi Dergi*, 155-182.
- Mevlânâ. (1997). *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*. (Ş. Can, Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Müslim, b.-H. (1955). Kitabul îman, 147. M. F. Abdul-Bâki, & M. F. Abdul-Bâki (Dü.) içinde, *Sahîh-u Müslîm* (s. 93). Mısır.
- Nesai, E. (1964). Sünenü'n-Nesai. Mısır.
- Okiç, M. T. (1963). *Kur'an-ı Kerim'in Uslûp ve Kıraati*. Ankara: A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Okiç, M. T. (1975). Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemesi. *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Dergisi*(1), 17-75.
- Özalp, M. N. (2000). *Türk Mûsikîsi Tarihi* (Cilt 1). İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Özcan, N. (1994). *Dini Mûsikî. İslâm Ansiklopedisi*, 359-360 (Cilt 9). İstanbul.
- Özcan, N. (2004). *Mevlid. İslâm Ansiklopedisi*, 484-485 (Cilt 29). Ankara: TDV.
- Özcan, N. (2016). *Tahir Karagöz. İslâm Ansiklopedisi*, 20-21 (Cilt EK-2). İstanbul: TDV.
- Özel, A. (2004). *Mevlîd, İslâm Ansiklopedisi*, 484-485 (Cilt 29). Ankara: TDV.
- Öztürk, H. (2018). *Son Devir Karadenizli Merhum kurrâlar Sempozyumu*. Samsun: Erkam Yayınları.
- Pakdil, R. (2014). *Ta'lim Tecvid ve Kıraat*. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.
- Pala, İ. (2014). *Vesiletü'n-Necât (Kurtuluşa Giden Yol)*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pekolcay, N. (2005). *Mevlid Süleyman Çelebi*. İstanbul: Sufi Yayınları.
- Sağman, A. R. (1947). *Meşhur Hafız Sami merhum*. İstanbul: Ahmet Said Matbaası.
- Sağman, A. R. (1951). *Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Seher, V.-i. (2014, ocak 28). *Hafız İlhan TOK Biyografi Slayt*. Şubat 2, 2019 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=r4iaS_4qGOE adresinden alındı
- Sözer, V. (1996). *Müzik Ansiklopedik sözlük*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şen , İ. (2011). *Bestekâr Tahir Karagöz'ün Hayatı ve Eserleri Hakkında bir çalışma*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi): Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Temel, N. (2009). *Kur'an Kıraatında Vakf ve İbtidâ*. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.
- Temel, N. (2013). *Kıraat ve Tecvid Istılahları*. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.

- Tok, İ. (1987). *Hayat ve Hatıratı*. İstanbul: yy.
- Tok, İ. (2004). *İslam Tarihinde Bir İlk Formül Ç-Y-1*. Ankara: yy.
- Tok, İ. (2012). *Kur'an-ı Kerim, tashih-i Huru, Ezan, Kamet, Salâ, İlahiler ve Bazı Bilgiler*. Ankara: yy.
- Tok, İ. (2012). *Kur'an'ın Kölesi Hafız İlhan Tok*. Ankara: yy.
- Tükenmez, Ç., & Akdeniz, A. (2019, 03 25). Geleneksel Cami Mûsikîsi Tavrıyla Bestelenen Bestenen Esmâü'l Hüsnâlar (İlhan Tok'un "Esmâü'l Hüsnâ Bestesi" Örneği). The Journal of Academic Social Science Studies. 05 25, 2019 tarihinde <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7956> adresinden alındı
- Türkdoğan, O. (2000). *Bilimsel Araştırma Metodolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uludağ, S. (1976). *İslam Açısından Mûsikî ve Semâ*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Uygun, M. N. (2001). Kur'an ve Mûsikî. *Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi:34. Kur'an ve Tefsir Araştırmaları II* (s. 50-56). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Uygun, M. N. (2007). Kur'an'ın Mûsikî Okunması. *TDV İstanbul Müftülüğü Din ve Hayat Dergisi*, 53-56.
- Ünal, M. (2005). *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Yavaşca, A. (2002). *Türk Mûsikîsinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.
- Yekta, R. (1986). *Türk Mûsikîsi*. (O. Nasuhioğlu, Çev.) İstanbul: Pan Yayıncılık.

8. EKLER

Ek-1. Şekiller Listesi

Ek Şekil 1. İlhan Tok'un Hâfızlık Hocası Hilmi Ak Efendi'nin Hocası

İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim Okuma Tavrını Aldığı Hâfız Osman Nuri Taşkent Hoca Efendi'nin Fotoğrafı t.y (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 2. İlhan Tok Hocası Hilmi Ak Efendi İle

İlhan Tok'un Adapazarı İli Hendek İlçesi'nde Hâfızlık Yıllarda Hocası Hilmi Ak Hoca Efendi İle Çekilmiş Fotoğrafi t.y (Tok'un Albümünden)

Ek Şekil 3. İlhan Tok'un Talebelik Yıllarından

İlhan Tok'un (Sağda) Talebelik Yıllarında Çekilmiş Fotoğrafi t.y (Tok'un Albümünden)

Ek Şekil 4. İlhan Tok Arkadaşları İle

İlhan Tok'un (Sağdan İkinci), Aralarından Mûsikî Hocası Bestekâr Tahir Karagöz'ünde (Sağdan Üçüncü) Bulunduğu Bir Heyetle Birlikte Çekilmiş Fotoğrafı. Ankara, 04.05.1970 (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 5. İlhan Tok Arkadaşları İle

İlhan Tok'un (Soldan İkinci) Ramazan Ayında Aralarında Amir Ateş'inde (En sağdaki) Bulunduğu Bir Heyetle Gittiği Almanya Seyahatinde Çekilmiş Fotoğrafı. Almanya, 1975 (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 6. İlhan Tok Arkadaşları İle

İlhan Tok'un (Soldan İkinci) İstanbul'da Görev Yaptığı Yıllarda İlim Yayma Cemiyeti Üsküdar Şubesi Yönetim Kurulu Üyeleri İle Çekilmiş Fotoğrafı. İstanbul, 31 Mart 1980 (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 7. İlhan Tok'un Katıldığı İcâzet Merasiminden

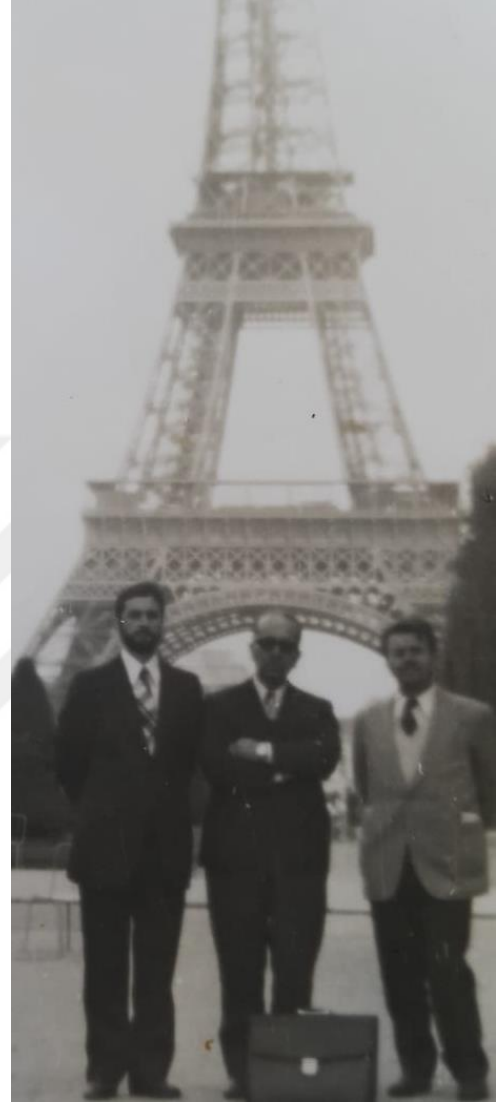
İlhan Tok'un (Ortada) Katıldığı İcâzet Programda Kur'an Tilâvet Ederken Çekilmiş Fotoğrafi t.y (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 8. İlhan Tok'un Ankara'da Görev Yaptığı Yıllarından

İlhan Tok'un (Solda) Ankara'da Görev Yaptığı Yıllarda Zamanın İl Müftüsü Dr. Lütfi Doğan'la (Soldan Üçüncü) Çekilmiş Fotoğrafı. Ankara, 9 Mart 1964
(Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 9. İlhan Tok'un Görevli Olarak Gittiği Paris Seyahatinden

İlhan Tok'un (Birinci Resimde Sağda, İkinci Resimde Solda) 1974 Yılında THY Ait Uçağın Paris'te Düşmesi Sonucu Cenaze Töreni İçin Paris'e Giden Heyetle Birlikte Çekilmiş Fotoğrafı. Fransa, 1974 (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 10. İlhan Tok'un Görevli Olarak Gittiği Almanya Seyahayinden

İlhan Tok'un (solda) Din Görevlisi Olarak Gittiği Almanya'da Zamanın Dortmund Belediye Başkanı'nın (Sağda) Bayram Sabahı Teşekkür Ziyaretine Geldiğinde Hediye Takdim Ederken Çekilmiş Fotoğrafi. Almanya, 1975 (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 11. İlhan Tok Mevlîd Programında Arkadaşları ile

İlhan Tok'un (ortada) Mevlîd Programında Çekilmiş Fotoğrafi. 1966
(Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 12. İlhan Tok Jüri Üyesi Olarak Katıldığı Heyetle Birlikte

İlhan Tok'un (Soldan İkinci) Jüri Üyesi Olarak Katıldığı Bir Heyetle Birlikte Çekilmiş Fotoğrafi t.y (Tok'un Fotoğraf Albümünden)

Ek Şekil 13. İlhan Tok İle Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası

İlhan Tok’la Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası Çekilmiş Fotoğraf. Ankara, 25 Mart 2019

Ek Şekil 14. İlhan Tok İle Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası

İlhan Tok'la Yapılan Kişisel Görüşme Sonrası Çekilmiş Fotoğraf. Ankara, 25 Mart 2019

Ek Şekil 15. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasının TRT' ye Sunduğu Örneği

KUR'ÂN-I KERÎM														
Ağır (Tâhki)	ğ	ı	ğ	ı	ı	ğ	ı	ı	ı	ı	ğ	ı	ğ	ı
Orta (Tedvir)	y	ı	y	ı	ı	y	y	ı	ı	ı	ı	y	ı	y
	ğ	ı	ğ	ı	ı	ğ	ı	ı	ı	ı	ğ	ı	ğ	ı
	ç	y	ç	y	y	ç	ç	y	y	y	y	ç	ı	ç
	E u zü, bil la hi, mi neş şey tanir ra ci m													
	ğ	ı	ğ	ı	ı	ğ	ı	ı	ı	ı	ğ	ı	ğ	ı
	ç	y	ç	y	y	ç	ç	y	y	y	y	ç	ı	ç
	Bis mil la hir rah ma nir ra hıy m													
	ğ	ı	ğ	ı	ı	ğ	ı	ı	ı	ı	ğ	ı	ğ	ı
	ç	y	ç	y	y	ç	ç	y	y	y	y	ç	ı	ç
	In ne, ha zel, kur a ne, yeh di, lil le ti, hi ye, ek vem													
	ğ	ı	ğ	ı	ı	ğ	ı	ı	ı	ı	ğ	ı	ğ	ı
	ç	y	ç	y	y	ç	ç	y	y	y	y	ç	ı	ç
	(El İsrâ Sûresi Âyet 79)													
Anlamı : "Gerçekten bu Kur'ân yolun en doğrusuna iletir."														
Not: Kur'ân-ı Kerîm okuyacağınız zaman mutlaka														
"Eûzübillâhimineşşeytânirracim - Bismillâhirrahmânirrahıym"														
deyiniz														
ve														
"Sadekallâhülaıym" diyerek bitiriniz														
:														
Çözümleyiş için lütfen kâğız ve ilgili tabloları bakınız.														

**Ek Şekil 16. İlhan Tok'un Formül Ç-Y-1 Çalışmasının İncelenmesi İçin TRT'ye
Sunduğu Dilekçe**

Konu:
Bilimsel bir çalışmanın
incelenmesi. I6/03/2001

Sayın
Ahmet HATİPOĞLU
Emekli TRT sanatçısı
Klasik Koro ve Tasavvuf Korosu Şefi.
ANKARA

Türkçe yazılan Kur'ân-ı Kerîm Âyetlerinin heceleri üzerine ko-
nulan, TECVİD'e eşit NOTA değerleriyle okunmasına imkân veren bilimsel
çalışmanın, teşkil edeceğiniz bir kurul tarafından incelenerek BİLİMSEL
olup olmadığına karar verilmesi ve tarafıma yazılı olarak bildirilmesini
saygıyla arz ederim.

Eki:
Kur'ân-ı Kerîm'in okunuşu ile ilgili
BİLİMSEL çalışma örneği.

Dışkapı Zirâat Mahallesi Sağ Sokak 5/6
Abdullah UÇAR Apartmanı.
ALTINDAĞ/Ankara.

Tel: 318 50 02
Cep: 0532 284 91 17

Hafız İlhan TOK
Emekli İmam-Hatip
Mütehassıs Ehl-i Kur'

Ek Şekil 17. İlhan Tok'a Formül Ç-Y-1 Çalışması Hakkında TRT'nin Verdiği Rapor

19/03/2001

Bir çalışmayı inceleme ve
sonuç

Radyo ve Televizyonlarda okuduğu Kur'ân-ı Kerîm nedeniyle tanıdığımız **İlhan TOK**:

Kur'ân-ı Kerîm'in okunuş usulleri ve ritmini düzenleyen **TECVİD** esaslarını bilimsel metod geliştirerek **NOTA** değerleriyle de **TECVİD** kural-
larının uygulanarak **TÜRKÇE YAZILAN** Kur'ân-ı Kerîm'in çamur tarzda okuna-
bileceğini gösteren çalışma örneklerini incelememize sunmuş ve sergileyece-
ği okuyuş kategorilerine göre heceler üzerindeki **NOTA** değerlerinin okuyuş
ritmine uyması halinde ortaya konulan çalışma ürününün **BİLİMSEL** olduğu
konusunda **NOTA** uzmanları olarak onayımızı istemiştir.

Sonuç:
İlhan TOK'un sunduğu çalışma örnekleri dikkatle incelendi.

a) **TAHKİK** (ağır okuyuş)
b) **TEDVİR** (orta okuyuş) tarzında isimlendirdikleri okuyuş katego-
rileri kendileri tarafından okundu (seslendirildi)
Gerek **ağır okuyuş**, gerekse **orta okuyuş**larda heceler üzerine
konulan ve kendi beyanlarına göre **TECVİD**'e eşit olduğu ifade
olunan **NOTA** ların kendi okuyuşları (seslendirmeleriyle) uyduğu
anlaşılarak çalışma ürününün **NOTA** değerlerini yansıtmaması sebe-
biyle **BİLİMSEL** olduğu kanaati tarafımızdan paylaşılmıştır.

İNCELEME KURULU

Ahmet Hatipoğlu
Emekli TRT sanatçısı
Klasik Koro ve Tasavvuf
Korosu şefi

Yılmaz Pakalınlar
TRT Repertuar ve inceleme
Kurulu üyesi

(30.03.01)

Kenan Özkan
TRT Ankara Radyosu
Türk Sanat Müziği Müdürü

Ek Şekil 18. İlhan Tok'un Ezanla İlgili Çalışması

EZANLAR

“**SABAH- ÖĞLE- İKİNDİ- YATSI** ezanları ve **CUM'A** namâzı dış **ezân**”(Tahkik=**AĞIR**)
(Her hecenin **MED** esasına göre **TECVİD** değeri)(**Not:**Akşam ve Cum'a iç ezânı **TEDVİR**)
NOT:Heceler üzerindeki $\frac{1}{4}$ =1/4 elif – $\frac{1}{2}$ =1/2 elif – 1 rakamı=1 elif – 3 rakamı=3 elif

4 rakamı=4 elife. $\frac{1}{4}$ =16'lik – $\frac{1}{2}$ =8'lik – 1 rakamı=bir dördlük – 3 rakamı=üç dördlük

4 rakamıda 1'lik notaya eşittir.

EZÂN CÜMLELERİ

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ -----toplam:4.5 elif=4.5 saniye
1-2) AL LA HÜ EK BER---- AL LA HÜ EK BER

1 3 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 1 4 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ -----toplam:11.5 elif=11.5 saniye
3-4)AL LA HÜ EK BER----AL LA HÜ EK BER

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:11.7.5 elif=11.7.5 saniye
1)EŞ HE DÜ EL LÂ İ LÂ HE İL LÂ L LÂ H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:11.7.5 elif=11.7.5 saniye
2)EŞ HE DÜ EL LÂ İ LÂ HE İL LÂ L LÂ H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----:9.7.5 elif=9.7.5 saniye
1)EŞ HE DÜ EN NE MÜ HAM ME DER RA SÜ LÜL LA H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----:9.7.5 elif=9.7.5 saniye
2)EŞ HE DÜ EN NE MÜ HAM ME DER RA SÜ LÜL LA H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:6 elif=6 saniye
1)HAY YE A LES SA LÂ H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:6 elif=6 saniye
2)HAY YE A LES SA LÂ H

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:6 elif=6 saniye
1)HAY YE A LEL FE LÂ H (HA)

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:6 elif=6 saniye
2)HAY YE A LEL FE LÂ H (HA)

1 3 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 1 4 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ -----toplam:11.5 elif=11.5 saniye
1-2) AL LA HÜ EK BER----AL LA HÜ EK BER

4 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{4}$ -----toplam:10.2.5 elif=10.2.5 saniye
1) LÂ İ LÂ HE İL LÂ L LÂ H

Not:Tecvîd ve ideal kurallarla ağır EZÂN okuyuş süresi toplam:97.7.5 elif=97.7.5 saniye

-Cümleler arasın nefes payları (11 nefes)11x6=66 saniye “ :66-----elif=66---- saniye

Genel toplam: 163.7.5 elif=163.7.5 saniye

“ -Nefes payları artsa ki(mekruh)SALÂH-FELÂH heceleri 10'ar saniye fazla uzatıl-
sa dahî EZAN'lar 3.5-4 dakikayı asla geçmez.

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 1 $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ 1 $\frac{1}{4}$ 1 4 $\frac{1}{4}$ ----9 elif=9 saniye
ES SA LÂ TÛ HAY RUM Mİ NEN NEV M “sabah ezânı için”

02/11/2009

Kurrâ Hâfız

İlhan TOK

Ek Şekil 19. İlhan Tok'un Kur'an-ı Kerim İhtisas Kursu Bitirme Belgesi

T. C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

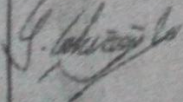
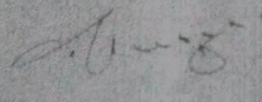
KUR'ÂN-I KERİM İHTİSAS KURSU BİTİRME BELGESİ

İLHAN TOK'A

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 27 HAZİRAN 1969 - 5 MART 1970 tarihleri arasında açılan Kur'ân-ı Kerim İhtisas Kursunda Aşere dersinde gösterdiği başarıdan dolayı bu belge verilmiştir.

(Kıfz Derecesi P.İYİ ; Tashih-i Huruf P.İYİ ; Aşere Bilgisi P.İYİ)

Kurs Öğretmeni SAFVAN ÇAKAR H. KANDAZOĞLU	Dini Hizmetler ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Dairesi Başkanı AHMET BALTACI	Diyanet İşleri Başkanı LÜTFİ DOĞAN
		

**Ek Şekil 20. İlhan Tok'a 1960'lı Yıllarda DİB Tarafından Verilen imama-Hatiplik
Kursu Başarı Belgesi**

63

T. C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

TEKAMÜL KURSU BELGESİ

Kimliği	Dersler	Aldığı
Adı : İlhami	Kur'an-ı Kerim ve Tecvidi	10
Soyadı : Tok	İman ve İslâm Esasları	10
Baba adı : Rasih	Hitabet	10
Doğum yeri : Düzce	Ezan ve Kamet	10
Doğum tarihi : 1937	Türkçe	10
Tahsili : ilkokul	Tarih	8
Sicil No. : 10472	Coğrafya	10
Görevi : Arslanhane c.i.h	Yurt Bilgisi	10
Kurs Süresi : üç ay	Sağlık Bilgisi	8

Yukarıda kimliği yazılı Rasih oğ. İlhami Tok İmam - Hatip kursuna devam ederek P. 11 derece ile belge almağa hak kazanmıştır. / / 196

Kurs Öğretmeni

Kurs Öğretmeni

T.C. Mühür

DAMGA PULU 25

DAMGA PULU 20

Ek-2. Notalar Listesi

Ek Nota 1. Bestenigâr İlâhi-Şanlı Nebî Sen Elçisin

Bestenigâr İlâhi

Şanlı nebî sen elçisin

Güfte: Hâfız İlhan Tok

Beste: Hâfız İlhan Tok

sofyan

Şan lı Ne bi sen el ç i sin

Hak göz de si bir in ci sin

Rah me ten lil â le mîn sin çâ re siz ler

ü mî di sin (saz) ü mî di sin

sa lâ t sa na se lâ m sa na yâ Mu ham med

Al la hüm me sal li a lâ Mu ham med son

Suat Kiliç

Ek Nota 2. Beyâtî İlâhî-İsyânımı Yâd Eyler

BEYÂTÎ İLÂHÎ İsyânımı Yâd eyler

sofyan

Güfte:Hafız İlhan Tok
Beste:Hafız İlhan Tok

İs ya nı mı yad ey ler Mev la Mev la

Mev la di ye ya na rim di da rı nı sey rey ler

Mev la Mev la Mev la Mev la

di ye ya na rim Hu der ya na rim saz

ok şa yın ca yel le ri gi de rir

gi de rir gi de rir gi de rir e lem le ri

ya şar tın ca göz le ri Mev la Mev la

Mev la Mev la di ye ya na rim Hu der ya na lım

arasaz

İsyânımı yâd eyler
2'sahife

The musical score is written on ten staves. The first staff is an instrumental introduction. The second staff begins the vocal melody with the lyrics 'Hu Hu Hu kalp le ri tit re tir or da ü mit'. The third staff continues with 'or da ü mit or da ü mit yeşer tir o se vim li'. The fourth staff has 'a teş tir Mev la Mev la Mev la'. The fifth staff has 'Mev la di ye ya na rim Hu der ya na rim'. The sixth staff is an instrumental bridge. The seventh staff has 'her dem o nu a na rim'. The eighth staff has 'kah gü ler kah gü ler kah gü ler kah gü ler kah'. The ninth staff has 'ağ la rim sev gi siy le ya şa rim Mev la'. The tenth staff concludes with 'Mev la Mev la Mev la di ye ya na rim Hu der ya na rim'.

Hu Hu Hu kalp le ri tit re tir or da ü mit

or da ü mit or da ü mit yeşer tir o se vim li

a teş tir Mev la Mev la Mev la

Mev la di ye ya na rim Hu der ya na rim

her dem o nu a na rim

kah gü ler kah gü ler kah gü ler kah gü ler kah

ağ la rim sev gi siy le ya şa rim Mev la

Mev la Mev la Mev la di ye ya na rim Hu der ya na rim

son

Ek Nota 3. Hicâz İlâhî-Baktığın Güلزâr Solmaz Haşre Kadar

Hicaz " Eser "

Baktığın güzâr solmaz haşre kadar

Güfte:Hâfız.İlhan Tok
Beste:Hâfız.İlhan Tok

sofyan

Bak tı ğın gül zar sol maz
sol maz haş re ka dar saz dar saz
bir na za rın bir na za rın na la nı
han dan e der bir na za rın
bir na za rın na la nı na la nı han
dan e der saz
aş ka dû çar o lan lar
ta be se her in le ye rek
in le ye rek ah ey ler fer yad e
der in le ye rek in le ye rek

Baktığın gülzâr solmaz haşre kadar
2'sahife

Baktığın gülzâr solmaz haşre kadar
Bir nazarın nâlânı handân eder
Aşka dûğâr olanlar tâ-be-seher
İnleyerek âh eyler feryâd eder
Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 4. Hicâz İlâhî- Bir Halde Durmak Olmaz

Hicâz İlâhî
Bir halde durmak olmaz

Güfre:M.Necâti Bursalı
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Bir hâl de dur mak ol maz zik re de lim yâ ren ler

bu nun mis li bu lun maz zik re de lim

yâ ren ler yâ ren ler

Al lah Al lah Al lah Hû Al lah Al lah

Al lah Hû Al lah Al lah Al lah Hû Hû Hû

Hû Hû Hû Hû Hû Hû Hû son

arasaz

su yu muz dağ dan a şar nur o lur râh

met ta şar kâlp ler böy le yu mu şar

zik re de lim yâ ren ler yâ ren ler

Suat Kiliç

Ek Nota 5. Hicâz İlâhî- Hayâlimde Canların Ebedin Yolcuları

Hicaz "Eser"

Hayâlimde canların ebedin yolcuları

Güfte:Hâfız İlhan Tok

Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Ha yâ lim de can la nır

e be dîn e be dîn e be dîn e be dîn

yol cu la rı (saz) ki mi şen

ki mi na lân e be dîn e be dîn

e be dîn yol cu la rı (saz)

söz le ri ni tu tan lar söz zü nü söz zü nü

söz zü nü söz zü nü u nu tan lar (saz

) ki mi şen ki mi üz gün

e be dîn e be dîn e be dîn

yol cu la rı

Saat Kilit

Son

Ek Nota 6. Hicâz İlâhî-Ey Dertlere Dermân Olan

Hicaz İlâhî
Ey dertlere dermân olan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Ey dert le re der mân o lan

bu fa kir gü nah ka rı gör saz gör saz

ey â le me rah met sa çan saz

bu a ciz is ka rı gör saz gör

arasaz

bi li rim ki af e der sin

yal va ran la rı se ver sin saz se ver sin

kul la rı nı sen bi lir sin

bu ga rip â şı kı nı gör

Suat Kiliç
son

Ek Nota 7. Hicâz İlâhî-Herşey Senin Güzel Mevlâ'm

Hicaz İlâhî
Herşey senin güzel Mevlâ'm

Güfre:Hâfiz İlhan Tok
Beste:Hâfiz İlhan Tok

sofyan

Aranağme

Her şey se nin gü zel Mev lam öy le di yor

eş siz ke lâm her dem ağ lar yal va rı rım

a cı ba na Ra him Mev lam Ra him Mev lam

Arasaz

ça re si ze sen a a cır sin

kâ i na ta nûr çar sin be nim ar zum

ce mâ lin dir ver mû ra dım Ke rim Mev lam

Suat Kiliç

Ek Nota 8. Hicâz İlâhî-İmân Bir Cevher Verilmişse Eğer

HICÂZ İLÂHÎ
İmân bir cevher verilmişse eğer

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

İ man bir cev her ve ril miş se e

ğer Al lah Al lah ğer (saz...)

de ğe ri ni bil o sa na ye

ter (saz) de ğe ri ni bil

o sa na ye ter saz

al ça lıp düş me (saz) yer de sù rûn

me me

kan ma ca hi le hûr met et il me

kan ma ca hi le hûr met et il me (saz)

Îmân bir cevher
2'sahife

Al lah Al lah Hû (saz) Al lah Al lah
Hû (saz) Al lah Al lah Hû saz
Al lah Al lah Hû
Al lah Al lah Hû saz Hû

Suat Kılıç
son

Îmân bir cevher, verilmişse eğer
Değerini bil, o sana yeter
Alçalıp düşme, yerde sürünme
Kanma cahile, hürmet et ilme

terennüm
Allah Allah Hû, Allah Allah Hû
Allah Allah Hû, Allah Allah Hû

Ek Nota 9. Hicâz İlâhî-Refik-i Alâ

HICÂZ İLÂHÎ REFİK - İ ALÂ

GÜFTE : HÂFİZ İLHAN TOK
BESTE : HÂFİZ İLHAN TOK

USÛLÜ : SOFYÂN

TA E ZEL DEN BE LA
DE DİK MEV LÂ YA MEV LÂ YA
DOST O DUR BİL UÇ RE FÎ Kİ
A LÂ YA UÇ RE FÎ Kİ A LÂ YA
KUR A NA BAK KUR A NA BAK DÖN A LE Mİ
MA NA YA DÖN A LE Mİ MA NA YA
SEC DE YE VAR SEC DE YE VAR UÇ
UÇ RE FÎ Kİ A LÂ YA
SAZ YOL CU SUN
DUR MA HİÇ YÜ RÜ

MEV LÂ YA MEV LÂ YA KOŞ KOŞ

GEL Dİ YOR GİR GİR

CEN NE Tİ ME VÂ YA SAZ

BUN CA İK RÂM

SA NA SA NA HAM DET

MEV LÂ YA VÂ Dİ HAK TIR VÂ Dİ HAK TIR

UÇ UÇ RE FÎ Kİ A LÂ YA SON

TÂ EZELDEN BELÂ DEDİK MEVLÂYA
DOST ODUR BİL, UÇ REFÎK-İ A' LÂYA
KUR' ÂN ' A BAK , DÖN ÂLEM-İ MA' NÂYA
SECDE'YE VAR , UÇ REFÎK-İ A' LÂYA

YOLCUSUN DURMA HİÇ, YÜRÜ MEVLÂYA
KOŞ GEL DİYOR, GİR CENNET-İ ME ' VÂYA
BUNCA İKRÂM SANA, HAMDET MEVLÂYA
VÂDİ HAKTIR, UÇ REFÎK-İ ALÂYA

21.07.2015

Ek Nota 10. Hicâz İlâhî-Tatlı Tatlı Esen Yeller

HİCÂZ eser
Tatlı tatlı esen yeller

Güfre:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Tat lı tat lı e sen yel ler ne an la tır ne söy ler ler

şı ril şı ril a kan su lar ne an la tır ne söy ler ler

dağ lar da a çan çi çek ler an ber gi bi ko kan gül ler

se her ler de ö ten kuş lar ne an la tır ne söy ler ler

arasaz

Mev la ya a çı lan e ler yer le re e ği len dal lar

Al la hı zik re den dil ler ne an la tır ne söy ler ler

ha yal ler le ge çen yıl lar kı vıl cı mı söy nen kül ler

kab rin de bek le yen kul lar ne an la tır ne söy ler ler

son

Ek Nota 11. Hicâz İlâhî-Uyan Ey Kul Yatma Uyan

HICAZ İLÂHÎ
"Uyan ey kul yatma uyan"

Güfte: Hâfız İlhan Tok
Beste: Hâfız İlhan Tok

sofyan

U yan ey kul yat ma u yan hem ku lak var

sen de du yan sen de du yan

di yor Al lah i şit tin mi ben güç lü yüm

ba na da yan di yor Al lah

i şit tin mi ben güç lü yüm ba na da yan

Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah

Hay il lâl lah Hay il lâl lah son

Arasaz

ku la kul luk et me sa kin kö tü lü ğe

"uyan ey kul yatma uyan"
2.sahife

ol ma ya kın çağ rı la cak gi de cek sin

gü zel hu zu ru na Hak kın çağ rı la cak

gi de cek sin gü zel hu zu ru na Hak kın

Suat Kılıç

Uyan ey kul yatma uyan
Hem kulak var sende duyan
Diyor Allah işittin' mi ?
Ben güçlüyüm bana dayan
Allah Allah Hay illallah

Kula kulluk etme sakın
Kötülüğe olma yakın
Çağrılacak gideceksin
Güzel huzûruna Hakk'ın
Allah Allah Hay illallah

Ek Nota 12. Hüseyinî İlâhî-Birdir Tekdir Ezeldir, Allah Azze Ve Celle

HÜSEYİNİ İLÂHÎ
Birdir tekdir ezeldir, Allah Azze ve Celle

Güfte: M.Necati Bursalı
Beste: Hâfız İlhan Tok

sofyan

Aranağme

Bir dir tek tir e zel dir Al lah Az ze ve Cel le

gü zel hem ne gü zel dir Al lah Az ze ve Cel le ve Cel le

saz

an la maz mı sin ha la bir ebe di mu al la

Ke rim A liy yül a la Al lah Az ze ve Cel le ve Cel le

ol der ca nı var e der hep ken di ne yar e der

ku lu bah ti yar e der Al lah Az ze ve Cel le ve Cel le

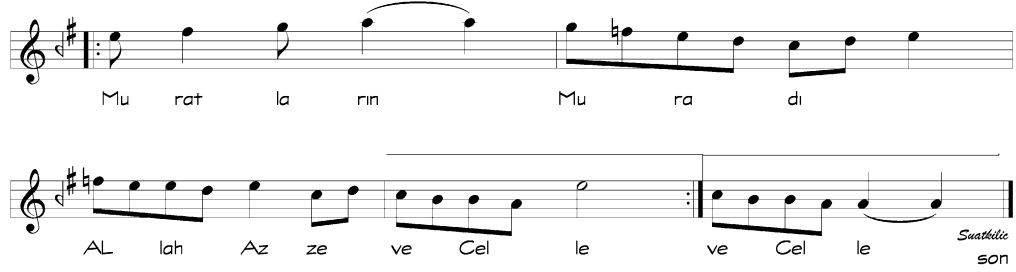

saz

du yar a hı fer ya dı dil ler de tat tır a dı

Birdir tektir ezeldir Allah Azze ve Celle
2'Sahife

Birdir tektir ezeldir, Allah Azze ve Celle
Güzel hem ne güzeldir, Allah Azze ve Celle

Anlamaz' mısın hâlâ, bir ebedî muallâ
Kerîm Alıyyül a' lâ, Allah Azze ve Celle

Ol der cânı var eder, hep kendine yâr eder
Kulu bahtiyâr eder, Allah Azze ve Celle

Duyar âh-ı feryâdı, dillerde tatdır adı
Muratların murâdı, Allah Azze ve Celle.

M.Necati Bursalı

Ek Nota 13. Hüseyinî İlâhî-Bizden Yakın O Bizlere

HÜSEYİNİ İLÂHÎ
Bizden yakın o bizlere

sofyan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Biz den ya kın o biz le re fer ma nı var se zen le re

yar dım e den güç süz le re Mev la mız dır Ham de de lim

yar dım e den güç süz le re Mev la mız dır Ham de de lim

arasaz

bah şet ti ği Dev let le re lût fet ti ği ni met le re

der ma nı mız dır dert le re iç ten i ğe Ham de de lim

der ma nı mız dır dert le re iç ten i ğe Ham de de lim

Suat Kılıç

son

İlhâm veren Nebîlere
ikrâm eden Velîlere
rütbe veren Şehitlere
O' dur elbet Hamdedelim

Îmân ettik gerçeklere
bize acır, yakmaz nâre
vâdettiği Cennetlere
koyar elbet Hamdedelim

Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 14. Hüseyinî İlâhî- Ey Habîbi Rabbenâ

Hüseyinî İlâhî
Ey Habîbi Rabbenâ

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Usulü:Sofyan

Aranağme

Ey Ha bi bi Rab be na yü züm sür sem rav za na

ağ lar dim ka na ka na sa la tû

se lam sa na se lam sa na

Al la hüm me sal li a la Mu ham med

Al la hüm me sal li a la Mu ham med son

muh ta cız biz sev gi ne o sim sı cak il gi ne

al bi zi fir dev si ne Sa la tû

se lam sa na se lam sa na

biz ler i çin ağ la dın yü re ği ni dağ la dın

af fi mi zi di le di n Se la tû

se lam sa na § se lam sa na

sen a le me Rah met sin gü zel lik te ör nek sin

var lık i çin de tek sin Se la tû

se lam sa na se lam sa na §

Ey Habîb' i Rabbenâ, yüzüm sürsem ravzana
 Ağlardım kana kana, salât-ü selâm sana
 Allâhümme salli alâ Muhammed
 Allâhümme salli alâ Muhammed

Muhtâcız biz sevgine, o simsicak ilgine
 Al bizi firdevsine, salât-ü selâm sana
 Allâhümme salli alâ Muhammed
 Allâhümme salli alâ Muhammed

Bizler için ağladın, yüreğini dağladın
 Affımızı diledin, salât-ü selâm sana
 Allâhümme salli alâ Muhammed
 Allâhümme salli alâ Muhammed

Sen âleme Rahmetsin, güzellikte örneksin
 Varlık içinde teksin, salât-ü selâm sana
 Allâhümme salli alâ Muhammed
 Allâhümme salli alâ Muhammed

Ek Nota 15. Hüseyinî İlâhî-Ey Mevlâ Aşkına Yanan Ömür Bitti

HÜSEYİNİ İLÂHÎ
Ey Mevlâ aşkına yanan ömür bitti

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

E y Mev la aş kı na ya nan
ö mür bit ti geç ti gi der
geç ti gi der bu ha ya
ti son suz sa nan ö mür
bit ti geç ti gi der bağ la nıp
ta al dan di ğin o yun la rı
na ka n di ğin hıç
bit me ye cek san di ğin ö mür
bit ti geç ti gi der son

Ek Nota 16. Hüseyinî İlâhî-Garip Gönül Figân Eder

HÜSEYİNİ İLÂHÎ
"Garip gönül figân eder"

usulü:sofyan

Beste:Hâfiz İlhan Tok
Güfte:Hâfiz İlhan Tok

Aranagme

ga rip gö nül fi gan e der

has ret çe ken na lan e der

tit re yen kalp ni yaz e der

dos tu se ven o na gi der

dos tu se ven o na gi der

arasaz

dü şü nen ler çok zik re der

Garip gönül figân eder
2 Sahife

gü nü so nu hep fik re der
ni met le re şü kür ler der
ku sur la ra tev be e der
ku sur la ra tev be e der

Suat Kâzım
son

Garip gönül figân eder
Hasret çeken nâlân eder
Titreyen kâlp niyâz eder
Dostu seven O' na gider

Düşünenler çok zikreder
Günü-sonu hep fikreder
Nîmetlere şükürler der
Kusurlara tevbe eder.

Ek Nota 17. Hüseyinî İlâhi-Hayâtım Sen Hayâlim Sen

Hüseyinî İlâhi
"Hayâtım sen hayâlim sen"

sofyan

Güfte:Hâfız.İlhan Tok
Beste:Hâfız.İlhan Tok

Ya Al lah Hu Hu Ya Rah man Hu Hu
Ya Set tar Hu Hu Ya Gaf far Hu Hu son
Ha ya tım sen ha ya lim sen göz ler nu ru
neş em sin sen saz saz ge cem sen sin
gün dü züm sen be ni se ven sev gi li sen
sev gi li sen arasaz
tek aş kim sen ma bu dum sen
yer de gök te her yer de sen
ki yam da sen rü ku da sen sec de ler de se lam da sen se lam da sen D.c
se her ler de zik rim de sen fik rim sen sin

Hayatım sen, hayalim sen
2.Sahife

di lim de sen saz sen saz ağ la tan sen
gül düren sen fer ya dı mı din de ren sen
din di ren sen arasaz
Cen ne tim sen ce mâ lim sen
be ni se ven kâl bîm sîn sen
her ha lim le ü mi dim sen son ne fes te al beni sen al beni sen D.c

Yâ Allah Hû Yâ Rahmân Hû Yâ Settâr Hû Yâ Gaffâr Hû

Hayâtım sen hayâlîm sen
Gözler nûru neşemsin sen
Gecem sensin gündüzüm sen
Beni seven sevgili sen

Tek aşkım sen, mabûdum sen
Yerde gökte her yerde sen
Kıyâmda sen rukûda sen
Secdelerde selâm' da sen

Ek Nota 18. Hüseyinî İlâhî-Rabb'im Allah Dinim İslâm

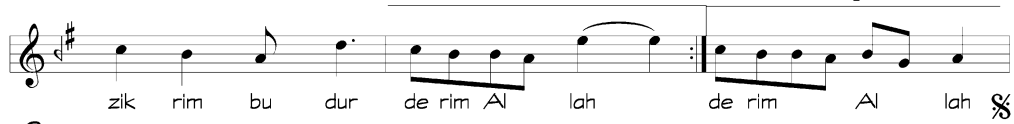
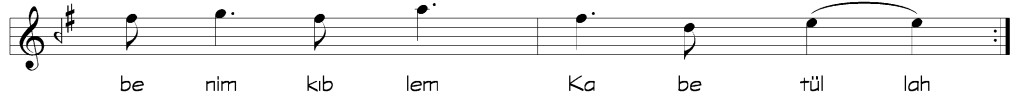
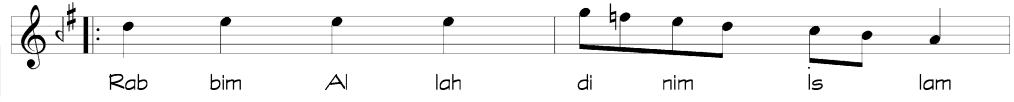
Hüseyinî İlâhî
Rabb'im Allah, dînim İslâm

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

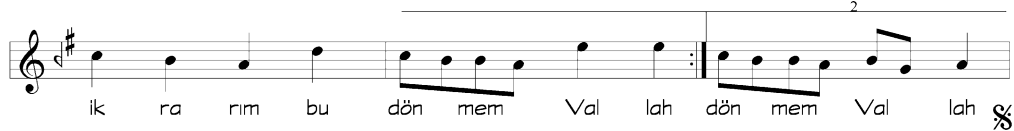
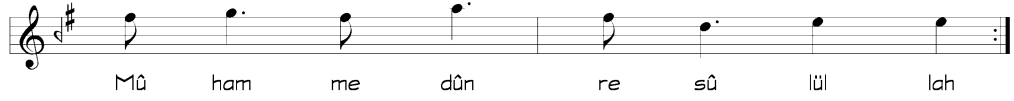
sofyan %

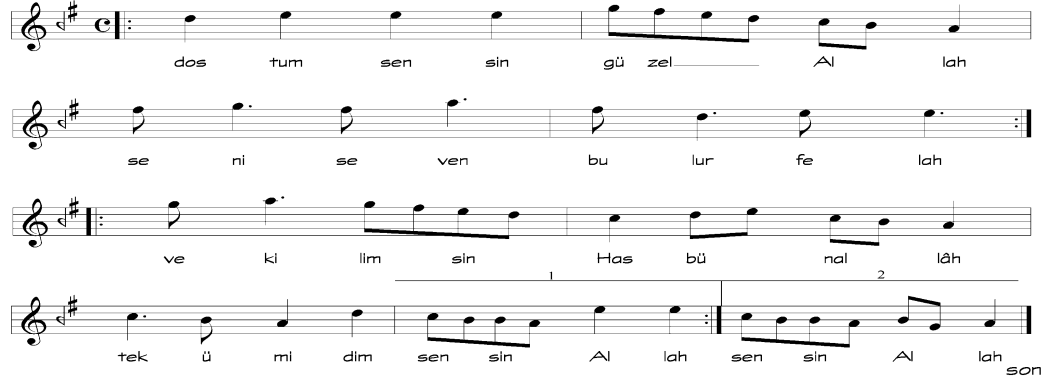
1.

2.

Rabb'im Allah ,dînim islâm
2'sahife

Rabb'im Allah dinim İslâm
Benim kiblem Kâbetü'llah
Kitâbımdır kelâmü'llah
Zikrim budur,derim Allah
Hâbîbullah ümmetiyim
Mûhammedün Resûlü'llah
Mü'min' im hem Müslümânım
İkrârım bu,dönmem vallah
Dostum sensin güzel Allah
Seni seven bulur felâh
Vekîlîmsin Hasbünallâh
Tek ümîdim sensin Allah.

Ek Nota 19. Hüseyinî İlâhî-Salât Sana Selâm Sana Muhammed'im

HÜSEYİNİ
Salât sana selâm sana Muhammed' im

Sa lât sa na
se lam sa na
Mu ham me dîn
Mu ham me dîn ne bi le rin
nü bûv ve ti
Ve li le rin ve la
ye ti Al la hın
Rah met a ye ti
sa lât sa na se lam sa na

Suat Kılıç

Not: Bu eser Merhum Tahir Karagözden talebesi Hafız İlhan Tok' a
İhtikali esas alınarak Hafız İlhan Tokun okuyuşundan notaya alınmıştır

Ek Nota 20. Hüseyinî İlâhî-Selâm Sana Ey Rasuller Rehberi

Hüseyinî İlâhî
Selâm sana ey Rasuller rehberi

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

usulü:düyek

se lam₁ sa na ey Re sül₂ ler

reh be ri (saz) reh be ri

Sa lat sa na in sül₂ cın₂

Pey gam be ri Pey gam be ri

arasaz

se na e₁ der Me lek le rin her bi ri₂

her bi ri (saz) her bi ri

sa lat sa na ey Ne bi ler₂

ser ve ri ser ve ri

Suat Kılıç
son

Ek Nota 21. Hüseyinî İlâhî-Yâ İlâhî Aşkınla Yananlardan Eyle Bizi

HÜSEYİNÎ İLÂHÎ
Yâ İlâhî aşkın ile yananlardan eyle bizi

Güfte: M.Necati Bursalı
Beste: Hâfız.İlhan Tok

sofyan

The musical score is written in a single system with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'sofyan'. The lyrics are in Turkish and are written below the notes. The score consists of nine staves of music. The first staff begins with a double bar line and a repeat sign. The second staff has a repeat sign at the end. The third staff has a repeat sign at the end. The fourth staff has a repeat sign at the end. The fifth staff has a repeat sign at the end. The sixth staff has a repeat sign at the end. The seventh staff has a repeat sign at the end. The eighth staff has a repeat sign at the end. The ninth staff has a repeat sign at the end. The lyrics are: Ya i la hi aş kin i le ya nan lar dan ey le bi zi, ya i la hi şev kin i le dö nen ler den ey le bi zi, sen den lu tuf sen den ih san ya Ke rim Al lah ya Süb han, son ne fes i man ile can ve ren ler den ey le bi zi, Arasaz, yüz sü re riz ol Pa yi ne tu tuş tu gön lü müz yi ne, se nin son suz Rah me ti ne e ren ler den ey le bi zi, bu dur dü am ge ce gün düz ne ağ lat ne in let ne üz, ma ka mı Mu ham mede yüz sü ren ler den ey le bi zi. The score ends with a double bar line and the word 'SON'.

Ya i la hi aş kin i le ya nan lar dan ey le bi zi

ya i la hi şev kin i le dö nen ler den ey le bi zi

sen den lu tuf sen den ih san ya Ke rim Al lah ya Süb han

son ne fes i man ile can ve ren ler den ey le bi zi

Arasaz

yüz sü re riz ol Pa yi ne tu tuş tu gön lü müz yi ne

se nin son suz Rah me ti ne e ren ler den ey le bi zi

bu dur dü am ge ce gün düz ne ağ lat ne in let ne üz

ma ka mı Mu ham mede yüz sü ren ler den ey le bi zi

SON

Ek Nota 22. Hüseyinî İlâhî-Yüreğimde Hep O Var Onsuz Aşk Neye Yarar

Hüseyinî "eser"
yüreğimde hep o var, onsuz aşk neye yarar

Güfre:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

düyek

Yüreğim de hep o var onsuz aşk
ne ye ya rar (saz) ne ye ya rar (saz)
a çarım sır larımı
o dur o dur an cak ba na yar
(arasaz)
kalp ve dil o nu a nar
ya re le rim o sa rar
gi de rir gam larımı
o dur o dur an cak ba na yar son

Ek Nota 23. Hüseyinî İlâhî-Yüzümüz Gönlümüz Hakk'a Döndürürüz

Hüseyinî İlâhî
Yüzümüz gönlümüz Hakk'a döndürürüz

Güfte:Hâfiz.İlhan Tok
Beste:Hâfiz.İlhan Tok

sofyan

Al lah Al lah Al lah

Al lah Al lah Al lah

yü zü müz gön lü müz

Hak ka dön dü rü rüz (saz) Hak ka dön dü rü rüz (saz)

kı yam e der rü kû e der

yal va rı rız yal va rı rız yal va rı rız

arasaz

sec de ler de ba ğış di ler ba ğış di ler

yaş dö ke riz ba ğış di ler

yaş dö ke riz Al lah de dik söz ver dik

val lah dön me yiz val lah dön me yiz

arasaz

Mes cid ler Al la hın

aşk la zik re de riz (saz) aşk la zik re de riz (saz)

Mev la mız Al lah

o na kul luk ey le riz ey le riz

Yüzümüz gönlümüz Hakk' a döndürürüz
Kıyâm eder rukû' eder yalvarınız,yalvarınız

Secdelerde bağış diler,yaşdökeriz
Allah dedik sözverdik vallah dönmeyiz,

Mescidler Allâh' ın aşkla zikrederiz
Mevlâ' mız Allah, ona kulluk eyleriz.

Hâfız.İlhan Tok

Ek Nota 24. HÜZZÂM İLÂHÎ-Allah Ol Derse Olur, Sarp Kayalar Yol Olur

HÜZZAM İLÂHÎ
Allah ol derse olur, sarp kayalar yol olur

usulü:sofyan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

ARANAĞME

Al lah ol der se o lur sarp kaya lar
yol o lur yol o lur
sö ner a teş gül o lur Al lah ol der se o lur
ol de di ği an o lur em rey ler se
yok o lur yok o lur
zik re den dil şad o lur Al lah ol der se o lur
a şık hak ka yol bu lur dos tu na va
sil o lur sil o lur
her i şî a san o lur Al lah ol der se o lur

Allah ol derse olur
2'sahife

kul kâh ib ra him o lur sab re der Ey

yüb o lur yüb o lur

şük re der Da vud o lur Al lah ol der se o lur

kim Al la ha yar o lur her ne fe si

Hay o lur Hay o lur

Gen ne te va ris o lur Al lah ol der se o lur

Suat Kılıç
son

Ek Nota 25. Hüzzâm İlâhî-Annem

HÜZZÂM " ESER "

Annem

Güfte:Hâfız İlhan Tok

Beste:Hâfiz İlhan Tok

usulü:sofyan

ARANAĞME

E sen yel ler de

hep sen (saz) sen sin be ni süs le yen

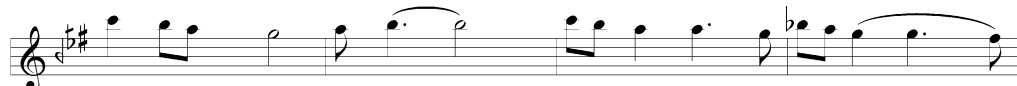
saz gül bah çesi dir

si nen yas la na yim mı An nem yas la na yim

mí An nēm sàz yǔ zūn

ben zi yor a ya ba ka rim ba ka rim

ba ka rim do ya do ya

yap tı ğın her_ du a ya be ni i liş tir An nem

be ni be ni i lış tir An nem

Hüzzâm eser Annem
2'sahife

arasaz An ne ci han

te me li saz baş ka ne baş ka ne baş ka ne

söy le me li o lan cen net e me li

iç ten deme li An nem iç ten deme li iç ten deme li

An nem saz di lin den bal sü zü lür

se ni ü zen se ni ü zen üzü lür saz a yak la rın

ö pü lür u zat ö pe yim An nem saz u zat

u zat u zat ö pe yim an nem *Suat Kiliç*

son

Ek Nota 26. Hüzûm İlâhî-Biz Allah'ın Kuluyuz

HÜZZAM İLÂHÎ BİZ ALLAHIN KULUYUZ

USÛLÜ : SOFYAN

GÜFTE : HÂFİZ İLHAN TOK
BESTE : HÂFİZ İLHAN TOK

The musical score is written in a single system with ten staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as notes, rests, and slurs.

BİZ AL LA HIN KU LU YUZ

BU A LEM DE YOL CU YUZ

HER DEM ŞU NU SÖY LE RİZ

LÂ İ LÂ HE İL LAL LAH

LÂ İ LÂ HE İL LAL LAH

(SAZ)

TES BİH E DEN ME LEK LER

BİZ LE RE AF Dİ LER LER

DUR MA DAN BU NU DER LER

BİZ ALLAH'IN KULUYUZ, BU ALEMDE YOLCUYUZ
HERDEM ŞUNU SÖYLERİZ, LÂ İLÂHE İLLALLAH
TESBİH EDEN MELEKLER, BİZLERE AF DİLERLER
DURMADAN BUNU DERLER, LÂ İLÂHE İLLALLAH

NEBİLERLE VELİLER, HAKK'I DAİM ANDILAR
ZİKRETTİLER HER NEFES, LÂ İLÂHE İLLALLAH
ARŞAN RAHMET İNDİRİR, KÂPLERE SÜKÜN VERİR
KULU HAKKIA SEVDİRİR, LÂ İLÂHE İLLALLAH

DERTLERE DERMAN VERİR, ELEMLERİ DİNDİRİR
NİCE SIRRA ERDİRİR, LÂ İLÂHE İLLALLAH
ARİFLERİN ZİKRI BU, LÂ İLÂHE İLLALLAH
AŞIKLARIN ŞARABI, LÂ İLÂHE İLLALLAH

ATEŞLERE SİPER OLUR, SÖYLEYENLERE ŞEFİ
KELÂMULLAHIN ÖZÜ, LÂ İLÂHE İLLALLAH
ÖTEN KUŞLARIN SESİ, DİNLEYENİN NEŞESİ
BÜLBÜLLERİN BESTESİ, LÂ İLÂHE İLLALLAH

GÜNEŞ, AY VE YILDIZLAR, SIRA SIRA BULUTLAR
DİYOR İNEN RAHMETLER, LÂ İLÂHE İLLALLAH
OVALARLA YAMAĞLAR, DAĞLAR, TAŞLAR, AĞAÇLAR
BUNU SÖYLER YAPRAKLAR, LÂ İLÂHE İLLALLAH

ZİKİRLERİN YÜCESİ, ŞEHİTLERİN NEFESİ
ARŞ VE KÜRSİ'NİN SESİ, LÂ İLÂHE İLLALLAH
HİÇBİR ŞEY YOK ALLAH VAR, O HERŞEYDEN HABERDAR
ZİKREDEDİ YAKMAZ NAR, LÂ İLÂHE İLLALLAH

Ek Nota 27. Hüzûm İlâhî-Ey Allah'ım Senden Gayri Dost Olmaz

Hüzûm İlâhî
Ey Allâh' ım senden gayri dost olmaz

usulü:sofyan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Ey Al la him sen den gay ri dost ol maz

ya rim sen sin sen den baş ka yar ol maz

ya rim sen sin sen den baş ka yar ol maz

Ta bip sen sin dert le ri me ça re ol

şı fa 2 sen de yâd el ler de bu lun maz (saz)

bu lun maz 1 Arasaz 2

Rah me ti ne maz har o lan yo rul maz

Al lah Al lah di yen kalp ler da ral maz

Al lah Al lah di yen kalp ler da ral maz

Ey Allâh'im senden gayrı dost olmaz
2'Sahife

Ey Allâh'im senden gayrî dost olmaz
Yârim sensin, senden başka yâr olmaz
Tabîb sensin, dertlerime çâre ol
Şifâ sende, yâd ellerde bulunmaz

Rahmetine mazhar olan yorulmaz
Allah Allah diyen kâîpler daralmaz
Çâre sensin feryâdîma devâ ol
Şifâ sende, yâd ellerde bulunmaz

Ek Nota 28. HÜZZÂM İLÂHÎ-Ey Nebiyy'î Muhterem

HÜZZAM İLÂHÎ
Ey Nebiyy'î muhterem

Güfte: M. Necati, Bursalı
Beste: Hâfız İlhan Tok

Usulü: Devrihindi

Ey Ne biy yi mu h te rem (saz) hep se nin i

zin de yiz (saz) zin de yiz (saz)

ey le biz le re ke rem hep se nin i

zin de yiz (saz) zi de yiz (saz)

aş kın gö nül de pı nar yü re ğim ni

ce ya nar ce ya nar (saz)

a lem de genç ih ti yar hep se nin i

zi de yiz (saz) zi de yiz (saz)

Suat Kılıç
son

Ek Nota 29. Hüzûm İlâhî-Hayâl Âleminden Sana Yalvarırım

Hüzûm "eser"
Hayâl âleminden sana yalvarırım

Beste:Hâfız,İlhan Tok
Güfte:Hâfız,İlhan Tok

usulü: devrihindi

Ha yal a le min den sa na
sa na sa na yal va rı rım saz
bi ça re yim na la nım sil
sil sil sil göz yaş la rım son
arasaz
ah saz seni sev mek se ni sev mek
sen le ol mak sen le ol mak Mi - ra cım
saz
sen e zel ebe dim sin hem a şı ğı nım

Ek Nota 30. HÜZZÂM İlâhî-İşte İkrârım Âmentü Billâh

HÜZZÂM
İşte İkrârım Âmentü billâh

Güfte:Hâfız.İlhan Tok
Beste:Hâfız.İlhan Tok

usulü:sofyan

İş te ik ra rım a men tû bil lah

a men tû bil lah sön dūr me nu ru

dos tum ya Al lah dos tum ya Al lah

cüm le me lek ler kul la rı iz ler

kul la rı iz ler tek tir di lek le

af fin ya Al lah af fin ya Al la

aranagme

Ku lu yü cel ten Kur a nin i zi

Kur a nin i zi i man la bi zi

İşte İkrârım Âmentü billâh
2'sahife

ya şat ya Al lah ya şat ya Al lah

i nan dik biz ler Pey gam ber le re

Pey gam ber le re Mu ham me di ne

sev dir ya Al lah sev dir ya Al lah

Suat Kılıç

son

İşte İkrârım Âmentü billâh
Söndürme nûru dostum yâ Allah

Cümle Melekler kulları izler
Tekdir dilekler affın yâ Allah

Kulu yücelten Kur'ân' ın izi
Îmanla bizi yaşat yâ Allah

İnandık bizler Peygamberlere
Muhammed' ine sevdır yâ Allah

Güzel yaşarsan öyle ölürsün
Cennette dersin Elhamdülillâh
Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 31. Hüzzâm İlâhî-Kalbe Hükmeder Allâhü Ekber

HÜZZÂM İLÂHÎ
Kâlbe hükmeder Allâhü ekber

usulü:sofyan

Güfre:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Kal be hük me der (saz Al la hü ek ber (saz)

her şey zik re der Al la hü ek ber (saz)

her şey zik re der Al la hü ek ber (saz)

E zan da söz ler Al la hü ek ber

o ku yan söy ler Al la hü ek ber (saz)

o ku yan söy ler Al la hü ek ber

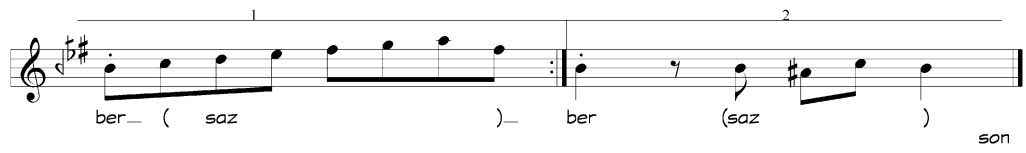
Arasaz

Ki yam da tah mid Al la hü ek ber

Rü ku da ta zım Al la hü ek ber

Al la hü ek ber

Kalbe hükmeder Allahüekber
2.Sahife

Ek Nota 32. Hüzûm İlâhî-Nakkaş Tepeden Seni Seyrettim Ey İstanbul

Hüzzam eser
Nakkaştepeden seni seyrettim ey İstanbul

Güfte: Hâfız İlhan Tok
Beste: Hâfız İlhan Tok

sofyan

Nak kaş te pe den se nisey ret tim ey

is tan bul saz

is tan bul saz

kül le nen aş kı mı

ta ze le din ey is tan bul

saz kü l le nen aş kı mı

ta ze le din ta ze le din

ey is tan bul saz

ya şa nır sır la rı sen de

saz e zel e zel

Nakkaş tepeden seni seyrettim ey İstanbul
2'sahife

e zel ve e be din ya şa nır

sir la rı sen de e zel

e zel e zel ve e be din

saz se ni öv müş

se ni öv müş gü zel ler

gü ze li ey is tan bul

se ni öv müş gü zel ler gü ze li ey

is tan bul

Suat Kiliç
son

Ek Nota 33. HÜZZÂM İLÂHÎ-Nebîlerin Baş Tacısın

HÜZZÂM İLÂHÎ Nebîlerin baş tacısın

usulü:sofyan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Ne bi le rin baş ta cı sın şe fa at ya

Re sū lel lah Re sū lel lah

mū min le rin min ha cı sın şe fa at ya

Re sū lel lah Re sū lel lah

Rah me ten ill A le min sin hem şe fi ul mūz nı bin sin

dert li le rin i la cı sın şe fa at ya

Re sū lel lah Re sū lel lah

arasaz

Nebîlerin baştacısın
2'sahife

sen el çi sin şa hit Al lah iş te bür han—

a ye tül lah a ye tül

Mü ham me dün Ra sü lül lah şe fa at ya

Ra sü lal lah Ra sü lal lah

se ven le rin bu lur fe lah

şöh re tin dir Ha bi bül lah

ka bul ey ler yü ce Al lah şe fâ at ya

Ra sü lal lah Ra sü lal lah

SON

Ek Nota 34. HÜZZAM İLÂHÎ-Ref Olundu Huzûra Şefâat Kân-ı Ahmed

HÜZZAM İLAHÎ
Ref olundu huzûra Şefâat kân-ı Ahmed

usulü:düyek

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Aranağme

Ref o lun du hu zu ra Şe fa at ka

ni Ah med ni Ah med

Şe bi Mi rac bu ge ce ey üm me ti Mu ham med

arasaz

sec de et Hak ka yal var bu dur ku lun

Mi ra cı saz mi ra cı saz

Şe bi Mi rac bu ge ce ey üm me ti Mu ham med

Ref olundu huzûra Şefâat kân-ı Ahmed
Şeb-i Mi' râc bu gece ey ümmet' i Muhammed
Secde et, Hakk' a yalvar, budur kulun Mi' râcı
Şeb-i Mi'râc bu gece ey ümmet' i Muhammed

Ek Nota 35. Hüzûm İlâhî-Selâm Allah Diyenlere

Hüzûm İlâhî
Selâm Allah diyenlere

Güfre:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Se lam Al lah di yen
le re se lam i man e den
le re le re
se lam Hak bir di yen le re
se lam has kul la ra se lam
saz
bi mi râ ca se lam o
baş ta ki ta ca
se lam sa hi bi mi

Selâm Allah diyenlere
2'sahife

ra ca se lam o baş
ta ki ta ca se lam Cib ri
li e mi ne se lam
hem eb ra ra se lam

Suat Kilitçi
son

Selâm Allah diyenlere
Selâm İmân edenlere
Selâm Hak bir diyenlere
Selâm has kullara selâm

Selâm SÂHİB-İ MÎ' RÂC' a
Selâm O' Baştaki Tâc' a
Selâm CİBRÎL-i EMÎN' e
Selâm, hem EBRÂR' a selâm

Ek Nota 36. Hüzzâm İlâhî-Zâkir Zikreder Şâkir Şükreder

Hüzzâm İlâhî
Zâkir zikreder şâkir şükreder

Güfte: Hâfız İlhan Tok
Beste: Hâfız İlhan Tok

sofyan

Za kir zik re der şa kir
şük re der â kil fik re der
Mev la af e der saz
Kur' an zi kir dir. hem de lil
ol ma ya lim on dan gâ fil kâlp ler Al lah
der bu nu bil o cö mert tir ih san e der
kalp ler Al lah der bu nu bil o cö mert tir ih san e der
arasaz
per de li göz ler kalp le bak Nûr nûr dan
kan dil zik ri Hak sen yol cu sun yo lu na bak O doğ ru ya

zâkir zikreder şâkir şükreder
2'sahife

ir şâd e der O doğ ru ya ir şâd e der

saz Hak tan gay rı ö ğüt ya lan

de dik le rim doğ ru i nan yal nız ca Al

la ha bağ lan cen net ce mâl ik ram e der

yal nız ca Al la ha bağ lan cen net ce mâl ik ram eder son

Zâkir zikreder şâkir şükreder
Âkil fikreder Mevîâ af' eder
Kur'ân zikirdir hem delil, olmayalım ondan gâfil
Kâlpier Allah der bunu bil, O' cömerttir ihsân eder

Perdeli gözler kâiple bak, Nûr nûr'dan kandil zikri hak
Sen yolcusun yoluna bak, O' doğruya irşâd eder
Hak' tan gayrı öğüt yalan, dediklerim doğru inan
Yalnızca Allah' a bağlan, Cennet cemâl ikrâm eder

Ek Nota 37. Karcığâr Tevşih-Sensin Âleme Rahmet Cân Efendim

Karcığâr Tevşih

Sensin âleme rahmet, varlığa cân efendim

Güfte:M.Necati Bursalı
Beste:Hilhan tok

sofyan

Sen sin a le me rah met var lı ğa cân e fen dim

se ni öv müş ya rat mış u lu Yez dan

e fen dim u lu Yez dan e fen dim

öy le bir gü zel sin ki sa na Mus ta fa

de nir (saz) de nir (saz)

on se kız bin a le me sen sin sul tan

e fen dim sen sin sul tan e fen dim

arasaz

Cen net ler se nin fey zi ih sa nın dan e ser dir

gü zel ko ku nu ta şır gül er gu van

e fen dim gül er gu van e fen dim

sen Al lah te a la nin mis li yok

Ra sû lü sün Ra sû lü sün

sa na kin gü den le rin ha li duman

e fen dim ha li duman e fen dim

son

Sensin âleme rahmet, varlığa cân efendim
 Seni övmüş yaratmış, ulu Yezdân efendim
 Öyle bir güzelsin' ki, sana Mustafâ denir
 Onsekizbin âleme sensin sultân efendim

Cennetler senin feyzi ihsânından eserdir
 Güzel kokunu taşır, gül, erguvan efendim
 Sen Allah teâlâ' nın misli yok rasûl' üsün
 Sana kin güdenlerin hâli dumân efendim
 M.Necati Bursalı

Ek Nota 38. Kürdîlî Hicâzkâr İlâhî-Arar Yurdunu Rûhum

KÜRDÎ LÎ HICAZKÂR

Arar yurdunu rûhum

Güfte:Hâfız İlhan Tok

Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Aranağme

A rar yur du nu ru

hum bit mez bit mez i nil tim

a him i nil tim a him

saz ça re siz ça re siz bir kim se siz kim se siz bir

sey ya him ga mim
sey ya him ga mim

yok ga mim yok var Al la him son
yok ga mim yok var Al la him

saz

Mev la Mev la Mev la aş kı dır

Arar yurdunu rûhum
2'sahife

The musical score is written on two staves in a key of two flats (B-flat and E-flat). The first staff contains the melody for the first line of the song, with lyrics 'ra him Gü ne şim Gü ne şim' written below it. A long horizontal line connects the end of the first staff to the beginning of the second staff. The second staff contains the melody for the second line of the song, with lyrics 'Gü ne şim o hem ma him saz' written below it. The score ends with a double bar line and a repeat sign. The signature 'Suat Kılıç' is written at the bottom right of the second staff.

Arar yurdunu rûhum
Bitmez iniltim âhim
Çâresiz bir seyyâhim
Gamım yok, var Allâhim

Mevlâ aşkıdır râhim
Güneşim O' hem mâhim
Kimsesiz bir seyyâhim
Gamım yok, var Allâhim

Hâfiz. İhan Tok

Ek Nota 39. Kürdîlî Hicâzkâr İlâhî-Aşkan-ı Müctebâyız

KÜRDÎLÎ HICÂZKÂR İLÂHÎ

AŞKAN - I MÜCTEBAYIZ

USÛLÜ : DEVRİ HİNDİ

GÜFTE : HAFİZ İLHAN TOK
BESTE : HAFİZ İLHAN TOK

A Şİ KA Nİ MÜC TE BA YIZ

HAM DEN LİL LAH HAM DEN LİL LAH Ü MİT VA RIZ

HA Bİ Bİ HAK HA Bİ Bİ HAK ŞE Fİ MİZ

BİZ BİZ ÜM ME Tİ PEY GAM BE RİZ

NE ZİR DİR O BE Şİ Rİ MİZ

HEM Sİ RA CI HEM Sİ RA CI MÜ Nİ Rİ MİZ

HA Bİ Bİ HAK HA Bİ Bİ HAK E FEN Dİ MİZ

BİZ BİZ ÜM ME Tİ

1 PEY GAM BE RİZ 2 PEY GAM BE RİZ SON

Ek Nota 40. Kürdîli Hicâzkâr ilâhî-Güller Açar Aşkına Muhammed'in

Kürdîlihicâzkâr ilâhî
Güller açar aşkına Muhammed'in

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Usulü:sofyan

Gül ler a çar aş kı na aş kı na Mu ham me din
bül bül ö ter şev ki ne şev ki ne Mu ham me din
şev ki ne Mu ham me din (saz.....)
â lem le re rah met de di rah met de di yüce Hak (saz)
yü ce Hak (saz) şöh re ti Ha bî bül lah
Ha bî bül lah Mu ham me din (saz) Mu ham me din
Aranağme
Sa hi bi mî rac o tac o tac Mu ham me din
hu lû kin a zım şa nı Mu ham me din

Güller açar aşkına Muhammed'in
2' sahife

The musical score is written on five staves in a single system. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and half notes, with some measures containing rests. There are repeat signs and a double bar line at the end of the piece. The signature 'Suat Kılıc' is at the bottom right of the score.

şa nı Mu ham me din (saz....
) o na den di se ni
se ni af fet ti Al lah (saz) ti Al lah
ma ka mı Mah mud Mah mud
Mu ham me din (saz) Mu ham me din

Suat Kılıc
Son

Güller açar aşkına Muhammed'in
Bülbül öter şevkine Muhammed'in
Âlemlere râhmet dedi yüce Hak
Şöhreti habîbüllâh Muhammed'in

Sâhibi mi'râc, O' taç Muhammed'in
Hulukın azîm şânı Muhammed'in
Ona dendi "seni affetti Allah" (cc)
"Makâm-ı mahmûd" Mahmûd Muhammed'in

Ek Nota 41. Kürdîli Hicâzkâr Şarkı-Nikah Haktan Emir Kullarına

KÜRDÎLİ HİCÂZKÂR ŞARKI

NİKÂH HAKTAN EMİR KULLARINA

USÛLÜ : SOFYÂN

GÜFTE: HÂFİZ İLHAN TOK
BESTE: HÂFİZ İLHAN TOK

Nİ KÂH HAK TAN E MİR HAK TAN E MİR KUL LA RI NA

O NU SE VEN NAK ŞE DER NAK ŞE DER RU HU NA

ŞEVK VE RİR ŞEVK VE RİR EŞ LE RİN HA YA TI NA

Nİ KÂH Nİ KÂH RAB BİN EM Rİ KUL LA RI NA

ARANAĞME

Nİ KÂH KU LU ÇA ĞI RİR AL LA HA

KU ÇAK LAR MA Nİ O LUR MA Nİ O LUR GÜ NA HA

SÖZ VER ÜM MET OL RA SÛ LÛL LA HA

Nİ KÂH Nİ KÂH HAK KİN EM Rİ KUL LA RI NA

Ek Nota 42. Mâhûr İlâhî-Bir Başkadır Vakt-i Seher

Mâhûr İlâhî
Bir başkadır vakt-i seher

Güfte:Hâfız.İlhan Tok
Beste:Hâfız.İlhan Tok

sofyan

Bir baş ka dir vak ti se her bü tün zer rat fer Yad e der

nur lar i ner yer yû zû ne bir baş ka dir vak ti se her

gö rür sün ay der ya ol muş yıl dız lar zık re ko yul muş

bu lut lar sa sey re dal mış bir baş ka dir vak ti se her

arasaz

Melek ler hep ses le nir ler af is te yen yok mu der ler

u ya nır lar dert li le ri bir baş ka dir vak ti se her

Rızk is te yen yal var ma lı yal nız o na da yan ma lı

ka na ka na Hay de me li bir baş ka dir vak ti se her *Suathîlîc* son

Ek Nota 43. Muhayyer İlâhî-Dâvet Buyurdu Allah Rasûlü Muhammed'i

Muhayyer İlâhî
Dâvet buyurdu Allah rasûl' ü Muhammed' i

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

1.

Da vet bu yur du Al lah Re sül lü Mu

ham me di saz ham me di ka bul et ti

hu zu ra Ha bi bi Mu ham me di

2.

Ha bi bi Mu ham me di saz ham me di

kal dir di hi ca bi nı gös ter di

ce ma li ni saz ce ma li ni la me kan

o lan Al lah mest et ti Mu ham me di

mest et ti Mu ham me di saz ham me di

arasaz

Dâ'vet buyurdu Allah
2'sahife

3.

zik rey le yen me lek ler dev ran e den
fe lek ler saz fe lek ler o na a şık
cen net ler sey ret ti Mu ham me di
sey ret ti Mu ham me di saz ham me di

4.

söy le yen ke lâ mı hak on da en
yü ce ah lâk yü ce ah lâk bi ze ör nek
o la rak gön der di Mu ham me di
gön der di Mu ham me di saz ham me di

Suatkılıç
SON

Ek Nota 44. Muhayyer İlâhi-Günâhım Çok Yüzüm Kara

MUHÂYYER İLÂHÎ

GÜNÂHİM ÇOK YÜZÜM KARA

USÛLÜ : SOFYÂN

GÜFTE : M. HAKKI ÖZER
BESTE : HÂFİZ İLHAN TOK

GÜ NÂ HIM ÇOK YÜ ZÜM KA RA

YAL VA RI RIM RAB BİM SA NA

AT MA BE Nİ SA KIN NÂ RA

AF FET BE Nİ YA RAB BE NÂ

GÜ NAH NER DE O NA DAL DIM

İ BÂ DET TEN U ZAK KAL DIM U ZAK KAL DIM

BEN KEN Dİ Mİ DER DE SAL DIM

AF FET BE Nİ YA RAB BE NÂ BEN KEN Dİ Mİ

DER DE SAL DIM AF FET BE Nİ YA RAB BE NÂ

ARASAZ

GÜNÂHİM ÇOK YÜZÜM KARA

2

RAB BİM SEN SİN KU LUN BE NİM

GÜ VEN Dİ ĞİM RAH MET SEN SİN

RA SŪ LŪ NŪN VAS FI E MİN

AF FET BE Nİ YA RAB BE NÂ

Ö ZER OĞ LU SÖY LER SÖ ZÜ

YA KA RI YOR SO LUK YŪ ZŪ SO LUK YŪ ZŪ

YAŞ LA DO LU İ Kİ GÖ ZÜ

AF FET BE Nİ YA RÂB BE NÂ YAŞ LA DO LU

İ Kİ GÖ ZÜ AF FET BE Nİ YA RAB BE NÂ

SON

Ek Nota 45. Muhayyer Kürdî İlâhî-Hasret Topraklar Suyu

Muhayyer Kürdî "eser"

Hasret topraklar suya

Güfre:Hâfız İlhan Tok

Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Has ret top rak lar su ya kâlp ler
hu zû ra has ret söz de ka lan söz de ka lan
sev gi ler gö çen ler dü â ya has ret
arasaz
gül has ret gü len yü ze bül bül ler gü le has ret
saz se mâ lar bu lut la ra
ge ce ler gü ne has ret ge ce ler gü ne has ret D.C.
has ret e bed yur du na da ra lan

Hasret topraklar suya
2.sâhife

ruh lar has ret câ nân dan ay rı can lar
her an vus la ta has ret
arasaz
has ret bü tün me lek ler se ven le ri ne has
saz has ret ku la cen net ler
kul lar Mev lâ ya has ret kul lar mev lâ ya has ret *Suatkili*
son

Hasret topraklar suya
Kâîpler huzûra hasret
Sözde kalan sevgiler
Göçenler düâ'ya hasret
Gül hasret gülen yüze
Bülbüller güle hasret
Semâlar bulutlara
Geceler güne hasret
Hasret ebed yurduna
Daralan ruhlar hasret
Cânândan ayrı canlar
Her an vuslata hasret
Hasret bütün melekler
Sevenlerine hasret
Hasret kula cennetler
Kullar Mevlâ' ya hasret

Ek Nota 46. Nihâvent İlâhî- Biz Bağlıyız Kur'an'ına Hem Muhtacız Yardımlına

Nihâvend İlâhî
Biz bağli yız Kur'ân'ına, hem muhtâcız yardımına

Güfre:Hâfiz.İlhan Tok
Beste:Hâfiz.İlhan Tok

sofyan

Biz bağ li yız Kur â nı na hem muh tâ cız

yar di mı na saz yar di mı na saz

rah me tin le na zar ey le bu mil le tin

ec da di na ec da di na

arasaz

ser hât lar da şe hit o lan kâ be ni ğin

ca nin ve ren ca nin ve ren

kul la rı nı mu zaf fer kil er dir Rab bim

mu ra di na kul la rı nı mu zaf fer kil

er dir Rab bim mû ra di na

Biz bağılyız kur'ân' ına
2'Sahife

se vin dir bi zi a min
ce mâ lin gös ter a min
bi ze üm me tim de sin
rah me ten lil a le min

Suat Kilitci
son

Biz bağılyız Kur'ân' ına
Hem muhtâcız yardımına
Rahmetinle nazar eyle
Bu milletin ecdâdına

Serhatlarda şehîd olan
Kâ' ben için cânın veren
Kullarını muzaffer kıl
Erdir Rabb'im mürâdına

Sevindir bizi Âmîn
Cemâlin göster Âmîn
Bize ümmetim desin
Rahmeten' lil âlemîn

H.İlhan Tok

Ek Nota 47. Rast İlâhî-Döner Cihân Hak Diyerek

RAST İLÂHÎ
Döner Cihân Hak diyerek

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

usulü:sofyan

Dö ner ci hân Hak diye rek hep me lek ler zik rede rek (saz) zik rede rek

gül dü rür ken ku lu nu sen ağ la tır sın HÛ diye rek

gül dü rür ken ku lu nu sen ağ la tır sın HÛ diye rek (saz)

ah deve fâ gös tere ni vus latı nı is teye ni

se her ler de yaş döke ni ku cak lar sın gel di ye rek

se her ler de yaş döke ni ku cak lar sın gel di ye rek

Döner Cihan HAK Diyerek
Hep Melekler zikrederek
Güldürürken kulunu sen
Ağlatırsın HÛ diyerek

Ahde vefâ göstereni
Vuslatını isteyen
Seherlerde yaş dökeni
Kucaklarsın gel diyerek

Ek Nota 48. Rast Şuğul-Essubhu Bedâ Min Tal'atihî

Rast Şuğul
Essubhu bedâ min tal'atihî

Güfte: Lâedri
Beste: Hâfiz İlhan Tok

sofyan

Es sub hu be dâ min tal a ti hî vel ley lû de câ min vef re ti hî
fâ kar ru sù lâ fed len ve u lâ eh des sù bû lâ li de lâ le ti hî
ken zül ke re mi mev len ni a mi hâ dil ü memi li şe rî a ti hî
ez ken ne se bi a lel ha se bi kül lül a ra bi fi hid me ti hî
se a tiş şe ce ru ne ta kal ha ce ru şak kal ka me ru bî i şâ re ti hî
cib rî lû e tâ ley le te es râ ver rab bû de â li haz re ti hî
nâ leş şe re fâ val lâ hû a fâ am mâ se le fâ min ûm me ti hî
Fe mü ham me dũ na hũ vesey yi dũ nâ fel iz â le nâ li i câ be ti hî

Suathîdic
son

Ek Nota 49. Rast İlâhî-Gökyüzünde Seyyâreler

RAST İLÂHİ
Gökyüzünde seyyâreler

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Gökyüzünde seyyâreler
Gece gündüz hep zerreler
Aşka gelip pervâneler
Döner döner Allah için

Hak elçisi Cebrâîl-i
Sûr üfleyen İsrâfîl-i
Tesbih eden melekleri
Döner döner Allah için

Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 50. Rast İlâhî-Gönül Mevlâ Der Mevlâ'yı Özler

Rast İlâhî
"Gönül Mevlâ der Mevlâ'yı söyler"

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Gö nül Mev lâ der Mev lâ yı söy ler saz
ler saz di liy le zik re dip her ne fes söy
ler di liy le zik re dip her ne fes söy
ler saz öğ re nen il mi Hay ik li min
de saz o lur Hak ka â şık âh e der in
ler saz o lur Hak ka â şık âh e der in
ler aranağme
ya nar ga rip a şık
hiç dur maz söy ler saz ler saz o nun ha llin

2'Sahife

an cak göz ya şı söy ler o nun ha lin
an cak göz ya şı söy ler saz Hak kı se ven
ki şı Hû der son dem— de saz dön me se de
di li kal biy le söy ler saz dön me se de
di li kal biy le söy ler

Suat Kılıç

Gönül Mevlâ der, Mevlâ' yı söyler
Diliyle zikr edip her nefes söyler
Öğrenen ilmi, Hay ikliminde
Olur Hakk'a âşık, âh-eder inler

Yanar garip âşık,hiç durmaz söyler
Onun hâlin ancak,gözyaşı söyler
Hakk'ı seven kişi, Hû der son demde
Dönme' de dili, kalbiyle söyler
Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 51. Rast İlâhî- Mevlâ'nın Rasûlü Ahmed

Rast İlâhî
Mevlâ'nın Rasûlü Ahmed

Güfre: Hâfız İlhan Tok
Beste: Hâfız İlhan Tok

1. Sofyan

Mev lâ nin ra sû lü Ah med can lar sa na
fe da ol sun fe da ol sun
sâ lat sa na ya Mu ham med dil ler sa na
fe da ol sun fe da ol sun
sec de e dip ya ş a kı tan ya ş a yan kabir de ya tan
rey hâ nı nı sen den a lan gül ler sa na
fe da ol sun fe da ol sun
aranağme

2.

Hak yo la baş ko yan hak lı sır la rı kâl

Mevlâ' nın Rasûl'ü Ahmed
2Sahife

bin de sak lı bin de sak lı

her çe şit ten mey ve yük lü dal lar sa na

fe da ol sun fe da ol sun

ta kâ ti yok a şı kı nın neyle sin de fer yâd et sin

üm me tim de fi râk bit sin ga rip sa na

fe da ol sun fe da ol sun

Suatkütü
son

Ek Nota 52. Rast Şugul-Salât-ı Münciyye

RAST ŞUĞUL
" SALÂT-I MÜNCİYYE "

SOFYÂN-SERBEST

BESTE: HÂFİZ İLHAN TOK

AL LA HÜM ME SAL Lİ A LÂ MU HAM MED

VE A LÂ Â Lİ MU HAM MED SA LÂ TEN

TÜN CÎ NÂ Bİ HÂ MİN CE MÎ İL

EH VÂ Lİ VEL A FÂT VE TAK DÎ

LE NÂ Bİ HÂ CE MÎ AL HÂ CÂ T

VETÜ TAH Hİ RU NÂ Bİ HÂ MİN CE MÎ İS

SEY Yİ ÂT VE TER FE U NÂ Bİ HÂ A LED

DE RE CÂ T VE TÛ BEL Lİ ĞU NÂ Bİ HÂ AK SAL

ĞÂ YÂ T MİN CE MÎ İL HAY RÂ Tİ

FİL HA YÂ T VE BA DEL ME MÂ T

T
HAS BÛ NAL LÂ HÛ VE Nİ MEL VE KÎL

SALÂT-I MÜNCİYYE...2

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

HAS BÜ NAL LÂ HÜ VE Nİ MEL VE KÎL

Nİ MEL MEV LÂ VE Nİ MEN NE SÎY R

ĞUF RÂ NE KE RAB BE NÂ VE İ LEY KEL ME SÎY R

Ek Nota 53. Rast İlâhî-Sana Mü'min Demiş Allah

Rast İlâhî
Sana mü'min demiş Allah

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Sa na mü min de miş Al lah sen de söy le şük ren il lah
hem dos tu nu an mak ge rek zik re de ni se ver Al lah
hem dos tu nu an mak ge rek zik re de ni sever Al lah
Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah Al lah
Hay il lal lah Hay il lal lah dü ğün son suz ik ra mı nı
is lam gi bi in a mı nı eş siz ki tap ke lâ mul lah
Kur' an gi bi ih sa nı nı eş siz ki tap ke lâ mul lah
Kur' an gi bi ih sa nı nı Al lah Al lah Al lah Al lah
Al lah Al lah Al lah Al lah Hay il lal lah Hay il lal lah

Ek Nota 54. Rast İlâhî- Seven Allâh'ı Sever Beytullâhı

Rast İlâhî
Seven Allâh'ı sever Beytullâhı

Güfte: Hâfız. İlhan Tok
Beste: Hâfız. İlhan Tok

sofyan

Se ven Al la hı se ver bey tül
la hı saz la hı
Hak ka l na nan ya par sec de sec de ga hı
sec de ga hı saz
a şık lar bek ler ev ka tı sa ba hı
se ven Al la hı se ver se ver bey tul
la hı saz la hı son

Suat Kılıç

Ek Nota 55. Rast İlâhî-Sığın Ey Kul Allâh'a, Şerlilerin Şerrinden

Rast İlâhî

Sığın ey kul Allâh'a , şerlilerin şerrinden

Güfte:Hâfız.İlhan Tok

Beste:Hâfız.İlhan Tok

sofyan

Sı ğın ey kul Al la ha şer li le rin şer rin den
şer rin den gü ve nir sen Rab bi ne saz e min kı lar
mek rin den mek rin den arasaz
yâ det hak kı
her ne fes gay ri den üm mi din kes mi din kes
se ni ça ğı ran o ses di li kes me şü kür den
şü kür den aranağme
e zel hem e bed o dur kal bi ni aşk la dol dur

2'sahife
sığın ey kul Allâh'a şerhillerin şerrinden

la dol dur gi di le cek tek yol dur (saz) gaf let et me
zi kir den zi kir den arasaz
dost tan gay rı
ya git me ken di ni na ra it me (saz) ra it me
yü rü yen Hak ka e rer o Re sû lün i
zin den zin den son

Suat Küllü

Sığın ey kul Allâh'a şerhillerin şerrinden
Güvenirsen Rabb'ine, emîn kılar mekrinden
Yâdet Hakk'ı her nefes gayriden ümîdin kes
Seni çağırın o ses, dili kesme şükürden

Ezel hem ebed o dur, kalbini aşkla doldur
Gidilecek tek yoldur, gaflet etme zikirten
Dosttan gayrıya gitme, kendini nâr'a itme
Yürüyen Hakk'a erer, o Rasûl'ün izinden.

Ek Nota 56. Sabâ İlâhî-Affet Allâh'ım Şehr-i Rahmet Hakkı Çün

Sabâ İlâhî

Affet Allâh'ım şehr-i rahmet hakkı çün

Güfte:Hâfiz.İlhan Tok

Beste:Hâfiz.İlhan Tok

devrihindi

Af fet Al lâ him şeh ri rah met
hak kî çün saz hak kî çün saz
af fet şe fâ at ü mî di miz
hak ki çün hak ki çün saz
can ve ren ler aş kı na
fi se bî lil lâh fi se bi lil lâh
şe hit ler le haş ret ce mâ lin
hak kî çün hak kî çün

Suatîlîc
Son

Affet Allâh'ım şeh-i rahmet hakkı çün

Affet şefâat ümîdimiz hakkı çün

Can verenler aşkına fîsebillâh

Şehitlerle haşret cemâlin hakkı çün

Ek Nota 57. Sabâ İlâhî- Düşünen Arş-ı Arzın Dönüşü

SABÂ İLÂHÎ
Düşünen arşı, arzın dönüşü

Güfte: İlhan Tok
Beste: İlhan Tok

Sofyan

Düşünen ar şı ar zın dö nüşü kâl bin vu ru şu Hâyy de mi yor
mu kâl bin vu ru şu Hâyy de mi yor mu (saz)
seherin ku şu Hak ka u çu şu ya nık ö tüşü Hâyy de mi yor
mu yanık ö tüşü Hâyy de mi yor mu (saz)
kulun göz ya şı Kur an tu tu şu nû ra ba ki şı Hâyy de mi yor
mu nû ra ba ki şı Hâyy de mi yor mu (saz)
dün ya ya ge len Hak ka yö ne len i mân la gö çen Hâyy de mi yor
mu i mân la gö çen Hâyy de mi yor mu Son

Ek Nota 58. Sabâ İlâhî-Hakk'a Âşık Olanlar

Sabâ İlâhî
Hakk'a âşık olanlar

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Hak ka— a şık o lan— lar kalp gö zü nü—
a çan— lar ben li ği ni a tan— lar
hiç— dur— ma dan— der— Al lah— hiç— dur— ma dan—
der— Al lah se ma vat ta me lek— ler
u çu şa— n ke le bek— ler u çu şan—
ke le bek— ler gün düz ler hem ge ce ler—
hiç dur ma dan— der— Al lah— hiç— dur ma dan—
der— Al lah arasaz—
yu va da— ö ten— kuş— lar

e sen yel ler a ğaç lar sa yı sız
kum lar taş lar hiç dur ma dan der Al lah
hiç dur ma dan der Al lah af a ye ti
a çık lar hü da ku lu nu ak lar
hü da ku lu nu ak lar ü mit kes me
Mev la dan söy le da im Hay Al lah
söy le da im Hay Al lah

*Hakk'a âşık olanlar,kâlp gözünü açanlar
Benliğini atanlar,hiç durmadan der Allah
Semâvât'ta melekler,uçuşan kelekler
Gündüzler hem geceler,hiç durmadan der Allah
Yuvada öten kuşlar,esen yeller ağaçlar
Sayısız kumlar taşlar,hiçdurmadan der Allah
Af âyet'i açıklar,Hüdâ kulunu aklar
Ümit kesme Mevlâ'dan,söyle dâim Hayy Allah*

Hâfız İlhan Tok

Ek Nota 59. Sabâ İlâhî- Kur'an Bu Gece İndi

Sabâ İlâhî
Kur'an bu gece indi

sofyan

Güfte: Hâfız İlhan Tok
Beste: Hâfız İlhan Tok

Kur an bu ge ce in di
gö nül ler sü ru ra er di
dur ma ağ la Hak ka yal var
Mev la af müj de si ver di
Mev la af müj de si ver di
Ceb ra il ve hep me lek ler
Al la ha ni yaz e der ler
af di ler ler mü min le re
hem se ni teb rik e der ler rik e der ler

Suat Kiliç
son

Ek Nota 60. Sabâ İlâhî- Nazargâh-ı Kalp Denen Mahâl

Sabâ İlâhî
Nazargâh-ı Hak, kâlp denen mahâl

Güfte: Hâfiz. İlhan Tok
Beste: Hâfiz. İlhan Tok

sofyan

Na zar gâ hi Hak kâlp de nen ma
Gü zel Al lâ hin es ma sı çok

hâl tur Al lâh Al lâh hâl tur

coş sun is ter sen Al lâh de her
kul et sin tev be on da kin yok

hâl tur hâl tur

arasaz

her şey di ri dir Hay is miy le
bir is mi Set târ a yıp lar ör

hem ter Al lâh Al lâh hem ter

ö! dü rür her an di ril tir her
ah der se ku lu iş te der Gaf -

dem Al lâh A lâh di ril tir her Gaf dem
fâr Al lâh A lâh iş te der Gaf dem fâr

aranağme

Nazargâhı Hak, kâlp denen mahâl
2'Sahife

Ga rip ağ la ma yü rek dağ la

ma Al lâh Al lâh ma

gay ri ya sa kin ü mit bağ la

ma

arasaz

ku la gü ven me bi li rim de me Al lâh Al lâh me

hep ben di yen de ö ğüt din le

me Al lâh - Al lâh ö ğüt din le me

SuatKiliç son

Nazargâh-ı Hak, kâlp denen mahâl
Çoşsun istersen, Allâh de her hâl
Herşey dirlidir "Hayy" ismiyle hem
Ödürür her an, dirlidir her dem

Güzel Allâh-ın esmâsı çoktur
Kul etsin tevbe, Onda kin yoktur
Bir ismi "SETTÂR" ayıplar örter
ÂH derse kulu, işte der GÂFFAR

Garip ağlama, yürek dağlama
Gayrıya sakın, ümit bağlama
Kula güvenme, bilirim deme
Hep ben diyenden , öğüt dinleme

Ek Nota 61. Uşşak İlâhî-Âşıkları Dâvet Eyler, Hakk'ı Zikre Vakt-i Seher

UŞŞAK İLÂHÎ

Âşıkları dâvet eyler, Hakk'ı zikre vakt-i seher

usulü:sofyan

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

Aranağme

A şık la rı da vet ey ler (saz)

Hak kı zık re vak ti se her (saz) her (saz)

yer yü zü ne nur lar ı ner

bir baş ka dir vak ti se her(saz) her

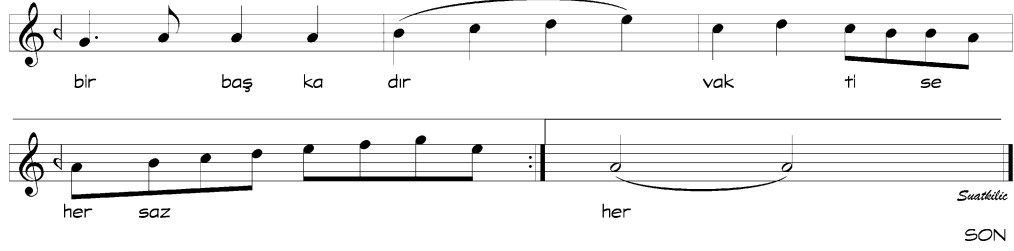
arasaz

af di le yen tev be e der

ba ğış la nır be rat e der saz der saz

Cen net le re ter fi e der

Âşıkları dâvet eyler
2' sahife

Âşıkları dâvet eyler
Hakk' ı zikre vakt-i seher
Gökyüzüne nurlar iner
Bir başkadır vakt-i seher

Af dileyen tevbe eder
Bağışlanır berât eder
Cennetlere terfî eder
Bir başkadır vakt-i seher

Ek Nota 62. Uşşak İlâhî- Ben Bu Cihân Bağında Hû derim Hû

Uşşak İlâhî
Ben bu cihân bağında Hû derim Hû

Güfre:M.Necati Bursalı
Beste:Hâfiz,İlhan Tok

devrihindi

Aranağme

Ben bu ci han ba ğın da hu de rim hu de rim hu saz

de rim hu saz ge ce se her ça ğın da hu de rim hu

de rim hu de rim hu arasaz

can a rı ten bir pe tek saz gezer gül le ri tek tek

ış te ö lüm süz ger çek hu de rim hu de rim hu *Suathilic*
Son

Ben bu cihân bağında
Hû derim Hû
Gece seher çağında
Hû derim Hû

Can arı ten bir petek
gezer gülleri tek tek
İşte ölümsüz gerçek
Hû derim Hû

Ek Nota 63. Uşşak İlâhî-Bu Ay Benim Demiş Allah

Uşşak İlâhî
Bu ay benim demiş Allah

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

sofyan

Bu ay be nim de miş Al lah öy le di yor

Ra sū lūl lah Ra sū lūl lah

kalp ler de ses Al lah Al lah mü ba rek re cep şeh rul lah

kalp ler de ses Al lah Al lah mü ba rek re cep şeh rul lah

arasaz

ey Al la hın gü zel ku lu

se nin yo lun cen net yo lu

se nin yo lun cen net yo lu

Re ga ip ge ce si u lu aş ki le de

Al lah Al lah aş ki le de Al lah Al lah

Suat Kılıç

Ek Nota 64. Uşşak ilâhî-Güzel Allah Hem Ezel Allah

Uşşak ilâhî
Güzel Allah hem ezel Allah

usulü:sofyan

Güfte:Hâfız.İlhan Tok
Beste:Hâfız.İlhan Tok

Gü zel Al lah Al lah Al lah

hem e zel hem e bed Al lah

Ev vel Al lah A hir Al lah Za hir Al lah

İl lâl lah İl lâl lah

ne yer de sin ne gök te sin

her şey se nin her yer de sin

se ven le rin kal bin de sin Me lek le rin

di lin de sin di lin de sin

Güzel Allah hem ezel Allah
2'Sahiffe

arasaz

Se ma se nin Gü neş se nin

gün düz ler ge ce ler se nin

ça re si ze ü mit sen sin zer re ler Der

ya lar se nin ya lar se nin son

Aranağme

1 2

Suat Kılıç

Ek Nota 65. Uşşak İlâhî-Güzel Allah'ım Senden Râzıyım

Uşşak İlâhî
Güzel Allâh'ım senden râzıyım

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

1. sofyan

Gü zel Al lâ him sen den ra zı yım

gös ter ce mâ lin ser mest o la yım saz

gös ter ce mâ lin ser mest o la yım

arasaz

an maz sam se ni dar da ka lı rım saz

i mâ nım sa na bu dur ik râ rım

i mâ nım sa na bu dur ik râ rım

aranağme

2.

De yin ce ya Hâk di ner dert le rım

Güzel Allâh'ım senden râzıyım
2'Sâhife

sen ol ve kî lim bit sin iş le rim saz

sen ol ve kî lim bit sin iş le rim

arasaz

a ciz bir ku lum em rin dir ru hum saz

gel ba na der sen sen le o lu rum

gel ba na der sen sen le o lu rum

Suat Kiliç
son

Güzel Allâh'ım' senden râzıyım
Göster cemâlin, sermest olayım
Anmazsam seni darda kalırım
Hû'dur nefesim, budur ikrârım
Deyince Yâ Hâk, diner dentlerim
Sen ol vekîlim, bitsin işlerim
Âciz bir kulum emrindir rûhum
Gel bana dersen senle olurum.

H.İlhan Tok

Ek Nota 66. Uşşak İlâhî-Hayat Rüya'dır Aldanma

UŞŞÂK ESER

HAYAT RÜYADIR ALDANMA

GÜFTE : HÂFİZ İLHAN TOK
BESTE : HÂFİZ İLHAN TOK

USÛLÜ : SOFYÂN

HA YAT RÛ YA DIR

AL DAN MA (SAZ) BOŞ SÖZ LE RE

HİÇ KAN MA HİÇ KAN MA

(SAZ) HER NE FE SİN DE

DOST DOST DOST SEN LE

SA KIN SA KIN AĞ YA RE İ NAN MA

AĞ YA RE İ NAN MA SAZ)

YAS LAN YAS LAN RAB BİN RAB BİN

A ĞU ŞU NA SE Vİ NİR

SE Vİ NİR SE Vİ NİR Gİ DER HO ŞU NA

HAYAT RÜYÂDIR ALDANMA-2

The image shows a musical score for a song. It consists of four staves of music, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff has the lyrics 'O HER YER DE' and 'O HER ŞEY DE'. The second staff has 'HER NE FES O' and '(SAZ) SA KIN'. The third staff has 'SA KIN AĞ YA RE İ NAN MA SON'. The fourth staff has 'AĞ YA RE İ NAN MA'. The music is written in a simple, melodic style with various note values and rests.

O HER YER DE O HER ŞEY DE

HER NE FES O (SAZ) SA KIN

SA KIN AĞ YA RE İ NAN MA SON

AĞ YA RE İ NAN MA

HAYÂT RÜYÂDIR ALDANMA
BOŞ SÖZLERE HİÇ KANMA
HER NEFESİNDE DOST SENLE
SAKIN AĞYÂRE İNANMA

YASLAN RABB'İN AĞUŞUNA
SEVİNİR, GİDER HOŞUNA
O' HER YERDE, O' HERŞEYDE
HER NEFES O
SAKIN AĞYÂRE İNANMA

Ek Nota 67. Uşşak İlâhî-Ne Şeref Mü'min Olmak

Uşşak İlâhî
"Ne şeref mü'min olmak"

Güfte:Hâfiz.İlhan Tok
Beste:Hâfiz.İlhan Tok

sofyan

Ne şe ref mü min ol mak saz
hu zu ru Hak ka var mak saz var mak saz
ne şe ref sec de e dip
kul luk zev ki ni tat mak tat mak saz
ne şe ref dos ta vus lat saz
ma nâ ka tı na rif at saz rif at saz
ne şe ref Cen net sa na ce mâ lûl lah
ne şe ref ne şe ref son

Suat Kılıç

Ek Nota 68. Uşşak İlâhî-Sezâdır Fakîre Niyâz

Uşşak İlâhî
Sezâdır fakîre niyâz

Güfte:Hâfız,İlhan Tok
Beste:Hâfız,İlhan Tok

sofyan

Se zâ dır fa ki
re ni yâz kul la rın mi râ
cı na maz e dâ
e den dar da kal maz kul lar
na maz na maz a man na maz
na maz bi zi nâ re ver
mez dert le re dert le re dert le re
dû çar ey le mez Al lah Al lah
Al lah Al lah di yen ye se düş mez kul lar
kul lar kul lar na maz a man na maz son

Ek Nota 69. Zavil İlâhî-Bülbüllerde Nağmeler O

Zâvil İlâhî
Bülbüllerde nağmeler O

Güfte:Hâfiz İlhan Tok
Beste:Hâfiz İlhan Tok

sofyan

1.

HA YA TIM O NE FE SİM O HA YA LİM O

HER ŞEY DE O NE RE GİT SEM NE YE BAK SAM

HER RENK TE O REY HAN DA O NE RE GİT SEM

NE YE BAK SAM HER RENK TE O REY HAN DA O

2.

SES LER DE O ÇAĞ LA YAN O BÜL BÜL LER DE

NAĞ ME LER O RÜ YA LAR DA GEZ Dİ REN O

KUD RE Tİ Nİ SEZ Dİ REN O RÜ YA LAR DA

Bülbüllerde nağmeler O'
2'sahife

3. GEZ Dİ REN O KUD RE Tİ Nİ SEZ Dİ REN O

YEL LE RİY LE OK ŞA YAN O Nİ MET LER LE

BES LE YEN O ME LEK LE RE SEV Dİ REN O

MÜ DE LE Rİ VER Dİ REN O ME LEK LE RE

SEV Dİ REN O MÜ DE LE Rİ VER Dİ REN O

4. GEN NET LE RE ÇA ĞI RAN O CE MÂ Lİ Nİ

VA DE DEN O Dİ LİM DE O KAL BİM DE O

SON DE MİM DE Ü Mİ DİM O Dİ LİM DE O

KAL BİM DE O SON DE MİM DE Ü Mİ DİM O

Suathidic
Son

Ek Nota 70. Zavil İlâhî-Varsın Birsın Benim Güzel Allahım

ZAVİL İLÂHÎ

VARSIN BİRSİN BENİM GÜZEL ALLAHIM

GÜFTE : M. HAKKI ÖZER
BESTE : HÂFİZ İLHAN TOK

USÛLÜ : SOFYÂN

VAR SIN BİR SİN BE NİM GÜ ZEL AL LA HIM AL LA HIM

GÜÇ VE KUD RET SA NA Ö ZEL AL LA HIM AL LA HIM

SO NUN YOK TUR Ö NÜN E ZEL AL LA HIM

YAL VA RI RIM BE Nİ AF FET AL LA HIM

YAL VA RI RIM BE Nİ AF FET AL LA HIM

VA DİN VAR DIR Kİ TA BI MİZ KUR AN DA

AF FET Bİ Zİ DE Dİ Ğİ MİZ ZA MAN DA

BA ĞİŞ LAR SİN GÜ NAH KÂ RI O AN DA

YAL VA RI RIM Bİ Zİ AF FET AL LA HIM AL LA HIM

VAR SIN BİR SİN BENİM GÜZEL ALLAHIM -2

The image displays a musical score for a song. It consists of ten staves of music, each with a corresponding line of lyrics in Turkish. The music is written in a single melodic line on a treble clef. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The lyrics are: LÂ TAK NE TU EM Rİ Bİ ZE FER MAN DIR FER MAN DIR Ü MİT VAR OL MA NIN SİR Rİ İ MAN DIR İ MAN DIR E SİR GE YEN BA ĞIŞ LA YAN RAH MAN DIR Dİ Lİ YO RUM Bİ Zİ AF FET AL LA HIM Ö ZER OĞ LU Dİ LER SEN DEN AF Fİ Nİ DA İM İS TER GÜ NAH LA RİN MAH VI Nİ SÖY LER HER AN ES TAĞ Fİ RUL LAH LAF Zİ Nİ YAL VA RI YOR O NU AF FET AL LA HIM AL LA HIM. The score includes repeat signs and first/second ending brackets.

LÂ TAK NE TU EM Rİ Bİ ZE FER MAN DIR FER MAN DIR

Ü MİT VAR OL MA NIN SİR Rİ İ MAN DIR İ MAN DIR

E SİR GE YEN BA ĞIŞ LA YAN RAH MAN DIR

Dİ Lİ YO RUM Bİ Zİ AF FET AL LA HIM

Ö ZER OĞ LU Dİ LER SEN DEN AF Fİ Nİ

DA İM İS TER GÜ NAH LA RİN MAH VI Nİ

SÖY LER HER AN ES TAĞ Fİ RUL LAH LAF Zİ Nİ

YAL VA RI YOR O NU AF FET AL LA HIM AL LA HIM

SON

Ek Nota 71. Cumhur Müezziniği İle İlgili Örnek İlâhiler Salâvât-ı Şerîfeler

Cumhûr müezziniğiyle ilgili örnek ilâhiler
salavât-ı şerîfler

İsfahan

A ğıl dı eb va bı rah met in dı Kur an a yet a yet
müj de mü min le re müj de ey le ye cek o şe fa at
Al la hüm me sâi li a lâ Mu ham med

Hicaz

Müş tak o lup öz le di ğim şeh ri guf ran mer ha ba
ba kıp yo lun göz le di ğim şeh ri si yam
mer ha ba şeh ri si yam mer ha ba
Al la hüm me sal li la Mu ham med

Hüzzam

Al lah ol der se o lur sarp ka ya lar yol o lur
sö ner a teş gül o lur Al lah ol der se o lur
Al la hüm me sâi li a lâ Mu ham med

Cumhûr Müezziniği
Çeşitli makamlarda ilâhiler

1.İsfahân

Güfte:Hâfız İlhan Tok
Beste:Hâfız İlhan Tok

2.Hüzzâm

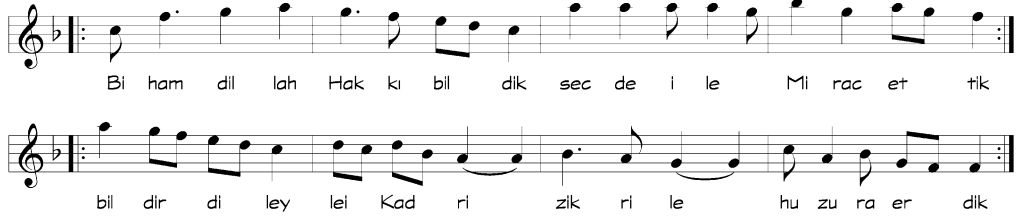
3.Hicâz

4.Evîç

5.Acemaşîran

Cumhûr müezziniği
2'sahife

Evîç

o ruç bun da şe ref bul du ca mi ler mü min le dol du
sa lât se lâm ve tek bir ler ge ce gün düz o o kun du

Mahûr

Al la hüm me sâl li a lâ Mu ham med
mer ha ba biz den sa na ey şeh ri rah met mer ha ba
sen ge lin ce se vi nir ler cüm le a lem mer ha ba
Al la hüm me sâl li a lâ Mu ham med
ya i lâ hi sen bu ca mi eh li nin gü na hı nı
rah me tin le sen—ba ğış la pa di şa hım mer ha ba

Not:yukarıdaki mahur "merhaba bizden sana ey şehri rahmet" ilâhisi
Ramazan'ın 15'inden sonra elveda olarak okunur

Ek Nota 72. Esmâü'l Hüsnâ

Esmâülhüsnâ

Beste: Hâfiz İlhan Tok

Rast

Yâ Al lah yâ Al lah hû yâ Râh mân yâ Al lah hû

yâ Ra hîm yâ Al lah hû yâ Me lik yâ Al lah hû

Yâ Kud dû sü yâ se lâm yâ mü mi nü yâ mü hey min

yâ A zî zü yâ Ceb bâ ru yâ Mü te keb bir yâ Hâ lîk

yâ Bâ ri u yâ Mü sav vir yâ Ğaf fâ ru yâ Kah hâ ru

yâ Veh hâb yâ Rez zâ ku yâ Fet tâ hu yâ A lîm

Hüzzam

yâ Ka bi du yâ Bâ sîr yâ Hâ fi du yâ Râ fi

yâ Mü iz zü yâ Mü zill yâ Se mî u yâ Be sîy ru

yâ Ha ke mü yâ Adl yâ Lâ tîy fû yâ Ha bî ru

yâ Ha lîm yâ A zîy mü yâ Ğa fû ru yâ Şe kû ru

...Esmâ'ül'hüsnâ...
2'sahife

36 yâ A liyy 37 yâ Ke bî ru 38 yâ Ha fî zu 39 yâ Mü kıyt saz

Saba 40 yâ Ha sî bü 41 yâ Ce lî lü 42 yâ Ke rîm 43 yâ Ra kıy bü

44 yâ Mü cî bü 45 yâ Vâ— si 46 yâ Ha kî mü 47 yâ Ve dû dü

48 yâ Me cî dü 49 yâ Bâ— is (saz)— 50 yâ Şe hî dü 51 yâ— Hak

52 yâ Ve kî lü 53 yâ Ka vîy yü 54 yâ Me tî nü 55 yâ Ve liyy (saz)—

Sabâ 56 yâ Ha mî dü 57 yâ Muh sîy 58 yâ Müb di ü 59 yâ Mü îyd

Hüseyinî 60 yâ Muh yî 61 yâ Mü mîr 62 yâ Hay— yü 63 yâ— Kay yûm

64 yâ vâ ci dü 65 yâ Mâ ci dü 66 yâ Vâ hi dü 67 yâ— E ha dü

68 yâ— Sa me dü 69 yâ Ka dî ru 70 yâ Al— lâh— 71 yâ Muk te di ru

72 yâ Mu kad di mü 73 yâ Mü ah hir 74 yâ— Ev ve lü 75 yâ Â— hir

...Esmâ'ül'hüsnâ...
3'sahife

Beyâtiaraban

75 yâ Zâ hir 76 yâ Bâ tîn 77 yâ Vâ lî 78 yâ Mü te âl

79 yâ Berr 80 yâ Tev vâ bü 81 yâ Mün te kî mü 82 yâ A fûv vü

83 yâ Ra ûf 84 yâ Mâ li kü l mülk 85 yâ Zül ce lâ li

86 vel ik râm 87 yâ Muk si tu 88 yâ Câ mi 89 yâ Ğâ niy yû

90 yâ Muğ nî 91 yâ Mâ ni u 92 yâ Dârr 93 yâ Nâ fi u

94 yâ Nûr 95 yâ Be dî u 96 yâ Bâ kîy 97 yâ Vâ ri sî

98 yâ Re şî dü 99 yâ Sa bû ru yâ Hû son

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER		
Adı Soyadı	: Çetin TÜKENMEZ	
Doğum tarihi	: 29.10.1973	
Doğum yeri	: Karabük	
Medeni hali	: Evli	
Uyruğu	: T. C.	
Adres	: Kartaltepe Mah. Kılıçarslan Cad. Cevizken Toki Konutları C3-3 Kat:1 D:11 Karabük	
Tel	: 0538 322 93 88	
E-mail	: cetintukenmez78@hotmail.com	
EĞİTİM		
Lise	: Bolu-Mengen İmam Hatip Lisesi / 1990-1991	
Önlisans	: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programı / 04.06.2012	
Lisans	: Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü / 2002-2006	
Lisans	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 4. sınıf Öğrencisi	
Yüksek lisans	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı / 2016-2019	
İŞ TECRÜBESİ :		
1992	Karabük Müftülüğü	Vekil İmam-Hatip
1997	Karabük Müftülüğü	İmam Hatip
2019–hâlen	Karabük Müftülüğü	İmam Hatip